

NÉPRAJZI

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG TÁJÉKOZTATÓJA

Szerkeszti Hála József, Balázs Géza és Szulovszky János

A Magyar Néprajzi Társaság 96—102. közgyűléseinek jegyzőkönyvei (1)

Társaságok, egyesületek, szervezetek (58)

Kutatások (62)

Külföldi tanulmányutak, expedíciók (71)

Tudományos rendezvények, konferenciák (75)

Oktatás (83)

Kiállítások (88)

Téka (93)

Évfordulók, megemlékezések, köszöntések (97)

In memoriam (108)

Mindentéle (112)

HUSZADIK ÉVFOLYAM

1991/1.

E számunkat Orbán Balázst ábrázoló fényképekkel és
grafikákkal illusztráltuk.

ISSN 0133—8021

Kiadja a Magyar Néprajzi Társaság
Felelős kiadó: **BALASSA IVÁN**
Engedélyszám: III/Szl/426/1980.

Terjeszti a Magyar Néprajzi Társaság Titkársága

Megrendelhető Budai Erika titkárnál
1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.

Neotyp Nyomdaipari Kiszövevénykezet, Budapest
Felelős vezető: Dr. Naszályi Gábor

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG 96—102. KÖZGYŰLÉSEINEK JEGYZŐKÖNYVEI

Szerkesztői bevezető

Összeállításunkban a Magyar Néprajzi Társaság 1984 és 1990 között megtartott hét közgyűlésének a jegyzőkönyvét adjuk közre. A korábbi gyakorlat szerint ezeket a társaság vezető orgánuma, az Ethnographia jelentette meg a *Társasági ügyek* című rovatban. Ám megegyezés született az Ethnographia szerkesztője és a Magyar Néprajzi Társaság között, hogy a folyóirat inkább tudományos dolgozatokat közölhessen minél nagyobb számban, ezért a jegyzőkönyveket ezentúl a másik periodika, a Néprajzi Hírek adja közre.

Az Ethnographiában az utolsó társasági jegyzőkönyv a 95. (1983. május 25-én megtartott) közgyűlésről jelent meg az 1985-ös 2—3. számban (410—415. old.).

A Néprajzi Hírek megindulásától fogva röviden mindig hírt adott a közgyűlésekről, később már a kitüntetettek biográfiáját is közölte. Így a fenti időszakról kezdve társaságunk tagjai mindig értesülhettek a Néprajzi Hírekből a közgyűléseken történekekről (96. közgyűlés: NH. XIII/3—4. [1984.] 45—50; 97. közgyűlés: NH. XIV/1. [1985.] 1—6; 98. közgyűlés: NH. XV/2. [1986.] 41—44; 99. közgyűlés: NH. XVI/1. [1987.] 1—7; a 99. közgyűlés által elfogadott módosított alapszabályzat: NH. XVI/2. [1987.] 59—65; 100. közgyűlés: NH. XVII/1. [1988.] 1—8; 101. közgyűlés és centenáriumi emlékülés: NH. XIX/1—2. [1990.] 2—4. — itt azonban a kitüntetések indoklásait nem közöltük, ezt most pótoljuk). Mivel kerülni kívántuk az átfedéseket, a felesleges ismételtetéseket, ezért a 96—100. közgyűlések esetében nem közöljük a Néprajzi Hírek fenti számaiban már megjelent kitüntetési indoklásokat; csak a 101. és a 102. közgyűlések kitüntetettjei kerültek bele jelen összeállításunkba.

A korábban az Ethnographiában meghonosodott gyakorlat szerint a közgyűlési beszámoló a következő sorrendben közlik az anyagot: I. Jegyzőkönyv, II. A társaság kitüntetettjei, III. Főtitkári beszámoló, IV. Pénztárosi jelentés, V. A számvizsgáló bizottság jelentése. (A 96—100. közgyűlések esetében a II. pont értelemszerűen kimarad.)

Itt kell megemlíteni azt is, hogy a jelzett időszakban a közgyűlési jegyzőkönyvek vezetését többen is végezték (sorrendben: KARA TIBORNÉ, BALÁZS GÉZA és BUDAI ERIKA). Ebből adódóan a jegyzőkönyvek hol tartalmasabbak, hol vázlatosabbak. Nem közöljük a közgyűlésen résztvevők névsorát (rendszerint 80—120 fő szokott ezeken megjelenni, a jelenléti ívek az MNT Irattárában megtalálhatók.). Különösen sok helyet igényelne az 1989-es, centenáriumi emlékülés és közgyűlés több mint félezres névsorának közreadása.

A Magyar Néprajzi Társaság életének nagyon fontos időszakáról, a centenáriumi előkészületekről, sőt magáról a centenáriumról is nagyon sok hasznos adatot szolgáltat az összeállítás, amelyet ezennel átadunk a társaság tagjainak, valamint a tudománytörténet számára.

Budapest, 1991. március 7-én

BALÁZS GÉZA

A Magyar Néprajzi Társaság 96. közgyűlése 1984. június 13.

I.

Jegyzőkönyv

Készült 1984. június 13-án a Magyar Néprajzi Társaság 96. közgyűlésén az ELTE Bölcsészettudományi Kar Tanácstermében.

1. BALASSA IVÁN elnök megnyitja a Társaság 96. közgyűlését. Megállapítja, hogy a szabályszerűen összehívott közgyűlés határozatképes. Köszönti a megjelent tisztségviselőket, társasági tagokat és meghívott vendégeket. A jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri BANÓ ISTVÁNT és KRESZ MÁRIÁT.

Megnyitójában a magyar néprajztudomány egészét sújtó veszteségeinkről szól. Elhunyt TÁLASI ISTVÁN akadémikus, a Társaság volt elnöke, az anyagi kultúra kutatás kimagasló személyisége, a néprajzi oktatásban iskolát teremtő nevelő. Elhunyt MARTIN GYÖRGY, a Társaság Folklor Szakosztályának elnöke, a magyar néptánc kutatás kiemelkedő személyisége. Gyászoljuk VARGHA LÁSZLÓT, a Társaság sok éven volt tisztségviselőjét, a népi építészet kimagasló kutatóját. Érdemeik elévülhetnek, kegyelettel őrizzük emléküket.

2. A megnyitó után BALASSA IVÁN ismerteti a választmány határozatát a társasági kitüntetések odaítéléséről. Belföldi tiszteleti taggá választja a közgyűlés UJSZÁSZY KÁLMÁN teológiai professzort, aki több néprajzi értékű tanulmányt írt. UJSZÁSZY KÁLMÁN jelen van a közgyűlésen, elnök átadja a tiszteleti tagságról szóló díszoklevelet. Külföldi tiszteleti tagjává választja a közgyűlés VÁINÖ KAUKONEN finn egyetemi tanárt, MIHAI POP román folkloristát és GAÁL KÁROLY bécsi egyetemi tanárt. Külföldi levelező tagokat is választ a közgyűlés: OSMO VUORISTO és MAIJA-LIISA HEIKINMÄKI finn kutatók személyében.

Györfly István-emlékéremmel tünteti ki a társaság K. CSILLÉRY KLÁRÁT és KODOLÁNYI JÁNOST. Az indoklások ismertetése után az elnök átnyújtja az emlékérmeket.

Ortutay Gyula-emlékéremmel tünteti ki a társaság BODROGI TIBORT, UJVÁRY ZOLTÁNT és FARAGÓ JÓZSEFET. Az indoklások ismertetése után az elnök átnyújtja az emlékérmeket.

FARAGÓ JÓZSEF részére a külügyi szervek segítségével juttatjuk el az emlékérmeket.

Jankó János-díjjal tünteti ki a társaság KOCSIS GYULA és VARGYAS GÁBOR fiatal kutatókat, amely oklevéllel és pénzjutalommal jár. A főtítkár ismerteti az indoklásokat, az elnök pedig átnyújtja az oklevelet.

3. PALÁDI-KOVÁCS ATTILA főtítkár a 95. közgyűlés óta eltelt időszakról szóló főtítkári jelentést terjeszti a közgyűlés elé. A jelentést a közgyűlés elfogadja.

4. FÜZES ENDRE választott pénztáros az eltelt időszakról szóló gazdasági jelentést terjeszti a közgyűlés elé, a számvizsgáló bizottság jelentését BODÓ SÁNDOR ismerteti. Mindkét jelentést elfogadja a közgyűlés.

Fenti napirendi pontok után GUNDA BÉLA tart előadást *A magyar néprajz Európában* címmel. A hallgatóság az előadást nagy tetszéssel fogadja.

Az elnök megköszöni az előadást, a közgyűlés szervezésében résztvevők munkáját és a társaság 96. közgyűlését bezárja.

K. m. f.

BANÓ ISTVÁN s. k.
jkv. hitelesítő

KRESZ MÁRIA s. k.
jkv. hitelesítő

BALASSA IVÁN s. k.
elnök

KARA TIBORNÉ s. k.
jkv. vezető

III.

Paládi-Kovács Attila: Főtitkári beszámoló

Tisztelt Kozgyűlés!

A mai napon a Magyar Néprajzi Társaság 96. közgyűlését tartja. Előljáróban leszögezhetjük, hogy a társaság működése a legutóbbi közgyűlés óta eltelt egy esztendőben majdnem zavar-talan volt, s egészében véve eredményesnek is mondható. Társaságunk változatlanul élvezte a Magyar Tudományos Akadémia testületileg illetékes Nyelv- és Irodalomtudományi Osztálya-nak, továbbá Társadalomtudományi Főosztályának figyelmét, erkölcsi és anyagi támogatását. Élvezte a tagság, s a néprajzi intézmények többségének bizalmát is. Működése azonban sike-resebb lehetne, ha számíthatna valamennyi tagtársunkra, valamennyi intézményi vezető támo-gatására, s ha nem kellene minduntalan személyi és intézményi ellentétekkel számot vetnie. Bizonyos szembenállások, félreértések feloldására magunk is kísérletet tettünk, a választmány szintén véleményt nyilvánított ilyen jellegű ügyekben, de a közvetítés nem minden esetben járt eredménnyel. A társaság napirendjére tűzött kérdésekről demokratikus viták zajlottak, s a vi-ták mindig úgy zárultak, hogy végre sikerült konszenzust találni. Több alkalommal folyamad-tunk a titkos szavazás demokratikus eszközéhez, s törekedtünk arra, hogy a választmány ha-tározataiban kifejeződjék a többségi akarat. Gondot az okoz, hogy némelyek távolmaradásuk-kal fejezik ki egyet nem értésüket a társaság működésével, illetve egy-egy tisztségviselőjé-nek személyével. Gond az is, ha olyan felelős intézményi vezetők, mint pl. a szentendrei Sza-badtéri Néprajzi Múzeum főigazgatója, önhibájukon kívül nem lehetnek tagjai a társaság vá-lasztmányának, tisztikarának.

A múlt évi közgyűlés óta a társaság választmánya 4 alkalommal ült össze, sorrendben a következő napokon: 1983. okt. 5., nov. 30., 1984. febr. 1. és ápr. 11. Választmányi üléseink napirendjén a társaság működésével kapcsolatos aktuális ügyeken, tagfelvételeken, beszámó-lókon kívül olyan témák szerepeltek, mint a Györffy-centenárium méltó megünneplésének e-lőkészülete; a társaság működésére, átfogó munkaprogramjára tett javaslat megvitatása; nem-zetközi kapcsolataink egyes kérdései; a legutóbbi vándorgyűlés anyagának megjelentetése és távolabbi rendezvények, kiadványok tervei. Rendezvényeink közül kiemelkedett az MTA Nyelv-és Irodalomtudományi Osztályával közösen meghirdetett *Györffy-émlékkülés*. Az Akadémia Nagytermében 1984. február 10-én tartott ülést KÖPECZI BÉLA művelődési miniszter nyitotta meg és megtisztelték részvételükkel a magyar tudományos élet vezetői, a társ- és rokontudo-mányok reprezentánsai is. Ez alkalommal a következő előadások hangzottak el.

KULCSÁR KÁLMÁN:	<i>Györffy István és a paraszti társadalom kutatása</i>
BALASSA IVÁN:	<i>Györffy István és a magyar néprajztudomány új szakasza</i>
BENDA KÁLMÁN:	<i>Györffy István és a magyar történettudomány</i>
KÓSA LÁSZLÓ:	<i>Györffy István és a magyar népcsoportok kutatása</i>
SELMECZI KOVÁCS ATTILA:	<i>Györffy István agráretnográfiai kutatásai</i>
ENYEDI GYÖRGY:	<i>Györffy István és a magyar településföldrajz</i>
HOFER TAMÁS:	<i>Györffy István népművészeti kutatásai</i>
SZILÁGYI MIKLÓS:	<i>Györffy István tevékenysége a Néprajzi Múzeumban</i>
BARABÁS JENŐ:	<i>Györffy István, az egyetemi tanár</i>
BELLON TIBOR:	<i>Györffy István, a Nagykunság és az Alföld kutatója</i>

Betegsége miatt elmaradt GLATZ FERENC előadása, amit a meghívó szerint *Györffy István és az 1930-as évek kultúrpolitikája* címmel tartott volna. A gazdag tartalmú, és közel 300 fős közönséget vonzó ülést SZABOLCSI MIKLÓS osztályelnök zárszava rekesztette be. Ez a sike-res rendezvény — amelyet hosszú szervezőmunka előzött meg — egész hazai néprajzi kuta-tásunknak használt, javította szakunk ideológiai—tudománypolitikai megítélését. Társasá-

gunk vezetői mint a Györffy-centenárium megünneplését előkészítő bizottság tagjai, amelyek elnökségét szintén KÖPECZI BÉLA miniszter elvtárs vállalta magára, részt vállaltak a centenáriummal kapcsolatos további rendezvények, események előkészítésében is. Itt említem meg, hogy az ősz folyamán társaságunk az MTA Kultúrantropológiai Munkabizottságával közösen egy vitaülést is tart majd GYÖRFFY életművének kevésbé ismert, illetve vitatott mozzanatairól.

A másik nagyobb rendezvényünk az *Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárasi Gyűjtők XI. Országos Találkozója* volt, amit más szervekkel közösen rendeztünk Gödöllőn 1983. július 4—7. között. A kirándulásokkal együtt három és fél napos találkozó előadásainak felsorolására sajnos nincs terünk. Csupán megemlítem, hogy a meghívón 30 előadás szerepelt, amelyeket hozzászólások követtek, s ezúttal sem maradt el a tanácskozás végén szokásos szabad fórum. A gödöllői tanácskozásról HALÁSZ PÉTER részletesen beszámolt a Néprajzi Hírek 1983. 3—4. számában. Plenáris ülések

1983. okt. 26. A *Diószegi-émlékülés* előadásai

BARABÁS JENŐ: *Diószegi Vilmos és a Magyar Néprajzi Atlasz*

PÓCS ÉVA: *Diószegi a magyar néphit kutatója*

KOVÁCS ÁGNES: *Samanisztikus motívumok a magyar népmesékben*

NAGY ILONA: *Samanisztikus nyomok a magyar hiedelemmondákban*

1983. nov. 28.

VARGA GYULA: *Magyar népviseletek a debreceni Déri Múzeum gyűjteményében* (diavetítéssel)

(A TIT-tel közös rendezés.)

1983. jún. 13.

GUNDA BÉLA: *A magyar néprajz Európában* (Közgyűlési előadás.)

A szakosztályok ülései

Anyagi Kultúra Szakosztály

1983. nov. 30.

GUNDA BÉLA: *Múzeumok és rejtett tárgyak*

1984. márc. 7.

KRESZ MÁRIA: *A XVIII. századi késő-habán edények elterjedése Magyarországon* (diavetítéssel)

1984. május 30.

GÁBORJÁN ALICE: *Középkori szürke ruhák* (diavetítéssel)

Folklor Szakosztály

1983. nov. 9.

A Magyar Népköltési Gyűjtemény című sorozatról megbeszélés az ELTE Folklore Tanszékével közösen.

1984. ápr. 18.

BEREZNAI ZSUZSANNA: *Falucsúfolók Eger vidékén*. Felkért hozzászóló: KOVÁCS ÁGNES.

Társadalomnéprajzi Szakosztály

1984. ápr. 25.

Vitaülés a Csépa-monográfiáról.

Csépa — Tanulmányok egy alföldi palóc kirajzás népeletéből I—II.

Előadók: FERENCZI IMRE, HAJDÚ MIHÁLY, LUKÁCS LÁSZLÓ, PALÁDI-KOVÁCS ATTILA

Nemzetiségi Szakosztály

1984. május 9.

FELFÖLDI LÁSZLÓ: *Esőkérő szokások a Maros menti szerbeknél*

Önkéntes Gyűjtő Szakosztály (a rendezvények a Hazafias Népfront Honismereti Munkabizottságával közösen)

1983. nov. 16.

Néprajzi kutatások a szlovákiai magyarok körében.

Előadók: HALÁSZ PÉTER, BÖSZÖRMÉNYI ISTVÁN, KÓKA ROZÁLIA, VIRT ISTVÁN

1983. dec. 14.

Néprajzi kutatások a burgenlandi magyarok körében.

Előadók: MADAR ILONA, BARSÍ ERNŐ

1984. jan. 18.

SISKA JÓZSEF: *Egy bodrogközi falu néprajza (Dámóc)*

1984. máj 23.

Diaképekkel a burgenlandi magyarok nyomában.

Előadók: BARSÍ ERNŐ, CSOMA ZSIGMOND, LUKÁCS LÁSZLÓ

Film- és Fényképészeti Szakosztály

1983. okt. 26.

Filmvetítés a *Diószegi-émlékülésen. A Kecsejáték* c. film bemutatása

1984. jan. 11.

K. KOVÁCS LÁSZLÓ: *A néprajzi filmezés kezdetei. Válogatás GÖNYEY SÁNDOR és K. KOVÁCS LÁSZLÓ néprajzi filmjeiből*

1984. márc. 21.

Filmvetítés: a *Busójárás Mohácson* és *A tavaszi napforduló ünnepei* című filmek

Plenáris és szakosztályi üléseink látogatottsága kielégítő. A témától, az előadók számától, személyétől, s a rendezvény jellegétől függően változó volt az érdeklődés. A 20—30 fős szakosztályülések 50—60 fős ülésekkel váltakoztak. Sokan voltak a Csépa-kötet vitáján, az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály rendezvényein, KRESZ MÁRIA és GÁBORJÁN ALICE előadásán az Anyagi Kultúra Szakosztályban. (Egyik szakosztályunknak volt azonban egy sikertelen rendezése is.)

A magyar néprajz nemzetközi kapcsolatai erősödtek azzal, hogy társaságunk külföldi tiszteleti tagjává választotta az európai etnológia több vezéregyéniségét. NILS-ARVID BRINGÉUS, ALEXANDER FENTON és GÜNTER WIEGELMANN professzornak múlt év októberében ünnepélyes keretek között nyújtotta át elnökünk a tiszteleti tagsárról szóló oklevelet. Jó alkalmat kínált erre az *Ethnologia Europaea* című nemzetközi folyóirat Mátrafüreden tartott konferenciája, ahol régebbi tiszteleti tagjaink közül üdvözölhettük GÖSTA BERG svéd és KIRILL CSISZTOV szovjet akadémikust. 1984. januárjában a pozsonyi magyar konzulátuson nyújthattuk át a tiszteleti tagságról szóló oklevelet ÁG TIBORNak, a kitűnő szlovákiai népdalgyűjtőnek, kórusvezetőnek. Az Akadémia támogatja azt a tervünket, hogy SZABÓ T. ATTILÁnak, KALLÓS ZOLTÁnnak — s most már FARAGÓ JÓZSEFet és MIHAI POP-ot is említhetjük —, a kolozsvári konzulátuson adjuk át társaságunk díjait, kitüntetéseit. A korábbi években esetenként elmaradt a külföldi kollégák értesítése tiszteleti, illetve levelező taggá történt megválasztásukról. A tudomásunkra jutott elmaradásokat pótoltuk.

A Magyar Néprajzi Társaság más szervekkel közösen rendezi meg 1985-ben Békéscsabán a *III. Nemzetközi Nemzetiségi Néprajzi Konferenciát*. BALASSA IVÁN elnök a szervezést megkezdte, s ez a rendezvény — reményeink szerint — egyszerre szolgálja a hazai nemzetiségek és a határainkon túl élő magyarság néprajzi kutatásának ügyét. (Ráadásul kapcsolódik a jövőre Budapesten tartandó *Európai Kulturális Fórum* törekvéseihez.)

A Szlovák Néprajzi Társasággal írásban rögzített együttműködési megállapodásunk van, s a két társaság között rendszeres a kapcsolat. Ez évben UJVÁRY ZOLTÁN vett részt Társaságunk képviselőjeként a szlovákok országos rendezvényén. Helyes lenne viszonzni a meghívás és vendéglátás gesztusait, s az 1985. évi nemzetiségi konferencia erre bizonyára módot is nyújt majd. Még fontosabbnak tartom azt, hogy szlovák partnerünk hasonló figyelemmel támogassa a szlovákiai magyar néprajz ügyét, mint amilyen a mi társaságunk fáradozik a hazai szlovákok néprajzi felderítésén, s a kutatási eredmények publikálásán. Sajnálattal kell meg-

állapítanunk, hogy Szlovákiában évek óta várnak kiadásra az ottani magyarok néprajzából merítő kéziratok, s mind a publikálás, mind a magyar nemzetiségi bázismúzeum ügye változatlanul megoldatlan; bár léteznek jó tervek és határozatok. Mindezt ez év januárjában alkalmunk volt a CSEMADOK és az Etnológiai Kabinet vezetőinek is elmondani.

Társaságunk taglétszáma jelenleg 840 fő és ezzel tartja helyét a legnépesebb társadalomtudományi társulatok között. A tavalyi közgyűlés óta 34 új tagot vett fel a választmány. A taglétszám növekedése mellett be kell számolnom a társaság fájdalmas veszteségeiről is. Az elmúlt évben 11 tagtársunk hagyott el bennünket örökre. Gyászoljuk TÁLASI ISTVÁN professzort, társaságunk néhai elnökét, tiszteleti tagját; VARGHA LÁSZLÓT, a Néprajzi Múzeum egykori főigazgatóját; MARTIN GYÖRGYöt, az MTA Zenetudományi Intézetének osztályvezetőjét; BÁRDOSI JÁNOST, a szombathelyi múzeum néprajzi osztályának vezetőjét, társaságunk kitüntetett tagjait. S ez a névsor folytatódik EGYÜD ÁRPÁD, VORÁK JÓZSEF, SZALONTAI BARNABÁS, BOTTYÁN JÁNOS, CSABA JÓZSEF, SZOKODY GYULA és RACSMÁNY MIHÁLY néhai tag társainkkal. Valamennyiük emlékét kegyelettel megőrizzük.

A múlt évben elhunyt MARTIN GYÖRGY helyébe a választmány egyetértésével UJVÁRY ZOLTÁNT kértük fel a Folklor Szakosztály elnöki tisztére. Ehhez a személyi változáshoz ezenel kérjük a közgyűlés jóváhagyását. Póttagjai közül tagjává kooptálta a választmány BANÓ ISTVÁNT. A megbízást mindkét érdemes tagtársunk örömmel vállalta. Néhány nappal ezelőtt TAKÁCS LAJOS levéllel fordult a társaság elnökségéhez. Levelében, megromlott egészségi állapotára való tekintettel, kérte felmentését az Anyagi Kultúra Szakosztály elnöki tiszteiből. Kérését őszinte sajnálkozással fogadtuk, mivel igen hosszú idő óta és jól látta el a szakosztály vezetését. Javasolom, hogy a közgyűlés adja meg a kért felmentést és szavazzon köszönetet tisztségétől megváló tagtársunknak.

Az egy éve felállított Film- és Fényképészeti Szakosztály — elnökének hosszas külföldi tartózkodása ellenére is — sikeres esztendőt zár. Reméljük, hogy a jövőben túllép a filmvetítéseken, és műhelyvitákra is futja majd erejéből. 1984 tavaszán végre megoldódott a társaság kiadványainak raktározása. Ügyintézőnk új villanyírógépet és szobai polcokat kapott, munkakörülményei javultak.

1983 őszén a sajtóból értesültünk a „Világ népei” Magyar Etnológiai Társaság alapításáról. Ez a szervezkedés az V. kerületi Ifjúsági Házból indult ki. Alapszabálya még nincs, helyzete jogilag rendezetlen. Világosan le kell szögeznünk, hogy társaságunknak nem lehet érdeke konkurens szakmai tömörülések alapítása. Hivatalból nem érthetünk egyet semmiféle partikularizmussal, szakunk részekre darabolásával. Emlékeztetem a tisztelt tagtársakat arra az ismert tényre, hogy a Magyar Néprajzi Társaság egyik alapítója, majd alelnöke az etnológus XANTUS JÁNOS volt. Azóta is megannyi etnológus tagja, tisztségviselője volt társaságunknak MUNKÁCSI BERNÁTTól KODOLÁNYI JÁNOSig. Ezen megfontolásokból kiindulva javasoltam az etnológus kollégáknak, hogy a külön út keresése helyett inkább a Magyar Néprajzi Társaságtól kérjék önálló Etnológiai Szakosztály felállítását. Mindez nem zárja ki, hogy szakosztályi rendezvényeiket továbbra is a büfét kínáló Ifjúsági Házban tartsák. A Néprajzi Társaság működését eddig sem zavarta, hogy pl. az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály a Hazafias Népfront székházában szokott ülésezni. Bizom abban, hogy kérés esetén a közgyűlés nem fog elzárkózni önálló Etnológiai Szakosztály felállításától, s a választmány is Társaságunk tagjává fogadja az etnológiai érdeklődésű fiatalokat.

Titkarságunk számon tartja a jubileumokat. Az elnök és a főtítkárnak köszönti azokat a tagtársainkat, akik nevezetesebb évfordulókhoz érkeztek. Örömnkre szolgál, hogy a könyvkiadás tanulsága szerint 60 éven felüli vagy éppen nyugdíjas korú tagtársaink szebbnél-szebb könyvekkel gyarapítják a néprajz kincsestárát. Az elmúlt évek eredményeit jórészt ennek a korosztálynak köszönhetjük. Kívánatosnak tartanám, hogy folyóiratokban elszórtan megjelent cikkek javát, gyűjteményes kötetben újra megjelenessék, ahogy azt a romániai kutatók —

SZABÓ T. ATTILA, VÁMSZER GÉZA, NAGY JENŐ, KÓS KÁROLY és mások is — tették.

Ugyanakkor a fiatal kutatók kiadási gondjait is magunkénak érezzük. Ők nehezebb helyzetben vannak, mint a történész, nyelvész, irodalmár fiatalok. Ezért is javasoltuk néprajzi könyvsorozat kiadását több kiadónak, de új sorozatokra a kiadók nem könnyen vállalkoznak. Nagyobb támogatást várnának fiatal kutatóink a folyóiratok szerkesztőitől is. Sajnos nő azoknak a száma, akik 30 éves korukig nemhogy könyvet, de tanulmányt sem tudnak megjelentetni, vagy csak nagy megalkuvások árán. Pedig csakis a tehetséges fiatalok támogatásával, foglalkoztatásával, útjának egyengetésével építhetjük a szak jövőjét.

A társaság folyóiratai, az Ethnographia és a Néprajzi Hírek időben, rendben megjelentek. Színvonalukkal sincsen gond, mint az Ethnographia előfizetőjeként és rendszeres olvasójaként megállapíthatom. Legfeljebb azt tenném szóvá, hogy az Ethnographia szerkesztőbizottságának személyi változásai az elmúlt évtizedben választmány elé nem kerültek, s nem tudni kik és milyen javaslatok alapján döntöttek ezekben a kérdésekben. Márpedig ha a lap nemcsak névleg fut a Magyar Néprajzi Társaság égisze alatt, akkor ezek is a választmányra tartoznak.

Kérem beszámoló jelentésem elfogadását.

Budapest, 1984. június 13-án

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA s. k.
főtitkár

IV.

Pénztárosi jelentés a Magyar Néprajzi Társaság 1984. évi 96. közgyűlésének

A Magyar Néprajzi Társaság az 1983. év folyamán 371.460 Ft-tal gazdálkodott.

Ebből az összegből az Akadémia támogatása:	179.321 Ft
Bevétel tagdíjakból:	30.570 Ft
Bevétel kiadványokból:	16.456 Ft
1982-ről áthozott maradvány:	145.113 Ft
Összesen:	371.460 Ft
Kiadások összesen az 1983. év folyamán:	203.985 Ft
Pénzmaradványunk 1983. dec. 31-én:	167.475 Ft

A pénzmaradvány felhasználása 1984-ben folyamatos, a tavalyi évről áthúzódó nyomdaköltségek kiegyenlítése az első félévben már megtörtént.

1983-ban tartottuk Gödöllőn az *Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők XI. Országos Találkozóját*, ennek költsége 86.635 Ft-ot tett ki. A gyűjtőtálalkozó résztvevői részvételi díjat fizettek, azonkívül a Hazafias Népfront és a TIT nagyobb összeggel járult hozzá a gyűjtőtálalkozó megrendezéséhez.

A Társaság 1983. évi folyamatos kiadásai a rendszeresen havonta ismétlődő szakosztályi és plenáris ülésekkel kapcsolatban felmerülő költségek (mint meghívókészítés, postázás stb.), továbbá a folyóiratok szerkesztésével összefüggő kiadások voltak.

A Művelődési Minisztérium Nemzetiségi Önálló Osztálya 1983. évben is nyújtott támogatást — 15.000 Ft-ot — a Nemzetiségi Szakosztály támogatására, nemzetiségi néprajzi kutatások segítésére.

Az 1984. év eltelt néhány hónapjáról, tájékoztatásképpen:

185.360 Ft éves kiadást tervezett a társaság.

Ebből az Akadémia támogatása:

130.360 Ft,

Tagdíj és egyéb bevételek:

55.000 Ft.

Összesen:

185.360 Ft

Tagdíjbevételeink a mai napig:

29.000 Ft

A Társaság munkáját, működését segítő mindennemű anyagi és erkölcsi támogatásért köszönetét fejezi ki a Társaság vezetősége.

Budapest, 1984. június 13-án

FÜZES ENDRE s. k.
pénztáros

V.

A Számvizsgáló Bizottság jelentése az 1984. évi 96. közgyűlésnek

Alulírottak mint a Magyar Néprajzi Társaság 95. közgyűlése által megválasztott számvizsgálók és ellenőr jelentjük, hogy a Magyar Néprajzi Társaság számviteli nyilvántartását a mai napon megvizsgáltuk és miután azt rendben találtuk, javasoljuk, hogy a pénztárosnak a felmentvényt a szokásos fenntartással adja meg és lelkiismeretes munkájáért köszönetet szavazzon a közgyűlés.

Budapest, 1984. június 13-án

BELLON TIBOR s. k.
számvizsgáló

HEGYI IMRE s. k.
számvizsgáló

BODÓ SÁNDOR s. k.
ellenőr

A Magyar Néprajzi Társaság 97. közgyűlése

1985. június 5.

I.

Jegyzőkönyv

A Magyar Néprajzi Társaság 1985. június 5-én az ELTE Bölcsészettudományi Kar Tanácsstermében tartotta meg 97. tisztújító közgyűlését. Az ünnepélyes közgyűlést BALASSA IVÁN elnök nyitotta meg, majd ismertette a választmány határozatát a társasági kitüntetések odaítéléséről. A javaslatokat a közgyűlés megszavazta. Az indoklásokat PALÁDI-KOVÁCS ATTILA főtítkár ismertette.

Az 1985-ben 15. alkalommal átadott *Győrffy István-émlékérm*et KRESZ MÁRIA és SZABAD-FALVI JÓZSEF nyerte el. A *Vankó János-díj*at — pénzjutalom és oklevél — ez évben VIGA GYULA kapta meg. A SZÜCS SÁNDOR adományából alapított *Tájkutató-díj*jal — első alkalommal — BELLON TIBORT tüntették ki.

Belföldi tiszteleti taggá választotta a Társaság FÉL EDITet, KÖPECZI BÉLÁT, BALOGH ISTVÁNT. A társaság külföldi tiszteleti tagokat is választott ROMULUS VULCANESCU romániai, TOINI-INKERI KAUKONEN finn és TORSTEN GEBHARD nyugatnémet etnográfusok személyében. Külföldi levelező taggá választották meg MARKKU AUKIA és LEHTINEN ILDIKÓ finnországi, MÉRY MARGIT csehszlovákiai, valamint A. K. MIKUSEV, V. A. AKCORIN és V. E. VLADIKIN szovjet néprajzkutatókat.

A főtítkári beszámolóban PALÁDI-KOVÁCS ATTILA főtítkár részletes áttekintést nyújtott az elmúlt időszakban végzett sokirányú munkáról. FÜZES ENDRE a pénztárosi, BODÓ SÁNDOR pedig a számvizsgáló bizottsági jelentést terjesztette a közgyűlés elé.

BALASSA IVÁN elnök köszönetet mondott a leköszönő tisztikarnak az elmúlt három évben végzett munkájáért, majd felkérte KOROMPAY BERTALANT a korelnöki tisztség ellátására.

A vezetőválasztás első lépéseként a korelnök ismertette a választmány egybehangzó véleményét, mely szerint az elnöki tisztség betöltésére a következő ciklusban is BALASSA IVÁNT javasolja. A közgyűlés egyhangúlag elfogadta az előterjesztést. Ezt követően BALASSA IVÁN átvette az elnöklést és levezette a választást. A közgyűlés a választmány javaslata alapján minden egyes tisztség betöltésére külön szavazott.

A Magyar Néprajzi Társaság 1985—1988. évre megválasztott tisztségviselői a következők.

Elnök: BALASSA IVÁN

Alelnökök: ANDRÁSFALVY BERTALAN, BODROGI TIBOR, KODOLÁNYI JÁNOS, UJVÁRY ZOLTÁN

Főtítkár: PALÁDI-KOVÁCS ATTILA

Títkárok: BALÁZS GÉZA, VARGYAS GÁBOR

Pénztáros: FÜZES ENDRE

A Számvizsgáló Bizottság elnöke: BODÓ SÁNDOR, tagjai: BELLON TIBOR, DOMONKOS OTTÓ, GYÖRGYI ERZSÉBET

Az Anyagi Kultúra Szakosztály elnöke: CSILLÉRY KLÁRA, titkár: SELMECZI KOVÁCS ATTILA

A Folklor Szakosztály elnöke: UJVÁRY ZOLTÁN, titkárok: BARNÁ GÁBOR, KÜLLÖS IMOLA

A Társadalomnéprajzi Szakosztály elnöke: SZILÁGYI MIKLÓS, titkár: SZABÓ LÁSZLÓ

Az Etnológiai Szakosztály elnöke: BOGLÁR LAJOS, titkárok: ECSEDI CSABA, KÉZDI NAGY GÉZA

A Nemzetiségi Szakosztály elnöke: EPERJESSY ERNŐ, titkár: GYIVICSÁN ANNA

Az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály elnöke: MORVAY PÉTER, titkárok: HALÁSZ PÉTER, FEJŐS ZOLTÁN

A Film- és Fényképészeti Szakosztály elnöke: KODOLÁNYI JÁNOS, titkárok: TARI JÁNOS, HOP-

PÁL MIHÁLY

A Választmány tagjai: BARABÁS JENŐ, BÁRTH JÁNOS, BELLON TIBOR, BODÓ SÁNDOR, DANKÓ IMRE, DOMONKOS OTTÓ, DÖMÖTÖR TEKLA, FILEP ANTAL, GRÁFIK IMRE, GUNDA BÉLA, GYÖRGYI ERZSÉBET, HOFER TAMÁS, IKVAI NÁNDOR, JUHÁSZ ANTAL, KECSKÉS PÉTER, KRESZ MÁRIA, KRÍZA ILDIKÓ, KÓSA LÁSZLÓ, KUNT ERNŐ, NAGY ILONA, SÁRKÁNY MIHÁLY, SZABADFALVI JÓZSEF, VARGYAS LAJOS, VOIGT VILMOS

A Választmány póttagjai: BANÓ ISTVÁN, KISBÁN ESZTER, KURUCZ ALBERT, LACKOVITS EMŐKE, LUKÁCS LÁSZLÓ

Az újonnan megválasztott tisztikar nevében BALASSA IVÁN mondott köszönetet a közgyűlés bizalmáért és szolt az elkövetkező évek feladatairól:

Tiszteit Tagtársak!

Nagyon köszönöm azt a megtisztelő bizalmat, mellyel újabb három évre megválasztottak a Magyar Néprajzi Társaság elnökének. Hadd mondjam itt el, hogy életem egyik legnagyobb eredményének tekintetem, amikor a legutóbbi választmányi ülésünkön a titkos szavazás eredményének összeszámlálásakor kiderült, hogy csak egy ellenszavazatot kaptam, arról pedig tudtam, hogy az tőlem származik. Ezt még külön is szeretném megköszönni, mert ez egészen különleges esemény a magyar néprajztudomány történetében.

Amikor az elkövetkező három évre tekintek, a feltornyosuló feladatoknak egész sorát látom magam előtt, melyeket együttes erővel kell megoldanunk. Hadd említsek meg ezek közül néhányat.

Közeledik 1989, a Magyar Néprajzi Társaság alapításának évszázados évfordulója, amit a következő évben központi folyóiratunk az Ethnographia megindulásának százéves ünnepe követ. Eddigi előkészületeink során felkértük KÓSA LÁSZLÓT a Társaság történetének megírására, aki már neki is látott a munkának. A könyv kiadását pedig kértük, hogy az Akadémiai Kiadó iktassa tervébe. Így az remélhetőleg az évfordulóra megjelenik, és az Ethnographia számára is legalább erre az évre bővítést kérünk.

A néprajztudomány valamennyi szervének (MNT, MTA Néprajzi Kutató Csoport, tanszékek, Néprajzi Múzeum és megyei múzeumok) közreműködésével olyan nemzetközi konferenciát tervezünk az évfordulóra, mely nemcsak a magyar néprajz eredményeit mutatja be, hanem a külföldi kollégák segítségével helyünket is meghatározza az európai etnológiában.

Mindezt akkor tudjuk megvalósítani, ha a magyar néprajztudomány valamennyi munkását be tudjuk vonni ebbe a nagy vállalkozásba.

Minden erőnket összpontosítanunk kell arra, hogy *A Magyarság Néprajzának* kötetei elkészüljenek. Nagy öröm az, hogy a VARGYAS LAJOS által főszerkesztett és ISTVÁNOVITS MÁRTON által szerkesztett népköltési kötet teljes mértékben elkészült és azt a kiadói és nyomdai munkálatokra át lehet adni. Áttekintve a lehetőségeket, úgy látjuk, hogy a kiadványból legalább három kötet — ha az Akadémiai Kiadó megjelentetési üteme nem csökken tovább — négy év alatt megjelentethető, és azt a fenti nemzetközi konferencián be is tudjuk mutatni. Meggyőződésem, hogy ha *A Magyarság Néprajzából* néhány kötet megjelenik, akkor az maga után húzza a többit is.

A fenti feladatokon kívül a Magyar Néprajzi Társaság tovább folytatja eddigi munkásságát is. Az itt csak nagy vonásokban felsorolt célok és lehetőségek megvalósítására jól átgondolt tervet szeretnénk kidolgozni, melyet a most megválasztott tisztikar és választmány elé terjesztünk megvitatásra. Őszintén remélem, hogy a most megválasztott tisztikar és választmány elfogadja célkitűzéseinket, sőt esetleg még meg is toldja azokat, és mindent elkövet majd annak megvalósításáért.

A közgyűlést záró plenáris előadást KODOLÁNYI JÁNOS *Az eurázsiai uráli nyelvű népek kultúrájának főbb vonásai* címmel tartotta meg.

K. m. f.

KRESZ MÁRIA s. k.
jkv. hitelesítő

SZABADFALVI JÓZSEF s. k.
jkv. hitelesítő

BALASSA IVÁN s. k.
elnök

KARA TIBORNÉ s. k.
jkv. vezető

III.

Paládi-Kovács Attila: Főtitkári beszámoló

Tisztelt Közgyűlés!

A Magyar Néprajzi Társaság 97. közgyűlésére gyűltünk össze. A mostani tisztújító közgyűlésünk lezárása és kezdete egy-egy három éves ciklusnak. Beszámolóm a legutóbbi közgyűlés óta végzett munkát tekinti át, de esetenként a korábbi évekre is visszautal. Annál is inkább, mert a felügyeleti szervünk, a Magyar Tudományos Akadémia részére a múlt év végén már elkészítettük a Társaság 1980—1984. közötti működéséről szóló jelentésünket. Az abban foglaltakat az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya elfogadta, s az Akadémia ideai közgyűlésére kiadott jelentésében igen kedvezően értékelte a Néprajzi Társaság működését. (Ezt az értékelést a választmány legutóbbi ülésén felolvastuk, tudomásul szolgált.)

Előljáróban kell megállapítani azt is, hogy Társaságunk változatlanul élvezte mind a területileg illetékes I. Osztály, mind a Társadalomtudományi Főosztály s az MTA funkcionális osztályainak jóindulatát, erkölcsi, anyagi támogatását, szíves figyelmét. Igen értékes számunkra a KÖPECZI BÉLA művelődési miniszter elvtárs és a KULCSÁR KÁLMÁN MTA főtitkárhelyettes által nyújtott támogatás, amit élvezhettünk pl. a Györffy-centenárium ünnepi eseményeinek előkészítésében, megrendezésében. Társaságunk az elmúlt években is ápolta a Hazafias Népfonthez és a TIT-hez fűződő, s már régebben fennálló jó kapcsolatait. Törekedett a rokontudományok művelőit összefogó tudományos társaságokkal szorosabb kapcsolatok kiépítésére. Kiemelhető a Magyar Nyelvtudományi Társasághoz, a Magyar Történelmi Társulathoz, az Ókortudományi Társasághoz fűződő jó barátság, ami elsősorban nagyobb rendezvények közös előkészítésében, lebonyolításában nyilvánul meg.

A Magyar Néprajzi Társaság társadalmi beágyazódása, külső megítélése tehát továbbra is kedvező. Bár elmondhatnánk ugyanezt a néprajzi intézmények mindegyikéről és az etnográfus munkakörben foglalkoztatott kollégák összességéről. Sajnos akadnak intézményi vezetők, akik a Társaság munkájából kivonják magukat, sőt az ott folyó munkáról is a lehető legrosszabb véleményt terjesztenek. Sajnálattal kell megállapítanunk azt is, hogy több tucat — budapesti lakással és néprajzi munkahellyel rendelkező — kollégánk évszámra nagy ívben elkerüli a Magyar Néprajzi Társaság rendezvényeit. Esetenként lehet keresni a részvétlenség okát rossz előkészítésben, az időpont balszerencsés megválasztásában. Sok évre visszamenően és általánosságban azonban a téma, a hely vagy az időpont megválasztása nem fogadható el a távollmaradás okaként. Kénytelenek vagyunk arra következtetni, hogy manapság létezik az etnográfusoknak egy igen tekintélyes számú csoportja, amely közömbös kollégáinak kutatómunkája, szakunk tudományos problematikája iránt, amelynek figyelmét legfőljebb az általa betöltött néprajzi állással járó illetmény, külföldi utazási lehetőség vagy egyéb előnyös körülmény kelti fel. Jól tudom, kemény szavak ezek, de jobb, ha vitázunk a helyzet megítéléséről, mintha tu-

domást sem veszünk a Néprajzi Múzeumban vagy más helyszínen megesett 8—10 fős szakosztályi ülések tényéről. Hadd tegyem hozzá, hogy az említett rétegbe tartozó kollégák a nagy érdeklődést kiváltó rendezvényeket (pl. KODÁLY centenáriumi, GYÖRFFY centenáriumi emlékülés) sem látogatták.

A legutóbbi közgyűlés óta a Társaság választmánya 5 alkalommal ült össze — sorrendben a következő napokon: 1984. okt. 10., nov. 28., 1985. febr. 6., ápr. 17. és máj 15. Napirendjén a Társaság működésével kapcsolatos aktuális ügyeken, tagfelvételeken, beszámolókon kívül olyan pontok szerepeltek, mint a Györffy-év őszi rendezvényei, az MTA Kultúrantropológiai Munkabizottságával közösen rendezett vitaülés, az Ethnographia és a Néprajzi Hírek szerkesztése, az Ortutay-emlékülés, az *Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők XII. Országos Találkozója*, a *III. Nemzetközi Nemzetiségi Néprajzi Konferencia* előkészítése, hogy csak a fontosabbakat emeljem ki. Tárgyalta a választmány a nemzetiségi néprajzi sorozatok főszerkesztői megbízásának és a legutóbbi vándorgyűlés előadásait tartalmazó kötet megjelentetésének ügyét. Az előbbi feladatra UJVÁRY ZOLTÁN egyetemi tanár, az utóbbira KATONA IMRE ny. egyetemi docens kapott felkérést. Sajnálattal kell szólni arról, hogy a vásárhelyi vándorgyűlés anyagának köteté még mindig nem jelent meg, pedig TÁLASI ISTVÁN és TÁRKÁNY-SZÜCS ERNŐ emlékének ezzel tisztelegtetett volna legméltóképp ez a Társaság. Többször szerepelt a választmány napirendjén a nemzetközi kapcsolatok egy-egy kérdése, részint a békéscsabai konferenciával, részint külföldi tiszteleti és levelező tagok választásával vagy más társasági kitüntetéssel összefüggésben. Gondosan és demokratikusan készítette elő a választmány a belföldi és külföldi tagok kitüntetésére, a díjak, érmek odaítélésére vonatkozó javaslatait, s a tisztújítással kapcsolatos, itt előterjesztésre váró tervezetet. Háromtagú bizottságot küldött ki, s a BARABÁS JENŐ, SZABADFALVI JÓZSEF és SÁRKÁNY MIHÁLY által kidolgozott alternatív javaslatokról titkos szavazással alakította ki többségi álláspontját.

Múlt évi jelentésemben nyomatékkal szoltam a „Világ népei” Magyar Etnológiai Társaság néven szakmai-ismeretterjesztő céllal alakult tömörüléssel kapcsolatos gondról. Most arról számolhatok be, hogy az etnológus kollégák 1984 őszén azzal a kéréssel fordultak hozzánk, hogy a Magyar Néprajzi Társaság kebelén belül Etnológiai Szakosztályba tömörülve folytathassák sikerrel kezdetű működésüket. A Választmány elfogadta az Etnológiai Szakosztály felállítására tett javaslatot, s ennek értelmében ez év első felében már négy sikeres rendezvényt tartott ez a szakosztály. Az alapszabály értelmében azonban az Etnológiai Szakosztály létesítéséhez, mint bármilyen új egység létrehozásához közgyűlési jóváhagyás szükséges. Annak idején az Elnökség és a Választmány nem tartotta indokoltnak rendkívüli közgyűlés összehívását, ilyenformán ezt a kérdést is a mai közgyűlés elé utalja. A TAKÁCS LAJOS lemondásával megüresedett szakosztályelnöki tisztet a Választmány az elmúlt évben betöltetlenül hagyta, s ezért az Anyagi Kultúra Szakosztály ügyeinek gondozását teljes egészében KISBÁN ESZTER szakosztálytitkára ruházta. Miközben örömmel állapíthatjuk meg, hogy az elmúlt ciklusban két új szakosztályt létesített a Társaság, szomorúsággal gondolunk arra, hogy MARTIN GYÖRGY és TAKÁCS LAJOS halálával két szakosztályunk is súlyos veszteséget szenvedett. Plenáris ülések

1984. szeptember 26.

WOLFGANG BRÜCKNER (Würzburg): *Az értelmezés kérdéséhez a népi hagyomány kutatásában* 1984. október 10.

VARGYAS LAJOS köszöntése 70. születésnapja alkalmából és előadások

ANDRÁSFALVY BERTALAN: *Az európai balladák szerepe*

PAKSA KATALIN: *Stilusjelenségek a magyar népdaldíszítésben*

PESOVÁR ERNŐ: *A magyar néptáncok történeti fejlődése és területi megoszlása*

MAÁ CZ LÁSZLÓ: *A magyar nyelvű cigánydalok szövegeiről*

HALMOS LÁSZLÓ: *Szamojéd énekek*

†MARTIN GYÖRGY: *Népi tánc hagyomány és nemzeti tánc típusok Kelet-Közép-Európában a*

XVI—XIX. században

1985. január 23.

Vitaülés GYÖRFFY ISTVÁN életművéről

KISS ISTVÁN: *Visszaemlékezés a Táj- és Népkutató Központ kiállítására*

FILEP ANTAL: *Györffy István és a Sarló*

HOFER TAMÁS: *A Magyarország Néprajzában használt „népi műveltség” fogalom és Bartók Béla „parasztal” fogalma*

Felkért hozzászólók: BARABÁS JENŐ, NÉMEDI DÉNES, SZILÁGYI MIKLÓS. Az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya Kultúrantropológiai Munkabizottságával közösen rendezett vita-
ülést SZABOLCSI MIKLÓS akadémikus osztályelnök vezette.

1985. május 31.

CHRISTINE BURCKHARDT (Basel): *Viselet és festett képe: viseletábrázoló festészet Svájcban, 1770—1830* (vetítéssel)

1985. június 5.

KODOLÁNYI JÁNOS: *A eurázsiai uráli nyelvű népek kultúrájának főbb vonásai. A kutatások néhány tanulsága* (közgyűlési előadás)

1985. június 19.

ORTUTAY-emlékülés — megnyitotta: SZABOLCSI MIKLÓS

KÁLLAI GYULA: *A politikus Ortutay*

ÁDÁM GYÖRGY: *A közéleti cselekvés példaképe*

DÖMÖTÖR TEKLA: *Ortutay Gyula a tudós és a nevelő*

BALASSA IVÁN: *Ortutay Gyula a magyar néprajztudomány szervezője*

A szakosztályok ülései

Anyagi Kultúra Szakosztály

1984. november 21.

SZILÁGYI MIKLÓS: *A hagyomány továbbélése és egyéni lelemény. Az orvhalászatról*

1985. május 22.

SELMECZI KOVÁCS ATTILA: *Egy mediterrán eszköz a Kárpát-medencében*

Folklor Szakosztály

1984. november 28.

BANÓ ISTVÁN: *Népdalszövegeink folklor-esztétikai jellemzői*

Társadalomnéprajzi Szakosztály

1985. április 17.

Monografikus kutatás Kécelen.

Vitaülés a *Kecel története és néprajza* című kötetéről. Felkért bírálók: BARABÁS JENŐ, HAJDU MIHÁLY, KÓSA LÁSZLÓ, PÁLÓCZI HORVÁTH ANDRÁS, SZABÓ FERENC

1985. május 8.

BORSÁNYI LÁSZLÓ: *A megfigyelési technikák alkalmazása a kultúrantropológiai terepmunkában*
Önkéntes Gyűjtő Szakosztály

1985. március 20.

DEMÉNY GÁBOR—VARGA TIBOR: *A Szigetköz hagyományos népi építésze* (vetítéssel)

1985. május 17.

A TIT Budapesti Néprajzi Választmányával közösen: *A Táj- és Népkutató Táborok emlékezete*.
Felkért hozzászólók: BANÓ ISTVÁN, BARABÁS JENŐ, FEHÉR GYULA, HAVASNÉ BEDE PIROSKA, KATONA IMRE, KOVÁCS ÁGNES, KRESZ MÁRIA, MÁRKUS ISTVÁN, MOLNÁR JÓZSEF, MOLNÁR VILMOS, NAGYIVÁNYI FEKETE MAGDA, UJVÁRY BÉLA, UJVÁRYNÉ KERÉKGYÁRTÓ ADRIENNE. Az emlékülést vezette: ANDRÁSFALVY BERTALAN alelnök, bevezetőt mondott MORVAY PÉTER szakosztály-alelnök.

1985. június 22—25.

Az *Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők XII. Országos Találkozója* (Székesfehérvár)

Film- és Fényképész Szakosztály

1984. december 4.

HEIMO LAPPALAINEN (Finnország): *A Chronicle of a Finnish Summer*. (Egy finn nyár krónikája) c. hangosfilm bemutatása.

Etnológiai Szakosztály

1985. január 10.

SÁRKÁNY MIHÁLY: *A munkamegosztás a törzsi társadalomban*

1985. február 14.

BOGLÁR LAJOS: *Mítosz és valóság — a guarani példa*

1985. március 21.

SABER EL-ADLY: *A Siwah-oázis kultúrája* (vetítéssel)

1985. április 10—11.

III. Indián nap c. konferencia és kiállítás, külföldi előadók, hozzászólók részvételével

Szólni kell a rokntudományok társaságaival közösen rendezett ülések, konferenciák néprajzi előadásairól is.

1985. március 15.

Marót Károly-emlékülés (Az Ókortudományi Társasággal közösen)

VOIGT VILMOS: *Marót Károly és a magyar néprajztudomány*

1985. április 5—6.

Történelem és néprajz c. országos konferencia Debrecenben (A Magyar Történelmi Társulattal közösen)

BALASSA IVÁN: *A néprajz mint történelmi tudomány*

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA: *Helytörténet, tájtörténet és néprajz*

CSILLÉRY KLÁRA: *A magyar népművészet korszakai*

Felkért hozzászólók: BALASSA M. IVÁN, VARGA GYULA

Az ős folyamán az Ókortudományi Társasággal közösen fogjuk megrendezni a *Honti János-emlékülést* is. Felmerült az *Ethnographica Pannonica* című nemzetközi konferencia újbóli megrendezésének ötlete is. Ez év novemberében a Vas megyei Velem községben valószínűleg mód nyílik a folytatásra, de e pillanatban még több nyitott kérdés van.

A soron következő rendezvények közül az önkéntes gyűjtők 1985. június 22—25. között Székesfehérváron tartandó országos seregszemléje emelkedik ki. Programja összeállt, a részletekről is informáló nyomtatott meghívó hamarosan eljut a Társaság tagságához. Befutottak a jelentkezések a békéscsabai nemzetiségi konferenciára is. Az érdeklődés minden eddigit felülmúl, s az eredetileg tervezettnél több szekciót kell felállítani, hogy minden előadás helyet kapjon. Mindkét rendezvény tetemes feladatot adott már eddig is a Társaság ügyintézőjének, s az illetékes szakosztályok vezetőinek. A békéscsabai konferencia szervező munkálatait elnökünk, BALASSA IVÁN irányítja, fogja össze.

Örömmel számolok be arról, hogy 1984. október 5-én alkalom nyílt arra, hogy SZABÓ T. ATTILA ny. professzornak az Akadémia tudós klubjában rendezett meleg hangulatú ünnepség keretében nyújtsa át elnökünk a *Györffy István-emlékérmét* és a Magyar Néprajzi Társaság külföldi tiszteleti tagságát bizonyító oklevelet. 1985. április 17-én Budapesten köszönthettük VÄINÖ KAUKONEN finn professzort, aki társaságunk választmányi ülésén vette át a tiszteleti tagságról szóló diplomát. Finnországi tanulmányútja alkalmat kínált arra, hogy KODOLÁNYI JÁNOS alelnök OSMO VUORISTO és MAIJA-LIISA HEIKINMAKKI külföldi levelező tagságának bizonyítványát átadja. Azt reméljük, hogy mai közgyűlésünk után kedvező alkalom nyílik romániai magyar és román kutatók társasági kitüntetései eljuttatására is a külügyi csatornákon keresztül. A f. év július végén Syktyvkárban sorra kerülő *VI. Finnugor Kongresszus* kedvező alkalomnak ígérkezik arra, hogy a finn kutatóknak és a kis finnugor népek fiataljainak most megszava-

zott levelező tagságát bizonyító diplomákat átadjuk. Itt jegyzem meg, hogy korábban ilyen oklevélünk nem létezett, előállítására ennek az évnek az eredménye.

Titkárságunk számontartja az évfordulókat. Jubileum alkalmából az elnök és a főtítkár rendre köszöntötte levélben vagy személyes látogatás formájában évfordulós tagtársainkat. Ebben az évben személyesen köszöntöttük a hatvanéves KURUCZ ALBERTet, s a hetvenöt-éves LÁSZLÓ GYULÁt. Társaságunk taglétszáma az eltelt esztendőben tovább emelkedett. 1984. június 13-án 840 tagot számláltunk, a belépett új tagok száma 44 fő. Az utolsó közgyűlésünk óta azonban elhunyt öt tagtársunk: NAGY KÁLMÁN, SCHEIBER SÁNDOR, SZÁSZ GERŐ, TAKÁCS LAJOS és TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ. Fájdalmasan érintett bennünket az elvesztésük, emléküket kegyelettel megőrizzük. A veszteségeket is számolva a Társaság taglétszáma 1985. június 5-én 879 fő.

A Társaság kegyelettel ápolja régebbi nagyjaink emlékét. Múlt év decemberében BÁTKY ZSIGMOND emléktáblája készült el. A szülőhelyén, Kocs községben elhelyezett emléktáblát GUNDA BÉLA egyetemi tanár avatta fel, KODOLÁNYI JÁNOS és PALÁDI-KOVÁCS ATTILA helyezte el a kegyelet virágait. HUNFALVY PÁL 175 éves és MUNKÁCSI BERNÁT 125 éves születési évfordulóján szintén koszorúzással emlékeztünk a Társaságunkat alapító atyákra. S még személyesebben érint bennünket ORTUTAY GYULA és TÁLASI ISTVÁN 75. születési évfordulója, — szomorú, hogy csupán sírjuknál tiszteleghattünk az évfordulók alkalmával.

A Társaság ügyvitele az elmúlt ciklusban fennakadás nélkül ment. Mindez elsősorban a főhivatású ügyintéző, KARA TIBORNÉ érdeme, aki lelkiismerettel és nagy gyakorlattal végezte munkáját. Együttműködése az Akadémia illetékes osztályainak, hivatalainak ügyintézőivel és a Társaság tisztikarával, tagságával mindenkor kifogástalan volt. Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy az éves pénztárosi jelentések és revizori ellenőrzések mindent rendben találtak. A Társaság tagnyilvántartása naprakész, kiadványtárának elhelyezése a korábnál biztonságosabb, de még mindig nem teljesen megnyugtató. Ennek a kérdésnek a rendezéséhez a Néprajzi Múzeum nagyobb megértésére és az ügyintézőt segítő időszakos munkaeerő alkalmazására lenne szükség.

Végezetül megemlítem, hogy a Társaság elnöksége, titkársága és egész tisztikara egyetértésben tevékenykedett a beszámolási időszakban. A korábnál kisebb létszámú elnökség nem volt akadálya a Társaság működésének, s az alelnökök közül különösen sokat köszönhetünk a mindig elérhető KODOLÁNYI JÁNOSnak. A Társaság közel százestendős hagyományokra építve alakítja szervezeti életét napjainkban is, s az elmúlt három évben korához képest rugalmasan, dinamikusan reagált a változásokra ez a szervezet. Lényeges eredmény, hogy a társaságban a szak valamennyi fontos intézménye, kutatási ága, irányzata, csoportosulása képviselve van. Bizton mondhatjuk, hogy manapság a néprajz legátfogóbb szervezete, amelyet közakarattal választott és nem felülről kinevezett vezetőség irányít. Öröndetes, hogy meg tudta őrizni szakmai integritását, védelmezte a szak egységét. Két szakosztállyal is bővítte szervezetét új erők beáramlását kívánta elősegíteni. További megújulása az alapítás századik évéhez közeledve is szükségesnek, elkerülhetetlennek látszik.

Kérem beszámoló jelentésem elfogadását.

Budapest, 1985. június 5-én

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA s. k.
főtítkár

IV.

Pénztárosi jelentés a Magyar Néprajzi Társaság 1985. évi 97. közgyűlésének

A Magyar Néprajzi Társaság az 1984. évben 416.267 Ft-tal gazdálkodott.

Ebből az összegből az MTA támogatása:	195.260 Ft
Bevétel volt tagdíjakból:	36.060 Ft
Bevétel volt kiadványokból:	17.472 Ft
1983. évi pénzmaradvány:	<u>167.475 Ft</u>
Összesen:	416.267 Ft
Kiadásaink az 1984. évben:	226.703 Ft
Pénzmaradványunk 1984. dec. 31-én:	189.564 Ft

A pénzmaradvány felhasználása az 1985. évben folyamatosan történik, az áthúzódó nyomdaköltségek kiegyenlítésére f. év első felében kerül sor.

Az 1984. évi kiadásaink a Társaság folyamatos működésével összhangban történtek. A Társaság nagyobb rendezvényei a GYÖRFFY ISTVÁN születése 100. évfordulójával kapcsolatos konferencia és más plenáris rendezvények, koszorúzások voltak, továbbá a rendszeres szakosztályülések megrendezése során felmerülő költségek (mint a meghívók készítése, postázás stb.).

A Művelődési Minisztérium Nemzetiségi Önálló Osztálya az 1984. évben is 15.000 Ft támogatást nyújtott a Nemzetiségi Szakosztály működéséhez, rendezvényeihez, illetőleg az 1985. októberében megrendezésre kerülő *III. Nemzetiségi Néprajzi Konferencia* előkészületei már 1984 őszén megkezdődtek a konferencia előzetes meghívójának kiküldésével.

Az 1985. év eltelt időszakáról, tájékoztatásul:

F. évre 192.000 Ft kiadást tervezett a társaság, ebből 137.000 Ft-ot az MTA támogatásából fedezünk, 55.000 Ft-ot pedig tagdíjakból és kiadványok értékesítéséből biztosítunk. Tagdíj-bevételünk a mai napig: 25.400 Ft.

A Társaság munkáját, működését segítő mindennemű erkölcsi és anyagi támogatásért köszönetét fejezi ki a Társaság vezetősége.

Budapest, 1985. június 5-én

FÜZES ENDRE s. k.
pénztáros

V.

A Számvizsgáló Bizottság jelentése az 1985. évi 97. közgyűlésnek

Alulírottak mint a Magyar Néprajzi Társaság 96. közgyűlése által megválasztott számvizsgálók és ellenőr jelentjük, hogy a Magyar Néprajzi Társaság számviteli nyilvántartását a mai napon megvizsgáltuk és miután azt rendben találtuk, javasoljuk, hogy a pénztárosnak a felmentvényt a szokásos fenntartással adja meg, és lelkiismeretes munkájáért köszönetet szavazzon a közgyűlés.

Budapest, 1985. június 5-én

BELLON TIBOR s. k.
számvizsgáló

HEGYI IMRE s. k.
számvizsgáló

BODÓ SÁNDOR s. k.
ellenőr

A Magyar Néprajzi Társaság 98. közgyűlése

1986. június 4.

I.

Jegyzőkönyv

Készült 1986. június 4-én a Magyar Néprajzi Társaság 1986. évi 98. közgyűlésén.

A Magyar Néprajzi Társaság 1986. június 4-én az ELTE Bölcsészettudományi Kar Tanács-termében tartotta meg 98. közgyűlését. A közgyűlést BALASSA IVÁN elnök nyitotta meg, megállapítva a határozatképességet. Ismertette a választmányi határozatot a társasági kitüntetések odaítéléséről. A javaslatokat a közgyűlés megszavazta.

1986-ban a Györffy István-*emlékérmet* FÉL EDIT-nek ítélte a Választmány. Belföldi tiszteleti taggá választotta IMRE SAMUT, külföldi tiszteleti taggá ILMAR TALVEt (Finnország), VERESS SÁNDORT (Svájc), INGEBORG WEBER-KELLERMANNt (NSZK). További kitüntetések: *Jankó János-díjat* FEJŐS ZOLTÁN és ŐRSI JULIANNA kapott. Külföldi levelező taggá PATAKI ANDRÁSt (Jugoszlávia) választotta a választmány.

A főtítkári beszámolóban PALÁDI-KOVÁCS ATTILA áttekintést nyújtott az elmúlt időszakban végzett társasági munkáról. FÜZES ENDRE pénztáros beszámolt a gazdasági munkáról. BODÓ SÁNDOR ellenőr a Számvizsgáló Bizottság jelentését terjesztette a közgyűlés elé. A beszámoló jelentéseket a közgyűlés egyhangúlag elfogadta.

Az elnök köszönetet mondott a titkárságnak, a Választmánynak egész évben végzett munkájukért, majd felkérte BARABÁS JENŐt a *Periodusvizsgálatok a néprajzban* című előadása megtartására.

K. m. f.

K. CSILLÉRY KLÁRA s. k.
jkv. hitelesítő

BANÓ ISTVÁN s. k.
jkv. hitelesítő

BALASSA IVÁN s. k.
elnök

KARA TIBORNÉ s. k.
jkv. vezető

Balassa Iván: Elnöki megnyitó a Magyar Néprajzi Társaság 98. közgyűlésén

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm a Magyar Néprajzi Társaság tagjait és kedves vendégeinket! Társaságunk 98. közgyűlését megnyitom.

Először is azokról a súlyos veszteségekről emlékezem meg, melyek bennünket az elmúlt időszakban értek. Elhunyt BODROGI TIBOR alelnökünk, aki korábban a főtítkári tisztséget is betöltötte, DÖMÖTÖR SÁNDOR tiszteleti tagunk, GYÖRFFY LAJOS a türkevei múzeum nyugalmazott igazgatója, aki még az előttünk járó nagy néprajzkutató nemzedékkel dolgozott együtt. Emléküket, akárcsak azoknak a tagtársainkét, akik a közelmúltban távoztak közülünk, kegyelettel őrizzük meg.

A 98. közgyűlés egyben figyelmeztetésül is szolgál, hogy a következő években Társaságunk már százados évfordulóját ünnepelheti meg. Erre már megindítottuk az előkészületeket. Azt hiszem, hogy kevés olyan tudományos és társadalmi intézmény, társaság található hazánkban, amelyik minden változtatás nélkül ma is elfogadhatja az alapszabályának azt a pontját melyet HUNFALVY PÁL első elnökünk 1889-ben ismertetett: „A magyarországi néprajzi társaság célja a magyar állam és a történelmi Magyarország mai és egykori népeinek tanul-

mányozása, valamint kölcsönös megismerkedés útján a hazánkban élő népek közt testvéries egyetértésnek és az együvé tartozás érzésének ápolása.”

Ma is azt valljuk, hogy központi feladatunk elsősorban a Kárpát-medencében élő népek, rokon népeink megismerése és ennek érdekében eddig is igyekeztünk mindent megtenni. Ezért hoztuk létre a Nemzetiségi Szakosztályt, indítottuk meg anyanyelven *A Magyarországi Nemzetiségek Néprajza* című könyvsorozatot és örömmel jelenthetem, hogy tíz év alatt 25 kötet látott napvilágot. Már harmadszor rendeztük meg a *Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferenciát* Békéscsabán, és annak anyagát magyar és idegen nyelven egyaránt hozzáférhetővé tettük. Feladatunknak tekintjük azt is, hogy a határon túl élő magyarok néprajzi kutatását elősegítsük részben az ottani egyre jelentősebb eredményeket elérő kutatók támogatásával, részben a magyarországi kutatók helyszíni munkájával. Mi minden anyaországból nemzetiségeink kutatására ideérkező kutatót nemcsak szívesen látunk, hanem erkölcsileg, sőt anyagilag is segítjük munkájukban. Őszintén reméljük, hogy minél hamarabb eljön az az idő, amikor a kölcsönös alapján történik mindez. Ennek elérésére alkalmat nyújt majd többek között az a nemzetközi konferencia, amit társaságunk centenáriumának megünneplésére tervezünk.

Az előkészítés már évekkal ezelőtt megindult és ennek eredményeként KÓSA LÁSZLÓT kértük fel arra, hogy a Magyar Néprajzi Társaság százéves történetét megírja, mely többé-kevésbé az egész szakma története is lesz.

Az előkészületek egyeztetésére nemrégiben PALÁDI-KOVÁCS ATTILA főtítkárnk vezetésével létrehoztunk egy olyan bizottságot, melyben a néprajzi intézmények, tanszékek vezetői azon munkálkodnak, hogy ez a néprajzi konferencia, mely sorrendben a *II. Nemzetközi Magyar Néprajzi Konferencia*, minél eredményesebb és sikeresebb legyen. Ennek érdekében már egy körlevelet bocsátottunk ki tagjainkhoz azzal a kéréssel: közölgék az évszázados ünnepekkel kapcsolatos elképzeléseiket és javaslataikat. Nagyon sok válasz érkezett be és ezek számos figyelemre méltó és megvalósítható javaslatot tartalmaznak. Innen is köszönjük azoknak, akik válaszukkal igyekeztek a Magyar Néprajzi Társaság munkáját elősegíteni.

Az évforduló azonban nemcsak a Magyar Néprajzi Társaságé, hanem központi folyóiratának, az *Ethnographiának* is centenáriuma lesz, hiszen a 100. kötet 1989-ben jelenik meg. Még most van kialakulóban a megemlékezés különböző módozatainak megszervezése, de mindenek előtt azt szeretnénk elérni, hogy az évfordulóra a századik kötet valóban napvilágot lásson.

Szeretnénk az évfordulót arra is felhasználni, hogy a Magyar Néprajzi Társaság társadalmi bázisát megerősítsük. Ez három irányban történhetik. A hivatásos néprajzkutatók kétszázat meghaladó táboraól csaknem egyharmad nem tagja Társaságunknak. Őket éppen úgy szeretnénk megnyerni, mint a néprajz szakos egyetemi hallgatókat, akik a mi nyomdokainkba lépnek. A társadalmi néprajzi gyűjtőket és a néprajz iránt érdeklődőket az eddiginél nagyobb számban lehetne felkérni a Társaságba történő belépésre. Ahol erre igény mutatkozik az ország különböző részein társaságunk fiókokat hozhatna létre, amivel ugyancsak egy régi hagyományt követhetnénk. Erőfeszítéseket kell tennünk olyan irányba, hogy a határon túl a magyar néprajzhoz kapcsolódók minél nagyobb számmal legyenek a Társaság tagjaivá és a Néprajzi Hírek segítségével minél szorosabb kapcsolatot tarthassunk velük.

Az *Ethnographia* mellett a Néprajzi Hírek olyan fontos orgánunk, mely a kapcsolatokat tartja, tájékoztat és évenként megjelenő bibliográfiájával a kutatómunkát nagymértékben elősegíti. Bár megjelentetésének anyagi nehézségei egyszer-egyszer előkerülnek, de mindent elkövetünk ezután is, hogy tagjaink tagdíjuk fejében megkapják és ha tagjaink száma jelentősen megnövekednék, akkor is előteremtjük az anyagiakat e fontos folyóiratok megjelentetésére.

Számunkra azonban a külföldi kapcsolatok is fontosak. Ezért szorgalmaztuk, hogy egy idegen nyelvű *Studia Ethnologica in Hungaria* című sorozatot megjelentessünk, melynek első kö-

tete KÓPECZI BÉLA tiszteleti tagunk román folklór gyűjtésének francia nyelvű kiadásával meg is indult. Reméljük, hogy az elsőt még sok kötet fogja követni.

A Magyar Néprajzi Társaság feladatának tekinti, hogy a múzeumok, elsősorban a Néprajzi Múzeum Adattárában felhalmozódott hatalmas anyagból a legfontosabbakat valamilyen formában közkinccsá tegye. Ezért az 1872-ben megindított *Magyar Népköltési Gyűjteményt*, melynek az első világháború után csak egyetlen kötete jelent meg, újra megindítsa. A munkálatok már megindultak és kezdenek körvonalazódni a kiadás lehetőségei, melyek között KODÁLY ZOLTÁN védnökünk nagyszalontai gyűjtése, MÓRICZ ZSIGMOND szatmári népdalmonográfiája szerepel az első helyen, de legalább 10—15 olyan nagy értékű gyűjtést ismerünk, mely többé-kevésbé előkészítve várja, hogy bekapcsolódhassék a néprajztudomány, a művelődés vérkeringésébe.

A magyar néprajztudomány az utóbbi évtizedekben komoly eredményeket ért el. A *Magyar Néprajzi Lexikon* öt kötete után a *Magyar Néprajzi Atlasz* kötetei is a nyomdában várják megjelenésüket, melyet Társaságunk is igyekszik elősegíteni. A *Magyar Néprajz* hét kötetének tanulmányaiából is több mint kétharmada elkészült, sőt egy folklór-kötet VARGYAS LAJOS szerkesztésében már az Akadémiai Kiadónál várja sorsának jobbra fordulását.

A Magyar Néprajzi Társaság a maga szerény eszközeivel igyekszik mindezeket a munkákat elősegíteni, megvitatásukhoz fórumot teremteni. Mi azonban a néprajzkutatókat, az érdeklődőket összefogó társadalmi szerv vagyunk. Éppen ezért mi csak kérhetünk tagjainktól munkát, segítséget. Ezt tesszük most is, amikor minden tagunkat arra ösztönözzük, hogy segítsen bennünket abban, hogy a Magyar Néprajzi Társaság és folyóiratának, az Ethnographiának százados jubileumát méltóképpen megünnepelhessük. Ezt tették elődeink is és ennek eredményeként lehet a mai napon 98. közgyűlésünket megnyitni.

III.

Paládi-Kovács Attila: Főtitkári beszámoló

Tisztelt Közgyűlés!

A Magyar Néprajzi Társaság a mai napon 98. közgyűlését tartja. Főtitkári beszámolóm a Társaság egyéves működését tekinti át.

1985. június 5-én a Társaság tisztújító közgyűlése újabb ciklusra szavazott bizalmat vezetőinek, ugyanakkor bevont új erőket is a titkárság és a szakosztályok munkájába. Talán ennek a kontinuitásra és megújulásra egyaránt törekvő választásnak is köszönhető, hogy a Társaság működése a legutóbbi közgyűlés óta zökkenőmentes, s mint a továbbiakban látni fogjuk, eredményes volt. Lényeges szervezeti változás nem történt, csupán annyit kell kiemelni, hogy a korábbi években létrehozott új szakosztályok aktívan, eredményesen dolgoztak, s a kialakult szervezeti rend megfelelő kereteket nyújtott a Társaság olajozott működéséhez.

A Magyar Tudományos Akadémia mint felügyeleti szerv, az ügyeinkben illetékes Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya, a Társadalomtudományi Főosztály, s a többi funkcionális főosztály jóindulatát, szíves figyelmét, erkölcsi és anyagi támogatást továbbra is élvezte a Magyar Néprajzi Társaság. Múlt év augusztusában az MTA elnöke számára készítettünk beszámolót a Társaság működéséről, eredményeiről és gondjairól a megadott szempontok szerint. Az elmúlt évben is ápolta a Társaság a Hazafias Népfronthoz, s a TIT-hez fűződő hagyományosan és réggen fennálló, jó kapcsolatait. Törekedett a régi kontaktusok erősítésére, ápolására a többi tudományos társasággal. Rendezvények, emlékülések szervezésében, lebonyolításában működünk együtt a Nyelvtudományi Társasággal, az Ókortudományi Társasággal, baráti kapcsolatot ápolunk a Magyar Történeti Társulattal, a Magyar Földrajzi Társasággal. Több sikeres együttműködés említhető egyetemi tanszékekkel és megyei múzeumi szervezetekkel (Borsod, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Békés, Vas stb.). Élvezzük a Művelődési Minisztérium jóindulatát, az MM Önálló Nemzetiségi Főosztály anyagi támogatását. Jó kapcsolatokat tartunk fenn könyvkiadókkal, s a kapcsolatrendszerünk tovább bővült. Örvedetes, hogy a „Kulturális emlékeink...” című kutatási főirány támogatásával a Magyar Néprajzi Társaság égisze alatt valósulhat meg a *Magyar Népköltési Gyűjtemény* újabb kötetének elkészítése és kiadása.

Mint a házagosan felsorolt példákbl is látható, a Magyar Néprajzi Társaság társadalmi beágyazódása, külső megítélése továbbra is kedvező. Elégedettek lehetünk a Társaság nemzetközi kapcsolatainak alakulásával is. Az egész magyar néprajztudomány számára gyümölcsöző aktivitást fejtett ki: nemzetközi konferenciák szervezésében, külföldi kutatók fogadásában, s nem lebecsülhető a külföldi tudósoknak odaítélt társasági kitüntetések szerepe sem. A múlt évi közgyűlés óta sikerült eljuttatni külügyi csatornákon át Társaságunk kitüntetéseit négy romániai etnográfusnak (FARAGÓ JÓZSEF, KALLÓS ZOLTÁN, MIHAI POP, ROMULUS VULCANESCU). A Syktyvkarban megrendezett VI. *Finnugor Kongresszus* kedvező alkalmat kínált arra, hogy a szovjet kutatóknak, köztük a kiss finnugor népek fiainak odaítélt kitüntetésekről szóló diplomákat átnyújtsuk (CSISZTÖV akadémikus, TYERJOSKIN, V. A. AKCORIN, V. E. VLADIKIN, MIKU-SEV). Ugyanott megszerveztük a kongresszuson résztvevő észt és magyar etnográfusok baráti találkozóját. Szervezzük a II. *Magyar–finn Néprajzi Szimpóziumot*, amely kedvező alkalmat nyújt majd a társasági kitüntetés átnyújtására ILMAR TALVE professzornak, MARKU AUKKJÁNAK és LEHTINEN-LUKÁCS ILDIKÓNAK. Az *Ethnographica Pannonica* szimpóziumon GAÁL KÁROLYNAK nyújtotta át elnökünk a külföldi tiszteleti tagságról szóló oklevelet, s a békéscsabai konferencia is alkalmat kínált a szak nemzetközi kapcsolatainak ápolására.

A legutóbbi közgyűlés óta a társaság négy alkalommal tartott választmányi ülést, sorrendben a következő napokon: 1985. október 9. és december 11-én, valamint 1986. február 26. és

április 23-án. Üléseink napirendjén a Társaság működésével kapcsolatos aktuális ügyeken, tag-felvételeken, beszámolókon kívül olyan témák szerepeltek, mint a *III. Nemzetközi Nemzetiségi Néprajzi Konferencia* tapasztalatainak értékelése, a Társaság nemzetközi kapcsolatainak ügyei, az *Ethnographica Pannonica* rendezvények ügye, az 1986. évi *Finn—magyar Néprajzi Szimpózium* előkészítése, s más, a következő évekre tervezett nemzetközi rendezvények tervei, javaslatai. Többször szerepelt a választmányi ülések napirendjén a néprajzi könyvkiadás egy-egy aktuális kérdése (pl. a *Magyar Népköltési Gyűjtemény* folytatása, egy új könyvsorozat terve, a *Studia Ethnologica in Hungaria* címen megindult idegen nyelvű sorozat hírei stb.).

Plenáris ülést mindössze két alkalommal tartott a Társaság. 1985. október 23-án az Ókortudományi Társasággal közös rendezvény volt a *Honti János-émlékkülés*. Ezen BALASSA IVÁN elnöki megnyitóját követően DÖMÖTÖR TEKLA, SZABÓ MIKLÓS, VOIGT VILMOS és NAGY ILONA előadása hangzott el népes hallgatóság előtt. A program:

DÖMÖTÖR TEKLA: *Honti János életműve*

SZABÓ MIKLÓS: *Honti János és a keltológia*

VOIGT VILMOS: *Honti János összehasonlító filológiája ma*

NAGY ILONA: *A mese és a monda műfaji problémái*

Másik plenáris ülésünkön 1986. április 9-én INGEBORG WEBER-KELLERMANN professzor (Marburg) tartott előadást *Maria-Radna — ein interetnischer Wallfahrtsort* címen. Előadását két keskenyfilm bemutatása kísérte.

A mai közgyűlés előadásával, amelyet BARABÁS JENŐ tart *Periódusvizsgálatok a néprajzban* címen, a plenáris rendezvények száma eléri a hármat, szemben az előző év hat plenáris rendezvényével.

Itt azonban mindjárt meg kell jegyezni, hogy a múlt évben a szokottnál is több néprajzi konferenciát, emlékkülést rendeztek az országban, többségüket a Magyar Néprajzi Társaság közreműködésével, támogatásával. Röviddel a legutóbbi közgyűlés után, 1985. június 19-én — az MTA I. Osztályával közösen — tartottuk az *Ortutay-émlékkülést* a Zenetudományi Intézet előadótermében. SZABOLCSI MIKLÓS osztályelnök megnyitóját követően KÁLLAI GYULA, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnöke, ÁDÁM GYÖRGY, a TIT elnöke, DÖMÖTÖR TEKLA professzor és BALASSA IVÁN, a Magyar Néprajzi Társaság elnöke tartott előadást. Az ülés anyaga a TIT költségén előreláthatólag 1986-ban megjelenik.

1985. június 22—25. között Székesfehérváron rendezték meg az *Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők XII. Országos Találkozóját*. A négynapos rendezvényt POZSGAY IMRE, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára nyitotta meg. A megnyitón ANDRÁSFALVY BERTALAN alelnök, aki a Néprajzi Társaság képviseletében az egész rendezvényen ellátta az elnöklést, átnyújtotta a *Sebestyén Gyula-émlékérmét* négy kiváló néprajzi gyűjtőnek. A népes gyűjtőtálalkozó megszervezéséért, sikeres lebonyolításáért a szakosztály vezetőit, valamint LUKÁCS LÁSZLÓ tagtársunkat és munkatársait illeti e helyen is köszönet.

1985. október 2—4. között Békéscsabán tartották a *III. Nemzetközi Nemzetiségi Néprajzi Konferenciát*. Megnyitót KOPECZI BÉLA művelődési miniszter mondott, aki a konferencia fővédnökségét is magára vállalta. A nyitó ülés plenáris előadásait BALASSA IVÁN, P. J. PUCSKOV szovjet és E. HORVÁTHOVÁ szlovák kutató tartotta. 15 országból érkeztek a konferencia résztvevői, összesen 183-an. Három szekcióban közel száz előadás hangzott el. Ezek hamarosan nyomtatásban is hozzáférhetőek lesznek. Ennek a sikeres nemzetközi konferenciának — akárcsak a két előzőnek — a megszervezéséért legfőképp BALASSA IVÁNT, KRUPA ANDRÁST és EPERJESSY ERNŐT illeti köszönet.

1985. november 10—11-én a Vas megyei Velem községben rendezte meg az osztrák fél a *VII. Ethnographica Pannonica* szimpóziumot. A tanácskozás témája az uradalmak, majorságok néprajza volt. A szervezés főként a szombathelyi Savaria Múzeum etnográfusaira hárult, az ülésen a Magyar Néprajzi Társaságot BALASSA IVÁN képviselte. Sajnos a megkésített szervezés

és hiányos előkészítés miatt dunántúli etnográfusok csak gyér számban vettek részt a szimpóziumon. Nem jöttek el csehszlovákiai kollégák, s Jugoszláviából is mindössze 3 résztvevő volt. Minthogy a VIII. *Ethnographica Pannonica* tanácskozást a jövő évben ismét hazánkban, Székesfehérváron rendezik, kívánatos lenne a tapasztalatokból okulni, s a Magyar Néprajzi Társaság tekintélyét megóvni, hogy ne szolgálhasson önös egyéni ambíciók cégéréül.

Vonatkozik ez a kívánalom az 1986. május 15—16-án Szombathelyen Az *örvidéki magyarság néprajzi-szociológiai kutatásáról* címen rendezett kétnapos tanácskozás tapasztalataira is. Erről a rendezvényről a Társaság elnöksége és választmánya a meghívóból értesült. A velemi és a szombathelyi tanácskozás egyaránt azt példázza, hogy önkényes, egyéni akciókkal nem lehet a kívánt eredményt elérni, de lehet a szak és a Társaság presztízsét, hírét rontani. Rosszul tennénk, ha mindezt szó nélkül hagynánk, s jó arcot vágnánk egyes szervezők tisztegesnek nem nevezhető, erőszakos, kész helyzetet előidézõ eljárásához. Hasonló akciók szaporodása anarchiához, a szak és a Társaság lejáratásához vezethet.

A szakosztályokban folyó munka kielégítő volt. Kiemelést kíván az Ethnológiai Szakosztály aktivitása. 10 rendezvényükkel az első helyen állnak. Örvendetesen megszaporodott az Anyagi Kultúra Szakosztályban tartott ülések száma is, s az előadások színvonalával, látogatottságával is elégedettek lehetünk.

Szakosztályi rendezvények

Anyagi Kultúra Szakosztály

1985. november 27.

K. CSILLÉRY KLÁRA: *A tárgyak rangváltozásai: a deszkatámlájú szek* (vetített képekkel)

1986. január 29.

KUNT ERNŐ: *Fényképek a parasztság használatában — vizuális antropológiai megjegyzések* (vetített képekkel)

1986. április 16.

Vitaülés BALASSA M. IVÁN *A parasztház évszázadai. A magyar lakóház középkori fejlődésének vázlatja* c. könyvéről. Fekért hozzászólók voltak. BARABÁS JENŐ, K. CSILLÉRY KLÁRA, FODOR ISTVÁN, KOVALOVSZKY JÚLIA

1986. április 23.

GÁBORJÁN ALICE: *Keleti elemek a magyar ruházatban* (vetített képekkel)

Ethnológiai Szakosztály

1985. szeptember 19.

VARGYAS GÁBOR: *Néprajzi kutatóúton Vietnamban*

1985. október 17.

KÓHALMI KATALIN: *Vadászelemek és egy lamaisla istennő*

1985. november 14.

BORSÁNYI LÁSZLÓ: *Termelési mód és antropológia*

1986. január 23.

T. C. McLuhan *Az árnyéktolvaj E. SH. CURTIS élete és az amerikai indiánok története* c. filmjének bemutatója. Bevezetõt mondott: BORSÁNYI LÁSZLÓ

1986. február 20.

A Mexikóban járt magyar expedíció tagjainak beszámolói

1986. március 27.

PÁL FERENC: *„Gyökerek” — a brazil irodalom etnikai gyökerei*

1986. április 24.

IV. Indián nap

GYARMATI JÁNOS: *Régészeti kutatások Veracruzban*

TENKELY ISTVÁN: *A kukorica szíve — Földművelés és életmód*

NEMES CSABA: *Egy falu (Coahuiltan) élete természeti jelenségek tükrében*

1986. május 22.

POLÁNYI KÁROLY száz éve. Előadók: BORSÁNYI LÁSZLÓ, ECSEDY CSABA, LUGOSI LÁSZLÓ, SÁRKÁNY MIHÁLY, VARGYAS GÁBOR

1986. május 27.

KÜRTI LÁSZÓ: *Ritus, tánc és világkép a szeneka (irokéz) indiánoknál*

1986. június 5.

HIDASI JÓZSEF (Goiania, Brazília): *Az indián és a madarak*

Folklór Szakosztály

1985. november 13.

BARTHA ELEK: *A liturgia és az egyházi gyakorlat hagyománysszervező ereje a vallásos folklórban.*

Felkért hozzászóló volt: MOLNÁR AMBRUS

1986. május 21.

A *Ciganisztikai tanulmányok* c. kiadvánssorozat megjelent köteteinek bemutatása, kutatási tervek a cigányfolklór területén. Előadók: KOVALCSIK KATALIN, KRÍZA ILDIKÓ, SZAPU MAGDOLNA

Film- és Fényképeszeti Szakosztály

1987-re tervezett Nemzetközi Néprajzi Filmfesztivál előkészítése céljából két alkalommal szűk körű megbeszélést tartott. Védnökséget és szervezőbizottságot választottak.

Nemzetiségi Szakosztály

1985. október 2—4.

III. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia (Békéscsaba).

1985. december 11.

Az Önkéntes Gyűjtő Szakosztállyal közösen a békéscsabai Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferenciák (1975, 1980, 1985) értékelését tűzték napirendre. Megvitaták a három konferencia elméleti és módszertani tapasztalatait.

1986. május 7.

Vitaülést rendeztek a nemzetiségi bázismúzeumok és tájházak szakmai és módszertani feladatairól. Vitaíndítót tartott EPERJESSY ERNŐ és GRIN IGOR. Felkért hozzászólók voltak: SARO SÁCZ GYÖRGY és FATUSKA JÁNOS

Önkéntes Gyűjtő Szakosztály

(A Hazafias Népfrent Honismereti Bizottsága Anyanyelvi-Néprajzi Munkacsoportjával közösen)

1985. december 18.

KÓKA ROZÁLIA: *Látogatás Bukovinában a székelység volt lakóhelyein* (vetített képekkel).

1986. május 15—16.

A Hazafias Népfrenttal és a TIT-tel közösen Szombathelyen kétnapos tanácskozást tartottak az őrvideki magyarság néprajzi—szociológiai kutatásáról.

Társadalomnéprajzi Szakosztály

1986. március 26.

KÓSA LÁSZLÓ: *Néprajz és tudománytörténet*

A felsorolt rendezvényeken túlmenően a Magyar Néprajzi Társaság társrendezője volt néhány további tanácskozásnak, emlékülésnek. Említést érdemel az 1985. szeptember 25—26-án a debreceni Déri Múzeumban tartott *Ecsedi István-emlékülés*, amihez kapcsolódott a Hortobágyi Páztormúzeum megnyitója. 1985. novemberében LUBY MARGIT születésének centenáriumán Mátészalkán tartottak megemlékezést és avattak emléktáblát Nagyar községben. 1986. februárjában Debrecenben CSÜRY BÁLINT születésének századik évfordulójára emlékeztek a KLTE és a Magyar Nyelvtudományi Társaság által szervezett tanácskozás résztvevői. Társaságunk márványtáblát küldött LUBY MARGIT emlékének megörökítéséhez. Koszorút helyeztünk el említett nagyjaink síremlékén, pl. HONTI JÁNOS sírján, születésének 75. évfordulója alkalmából.

Migráció és árucseré címmel 1985. október 28—29-én rendezett a miskolci Herman Ottó

Múzeum országos konferenciát a Társaság támogatásával. Az 1985 őszén talán túlságosan is zsúfolódó konferenciákon, emléküléseken Társaságunkat BALASSA IVÁN elnök vagy az általa felkért alelnökök képviselték.

Az elmúlt hónapokban megkezdődtek az 1986. aug. 25.—szept. 1. között Budapesten és Noszvajon tartandó *II. Magyar-Finn Néprajzi Szimpózium* előkészületei. Az előzetes felkérő levelek kimentek, a szállás- és autóbuszfoglalások megtörténtek, a szervezés — különböző okokból — némi késésben van. A szimpózium szervezését — Társaságunk megbízásából — KODOLÁNYI JÁNOS alelnök és BARABÁS JENŐ tartja kézben.

Megkezdődtek az 1987. október 6—11. között Budapesten tartandó *Nemzetközi Néprajzi Filmfesztivál* előkészületei is. A fesztivál célja a magyar néprajzi filmek minél teljesebb szemléje, s a néprajzi filmezés külföldi eredményeinek, nemzetközi irányzatainak meismertetése, bemutatója. A tervekről, elgondolásokról a Társaság Film- és Fényképészeti Szakosztályának vezetői már részletesen tájékoztatták a Választmányt.

Szerepel a Néprajzi Társaság ötéves rendezvénytervében a *II. Nemzetközi Magyar Néprajzi Kongresszus* is, amit a közelgő centenárium alkalmából, 1989-ben kíván megrendezni. Elnökünk körlevélben kért javaslatokat a kongresszus megrendezésére, s javaslatára ún. Előkészítő Bizottságot jelölt ki a Választmány. A tisztelt Tagtársak közül sokan írták meg elgondolásaikat, javaslataikat, amiért e helyen is köszönetet kell mondanunk. A megvalósítást illetően azonban semmi okunk túlzott derűlátásra, mert az általunk betervezett tervezetre az MTA I. Osztálya eddig nem reagált. Gondot okoz továbbá, hogy 1989-ben Budapesten rendezik meg a *Folk Narrative Research* kongresszusát. Egy ilyen kis országban, kis szakmában két kongresszust megrendezni ugyanabban az évben mind gazdasági, mind szervezési tekintetben túlságosan megterhelő, ha egyáltalán lehetséges. A *Folk Narrative Kongresszus* esetében lehet nemzetközi kötelezettségre hivatkozni, s ezzel érvelve az UNESCO-hoz, más nemzetközi szervezetekhez, hazai kormány szervekhez fordulni. Társaságunk centenáriumának megünneplésére nemzetközi kötelezettség nem áll fenn, „csupán” egy szak, a hazai néprajzkutatás presztízse kötelez bennünket. Mindebből az következik, hogy már a szóban forgó *II. Magyar Néprajzi Kongresszus* gazdasági alapjainak megteremtéséhez kell ötleteket, javaslatokat kérnünk, mielőtt bármiféle elhatározó lépést tennénk.

A Társaság taglétszáma az eltelt esztendőben ismét emelkedett, Múlt év június 5-én 879, ma 940 tagot tart nyilván. Utolsó közgyűlésünk óta elhunyt tíz tagtársunk, név szerint: BODROGI TIBOR, BÖRCSÖK VINCE, DÖMÖTÖR SÁNDOR, EIBEN IMRE, FEKETE ERZSÉBET, GYÖFFY LAJOS, HALÁSZ ÁRPÁD, KOTROCZÓ BOZSIK LŐRINC, LAKY REZSŐ, VAS ISTVÁN. Emléküket kegyelettel megőrizzük.

Kilépett és ismeretlen 17 fő. Az elhalálozás és lemorzsolódás okozta veszteség összesen 27 fő. Az újonnan felvett tagok száma 88 fő, az összlétszám közel 10%-a. A tagajánlásban élenjárt a budapesti és a debreceni egyetemi Néprajzi Intézet. Említést érdemel az Ethnológiai Szakosztály és az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály tagtoborzó tevékenysége is. Jó volna, ha az új tagokkal nemcsak a tagnyilvántartásban, hanem a társasági rendezvényeken is találkozhatnánk, s felvételükkel nemcsak a Társaság kiadásai, de a tagdíjbevételei is növekednének.

A Társaság égisze alatt megjelenő *Ethnographia* szerkesztőbizottságának és szerkesztőjének megbízása a múlt év közepén lejárt. Az MTA I. Osztálya — elfogadva a Választmány javaslatát — a következő öt éves időszakra ismét BALASSA IVÁNT bízta meg a szerkesztőbizottság vezetésével és HOFER TAMÁST a szerkesztéssel. A szerkesztőbizottság létszámát növelni nem kívánta, s a rotáció elvére is tekintettel a következő tagok közreműködését kérte: K. CSIL-LÉRY KLÁRA, GUNDA BÉLA, PALÁDI-KOVÁCS ATTILA, SZILÁGYI MIKLÓS, UJVÁRY ZOLTÁN, VARGYAS LAJOS és VOIGT VILMOS. Az új összetételű szerkesztőbizottság múlt év őszén megkezdte munkáját.

Az *Ethnographia* — mint a legtöbb hazai tudományos folyóirat — késéssel jelenik meg.

Ezen a helyzeten sem a Társaság, sem a MTA I. Osztálya nem tud változtatni. Javulást csak a tudományos könyv- és folyóiratkiadás pénzügyi szabályozó rendszerének, állami szubvencionálásának az MTA elnöksége által kezdeményezett módosításától várhatunk. Némiképp erősítené a lap helyzetét az előfizetések számának növelése is.

A Néprajzi Hírek megjelenése folyamatos, s a szerkesztő, SELMECZI KOVÁCS ATTILA agilitásának köszönhetően, nincs késésben. Sorsát csupán a központi áremelés veszélyeztette az elmúlt évben. Ezt a beavatkozást azzal védtük ki, hogy az évfolyamon belüli számozást megváltoztattuk, 1985-től nem jelzünk összevont számokat. A Hírek központilag engedélyezett ára azonban így is emelkedett, s csaknem elérte a tagdíj évi összegét. Ez a tény, s a postai díj-szabások emelkedése arra fogja szorítani a Társaság vezetését, hogy mielőbb fontolóra vegye a tagdíj felemelését.

A Társaság ügyvitelében fennakadás nem volt, ami elsősorban az ügyintéző KARA TIBORNÉ érdeme. Megnyugtató, hogy az éves pénztárosi jelentés és revizori ellenőrzés minden rendben talált. A tagnyilvántartás naprakész, a kiadványtár elhelyezése a korábbinál biztonságosabb, bár nem minden tekintetben megnyugtató. Gépelési, postázási munkálatokra — a Társadalomtudományi Főosztály és a tudományos társaságok gazdasági felügyelete jóvoltából — mód nyílt részfoglalkozású nyugdíjas kisegítő szerződtetésére. Néhány évig a jelenlegi munkamegosztással még megoldható a Társaság ügyvitele, de az alapítás századik évéhez közeledve az újítás, a változtatás szükségére kell felhívunk a figyelmet az operatív ügyintézés feltételeit illetően is.

Kérem a tisztelt közgyűlést beszámoló jelentésem elfogadására.

Budapest, 1986. június 4-én

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA s. k.
főtitkár

IV.

Pénztárosi jelentés a Magyar Néprajzi Társaság 1986. évi 98. közgyűlésének

A Magyar Néprajzi Társaság gazdasági ügyeiről, elsősorban az 1985. évről, majd az 1986. év eltelt időszakáról a következőket jelenthetem.

A Társaság az 1985. évben 520.904 Ft-tal gazdálkodott.

Ebből az összegből az MTA támogatása 1985-ben:	160.060 Ft
Tagdíjából és kiadvány eladásból saját bevétel:	55.360 Ft
A Művelődési Minisztérium nemzetiségi támogatása:	15.000 Ft
Az önkéntes gyűjtőtalálkozó részvételi díjaiból származó bevétel-kiadás összege:	100.920 Ft
Az 1984. évről áthozott pénzmaradvány:	189.564 Ft
Összesen:	520.904 Ft
Kiadásaink 1985-ben:	416.236 Ft
Pénzmaradványunk 1985. dec. 31-én:	104.668 Ft

A pénzmaradványt az 1986. évben áthúzódó nyomdaköltségekre és más feladatokra folyamatosan felhasználjuk.

Kiadásaink az 1985. évben is a Társaság folyamatos működését szolgálták. Néhány kiragadott példa:

Postaköltségekre: 30.000 Ft

Nyomdaköltségekre: 80.000 Ft
 Oklevél készítés: 7.000 Ft (külföldi levelező tagoknak)
 Emlékérem készítés: 6.500 Ft (*Sebestyén Gyula-émlékérem*)
 Természetesen a nagyobb rendezvények nagyobb tételekkel szerepelnek kiadásainkban is. Így: a Székesfehérváron megrendezett önkéntes gyűjtőtalálkozó, amelyet a részvételi díjakon kívül a Hazafias Népfront, a TIT és a vendéglátó város anyagilag is messzemenően támogatott. Másik nagy rendezvényünk a Békéscsabán harmadízben megrendezett nemzetiségkutató konferencia, melynek költségeit a vendéglátó megye és város nagyjából magára vállalta, de a Hazafias Népfront, a TIT anyagi támogatása is jelentős volt.

Az 1986. évi, eddig eltelt 5 hónapról a következő tájékoztatást tudjuk adni. A f. évre tervezett kiadás összege 200.000 Ft, ebből az MTA támogatása 145.000, saját bevételből tervezett összeg pedig 55.000 Ft. Az MTA támogatását negyedévenként rendszeresen megkapja a Társaság, a saját bevételünket is ütemesen teljesíteni tudjuk. A tagdíjak befizetése mai napig 30.000 Ft. A Társaság folyamatos működése szerényen biztosítva van.

Budapest, 1986. június 4-én

FÜZES ENDRE s. k.
 pénztáros

V.

A Számvizsgáló Bizottság jelentése az 1986. évi 98. közgyűlésnek

Alulírottak mint a Magyar Néprajzi Társaság 97. közgyűlése által megválasztott számvizsgálók és ellenőr jelentjük, hogy a Magyar Néprajzi Társaság számviteli nyilvántartását a mai napon megvizsgáltuk, és miután azt rendben találtuk, javasoljuk, hogy a pénztárosnak a felmentvényt a szokásos fenntartással adja meg a közgyűlés.

Budapest, 1986. június 4-én

BELLON TIBOR s. k.
 számvizsgáló

HEGYI IMRE s. k.
 számvizsgáló

BODÓ SÁNDOR s. k.
 ellenőr

A Magyar Néprajzi Társaság 99. közgyűlése

1987. június 3.

I.

Jegyzőkönyv

Készült 1987. június 3-án a Magyar Néprajzi Társaság 1987. évi 99. közgyűlésén.

A Magyar Néprajzi Társaság 1987. június 3-án az ELTE Bölcsészettudományi Kar Tanács termében tartotta meg 99. közgyűlését. A közgyűlést BALASSA IVÁN elnök nyitotta meg, majd ismertette a Választmány határozatát a társasági kitüntetések odaítéléséről. A javaslatokat a közgyűlés megszavazta.

1987-ben a Györffy István-émlékérmert DOMONKOS OTTÓnak és PALÁDI-KOVÁCS ATTILÁnak ítélte a Választmány. Ortutay Gyula-émlékéremmel DÖMÖTÖR TEKLÁT, KATONA IMRÉT és BAKÓ FERENCet tüntette ki a Társaság. A közgyűlés a kitüntetéseket megszavazta, az elnök átadta az emlékérmeket és az oklevelet. További kitüntetések: *Tájkutató-díj*ban részesült DANKÓ IMRE és DANKÓ ÉVA; *Jankó János-díj*ban BEREZKI IBOLYA és NIEDERMÜLLER PÉTER, a közgyűlés jóváhagyása után az elnök átadta az oklevelet, illetve a pénzjutalmat.

Belföldi tiszteleti taggá választotta a Társaság DOMOKOS PÁL PÉTERt, BENDA KÁLMÁNT és SÁNDOR ISTVÁNT — az elnök a jelenlévőknek átadta a Társaság díszoklevelét. Külföldi tiszteleti tagokká választotta a Társaság NAGY JENŐ és PAUL PETRESCU romániai, HERMAN BAUSINGER NSzK-beli, HELENA JOHNOVA csehszlovákiai etnográfusokat.

A Társaság alapszabályának módosítására KODOLÁNYI JÁNOS alelnök tett javaslatot. Közgyűlés elfogadta az alapszabály néhány pontjára vonatkozó módosítást. A módosított alapszabály-szöveget a Néprajzi Hírek 1987/2. számában közzétesszük.

A főtitkári beszámolóban PALÁDI-KOVÁCS ATTILA áttekintést nyújtott az elmúlt időszakban végzett társasági munkáról. FÜZES ENDRE pénztáros beszámolt a gazdasági munkáról és javaslatot tett a közgyűlésnek a tagdíjak módosítására: nyugdíjasok, diákok továbbra is évi 50 Ft tagdíjat fizetnek, más társasági tagok évi tagdíja 1988-tól 100 Ft lesz. A közgyűlés elfogadta a tagdíj módosítását. BODÓ SÁNDOR ellenőr a Számvizsgáló Bizottság jelentését terjesztette a közgyűlés elé. A beszámoló jelentéseket a közgyűlés egyhangúlag elfogadta. Az elnök köszönetet mondott a titkárságnak, a Választmánynak egész évben végzett munkájukért, majd felkérte SZABADFALVI JÓZSEFet *A nomadizmus fogalmáról* című előadása megtartására.

K. m. f.

DANKÓ IMRE s. k.
jkv. hitelesítő

JUHÁSZ ANTAL s. k.
jkv. hitelesítő

BALASSA IVÁN s. k.
elnök

KARA TIBORNÉ s. k.
jkv. vezető

III.

Paládi-Kovács Attila: Főtitkári beszámoló

Tisztelt Közgyűlés!

A Magyar Néprajzi Társaság 99. közgyűlését tartja. Főtitkári beszámolómm a Társaság működésének legutóbbi egy évéről ad számot.

Előljáróban meg kell állapítani, hogy Társaságunk eredményesen dolgozott, működése zökkenőktől mentes volt. Aktivitása mintha csökkent volna az előző egy-két év kiugró teljesítményéhez képest, ha csupán a szakosztályi és plenáris ülések, konferenciák és egyéb rendezvények számát tekintjük. Hosszabb időtávra visszatekintve, s az éves teljesítményt a Társaság cékitűzéseihöz, vállalt feladataihoz viszonyítva — nincs okunk elégedetlenségre. Ez a sommás megjegyzés persze nem jelenti azt, mintha a Társaság minden egységével, működésének minden részletével elégedettek lehetnénk. Semmi sem áll tőlünk távolabb, mint az önelégültség.

A Néprajzi Társaság továbbra is élvezte a Magyar Tudományos Akadémia mint felügyeleti szerv jóindulatát, anyagi és erkölcsi támogatását. LÁNG ISTVÁN, az MTA főtitkára 1986. nyarán körlevélben figyelmeztette az Akadémiához tartozó tudományos társaságokat, hogy a költségvetési támogatás növelésére a jövőben nem lesz mód. Javasolta, hogy a tudományos társaságok, egyesületek keressenek szponzorokat; kérjék termelő vállalatok, nem költségvetési intézmények támogatását jogi tagság ellenében. Egyidejűleg tájékoztatást kért a Társaság elképzeléseiről, a reménybeni támogató vállalatok köréről. Ezt a kérdést a Választmány 1986. október 15-i ülésén megvitatta. Érdemi javaslatokat azonban eddig nem kaptunk. Itt is jeleznünk kell, hogy ezzel aligha került le végérvényesen a napirendről a jogi tagságú támogatók felkutatásának ügye. Látnunk kell, hogy az MTA büdzséje egyre szegényebb, s más tudományos társaságok, egyesületek is szponzorokat keresnek.

A vázolt helyzet ismeretében különösen nagyra értékelhetjük, hogy Társaságunk 1987. februárjától megkapta az Akadémiától azt a költségvetési támogatást, ami lehetővé teszi egy mellékfoglalkozású szervezőtitkár alkalmazását 2000 Ft-os havidíjjal. Vele a Néprajzi Társaság alkalmazottainak száma 3 főre nőtt. Előző közgyűlésünkön jelentettem, hogy 1986. elejétől mód nyílt egy nyugdíjas kisegítő munkatárs szerződtetésére, aki a Társaság főfoglalkozású ügyintézőjét főként a manuális munkálatokban segíti. Beszámolhatok egy másik öröndetes akadémiai támogatásról is. 1987. márciusában 60 ezer Ft póthitelt kértünk egy társasági kiadvány nyomdaköltségére. A kiadvány annak a II. finn-magyar néprajzi konferenciának az előadásait fogja tartalmazni, melyről később részletesebben is szólni fogok. Örömmel jelentem, hogy a póthitelt megkaptuk, ezen nem fog múlni a kötet kiadása.

Társaságunk ügyeit — más tudományos társaságokéval egyetemben — 1987. elején áttekintette KULCSÁR KÁLMÁN, az MTA főtitkárhelyettese. Közvetlen, jó kapcsolatok fűznek a felügyeletet közvetlenül gyakorló Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályához is. A közelmúltban HAJDÚ PÉTER osztályelnök fogadta a Társaság elnökét és főtitkárát az 1989. évi centenáriumi előkészületek, a kért akadémiai támogatás ügyében. Élveztük az MTA Társadalomtudományi Főosztályának és a Nemzetközi Kapcsolatok Főosztályának figyelmét, segítőkészségét.

A Néprajzi Társaság az elmúlt esztendőben is ápolta a Hazafias Népfrothoz és a TIT-hez fűződő hagyományosan jó kapcsolatait. A TIT adta ki az 1985-ben közösen rendezett *Ortutay-emlékülés* előadásait, s a Kossuth Klubban helyet adott Ethnológiai Szakosztályunk gyakori rendezvényeinek. A Népfront Belgrád rakparti székházában tartotta üléseit az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály. A Népfront anyagilag is támogatja az idei országos gyűjtőtalálkozót, miként a korábbiakat is támogatta. Élvezi a Társaság a Művelődési Minisztérium jóindulatát, az Önálló Nemzetiségi Főosztály anyagi támogatását.

Említhető más tudományos társaságokkal megvalósuló együttműködésünk (pl. Magyar

Nyelvtudományi Társaság). Az ELTE és a Heves megyei Múzeumi Szervezet nyújtott segítséget az 1986. évi finn-magyar néprajzi szimpózium megrendezéséhez. Az idei *Ethnographica Pannonica* szimpóziumhoz pedig a Fejér megyei múzeumok és más megyei szervek adták a legtöbb támogatást.

Jó kapcsolatot tartunk fenn egyes kiadókkal. Ennek egyik eredménye a most átadott *Szűcs Sándor Tájkutató-díj* is. Jelentem, hogy jó úton halad a társasági kezdeményezésre induló könyvsorozat ügye a Mezőgazdasági Kiadónál. Két kötet kézírata elkészült, s a nyár előtt még két kézirat kerül be a kiadóba. Az első kötetek megjelenése 1988 végére várható. Összességében tehát a Néprajzi Társaság kapcsolatrendszere, társadalmi beágyazottsága kedvezően alakul.

Jól fejlődtek a külföldi kapcsolatok. Ezt a megállapítást két tartalmas konferencia is bizonyítja. 1986. aug. 25.—szeptember 1. között megrendeztük a *II. Finn-magyar Néprajzi Szimpóziumot*, melynek központi témája a város és falu kapcsolatrendszere volt. A résztvevők 12 magyar és ugyanannyi finn előadást vitattak meg. A szimpózium önnálló kötetbe szerkesztett anyaga 1987 végén — remélhetőleg — már nyomtatásban is olvasható lesz. Örömkre szolgál, hogy a finn fél, az ETHNOS r. y. társaság megkezdte a folytatást jelentő II. közös szimpózium szervezését. Erre 1988-ban kerül sor Jyväskyläben. Idén Tampereben folytatódik a finn-magyar folklór-kerekasztal évtizedes hagyománya is.

Másik kiemelkedő esemény volt társaságunk életének a VIII. nemzetközi *Ethnographica Pannonica* szimpózium, melyet 1987. május 27—29. között Székesfehérváron rendeztünk, a már említett helyi intézményekkel közösen. Ez a népes és jól sikerült tanácskozás nemcsak tovább élte, de új életre is galvanizálta a Pannónia-gondolat jegyében kialakult nemzetközi együttműködést. A tanácskozáson „A városok és az árucseré néprajza a pannon térségben” címmel meghatározott témához kapcsolódó előadások hangzottak el. Az előzetes program 30 előadást sorolt fel, de néhány elmaradt közülük. Tervezzük, hogy a konferencia anyagát kötetbe gyűjtve kiadjuk a helyiekkel közösen. Örömdetes fejlemény az osztrák képviselő megerősödése, a csehszlovákok újbóli jelentkezése, a felmerült vezetési, szervezeti gondok áthidalása. Társaságunk e helyen is köszönetet mond a leköszönő BARABÁS JENŐNEK, aki a kezdetektől fogva képviselte a magyar felet a Pannonica-konferenciák sorozatán. Örökébe most ANDRÁSFALVY BERTALAN lépett mint a Magyar Néprajzi Társaság *Ethnographica Pannonica* Szakosztályának új elnöke. Kívánjuk, hogy az új magyar és osztrák vezetés mélyítse el a pannon térség néprajzi kutatásában annyira kívánatos nemzetközi együttműködést. Nemzetközi kapcsolatainkat erősítik a külföldi kutatóknak adományozott társasági kítüntetések is. 1987-ben HERMAN BAUSINGER (Tübingen), HELENA JOHNÓVA (Prága), NAGY JENŐ (Kolozsvár) és PAUL PETRESCU (Bukarest) lép a Társaság külföldi tiszteleti tagjainak sorába.

Az esztendő harmadik kiemelkedő rendezvénye az *Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők XIII. Országos Találkozója*, amit — más szervekkel közösen — 1987. június 22—25. között rendezünk meg Veszprémben. Ennek programját tisztelt tagtársaink már megkapták, ismerik. Örömdetes, hogy az ideai találkozó programjában nyomatékkal van jelen a határon kívüli magyar néprajzi és néprajzi kutatás kérdésköre, s ismét lesznek résztvevők, sőt előadók szomszédos országokból is. Részt vesznek a találkozáson a hazai nemzetiségek néphagyományainak, dialektusainak önkéntes kutatói. Jó volna, ha gyarapodna számuk a nemzetiségi terepen dolgozó pedagógusok, lelkészek, főiskolai hallgatók, s mások bevonása, megnyerése révén. Az eredetileg 1987 őszére tervezett *Nemzetközi Néprajzi Filmtalálkozót* — főként anyagi okok miatt — későbbi időpontra halasztottuk. Megfelelő időpontnak 1989. a Magyar Néprajzi Társaság alapításának 100. évfordulója látszik. Addig is a Film- és Fényképészeti Szakosztály körlevélben kér információt az utóbbi években készült hazai néprajzi filmekről.

A centenáriumi előkészületekről a következőt jelenthetem. 1986. októberében a Választmány elfogadta a kiküldött szervezőbizottság álláspontját, miszerint Magyarországon 1989-

ben nem valósítható meg két nagy néprajzi kongresszus. Tekintettel arra, hogy a *Folk Narratív Research* kongresszusának 1989. évi megrendezésére a magyar folkloristák kötelezettséget vállaltak, azt az egész szaknak támogatni kell az illetékes akadémiai és külügyi fórumokon. A II. Nemzetközi Magyar Néprajzi Kongresszus megrendezését tehát el kell halasztani az 1990-es évek elejére. Mindemellett a Társaság nem mond le a centenáriumi méltó megünnepléséről, de a tervezett tanácskozást nem nevezi kongresszusnak. 1987. febr. 25-én tartott ülésén a Választmány részletes tervet hagyott jóvá a centenáriumi eseményekre vonatkozólag. Ezt a tervet sokszorosított formában a tisztelt tagtársaknak postán megküldtük. Csupán emlékeztetésül szükséges utalni rá, hogy a tervben szerepel egy Budapesten tartandó ünnepi megemlékezés és tudományos konferencia. Ennek tervezett időpontja 1989. október 27—29. Témája: „A Magyar Néprajzi Társaság és a magyar néprajztudomány”, illetve „A néprajztudomány helye a társadalomtudományok között”. Számítunk a szak hazai művelőinek részvételére, a társadalmi gyűjtők legjobbjaira, a Társaság külföldi tiszteleti tagjaira, külföldi néprajzi társaságok képviselőire és a határon túli magyarság néprajzi kutatóira is. A centenáriumi üléshez kapcsolódva rendezi meg az MTA Néprajzi Kutató Csoport a *Demos* soron következő szerkesztői bizottsági ülést, s kapcsolódik hozzá a már említett nemzetközi néprajzi filmszemle is.

Szerepel az elfogadot tervben kiadványok megjelentetése: az *Ethnographia* 81—100. kötetének mutatója, a Magyar Néprajzi Társaság történetét mintegy 10 íven bemutató tanulmány. A múzeumi terület feltehetőleg új néprajzi kiállításokkal és a néprajzi kutatás megyei történeteinek megírásával csatlakozik a centenáriumi eseményekhez.

A legutóbbi közgyűlés óta négy alkalommal tartottunk választmányi ülést, sorrendben a következő napokon: 1986. október 15-én és november 3-án, 1987. február 25-én és április 29-én. A választmányi ülések napirendjén — a Társaság működésével kapcsolatos aktuális ügyeken, tagfelvételeken, beszámolókon kívül — visszatérően szerepeltek olyan fontos kérdések, mint az alapszabály módosítása, a Társaság gazdasági helyzete és a tagdíjmelés ügye. az *Ethnographia* kiadásával kapcsolatos nehézségek, a néprajzi könyvkiadás egy-egy kérdése, a nemzetközi kapcsolatok és az előbbieken említett szimpóziumok, konferenciák aktuális szervezési ügyei. Időben napirendre tűzte a Választmány a külföldi tudósoknak szánt társasági kitüntetések, tiszteleti tagságok ügyét; — alaposan vizsgálta a most kiosztott érmek, díjak odaítélésére vonatkozó javaslatokat. Folyton napirenden tartotta a következő évek feladatait, különös tekintettel a 1989. évi centenáriumi méltó megünneplésére.

A szakosztályokban folyó munka részletezésére nincs idő. Ismét kiemelést érdemel az Ethnológiai Szakosztály aktivitása. Folyamatosan tartottak szakosztályi rendezvényeket, összesen 7 alkalommal, s ezek közül is kiemelkedik az V. *Indián-nap* kétnapos előadásorozata. Megélénkült a Nemzetiségi Szakosztály és a Film- és Fényképészeti Szakosztály munkája. visszaesett a Folklor Szakosztály, az Anyagi Kultúra Szakosztály és a Társadalomnéprajzi Szakosztály aktivitása.

Szakosztályi rendezvények

Folklor Szakosztály

1986. dec. 3.

NIEDERMÜLLER PÉTER: *A magyar néphitkutatás eredményei az utóbbi évtizedekben* (PÓCS ÉVA-val közösen tartották volna az előadást, de PÓCS ÉVA megbetegedett.)

Nemzetiségi Szakosztály

1986. szept. 17.

KOPPÁNY JÁNOS: *Egy magyarországi szlovák falu (Tótkomlós) népi kultúrája a gyűjtő szemével* (diavetítéssel)

1986. okt. 22.

LUKÁCS LÁSZLÓ: *A szőlőörzés népszokásai a Vértes német nemzetiségi településein* (diavetítéssel)

1987. ápr. 15.

SIMON J. ZAVEN: *Szemelvények a magyarországi örmények kulturális és történeti kapcsolataiból* (diavetítéssel). Felkért hozzászóló: VOIGT VILMOS

Film- és Fényképészeti Szakosztály

1986. okt. 16.

COLETTE PIAULT (Párizs, CNRS): *Everyday not a feastday* (*Nem mindennap ünnepnap*). (A görög paraszti élet hétköznapjaiból)

1986. nov. 26.

A Néprajzi Múzeum Filmstúdiójának 1985–86-ban elkészült 16 mm-es dokumentumfilmjeiből volt bemutató: *A téli ünnepekör hagyományairól, A hangyatozás gyűjtögetése, A viselet változása Mezőkövesden*

Önkéntes Gyűjtő Szakosztály

(Üléseit a Hazafias Népfront Honismereti Bizottságával közösen rendezi)

1987. febr. 18.

SZIGETI GYÖRGY: *Néprajzi gyűjtésem a Csongrád megyei Apátfalván*

1987. ápr. 22.

GELENCSÉR JÓZSEF: *Szőlőhegyi élet a Móri-völgy községeiben*. Felkért hozzászóló: ÉGETŐ MELINDA

Ethnológiai Szakosztály

(Üléseit a TIT Kossuth Klub Tanácsával közösen a Kossuth Klubban rendezi)

1986. szept. 26.

Törzsi művészet és mint kommunikáció. „In memoriam Tibor Bodrogi”

1986. okt. 31. A fenti ülésről vitaülés

1986. nov. 21.

FERENCZY MÁRIA és CSONGOR BARNABÁS: *Kínában jártunk — 20 év után* (diavetítéssel)

1987. febr. 27.

DORNBACH MÁRIA: *Az afro-amerikai szinkretizmus kérdéséhez*

1987. márc. 19—20.

V. Indián nap

1987. ápr. 24.

VARGYAS GÁBOR: *Samanizmus a közép-vietnami bru törzsnél* (diavetítéssel)

1987. máj. 22.

Vallási hagyományok a kultúrák keresztútjain

A Társaság taglétszáma a múlt évi közgyűlés óta némileg csökkent. 1986. június 4-én 940, ma pedig 924 tagot tartunk nyilván. Az utóbbi évek taglétszám-növekedési tendenciája megtorpant. 1986-ban 88 új tag felvételéről számoltam be, most 38 új tag felvételét jelenthetem. Az előző évhez képest nőtt a lemorzsolódás. 1986-ban 17 fő kilépését, „ismeretlenné” válását regisztráltuk. Tagnyilvántartásunk szerint a legutóbbi közgyűlés óta 12 fő lépett ki, 34 fő „ismeretlenné” vált, azaz nem tart kapcsolatot a Társasággal és 8 tagtársunk elhunyt. Azaz a 38 új taggal szemben a mérleg másik oldalán 54 régebbi tag elvesztése áll.

Elhunyt tagtársaink név szerint: BANÓ ISTVÁN, BÁRDOS LAJOS, KOCZOGH ÁKOS, LÁNYI ÁGOSTON, MOLNÁR JÓZSEF, SALAMON ÁGNES, SCHÖBERL MAGDOLNA, SZENTMIHÁLYI IMRE. Elhunyt külföldi tiszteleti tagja a Társaságnak SZABÓ T. ATTILA professzor. Emléküket kegyelettel megőrizzük.

Visszatérve a taglétszám alakulására, meg kell jegyezni, hogy a szerény mérvű csökkenés nem ad okot aggodalomra. Nem törekszünk a taglétszám öncélú növelésére, s nem lehet cél jövő-menő, hazánkon és a Néprajzi Társaságon átutazó vendégek felvétele sem. Az ilyen tagokra a Társaság csak ráfizet. Pedig a nehezedő gazdasági helyzetben némi anyagi áldozatot is vállaló tagokra van szüksége, akik nemcsak a Társaság eszméivel, tudományos célkitű-

zéseivel értenek egyet, de akik a tagdíjat is rendszeresen befizetik. Örömmel mondhatom, hogy a tagság többsége kitűnő tagdíjfizető morálról tett bizonyosságot. Tagdíjfizetési felszólításunkra ezideig több mint 500-an fizették be az esedékes 1987. évi tagdíjat. Közülük is mintegy 120-an túlfizetéssel éltek. Az 1987-ben még érvényes 50 Ft tagdíj helyett 100—200 Ft-ot fizettek be. Akadt 500 Ft tagdíjat fizető tagtársunk is. A túlfizetéseket e helyen is köszönjük. A Társaság tagdíjából származó bevétele a mai napig 35.000 Ft. Reméljük, hogy az esztendő végéig ez az összeg még növekedni fog. A túlfizetők magas száma (120 fő) arra mutat, hogy sokan irreálisan tartják ma már az 50 Ft-os tagdíjat, s egyetértenek azzal, hogy szükségessé vált az emelése. Gondjaink miatt — ideértve a nyomdaköltségek és postaköltségek emelkedését — a Néprajzi Híreket már ebben az évben is csak azoknak a tagtársaknak tudjuk kiküldeni, akik tagdíjukat befizették.

A Társaság égisze alatt megjelenő Ethnographia új szerkesztőbizottsága 1985 ősze óta a tárgyévben is többször megvitatta a folyóirat ügyeit. Sajnálatos csúszása pillanatnyilag másfél éves, utoljára az 1985/4-es száma jelent meg. Főként kiadói nehézségek miatt a legtöbb tudományos folyóirat késve jelenik meg. Nincs megnyugtatóan megoldva e folyóiratok szubvencionálása, s az Akadémiai Kiadó saját veszteségeinek csökkenését részben a megjelenés késleltetésével kívánja elérni. Ígéretet kaptunk arra, hogy 1989-ig az Ethnographia a késést ledolgozza, s a centenáriumi évfolyam időben megjelenik. Javítana a helyzeten, ha sikerülne az előfizetések számát növelni. Ezért itt is felhívjuk tisztelet tagtársaink figyelmét arra, hogy közületi és egyéni előfizetők toborzásával támogassák a Néprajzi Társaság nagy múltú orgánumát. A lap színvonalára, igényességére — azt hiszem — nem lehet panaszunk.

A Néprajzi Hírek megjelenése folyamatos, s kijött már az esedékes éves bibliográfia is.

Társaságunk égisze alatt folynak a *Magyar Népköltési Gyűjtemény* újabb kötetének munkálatai a Ts 4/4 „Kulturális emlékeink feltárása, rendezése és kiadása” című kutatási főirány anyagi támogatásával. Ez a munka VOIGT VILMOS irányításával, BALÁZS GÉZA szervezőtitkár aktív közreműködésével eredményes volt az elmúlt esztendőben. A Társaság ügyvitelében fennakadás, zökkenő nem volt. Megnyugtató, hogy a tagnyilvántartás naprakész, a pénzügyi elszámolások kielégítőek, a revizori ellenőrzés mindent rendben talált. Mindezt elsősorban a Társaság gyakorlott ügyintézőjének, KARA TIBORNÉnak köszönhetjük. Szerteágazó munkáját az elmúlt évben részfoglalkozású nyugdíjas kiségitő könnyítette. A szervezőtitkár, BALÁZS GÉZA, az elnök és a főtitkár terhein enyhített. Tisztelet Közgyűlés! Kérem, előterjesztett beszámoló jelentésemet fogadja el.

Budapest, 1987. június hó 3-án

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA s.'k.
főtitkár

IV.

Pénztárosi jelentés a Magyar Néprajzi Társaság 1987. évi 99. közgyűlésének

A Társaság gazdasági tevékenységéről — elsősorban az 1986. évről, ill. az 1987. év eltelt időszakáról — a következőket jelenthetem.

A Társaság az 1986. évben összesen 468.070 Ft-tal gazdálkodott.

Előző évi pénzmaradvány:	104.668 Ft
Ebből az összegből az Akadémia támogatása:	178.700 Ft
Saját bevétel tagdíjából, kiadványokból:	62.602 Ft

A Műv. Minisztérium nemzetiségi támogatása:	15.000 Ft
A Finn-Magyar Konferencia bevételei:	35.100 Ft
(7.500 Ft MTA-támogatás, a többi részvételi díj)	
A Kutatási Főirány támogatása a Magyar Népköltési Gyűjtemény újrakiadásához, folytatásához:	72.000 Ft
Összesen:	468.070 Ft
Kiadásaink az 1986. évben:	395.438 Ft
Pénzmaradványunk 1986. dec. 31-én:	72.632 Ft.

amely összegből csupán 33.332 Ft a költségvetési maradvány, 39.300 Ft pedig a *Magyar Népköltési Gyűjtemény* támogatásából az 1987. évben kerül majd felhasználásra.

Míg az elmúlt években százezer körüli, vagy még azt is meghaladó pénzmaradványról számolhattunk be, az egyre emelkedő árak miatt 1986-ra a tartalékolt pénzmaradványunkat fel kellett használnunk, az áthúzódó 33.332 Ft éppen csak a *Néprajzi Hírek* 1986/3. számának nyomdaköltségét fedezi.

Itt is megemlítem, hogy a Választmány a Társaság anyagi helyzetének javítása végett úgy határozott, hogy a közgyűlés elé terjeszti a tagsági díj felemelésének ügyét. A tagsági díjat 100 Ft-ra, illetőleg nyugdíjasok, diákok továbbra is 50 Ft tagdíjat fizetnek. A tagdíjemelést természetesen a közgyűlés jóváhagyása után, 1988-tól lép életbe, de már most azt jelenthetem, hogy igen sok tagtársunk 100 Ft-ot, 200 Ft-ot, sőt akadnak, akik 500 Ft tagdíjat fizettek már ebben az évben is.

Az 1987. év eddig eltelt 5 hónapjáról néhány kiemelt adatot ismertetnék. Az 1987. évre 251.000 Ft kiadást-bevételt terveztünk, ebből az Akadémia támogatása 196.000 Ft, saját bevételünk 55.000 Ft. Ezideig kb. ötszázan fizettek tagdíjat, mintegy 37.000 Ft összegben. Továbbra is kérjük tagtársaink megértő támogatását.

Budapest, 1987. június 3-án

FÜZES ENDRE s. k.
pénztáros

V.

A Számvizsgáló Bizottság jelentése az 1987. évi 99. közgyűlésnek

Alulírottak mint a Magyar Néprajzi Társaság 97. közgyűlése által megválasztott számvizsgálók és ellenőr jelentjük, hogy a Magyar Néprajzi Társaság számviteli nyilvántartását a mai napon megvizsgáltuk és miután azt rendben találtuk, javasoljuk, hogy a pénztárosnak lelkiismeretes munkájáért szavazzon köszönetet a közgyűlés és a szokásos fenntartással adja meg a felmentvényt.

Budapest, 1987. június 3-án

BELLON TIBOR s. k.
számvizsgáló

HEGYI IMRE s. k.
számvizsgáló

BODÓ SÁNDOR s. k.
ellenőr

A Magyar Néprajzi Társaság 100. közgyűlése

1988. június 1.

I.

Jegyzőkönyv

Készült 1988. június 1-én a Magyar Néprajzi Társaság 100. közgyűlésén, amelyet az ELTE BTK Tanácstermében tartottak. BALASSA IVÁN elnök köszöntötte a megjelenteket, megállapította a határozatképességet, majd kijelölte a jegyzőkönyv hitelesítőit.

A Választmány javaslatára a közgyűlés elfogadta a társasági kitüntetésekét. A Magyar Néprajzi Társaság tiszteleti tagjává választotta BENKŐ LORÁNDot, GYÖRFFY GYÖRGYöt, HARMATTA JÁNOST, LÜKŐ GÁBORT, SZABÓ MÁTYÁSt, SZENTIMREI JUDITot, UJVÁRYNÉ KERÉKGYÁRTÓ ADRIENNET, ANTILLA VEIKKOT (Finnország), RUDOLF WEINHOLDot (NSZK). Érdemes és levelező tagjává választotta JÁN BOTÍKot (Csehszlovákia), GAZDA KLÁRÁT (Románia), GYIVICSÁN ANNÁT és TAKÁCS ANDRÁSt.

Györfly István-émlékéremmel tüntette ki a Társaság DANKÓ IMRÉT és HOFER TAMÁSt.

A *Jankó János-díjat* és pénzjutalmat 1988-ban LISZKA JÓZSEF és SZTRINKÓ ISTVÁN kapta. Két díj odaítélésére a KLTE Néprajzi Tanszékének anyagi támogatásával nyílt lehetőség.

Ezek után PALÁDI-KOVÁCS ATTILA főtitkár megtartotta éves jelentését.

A pénztárosi jelentést FÜZES ENDRE, a Számvizsgáló Bizottság jelentését BODÓ SÁNDOR terjesztette a közgyűlés elé.

A közgyűlés a főtitkári jelentést, valamint a pénztáros és a Számvizsgáló Bizottság jelentését egyhangúlag elfogadta.

Ezután került sor a tisztújításra. Az elnöklést K. KOVÁCS LÁSZLÓ korelnök vette át. A jelölőbizottság javaslatára a közgyűlés egyhangúlag megszavazta, hogy a Magyar Néprajzi Társaság elnöke 1988—1991. között ismét BALASSA IVÁN legyen.

BALASSA IVÁN, a Társaság újonnan megválasztott elnöke folytatta a választás levezetését, amelynek során az 1988—1991-es időszakra a következő tisztikar és választmány szavaztatott meg:

1. Alelnökök: KODOLÁNYI JÁNOS, SELMECZI KOVÁCS ATTILA, UJVÁRY ZOLTÁN, 2. Főtitkár: SZILÁGYI MIKLÓS, 3. Titkárok: BARNA GÁBOR, MOHAY TAMÁS, 4. Pénztáros: FÜZES ENDRE, 5. Számvizsgáló Bizottság: BODÓ SÁNDOR, BELLON TIBOR, GYÖRGYI ERZSÉBET, 6. Szakosztályok: Anyagi Kultúra Szakosztály elnöke: K. CSILLÉRY KLÁRA, titkárok: KOCSIS GYULA és HÁLA JÓZSEF, Ethnographica Pannonica elnöke: ANDRÁSFALVY BERTALAN, titkárok: LUKÁCS LÁSZLÓ és GRÁFIK IMRE, Ethnológiai Szakosztály elnöke: BOGLÁR LAJOS, titkárok: KÉZDI NAGY GÉZA és BORSÁNYI LÁSZLÓ, Film- és Fényképezési Szakosztály elnöke: HOPPÁL MIHÁLY, titkárok: TARI JÁNOS és SZUHAY PÉTER, Folklor Szakosztály elnöke: VOIGT VILMOS, titkárok: KÜLLÖS IMOLA és TÁTRAI ZSUZSANNA, Nemzetiségi Szakosztály elnöke: EPERJESSY ERNŐ, titkárok: GYIVICSÁN ANNA és KISS MÁRIA, Népzenei és Néptánc Szakosztály elnöke: SÁROSI BÁLINT, titkárok: PESOVÁR ERNŐ és FELFÖLDI LÁSZLÓ, Társadalomnéprajzi Szakosztály elnöke: SZABÓ LÁSZLÓ, titkárok: JÁVOR KATALIN és SZABÓ PIROSKA, Önkéntes Gyűjtő Szakosztály elnöke: MORVAY PÉTER, titkárok: HALÁSZ PÉTER és VIGA GYULA, 7. Választmányi tagok: BARABÁS JENŐ, BÁRTH JÁNOS, BELLON TIBOR, BODÓ SÁNDOR, DANKÓ IMRE, DOMONKOS OTTÓ, FEJŐS ZOLTÁN, FERENCZY IMRE, GYÖRGYI ERZSÉBET, HOFER TAMÁS, JUHÁSZ ÁNTAL, KECSKÉS PÉTER, KISBÁN ESZTER, KÓSA LÁSZLÓ, KRESZ MÁRIA, KRÍZA ILDIKÓ, LAC-KOVITS EMŐKE, KUNT ERNŐ, MOLNÁR MÁRIA, NAGY ILONA, NIEDERMÜLLER PÉTER, PALÁDI-KOVÁCS ATTILA, SÁRKÁNY MIHÁLY, SZABADFALVI JÓZSEF. Póttagok: BALASSA M. IVÁN, FI-

LEP ANTAL, FORRAI IBOLYA, NOVÁK LÁSZLÓ, SÁNDOR ILDIKÓ, 9. Szervezőtitkár: BALÁZS GÉZA, 10. Ügyintéző: KARA TIBORNÉ.

BALASSA IVÁN köszönetet mondott a közgyűlésnek az elnöki tisztségben való újraválasztásáért, majd utalt az elkövetkező évek nagy feladataira. 1989-ben ünnepélyes keretek között emlékezik meg a Társaság megalakulásának százéves évfordulójáról, amihez segítséget kérünk tagtársainktól, a Magyar Tudományos Akadémiától és más intézményektől is. Az elnök köszönetet mondott a közgyűlésnek a munkájáért.

A közgyűlésen egyik tagtársunk javaslatára a Magyar Néprajzi Társaság a következő indítványt tette:

„A Magyar Népköztársaság Kormányának

A sajtóból és más hírközlő eszközökből tudott, hogy a román hivatalos szervek milyen esztelen tervek megvalósítására készülődnek: Románia falvainak többségét meg akarják szüntetni. Ez a terv nagy számú magyar, román és német kulturális emléket végleges pusztulással fenyeget, tartós és hagyományos emberi közösségek teljes szétzilálását helyezi kilátásba.

Az 1889-ben alapított Magyar Néprajzi Társaság működésének kezdetétől képviselte és ösztönözte a magyarok mellett a velünk szomszédos népek tudományos vizsgálatát is. A népek és kultúrák közeledésének gondolatához sohasem lett hűtlen, ma is vallja. Erre a tudományos és erkölcsi alapra, továbbá az európai és a nemzeti kultúrák védelmének általános emberi kötelességére hivatkozva a Magyar Néprajzi Társaság megközelítően ezer főnyi tagsága kéri a Magyar Népköztársaság Kormányát, hogy mind államközi, mind egyéb nemzetközi fórumokon lépjen közbe, hogy a tervezett esztelen pusztítás meghiúsuljon.

A Magyar Néprajzi Társaság 100. évi rendes közgyűlésén
Budapest, 1988. június 1-jén”

A közgyűlés szokásos plenáris előadását KÓSA LÁSZLÓ *Erdély néprajza* címmel tartotta meg.

K. m. f.

JUHÁSZ ANTAL s. k.
jkv. hitelesítő

GYIVICSÁN ANNA s. k.
jkv. hitelesítő

BALASSA IVÁN s. k.
elnök

KARA TIBORNÉ s. k.
jkv. vezető

III.

Paládi Kovács Attila: Főtitkári jelentés

Tisztelt Közgyűlés!

A Magyar Néprajzi Társaság 100. közgyűlésére jöttünk össze, amely — egy újabb hároméves ciklus elteltével — tisztújító közgyűlés is egyben. Jelentésem a legutóbbi egy év munkájáról ad számot.

A múlt évi, 99. közgyűlésen nyomatékkal szoltam anyagi gondjainkról, az MTA főtitkárának 1986. évi korleveléről, amelyben figyelmeztette az Akadémiához tartozó tudományos társaságokat, hogy a költségvetési támogatás növelésére a közeli jövőben nem lesz mód, s egyben

javasolja, keressenek a társaságok mecénásokat, akik jogi tagság ellenében anyagi támogatást nyújthatnak. Ebben a helyzetben különösen nagyra kell értékelnünk, hogy a Tudományos Akadémia 1987. februárjától megemelte a Néprajzi Társaság költségvetési előirányzatát, s ezzel lehetővé tette egy mellékfoglalkozású szervező titkár alkalmazását 2000 Ft-os havi illetményel. Vele a Társaság alkalmazotti létszáma három főre nőtt. Megkapta a Társaság az 1987. márciusában kért 60 ezer Ft póthitelt is. a *II. Finn-Magyar Néprajzi Konferencia* előadásainak megjelentetéséhez.

Ismét megállapíthatom tehát, hogy a Néprajzi Társaság változatlanul élvezi a Magyar Tudományos Akadémia vezetőinek, illetékes osztályainak, főosztályainak figyelmét, segítő jóindulatát. Nincs változás a TIT-hez, a Hazafias Népfronthoz, a Művelődési Minisztériumhoz, illetve annak egyes osztályaihoz fűződő jó kapcsolatainkban. (Utóbbiak közül a Közgyűjteményi Főosztályt és az Önálló Nemzetiségi Osztályt emelhetem ki.) Az említett állami és társadalmi szervek erkölcsi, s időnként némi anyagi támogatásban is részesítik a Néprajzi Társaságot. Az összegek azonban nem haladják meg a korábbi szintet, miközben költségeink jelentősen növekednek.

Új mecénásokat pedig nem könnyű találni. Eddig csupán szóbeli ígéreteket kaptunk az előzetes tárgyalások nyomán írott leveleinkre, de pecsétes válaszlévlél sem a TOT-tól, sem a Magyarágkutató Csoporttól nem érkezett. Meg kell értenünk, hogy a gyorsan változó gazdasági helyzetben a potenciális szponzorok is kívárnak, óvatosak. A nyomasztó anyagi nehézségek miatt kényszerült Társaságunk a tagdíjak 100%-os felemelésére. Egy újabb tagdíjemelést elkerülése érdekében is folytatni kell a kísérletezést, a reménybeli támogatók felkutatását. Közbevetőleg jegyzem meg, hogy manapság ezt teszik a már három éve tartó, folyamatos restitució hatására az Akadémia kutatóintézetei is.

Múlt évi közgyűlésünkön bizakodóan említettem a Mezőgazdasági Kiadónál elindított könyvsorozat ügyét. Most elmondhatom, hogy 1987-ben elkészült a *Néprajzi Kiskönyvtár* címet viselő sorozat első három kötete, SZILÁGYI MIKLÓS *A Tisza halászata*, TÁTRAI ZSUZSANNA *Leányélet* és KÜLLÖS IMOLA *Betyárok könyve* c. munkája. Idén mindhárom túljutott az első korrektúrára, s az év végéig meg is jelenhetne. Félő azonban, hogy a könyvterjesztő vállalatok érdektelensége miatt a kiadó 1988 végéig csupán egy könyvet fog megjelentetni a háromból. Ennek elkerülése végett hatékony propagandát kell folytatnunk, már csak azért is, mert újabb könyvek vannak készen és előkészületben, további négy kötetre kiadott szerződések alapján.

A Társaság kiadványaként az MTA Néprajzi Kutató Csoportjában és anyagi támogatásával — s a Néprajzi Múzeum egyes vezetőinek gáncsoskodása ellenére — jelent meg 1987-ben a *Village and Town* c. kötet (szerkesztő: PALÁDI-KOVÁCS ATTILA és SZARVAS ZSUZSANNA). Ez a 250 oldalas könyv tartalmazza a már említett *II. Finn-Magyar Néprajzi Konferencia* előadásait. A kötetet a 65 éves KODOLÁNYI JÁNOSnak, a finn-magyar néprajzi konferenciák egyik elindítójának ajánlottuk. Örömmel jelenthetem, hogy a finnek, s más külföldi kollégák elismeréssel fogadták ezt a kiadványunkat, s az ETHNOS r. y., a Finn Néprajzi Társaság e kötetre is hivatkozva kap támogatást a *III. Finn-Magyar Néprajzi Konferencia* megrendezéséhez. A tervek szerint 1989-ben, Lahtiban kívánják tartani, s nem Jyväskyläban, mint tavaly mondták. Részünkről az előkészületeket megkezdtük.

A Néprajzi Társaság másik kiadványa BALASSA IVÁN 70. születésnapjára készül — szerkesztését VOIGT VILMOS és BALÁZS GÉZA volt szíves magára vállalni.

Hosszabb ideje beszélünk a *Magyar Népköltési Gyűjtemény* újraindításáról. Ez a munka a „Kulturális emlékeink...” c. TS-4 program támogatásával folyik. A Múzsák Könyvkiadóval kötött szerződés reményt ad arra, hogy e sorozat tagjaként még 1988-ban megjelenik VERESS SÁNDOR *Moldvai csángó népköltési gyűjtemény* c. kötete.

1989-ben a Néprajzi Társaság alapításának századik évfordulóján remélhetőleg megjelenik a Társaság történetét feldolgozó 10 íves monográdia. KÓSA LÁSZLÓ munkája és az Eth-

nographia utolsó 20 évfolyamának mutatója BALÁZS GÉZA szerkesztésében. Az Akadémiai Kiadó és az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya mindkét munka megjelenését támogatja.

Vannak ígéretetek az Ethnographia lemaradásának behozására is. A Társaság égisze alatt közel száz éve folyamatosan megjelenő, központi magyar néprajzi orgánumnak illő lenne 1989-ben kihozni századik kötetét. Utoljára az 1986. évi 1-es szám jelent meg, van mit bepótolni. A szerkesztő HOFER TAMÁS a Néprajzi Hírek 1987/1. számában részletesen beszámolt a nyomdában levő és a szerkesztés stádiumát elérő számokról. Beszámolójából úgy tűnik, hogy a kiadón és a nyomdán fog múlni, hogy sikerül-e jövő őszig az elmaradást ledolgozni. A Néprajzi Hírek a Társaság kiadásában jelenik meg, nincs elmaradásban. Megjelent a múlt évi harmadik szám a bibliográfiával, s az idei első szám megjelenése augusztusban várható.

A Társaság szervezeti életében nem volt zökkenő. Választmányi üléseink napirendjén — melyeket 1987. október 14-én, 1988. január 20-án és május 11-én tartottunk meg — az aktuális ügyeken, tagfelvételeken, tájékoztatókon kívül visszatérően szerepeltek a következő évek feladatai, különös tekintettel az 1989. évi centenárium megünneplésére. Időben napirendre tűzte a Választmány a külföldi tudósoknak szánt Társasági kitüntetések, tiszteleti tagságok ügyét, alaposan vizsgálta a most kiosztott érmek, díjak, oklevelek odaítélésére vonatkozó javaslatokat. A februári választmányi ülés megválasztotta a tisztújítást előkészítő jelölőbizottságot BARABÁS JENŐ elnök, SZABADFALVI JÓZSEF és NIEDERMÜLLER PÉTER tagok személyében.

Az Elnökség három alkalommal tartott ülést, rendszerint a választmányi ülések előtt, hogy előkészítse azok napirendjét, saját javaslatait. Az elnök és a főtktár folyamatosan kapcsolatot tartott a Társaság tisztségviselőivel, a föltes állami szervekkel és a partneri viszonyban álló tudományos társaságok, társadalmi szervek vezetőivel, ügyintézőivel.

Az esztendő kiemelkedő rendezvénye volt az *Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők XIII. Országos Találkozója*, amit — más szervekkel közösen — 1987. június 22—25. között rendezett meg Veszprémben. Örvendetesen sokan jöttek el a találkozóra határon túli gyűjtők, főként Csehszlovákiából és Jugoszláviából, s voltak Ausztriából és a Szovjetunióból is. Romániából ezúttal sem jöhetett senki. A külföldön élő gyűjtők számára a megnyitó előtti napon konzultációt, ismerkedést szervezett a Társaság Önkéntes Gyűjtő Szakosztálya, ami különösen hasznosnak és eredményesnek bizonyult.

A Magyar Nyelvtudományi Társasággal és a Történelmi Társulattal közösen rendezte meg a Néprajzi Társaság 1988. január 26-án *A moldvai csángók eredete és települése* című konferenciát. A Magyar Tudományos Akadémia székházának dísztermében rendezett ülésen DOMOSKOS PÁL PÉTER, BENDA KÁLMÁN, BENKŐ LORÁND és GUNDA BÉLA előadásait. HALÁSZ PÉTER, SIMON PÉTER, VÉKONY GÁBOR hozzászólását hallgatta meg a népes közönség. Ez a rendezvény is bizonyította, hogy megfelelő téma és előadók esetén tömeges érdeklődés kelthető.

Az elmúlt esztendő teljes plenáris ülése a 70 esztendő BALASSA IVÁNT köszöntötte 1987. október 21-én. Az ülés előadói KODOLÁNYI JÁNOS, DANKÓ IMRE, CSOMA ZSIGMOND, SZABÓ MÁRIA RÓZSA, UJVÁRY ZOLTÁN és VOIGT VILMOS voltak.

Plenáris ülésnek is beillett a Film- és Fényképészeti Szakosztály 1988. március 9-én megtartott ülése, amely a 80 esztendő K. KOVÁCS LÁSZLÓT köszöntötte. Az ülésen PALÁDI-KOVÁCS ATTILA, GRÁFIK IMRE és BOGLÁR LAJOS tartott előadást, majd az ünnepelt néprajzi filmjei közül vetítettek le kettőt.

A szakosztályokban folyó munkáról annyit állapíthatunk meg, hogy az előző évinél egyenletesebb munkát regisztrálhatunk, minden szakosztály rendezett üléseket. Legtöbbet ezúttal is az Ethnológiai Szakosztály (5-öt), s megrendezte a *VI. Indián nap* keretében a *Milosz és kultúra* c. konferenciát. Négy-négy szakosztályülést rendezett a Nemzetiségi Szakosztály és az Anyagi Kultúra Szakosztály, hármat-hármat a Folklór Szakosztály és az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály.

A Társaság taglétszáma a múlt évi közgyűlés óta emelkedett. 1987. június 3-án 924 tagot

tartottunk nyilván, ma összesen 1.044 tagja van a Néprajzi Társaságnak. Ebből belföldi rendes tag 934 fő, tiszteleti tag 16 fő, összesen 950 fő; külföldi rendes tag 30, tiszteleti tag 46, levelező 18, összesen 94 fő. A növekedés jórészt onnan adódik, hogy a korábbi években a külföldi tiszteleti és levelező tagokat nem vettük be a kimutatásba. A tárgyévben némileg növekedett az új belépők, s csökkent az elhalálozások száma.

Elhunyt tagtársaink név szerint: DÖMÖTÖR TEKLA ny. egyetemi tanár, tiszteleti tag, VAJKAI AURÉL ny. múzeumigazgató, IKVAI NÁNDOR, a Művelődési Minisztérium mb. osztályvezetője, választmányi tag, KÁLMÁNFI BÉLA ny. főiskolai tanár.

A tagdíjfizetési morál — ismereteim szerint — kielégítő, a megemelt tagdíjat tagtársaink nagy többsége rendszeresen fizeti. A társaság ügyvitele — főként KARA TIBORNÉ nagy hozzáértéssel és odaadással, lelkiismerettel végzett munkájának köszönhetően — zökkenő nélkül folyt.

Tisztelt Közgyűlés! Kérem, hogy beszámolómat fogadja el és felmentésemet szavazza meg.

Budapest, 1988. június 1-én

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA s. k.
főtitkár

IV.

Pénztárosi jelentés a Magyar Néprajzi Társaság 1988. évi 100. közgyűlésének

A Magyar Néprajzi Társaság folyamatos működésével kapcsolatban az 1987. évben — az évközi változások figyelembevételével — 413 ezer forint kiadási-bevételi forgalomról adhatok számot. A Magyar Tudományos Akadémia a Régészeti Intézetten keresztül 329 ezer forinttal támogatta tevékenységünket, 67 ezer forintot tagdíjából és kiadványeladásból. 17 ezer forintot pedig előző évi pénzmaradványból biztosítottunk.

Az 1987. évi költségvetési kiadásaink 396 ezer forintot tettek ki, 17 ezer forintot az 1988. évben használunk fel.

Kiadásaink egy része a Társaság szakosztályi és egyéb rendezvényeivel kapcsolatosak, továbbá a saját hatáskörben megjelenő Néprajzi Hírek költségei szerepelnek kiadásainkban nagyobb tételekkel.

Az 1987. év folyamán a következő rendezvények, feladatok részesültek támogatásban.

A Nemzetiségi Szakosztály tevékenységét rendszeresen évi 15 ezer forinttal támogatja a Művelődési Minisztérium Nemzetiségi Önálló Osztálya.

Az *Ethnographica Pannonica Konferencia* (Székesfehérvár, 1987. V. 26—29.) megrendezéséhez az Akadémia külön 10 ezer forintot biztosított. A konferencia gazdája a székesfehérvári István Király Múzeum volt, anyagilag is jelentős áldozatot vállalt a múzeum és más helyi szervek.

Az *Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők XIII. Találkozására* Veszprémben került sor 1987. június 22—25. között. Ez a rendezvényünk rendszeresen élvezi a legszélesebb körű anyagi támogatást azzal, hogy minden megyében a Hazafias Népfrent, a TIT és más szervek vállalják a saját megyéjükből részt vevő önkéntes gyűjtők és honismereti szakkörvezetők részvételi díjának térítését.

Emellett a mostani találkozó költségeiből jelentős részt vállalt Veszprém megye és Veszprém Város Tanácsa, a helyi Hazafias Népfrent szervezet, a TIT, továbbá a TIT Országos Szervezete

és az Országos Közművelődési Központ. A gyűjtőtálalkozó költségei 195 ezer forintot tettek ki.

A *Magyar Népköltési Gyűjtemény* pénzügyi gondozása 1986-tól szerepel beszámolónkban. A kiadvány újraindítására a „Kulturális és történelmi emlékeink feltárása, nyilvántartása és kiadása” kutatási főirány Koordináló Tanácsa támogatásával kerülhetett sor. Jelenthetem, hogy a Műzsák Könyvkiadóval kötött szerződés alapján az első kötet megjelenésére 1988-ban számíthatunk. További kötetek is előkészületben vannak, további anyagi támogatás reményében.

Az 1988. évi költségvetésünket 330 ezer forint kiadási-bevételi előiránnyal jóváhagyásra terjesztjük a közgyűlés elé. Ezen összegből 230 ezer forint a Magyar Tudományos Akadémia támogatása, 100 ezer forintot a Társaság tagdíjából és kiadványok vételárából tervezett.

Jelenthetem, hogy a mai napig tagdíjából 62 ezer forint érkezett a Társaság számlájára. Kérem beszámoló jelentésem elfogadását és az 1988. évi költségvetés jóváhagyását.

Budapest, 1988. június 1-én

FÜZES ENDRE s. k.
pénztáros

V.

A Számvizsgáló Bizottság jelentése a Magyar Néprajzi Társaság 101. közgyűlésének

Alulírottak mint a Magyar Néprajzi Társaság 100. közgyűlése által megválasztott számvizsgálók és ellenőr jelentjük, hogy a Magyar Néprajzi Társaság számviteli nyilvántartását a mai napon megvizsgáltuk és miután azt rendben találtuk, javasoljuk, hogy a pénztárosnak lelkiismeretes munkájáért szavazzon köszönetet a közgyűlés és a szokásos fenntartással adja meg a felmentvényt.

Budapest, 1988. június 1-én

BELLON TIBOR s. k.
számvizsgáló

GYÖRGYI ERZSÉBET s. k.
számvizsgáló

BODÓ SÁNDOR s. k.
ellenőr

A Magyar Néprajzi Társaság 101. közgyűlése, egyúttal centenáriumi emlékülése

1989. október 27.

I.

Jegyzőkönyv

Készült 1989. október 27-én a Magyar Néprajzi Társaság 101. közgyűlésén és egyúttal centenáriumi emlékülésén a Magyar Tudományos Akadémiai Kongresszusi Termében.

Jelen vannak: több mint félezen a Társaság tagjai közül.

A jubileumi emlékülést UJFALUSSY JÓZSEF akadémikus, az MTA alelnöke nyitotta meg, köszöntötte a százéves társaságot. Majd BALASSA IVÁN elnök fölolvasta a kormányfő, NÉMETH MIKLÓS üdvözlését. Ezek után az elnök röviden áttekintette a Magyar Néprajzi Társaság százéves történetét.

SZILÁGYI MIKLÓS főtitkári beszámolójában ismertette a centenáriumot megelőző közgyűlés óta eltelt közel másfél év történéseit. A pénztárosi jelentést FÜZES ENDRE, a számvizsgáló bizottság jelentését BODÓ SÁNDOR ismertette. A közgyűlés mindezeket egyhangúlag megszavazta.

A Választmány javaslatára a közgyűlés elfogadta a társasági kitüntetésekkel. A Társaság emléklapot bocsátott ki a centenárium tiszteletére. Díszoklevelet kaptak azok, akiknek tagsági viszonya ötvenéves vagy ötven évnél korábbról kelteződik: VOLLY ISTVÁN (1929), LÜKŐ GÁBOR (1931), GUNDA BÉLA (1932), KOROMPAY BERTALAN, MACSKÁSY PÁL (1934), ZÁKONYI FERENC (1935), BALOGH ISTVÁN, FÜRÉSZ GYULA, K. KOVÁCS LÁSZLÓ, UJVÁRYNÉ KERÉKGYÁRTÓ ADRIENNE, NÉMETHY ENDRE, TÁLASI ISTVÁNNÉ, VARGA ANNA (1936), DÉGH LINDA, LÁSZLÓ GYULA, MÁRK TIVADAR, MORVAY PÉTER, TÁBORI GYÖRGY (1937); ERDEI FERENCNÉ MAJLÁTH JOLÁN, FEHÉR GYULA (1938), GYÖRFFY GYÖRGY, HEGYI IMRE, BAKÓ FERENC, VARGYAS LAJOS, VÉGH JÓZSEF (1939), KOVÁCS ÁGNES, NAGY GYULA (1940).

A tiszteleti tagok közé megválasztotta a Társaság GIOVANNI BATTISTA BRONZINIT (Olaszország), LUTZ RÖHRICHET (NSZK), CSILLÉRY KLÁRÁT és KATONA IMRÉT. Levelező tag lett ALMÁSI ISTVÁN (Románia) és GÖRÖG VERONIKA (Franciaország).

A Györffy István-emlékérmét KÓSA LÁSZLÓ és UJVÁRY ZOLTÁN, az *Ortutay Gyula-emlékérmét* KOVÁCS ÁGNES és VOIGT VILMOS kapta. *Tájékutató-díjat* kapott KRUPA ANDRÁS. *Sebestyén Gyula-emlékérmét* kapott CSÁKY KÁROLY (Csehszlovákia), FARAGÓ JÁNOSNÉ, GÉCZI LAJOS (Csehszlovákia), NAGY ZOLTÁN és SZIGETI GYÖRGY. *Jankó János-díjat* BARTHA ELEK, BALÁZS GÉZA és POZSONY FERENC (Románia) kapott.

A centenáriumi emlékülés keretében a hazai rokon társaságok részéről HARMATTA JÁNOS (Magyar Ókortudományi Társaság), BENKŐ LORÁND (Magyar Nyelvtudományi Társaság), BOJRA GYULA (Magyar Földrajzi Társaság) és ERÉNYI TIBOR (Magyar Történelmi Társulat), a külföldiek részéről ALEXANDER FENTON (Nagy Britannia—Skócia), VEINÖ KAUKONEN (Finnország), LÁBADI KÁROLY (Jugoszlávia), ALEKSEI PETERSON (Szovjetunió—Észtország), ALENA PRESSINGEROVA (Csehszlovákia) és INGRID SLAVEC (Jugoszlávia—Szlovénia) köszöntötte a százéves Magyar Néprajzi Társaságot.

A 101. közgyűlés ezzel befejeződött, a jubileumi emlékülés rövid szünet után GUNDA BÉLA, SZABADFALVI JÓZSEF és PALÁDI-KOVÁCS ATTILA előadásával vette kezdetét.

K. m. f.

FILEP ANTAL s. k.
jkv. hitelesítő

TÁTRAI ZSUZSANNA s. k.
jkv. hitelesítő

BALASSA IVÁN s. k.
elnök

BALÁZS GÉZA s. k.
jkv. vezető

II.

A Társaság kitüntetettjei

GIOVANNI BATTISTA BRONZINI

GIOVANNI BATTISTA BRONZINI az olasz folklorisztika legjelentősebb mai személyisége 1925. szeptember 4-én született. A római egyetemen PAOLO TOSCHI tanítványaként tanult romanisztikát és néprajzot. Itt is habilitált, majd az 1960-as évektől a bari egyetemen „a néphagyományok története” tanszék vezetője. Számos munkájában az epikus énekek vizsgálatát, balladatipológiát, a népköltészeti műfajok mondanivalóját vizsgálta. Elmélyült tudománytörténeti és elméleti munkáiban az olasz folklór és a népi kultúra alapvető kérdései foglalkoztatták. Évtizedek óta számos kiadványsorozat és a vezető olasz folyóirat, a *Lares* szerkesztője. A magyar kutatókkal kapcsolata igazán régi, sokrétű és gyümölcsöző. Sokszor járt, előadott, publikált nálunk, számtalan magyar munkát közvetített a nemzetközi és olasz elismeréshez. Az ún. „kritikai—filológiai iskola” képviselőjeként műveiben olyan szemléletet érvényesít, amely nálunk is követésre méltó.

LUTZ RÖHRICH

LUTZ RÖHRICH a német folklorisztika vezető személyisége 1922. október 9-én Tübingenben született. Germanisztikát és néprajzot tanult, Mainzban végzett. Habilitációs dolgozata (*Märchen und Wirklichkeit*, 1954) a mesekutatás új, néprajzi dimenzióit jelölte ki. 1967-től a közelmúltig a Freiburg (Breisgau) egyetem professzora, a német folklórchívum (Deutsches Volksliedearchiv) igazgatója. Kutatásai kiterjednek a népmese, monda, népdal, ballada, szólás, vicc kérdéseire, a népművészet és a néprajz kérdéskörére. Világszerte ismert kutató, számtalan kitüntetés, díj, elismerés jelzi ezt. A magyar néprajzzal sok évtizedes jó kapcsolatban áll: gyakran járt, publikált nálunk, magyar kutatók generációit segítette, kapcsolta be a nemzetközi folklorisztika vérkeringésébe. Ma tanítványai állnak a legtöbb német nyelvű egyetemi néprajzi—folklorisztikai tanszék élén. Történeti, filológiai, művelődéstörténeti, germanisztikai megalapozottságú munkássága számunkra is irányt adó.

K. CSILLÉRY KLÁRA

K. CSILLÉRY KLÁRA az összehasonlító lakáskultúra, a népi fatechnológia, a népművészet történetének elmélyült kutatója. A Képzőművészeti Főiskola elvégzése után az ELTE BTK néprajz—művészettörténet szakára járt. 1947—1970 között a Néprajzi Múzeum munkatársa. 1970—1978 között a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum Muzeológiai Osztályának vezetője. 1985-től a Magyar Néprajzi Társaság Anyagi Kultúra Szakosztályának elnöke. 1981-től az Ethnographia szerkesztőbizottsági tagja. A *Magyar népművészet* (1958) című munka társszerzője, nagyszerű önálló kötetei: *A magyar nép bútorai* (1972), *A magyar népi lakáskultúra kialakulásának kezdetei* (1982).

KATONA IMRE

A csongrádi származású KATONA IMRE a szegedi tudományegyetem magyar—történelem—földrajz szakán végzett 1944-ben. 1949-ig tanár, majd nyugdíjba meneteléig az ELTE BTK Folklore Tanszékén tanít. Fő kutatási területe a népmese—népballada—népdal, az ősköltészet, a népköltészeti stilsztika, napjaink szóbelisége, a magyar néphagyományok és népcsoportok kérdésköre. A sokoldalú tudós mintegy 400 publikáció szerzője. Főbb munkái: *Sárköz* (1962), *Sárkányölő ikertestvérek* (1972), *Tündérmesék Tápérol* (1977), *Mi a különbség? Közzéleti vicceinkről* (1980), *Erdők, mezők, vad ligetek. Drávaszögi magyar népballadák* (1980, társszerző).

ALMÁSI ISTVÁN

ALMÁSI ISTVÁN magyar népzene kutató 1934-ben Kolozsvárt született. 1956-ban szerzett zenetanári oklevelet a George Dima Zeneművészeti Főiskolán. Tanára, JAGAMAS JÁNOS irányításával kezdte el népzene kutató munkásságát, amelyet 1957-től a kolozsvári Folklórintézetben végzett. Diákkorában végzett gyűjtéseit 1957-ben *A lapádi erdő alatt* c. jelentette meg. Több mint száz helységben 5000 dallamot gyűjtött, amelynek ötöde jelent meg (*Magyargyerőmonostori népköltészet* (1969, OLOSZ KATALINnal), *Futásfalvi népdalok* (1973), *Szilágysági magyar népzene* (1979). Kiadta a *Seprődi János válogatott zenei írásai és népzenei gyűjtése* című kötetet (1974). Számos erdélyi folklórsztkai kiadvány számára ő jegyezte le és tette hozzáférhetővé a népzenei anyagot. Zenetörténeti tanulmányaiban a román—magyar népzenei kölcsönhatások kérdéseivel, BARTÓK életművével és folklórsztkai tevékenységével foglalkozott. Számos, a nagyközönség számára készített munkájában a romániai magyar zenefolklor anyagának feldolgozásával hozzájárult ahhoz, hogy az örökbecsű értékek további nemzedékek számára maradjanak hozzáférhetőek. Gyűjtő, archiváló, publikáló, tudományos és hagyományápoló munkássága alig kapta meg a megérdemelt elismerést.

GÖRÖG VERONIKA

GÖRÖG VERONIKA (KARÁDY VIKTORNÉ) francia folklorista és afrikanista Budapesten született. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem francia szakára iratkozott be. 1956 után Franciaországban folytatta tanulmányait, az afrikai népek folklorját állítva terepmunkája, kiadványai és tanulmányai középpontjába. 1973-ban etnológiából doktorált az Université de Paris és az École Pratique des Hautes Études keretében. A Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS) tudományos kutatója. Bambara folklor kutatásait több francia kötet és egy magyarul is kiadott mesegyűjtemény reprezentálja. Összehasonlító afrikai mesekutatásait számos tanulmány és tematikus kötet közli. Ő készítette el az afrikai szájhagyományozás francia nyelvű bibliográfiáját. A vezető francia etnológiai-folklorisztikai folyóirat (*Cahiers de Littérature Orale*) egyik létrehozója. Számos angol—francia, amerikai—francia szimpózium és kiadvány gondozója. A két párizsi nemzetközi folklorisztikai konferencia („a mese”, illetve „a változatképzés”) szervezője, kiadványainak főszerkesztője. Évtizedek óta a magyar kutatással való kapcsolata rendkívül széles, szoros és gyümölcsöző. Magyar kollégák munkáinak sorozatát közölte, munkájukat támogatta. Számtalan tanulmányutat végzett Magyarországon (újabbban a hazai cigány-folklor körében), ebből kötete, publikációi jelentek meg. A Magyar Néprajzi Társaság és szinte minden magyar néprajzi intézmény rendezvényeinek résztvevője, előadója, a világszerte egyik legismertebb francia folklorista (és afrikanista), aki magyarságát évtizedek óta büszkén hangsúlyozta.

KÓSA LÁSZLÓ

KÓSA LÁSZLÓ a néprajzi középnevezdek egyik legtehetségesebb és legszorgalmasabb tagja, akinek munkássága az anyagi kultúra területén kívül a szellemi és társadalmi műveltség-re is kiterjed. Sokat foglalkozott a határokon túl élő magyarok néprajzának kérdéseivel. A néprajz történetének kitűnő ismerője, amelyet a Magyar Néprajzi Társaság száz évéről, valamint az egész magyar néprajztudomány történetéről írt könyvei bizonyítanak. Mindekkettő első a maga nemében. Mint az ELTE Művelődéstörténeti Tanszékének vezetője sokat tesz e két diszciplína közeledéséért. Könyvei az utóbbi évekből: *A Magyar Néprajzi Társaság százéves története* (1989), *A magyar néprajz tudománytörténete* (1989).

UJVÁRY ZOLTÁN

UJVÁRY ZOLTÁN a népszokások, a dramatikus játékok, a munkával kapcsolatos rítusok és a népköltészet nemzetközileg is elismert kutatója. Rengeteg terepmunkát végzett, ugyanakkor az összehasonlító módszerű néprajzkutatás egyik legkiválóbb hazai képviselője. Kiemelkedő kutató és feldolgozó munkáját egyetemi oktató tevékenysége mellett végezte. Egy évtizede tanszékvezető egyetemi tanár. Új sorozatokat indított (*Folklór és Ethnográfia, Studia Folkloristica et Ethnographica, Gömör néprajza*), melyekben tucatnyi értékes tanulmány, tematikus monográfia jelent meg. Példaszerű, hogy ezekben a kötetekben számos tanítványát indította el az igényes feldolgozás és publikálás útján. Több ciklus óta a Társaság alelnöke. Néhány jelentős munkája az utóbbi évekből: *Játék és maszk I–IV.* (1983–1988), *Állatmaszkok* (1989), *Dramatikus népszokások* (1989).

KOVÁCS ÁGNES

A 70 éves KOVÁCS ÁGNES nyugdíjba vonulása után sem szakította meg tudományos tevékenységét, folyamatosan tette közzé a mesekutatásban fontos eredményeit. Az utóbbi években a következő jelentős folklorisztikai publikációi jelentek meg: 1986-ban a *Der grüne Recke (Ungarische Volksmärchen)*, 1987-ben *A magyar állatmesék katalógusa*, 1988-ban a *König Mátyás und die Rátóter*, valamint a *Pretancované papucky* (Eltáncolt papucskok). 1987-ben az Akadémiai Kiadó gondozásában új sorozatot indított *Mesék, mondák, történetek* címmel. Ennek első kötete, KOVÁCS ÁGNES munkája, *Rózsafiú és Tulipánlány* címmel jelent meg.

VOIGT VILMOS

VOIGT VILMOS a magyar folklorisztika vezető egyénisége, akinek több évtizedes oktatói munkássága eredményeként egész folklornevezdek nőttek fel. Közvetlen tanítványa, majd munkatársa volt ORTUTAY GYULÁnak. Vezeteli a Magyar Néprajzi Társaság Folklor Szakosztályát. A *Magyar Népköltési Gyűjtemény* újraindításának szervezője, szerkesztője. Számos magyar és idegen nyelvű publikációja látott napvilágot. 1987-ben jelent meg a *Modern magyar folklorisztikai tanulmányok* című tanulmánykötete.

KRUPA ANDRÁS

KRUPA ANDRÁS fő kutatási területe a dél-tiszántúli szlovákság népi kultúrája, különös tekintettel a szokás- és a hiedelemvilágra. A Békés megyei TIT szervezet titkáráként tekintélyes szervezőmunkát végez a néprajzi ismeretterjesztés területén, valamint a nemzetiségi konferenciák létrehozásában. Jelentős munkái közül négy jellemző: *Jeles napok a Békéscsabán és környékén élő szlovákoknál* (1971), *Újkígyósi mondák és igaz történetek* (1981), *A délkelet-magyarországi szlovákok hiedelemvilága* (1987), *Zsófia néni kétnyelvű meséi* (1989).

CSÁKY KÁROLY

CSÁKY KÁROLY ipolysági tanár évekkel ezelőtt kapcsolódott be az önkéntes néprajzi és nyelvjárási gyűjtőmozgalomba. Számos kiemelkedő színvonalú pályamunkát készített. Elsősorban a középső Ipoly-mentének, különösen jobb partjának néphagyományaiival, népszokásaival, névtani kérdéseivel foglalkozik. A Madách Könyvkiadónál már megjelent egy Hont megye honismeretével és az Ipoly-mente népszokásaival foglalkozó könyve (*Hallottatok-e már hírét?* 1987).

FARAGÓ JÁNOSNÉ

FARAGÓ JÁNOSNÉ nyugdíjas pedagógus Jászárokszálláson, aki több mint harminc éve kapcsolódott be a néprajzi gyűjtésbe. Sorra gyűjtötte a klasszikus néprajzi témákat: a hiedelmeket, szokásokat, a gazdálkodást, a táplálkozást, a meséket, a temetkezési szokásokat, a gyermekjátékokat, de emellett a társadalomnéprajz sem kerülte el a figyelmét. Néprajzi szakkört vezet, cigány népmese gyűjtését a Néprajzi Kutató Csoport adta ki (*Jászárokszállási cigány népmesék*, 1985).

GÉCZI LAJOS

GÉCZI LAJOS gimnáziumi tanár Nagykaposon. Ungi és zempléni magyar diákok százait tanította a magyar nyelv és irodalom, a magyar kultúra szeretetére. Létrehozója és gyarapítója az ERDÉLYI JÁNOS emléket ápoló és bemutató emlékszobának. Szerkesztője és írója az 1960-as években a kiskaposi születésű ERDÉLYI JÁNOS-ról szóló könyvecskének. Elindítója és szervezője az Erdélyi-napok rendezvénysorozatnak. Néprajzi érdeklődését ERDÉLYI népköltészeti gyűjtése inspirálta. Az *Új Mindenés Gyűjtemény*ben jelent meg a gyermekköltészetről írt tanulmánya, mesekötete az ÚMNGY sorozatában megjelenés előtt áll.

NAGY ZOLTÁN

NAGY ZOLTÁN fiatal tanár Salgótarjánban. 10 éve folyamatosan gyűjti a Palócföld népezését, népmeséit és imádságait. E munkájában egyaránt törekszik a területi reprezentativitásra, és arra, hogy egy-egy jó énekes repertoárját a maga teljességében rögzítse. Munkájába tanítványait is bekapcsolta. Nógrádi summásdal-gyűjteménye 1977-ben, ballada-gyűjteménye 1979-ben, tréfás meséket tartalmazó gyűjteménye 1987-ben jelent meg Salgótarjánban.

SZIGETI GYÖRGY

SZIGETI GYÖRGY 1964 óta rendszeresen részt vesz az Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázaton. Pályamunkáiban szülőfaluja, a Csongrád megyei Apátfalva népéletével foglalkozik. A falu életének teljes szokásanyagát, a kisparaszti gazdálkodás munkamenetét és szakszókincsét, a táplálkozás hagyományait, Kardos István vőfély „népdaltudását” gyűjtötte. Apátfalván és Kiszomboron honismereti szakkört vezetett. Tanulmányai jelentek meg a *Móra Ferenc Múzeum Évkönyvében*, a *Tápé története és néprajza*, valamint a *Deszk története és néprajza* című falumonográfiákban. A 70. életévét betöltött SZIGETI GYÖRGY Budapesten él jelenleg, de azóta is folytatja szülőföldje népéletének igényes föltárását.

BARTHA ELEK

BARTHA ELEK 1956-ban született Budapesten. Egyetemi tanulmányait Debrecenben végezte. Etnográfusi diplomája megszerzése után 1980-tól a KLTE Néprajzi Tanszékén dolgozik, 1986-tól adjunktusként. Tudományos érdeklődése és oktatómunkája a folklór felé irányul. Rendszeresen tart vallási néprajzi előadásokat. Két önálló kötete, nyolcvan egyéb szakmai jel-

legű közleménye jelent meg. Kötetei: *A hitélet néprajzi vizsgálata egy zempléni faluban* (1980). *Házkultusz* (1984).

BALÁZS GÉZA

BALÁZS GÉZA 1959-ben született Budapesten. Az ELTE-n szerzett magyar—népművelés—néprajz szakon oklevelet. 1985-től az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékének oktatója 1985—1988 között a Társaság egyik titkára volt, 1988-tól szervezőtitkára. Mind néprajzi, mind az ehhez kapcsolódó nyelvészeti munkássága jelentős. Az anyagi kultúra, a mai nyelv és folklór kérdéseivel foglalkozik. Két néprajzi tárgyú tanulmánykötetnek volt társszerkesztője (*Folklór—életrend—tudománytörténet*, 1984, valamint *Arator*, 1987), főbb munkái: *A kazári népi erdőgazdálkodás munkamenete és szakszókincse* (1982), *Tulajdonnevek a magyar népmesékben II.* (1983), *Firkálások a gödöllői HÉV-en* (1983), *Sátorfirkálások* (1987). Az Akadémiai Kiadónál most jelenik meg a *Mutató az Ethnographia 1970—1988. évfolyamaihoz* című munkája.

POZSONY FERENC

POZSONY FERENC 1955-ben született a Kovászna megyei Zabola községben. A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem bölcsészkarán szerzett magyar—orosz szakos középiskolai tanári diplomát. 1971—1981 között a kolozsvári *Visszhang* diákrádió néprajzi műsorait szerkesztette. 1979-ben a bölcsészkaron KESZEG VILMOSsal néprajzi tudományos kört alapított. Az egyetem után a kézdivásárhelyi mezőgazdasági líceumba került. Néprajzi kutatásai ekkor teljesedtek ki. Fáradtságot nem kímélve járta az erdélyi és moldvai falvakat még ismeretlen balladák és balladaváltozatok után kutatva. *Álomvíz martján* címmel 1984-ben jelent meg a Feketeügy-vidéki balladagyűjtése. Újabb kutatásainak célkitűzése pedig Erdély változatos és sokszínű népszokásgyűjtésének feltárása, feldolgozása. A gazdag szakasanyagból egy kötetre való felolgozással (tíz tanulmány) már el is készült.

III.

Szilágyi Miklós: Főtitkári jelentés

Tisztelt Közgyűlés!

A Magyar Néprajzi Társaság alapításának 100. évfordulója alkalmából rendezett emlékülésünk egyszerűsége az évente egyszer esedékes közgyűlés szerepét is betölti. Tisztem szerint tehát ez alkalommal kell jelentést tennem az elmúlt egy esztendő munkájáról.

Először Társaságunk közjogi helyzetében beállott, ma még nehezen belátható következményeket is sejtető változásról szükséges említést tennem. Az új egyesületi törvény hatálya kiterjed mindazokra a tudományos társaságokra, melyeknek eddig a Magyar Tudományos Akadémia látta el a felügyeletét, s működésüket anyagilag támogatta. A felügyelet megszűnte után a Magyar Néprajzi Társaság is „önálló jogi személyként” bejegyzésre került a cégbíróságon, s a jövőben a felügyeletet — ahogy minden más egyesületnek — az ügyészség fogja ellátni. Nem kell külön hangsúlyoznom, hogy a tudományos társaságok nem harcoltak a Magyar Tudományos Akadémiától való elszakadásért, a függetlenedésért! A korábbi évek főtitkári jelentései — Társaságunk esetében legalábbis — kiemelten méltatták az Akadémia illetékeseinek többoldalú támogatásban megnyilvánuló figyelmét, mint a társasági élet elemi feltételét. Szerencsére az Akadémia vezetői sem úgy tekintik ezt a mostani közjogi döntést, hogy „megszabadulhatnak” a tudományos társaságoktól. Arra kaptunk ígéretet az Akadémia hivatalától, hogy 1990-re minden társaság változatlanul meg fogja kapni az eddigi költségvetési támogatást, a

későbbi együttműködés konkrét tartalmát pedig az egyes társaságokkal külön-külön megkötött szerződéses megállapodások fogják tartalmazni.

A jelentéstétel időszakában — ahogy a korábbi években sem — természetesen nemcsak a Magyar Tudományos Akadémia költségvetési támogatására alapoztuk tevékenységünket. Ez az esztendő azonban különleges volt: mindazok az intézmények, vállalatok, melyeknek nevét az emlékülés meghívóján támogatóként felsoroltuk, s Társaságunknak mindazok a tagjai, akik a megemelt tagsági díjon felül túlfizetéssel tisztelték meg a Társaságot, a 100. évfordulóra rendezett ünnepsérsorozat, illetve a jubileumi kiadványaink költségeihez járultak hozzá. A centenáriumi közel egymillió forintos költségvetése tehát csak az egyszeri, kiemelkedő jelentőségű esemény támogatására megnyerhető viszonylag széles körének köszönhető; korántsem azt jelenti, hogy az Akadémia rendszeres költségvetési támogatása nélkül, csupán mecénásokra számítva életképes tudna maradni a Magyar Néprajzi Társaság.

Szervezeti életünk rendszeres, sőt a centenáriumi előkészületek miatt a korábbi évekenél még élénkebb is volt. Összesen hét választmányi ülést tartottunk (1988. szeptember 14-én, november 1-én, december 7-én; 1989. február 1-én, április 19-én, június 7-én és szeptember 27-én), melyeknek napirendjén — az aktuális ügyeken túl — főképp a jubileumi eseménysorozat előkészítésének, szervezésének részletkérdései szerepeltek. A választmányi üléseket — majd' minden esetben — elnökségi ülések előzték meg, szintén a centenáriumi előkészületek jegyében.

Kiemelkedő rendezvényként emlékezhetek meg a TIT Országos Választmányával és a Dobó István Múzeummal közös szervezésű, a határainkon kívül élő magyarság néprajzi kutatásának szentelt konferenciánkról. Az 1988. október 17—18-án Egerben, 78 fő részvételével megtartott tanácskozás teljes anyaga — a rendező szervek közös kiadásában — már meg is jelent.

Ezen a konferencián fogalmazódott meg a szomszédos országokban élő magyar néprajzi gyűjtők és kutatók továbbképzésének igénye. Az első, továbbképzést szolgáló szemináriumot a TIT, a Művelődési Minisztérium, a Magyarságkutató Intézet támogatását is élvezve 1989. július 2—12. között Békésen — UJVÁRY ZOLTÁN szakmai vezetésével — már meg is szerveztük. Ez alkalommal 9—9 Jugoszláviából és Csehszlovákiából, 4 a Szovjetunióból és 1 Ausztriából érkezett önkéntes néprajzi gyűjtő, illetve fiatal kutató gyarapíthatta szakmai ismereteit.

A társasági, illetve szakosztályi felolvasó ülések közül — mint jelentősebbekről — szólnom kell az 1989. május 26-án megrendezett VIKÁR BÉLA-emlékülésről; az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály 1989. április 5-én Miskolcon rendezett, a megye önkéntes gyűjtőinek fórumot biztosító találkozójáról, s az újonnan alakult Népzenei és Néptánc Szakosztály 1989. február 4-i előadássorozatáról.

A centenáriumi előkészületeknek köszönhetően a korábbi évekéhez képest jelentősen megélenkült Társaságunk kiadói tevékenysége, bár némely terfvünk sajnos nem realizálódott erre az ünnepi alkalomra.

A Magyar Néprajzi Társaság történetét feldolgozó monográfiát — KÓSA LÁSZLÓ tagtársunk munkáját — mindannyian kézbe vehettük. A gyors nyomdai munkát megszervezéséért UJVÁRY ZOLTÁNT illeti köszönet.

A regionális néprajzi kutatás és muzeológia történetének megismertetését vállalja az a tanulmánygyűjtemény, melynek egy-egy megyéről szóló részfejezeteit az adott közigazgatási egység néprajzi mozgalmait személyes tapasztalatok révén is kiválóan ismerő tagtársaink készítették. A SELMECZI KOVÁCS ATTILA szerkesztésében készülő kötet nyomdai munkálatai folyamatban vannak.

Rövidebb terjedelmű, kutatástörténeti jelentőségű tanulmányok — összesen 7 munka — elemző utószóval kiegészített reprint-kiadását vállalja az a sorozatunk, melyet HÁLA JÓZSEF kezdeményezett és szerkesztett. E füzetek ígéretesen indult nyomdai munkálatai sajnálatosan elakadtak.

Ugyancsak a centenáriumra terveztük megjelentetni az *Ethnographia* utolsó 20 évfolyamának mutatóját, BALÁZS GÉZA szerkesztésében. A gyors szerkesztői és lektori munka, s az Akadémiai Kiadó rugalmassága ellenére csak némi késéssel vehetjük majd kézbe ezt a fontos kutatási segédletet.

Az ünnepi ülésre, a számvetés alkalmára tekintettel szorgalmazta visszatérően az Elnökség és a Választmány az *Ethnographia* majd' kétéves lemaradásának felszámolását, a 100 éves Társaságot köszöntő 1989-es századik évfolyam megjelentetését. Nem HOFER TAMÁS szerkesztőn s a szerkesztőbizottságon múlt, hogy az ünnepi szám megjelentetése mégsem sikerült; csak a folyamatban lévő nyomdai munkáról számolhatok be.

Független ugyan a centenáriumtól, a lemaradás felszámolása érdekében tett kezdeményezésektől, mégis itt kell említést tennem az *Ethnographia*-szerkesztő személyének közeli változásáról. HOFER TAMÁS — akinek ezúton is megköszönjük másfél évtizedes önzetlen szerkesztői munkáját — csak megbízatása lejártáig (az 1990. évi kötet megszerkesztéséig) vállalta a feladatot. Ezért a Választmány LUKÁCS LÁSZLÓ szerkesztői megbízatása mellett foglalt állást.

Társaságunk másik periódikája, a SELMECZI KOVÁCS ATTILA által szerkesztett *Néprajzi Hírek* — melynek a centenáriumra tervezett összevont száma elkészült — a jövőben némileg módosulni fog. Az éves bibliográfia kiadását a Néprajzi Múzeum vállalta magára, a rendelkezősüinkre álló 3 számot tehát teljes egészében közhasznú információk közlésére szánhatjuk.

Egyéb, a Magyar Néprajzi Társaság által támogatott kiadványokról a következőket jelenthetem:

— Az elmúlt évi főtítkári jelentés készülő társasági kiadványként említette a BALASSA IVÁN 70. születésnapját köszöntő, *Arator* című kötetet, amely azóta eljutott tagtársainkhoz. (Szerk.: BALÁZS GÉZA és VOIGT VILMOS.)

— A *Magyar Népköltési Gyűjtemény* újraindítása jó régen napirenden van már; a Műzsák Könyvkiadó végre elkészítette VERESS SÁNDOR *Moldvai csángó népköltési gyűjtemény* c. kötetét.

— A Mezőgazdasági Kiadónál Társaságunk kezdeményezésére elindított *Néprajzi Kis-könyvtár* három, a korrektúrán is túljutott kötetéből — a terjesztő vállalatok érdektelenségével indokoltan — csak KÜLLŐS IMOLA *Betyárok könyve* c. munkáját jelentette meg a kiadó, s a másik két kötet 1990-es megjelentetését sem ígéri.

Társaságunk taglétszáma a múlt évi közgyűlés óta öröndetesen emelkedett. 1988. nyarán 1044 tagja volt a Magyar Néprajzi Társaságnak, ma a taglétszám 1102. Ebből belföldi rendes tag 967 fő, tiszteleti tag 19 fő, összesen belföldi tag 986 fő; külföldi rendes tag 53, tiszteleti tag 45, levelező tag 18, összesen 116 fő.

A legutóbbi jelentéstétel óta elhunyt tagtársaink: FÉL EDIT, az *Ethnographia* éveken át volt szerkesztője, tiszteleti tag; RAJECZKY BENJAMIN tiszteleti tag; FERENCZI IMRE egyetemi docens, választmányi tag; KRESZ MÁRIA választmányi tag, *Györffy Istvan-éremmel* kitüntetett muzeológus; CSISZÁR ÁRPÁD ny. muzeumigazgató; BODNÁR ANDRÁS, GALUSKA IMRÉNÉ, KERES SÁNDORNÉ, LIPTÁK GÁBORNÉ önkéntes gyűjtők.

A tagdíjfizetési morál kielégítő. Ennek ellenére, hogy az elmúlt évben kénytelenek voltunk tagdíjat emelni, igen sokan túlfizetéssel is támogatják Társaságunkat.

Az ügyvitel zökkenő nélkül folyt, s ez elsősorban KARA TIBORNÉ nagy hozzáértésének, odaadásának, lelkiismeretes munkájának köszönhető. Amikor megköszönjük hosszú évek óta végzett önzetlen munkáját, aggodalmunknak is hangot kell adnunk: ha nyugdíjba vonul, aligha tudjuk megfelelően pótolni.

Tisztelt Közgyűlés! Kérem, hogy beszámolómat, mely a végzett sokrétű munkának csak főbb eredményeiről adhatott számot, fogadja el.

Budapest, 1989. október 27-én

SZILÁGYI MIKLÓS s. k.
főtítkár

IV.

Pénztárosi jelentés

a Magyar Néprajzi Társaság 101. közgyűlésének az 1988. évi gazdálkodásról, illetve tájékoztató adatok az 1989. évről

Az 1988. évben	581.000 forinttal gazdálkodtunk,
ebből az MTA támogatása:	338.000 forint,
tagdíjbevételeink volt:	67.000 forint,
kiadványokból bevétel:	18.000 forint,
előző évi pénzmaradvány:	158.000 forint.

Kiadásaink a Társaság rendezvényeivel, szakosztályi üléseivel kapcsolatosak, illetve a Néprajzi Hírek nyomdai költségei, ezek összege 567.000 forintot tesz ki.

Kiadásainkban már 1988-ban is jelentkeztek a centenáriumi előkészületek költségei is, nagyobb mértékben azonban az 1989. évi számok fogják mutatni az évfordulóval kapcsolatos kiadásainkat.

Az 1989. évről tájékoztató jelleggel: a centenáriumi megemlékezés költségvetése meghaladja az egymillió forintot, amit a különböző intézmények támogatásai, továbbá a társasági tagok tagdíjon felül támogatásai nélkül nem tudtunk volna előteremteni. Részletes beszámolót ezekről az adatokról majd a 102. közgyűlésen fogunk adni.

Budapest, 1989. október 27-én.

FÜZES ENDRE s. k.
pénztáros

V.

A Számvizsgáló Bizottság jelentése a Magyar Néprajzi Társaság 101. közgyűlésének

Alulírottak mint a Magyar Néprajzi Társaság 100. közgyűlése által kiküldött számvizsgálók és ellenőr jelentjük, hogy a Magyar Néprajzi Társaság számviteli nyilvántartását a mai napon megvizsgáltuk, és miután azt rendben találtuk, javasoljuk, hogy a pénztárosnak lelkiismeretes munkájáért szavazzon köszönetet a közgyűlés és a szokásos fenntartással adja meg a felmentvényt.

Budapest, 1989. október 27-én

BELLON TIBOR s. k.
számvizsgáló

GYÖRGYI ERZSÉBET s. k.
számvizsgáló

BODÓ SÁNDOR s. k.
ellenőr

A Magyar Néprajzi Társaság 102. közgyűlése

1990. május 30.

I.

Jegyzőkönyv

Készült 1990. május 30-án a Magyar Néprajzi Társaság 102. közgyűlésén.

A Magyar Néprajzi Társaság 1990. május 30-án az ELTE Bölcsészettudományi Kar Tanácstermében tartotta meg 102. közgyűlését. A közgyűlést BALASSA IVÁN elnök nyitotta meg, majd köszöntötte KÓS KÁROLY erdélyi néprajzkutatót, mint vendéget. BALASSA M. IVÁN átadja KÓS KÁROLY-nak az *Erdély népi építészete* c. könyvet. BALASSA IVÁN ismerteti az Ethnographia ügyeit. Köszönetet mond HOFER TAMÁS munkájáért, felsorolja az évi megjelentetésre váró köteteket. Megemlíti a két legnagyobb rendezvény: a *II. Néprajzi Szeminárium* (Szombathely), valamint az októberi békési nemzetiségkutató konferencia (magyar-román kerekasztal beszélgetéssel) ügyeit.

Ismerteti a Választmány határozatát a társasági kitüntetések odaítéléséről. A javaslatot a közgyűlés megszavazta.

1990-ben a *Győrffy István-émlékérm*et MORVAY PÉTERnek ítélte a Választmány, elnök átadta az emlékérmét. További kitüntetések: *Jankó János-díj*ban részesült SZARVAS ZSUZSANNA, KOTICS JÓZSEF és CSERI MIKLÓS. Elnök átadta az oklevelet illetve a pénzjutalmat, SZARVAS ZSUZSANNA kivételével, aki nem tudott a közgyűlésen jelen lenni.

Belföldi tiszteleti taggá BARABÁS JENŐT, külföldi tiszteleti taggá GHEORGHE FOCŞA-t, PÉNTEK JÁNOST, MOLNÁR ISTVÁNT választotta a Társaság. Elnök átadta az okleveleket BARABÁS JENŐnek és PÉNTEK JÁNOS-nak. GHEORGHE FOCŞA és MOLNÁR ISTVÁN nem tudott jelen lenni a közgyűlésen.

Érdemes és levelező taggá választotta a Választmány EPERJESSY ERNŐ-t, KISS MÁRIÁT, Romániából MÓZES TERÉZ-t, BURA LÁSZLÓ-t, VASAS SAMU-t. Az okleveleket átvették: EPERJESSY ERNŐ, KISS MÁRIA, BURA LÁSZLÓ.

A főtákarri beszámolóban SZILÁGYI MIKLÓS áttekintést nyújtott az elmúlt időszakban végzett társasági munkáról. Ismerteti az Ethnographia szerkesztőbizottságának megválasztott tagjait, felolvassa a május 2-i választmányi ülés szavazatait. A felsoroltakat a közgyűlés tudomásul veszi.

A Társaság alapszabályának módosítására KODOLÁNYI JÁNOS alelnök tett javaslatot. Közgyűlés elfogadta az alapszabály néhány pontjára vonatkozó módosítást. BALASSA IVÁN köszönetet mond KODOLÁNYI JÁNOS munkájáért.

FÜZES ENDRE pénztáros beszámolt a gazdasági munkáról. BODÓ SÁNDOR ellenőr a Számvizsgáló Bizottság jelentését terjesztette a közgyűlés elé. A beszámoló jelentéseket a közgyűlés elfogadta.

Elnök köszönetet mondott a Titkárságnak, a választmánynak egész évben végzett munkájukért, majd felkérte KÓS KÁROLY-t *Az erdélyi néprajzi kutatás néhány kérdése* című előadása megtartására.

Az előadás megtartása után a székelyudvarhelyi Orbán Balázs Néprajzi Kör köszönetet mond KÓS KÁROLY-nak. KERÉKGYÁRTÓ ADRIENNE kiegészítést fűz KÓS KÁROLY dolgozatához a Táj Néprajzi Kutató Csoport tevékenységével kapcsolatosan. POGÁNY PÉTER bejelenti, a miskolci múzeum jóvoltából megjelent TOMPA MIHÁLY népdalgyjűteménye.

Budapest, 1990. május 30-án

DOMONKOS OTTÓ s. k.

· jkv. hitelesítő

HEGYI IMRE s. k.

jkv. hitelesítő

BALASSA IVÁN s. k.

elnök

BUDAI ERIKA s. k.

jkv. vezető

Elnöki megnyitó

a Magyar Néprajzi Társaság 102. közgyűlésén 1990. május 30 án

Tisztelt Közgyűlés, kedves Vendégeink!

A Magyar Néprajzi Társaság 102. közgyűlését megnyitom és megállapítom, hogy az határozat-kepes.

Szeretettel és régi barátsággal üdvözlöm dr. KÓS KÁROLYt a Magyar Néprajzi Társaság Györffy István-emlékéremmel kitüntetett tiszteleti tagját, az erdélyi magyar néprajztudomány kiemelkedő egyéniségét, akit hosszú évek óta először üdvözölhetünk körünkben. 70. születésnapját az elmúlt évben együtt szerettük volna megünnepelni, de ez a vágyunk éppenúgy nem teljesült, mint az, hogy Társaságunk alapításának 100. évfordulóján részt vehessen és átadhassuk neki a születésnapjára készült kötetet *Erdély népi építészete* címen. Ezért arra kérem a kötet szerkesztőjét, BALASSA M. IVÁNT, hogy most itt Társaságunk 102. közgyűlésén legyen szíves jelképesen ezt a nagyszerű gyűjteményes kötetet átadni. Társaságunk és az egész magyar néprajztudomány nevében hadd köszönjem meg dr. KÓS KÁROLYnak azt a hatalmas tudományos feltáró munkát, melyet immáron csaknem fél évszázada végez, s melynek eredményeképpen olyan magyar etnikai csoportok anyagi kultúráját ismerhettük meg, melyeknek korábban legfeljebb csak a nevét tudtuk. Szervezőmunkájának eredményeként társ-szerzőkkel jeles kötetek jelentek meg Kászónról, a Szilágyságról, Kis-Küküllő-vidékéről, és a moldvai csángókról. A *Népismereti Dolgozatokba* közel száz szerzőnek biztosított lehetőséget gyűjtéseik közreadásában. Mindent elkövetett és elkövet a fiatal nemzedék érdekében, hogy minél szélesebb körű ismereteket sajátítsanak el. Kívánunk KÓS KÁROLYnak jó egészséget és további munkakedvet elkészült kötetei megjelentetéséhez és minél több új megírásához. Kívánjuk, hogy a fiatalokat úgy segítse, ahogy eddig is tette, megértéssel és türelemmel.

A Magyar Néprajzi Társaság alapításának 100. évfordulójára rendezett konferencia és az ahhoz kapcsolódó ünnepek nagyon igénybe vette minden erőnket. Most azonban szeretném megköszönni mindenkinek nagyszerű segítségét, aki bármilyen formában közreműködött abban, hogy több mint ötszázan összegyűlhettünk, a határon belülről és kívülről, akik magyar néprajzzal valamilyen formában foglalkozunk. Nélkülük ez semmiképpen sem sikerülhetett volna. Bár kb. 150 főt vendégül láttunk, mégis örömmel jelenthetem, hogy pénzügyi deficit nélkül zártuk az 1989. évet, sőt egy kis toldással meg tudjuk jelentetni a konferencia előadásait, üdvözléseit. A kézirat végre együtt van és nyomdába kerül.

Mivel főtítkáruk az eseményekről részletesen beszámol, én most inkább arról szólók, hogy mi mindent tervezünk még az 1990. évben.

Folyóiratunkkal, az Ethnographiával, súlyos pénzügyi nehézségek voltak és vannak. Most azonban sikerült elérni, hogy az MTA I. Osztálya az 1989. évi kötet kinyomtatásához csaknem félmillió forintot biztosított, így az már imprimálva rövidesen megjelenik. Az 1990. évfolyam teljes egészében a kiadónál van és abból az 1., 2. számot kiszedték, annak korrigálása meg is történt. Az MTA azonban csak az évfolyam felének kiadását vállalja magára. Itt még valami más lehetőséget kell keresni. Ugyanez a nehézség vonatkozik az 1991. évfolyamra is. Itt köszönöm meg HOFER TAMÁS szerkesztőnek áldozatos munkáját, aki 16 évfolyam szerkesztésével 101 éves folyóiratunk szerkesztői közül a leghosszabb ideig végezte ezt a nehéz és nagy körültekintést igénylő munkát.

Ebben az évben nemcsak a centenáriumi emlékülés előadásait szeretnénk megjelentetni, hanem ki kívánjuk adni a *Magyar Népköltési Gyűjteményben* MÓRICZ ZSIGMOND Szatmári népköltési gyűjtését, melyet KATONA IMRE rendez sajtó alá.

1990. július 1—10. között Szombathelyen rendezzük meg a *II. Néprajzi Szemináriumot*, melyet három szekcióra bontunk: 1. Település, építkezés, házbereendezés (vezetője: BALASSA

M. IVÁN); 2. Folklor (népköltészet, népzene stb.) (vezetője: BARNA GÁBOR); 3. Restaurálás (vezetője: a szombathelyi Savaria Múzeum; erdélyi néprajzi restaurátorok számára 10 fő). Romániából 20, Szlovákiából, Jugoszláviából, Kárpátaljáról 6—6, Ausztriából 2 főt hívtunk meg. Az előkészület erőteljesen folyik, bár még az anyagi fedezet koránt sincs együtt.

1990. október 5—7. között megtartjuk a *IV. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferenciát*, melyre eddig több mint 150 kutató jelentkezett, akik közül külföldről több, mint 80. Az előadások száma megközelíti a 100-at, ezért ezeket szekciókba kellett beosztani. Újdonság, hogy első alkalommal nyílik lehetőség arra, hogy a cigányság néprajzi kérdésével is foglalkozzunk. Az anyagi szükségletek lényegében együtt vannak, sőt még annak is megvan a lehetősége, hogy, mint korábban tettük, az előadásokat kiadjuk. Az előkészületek jó ütemben haladnak és néhány nap múlva a végleges műsor nyomdába kerül.

1990. október 8—9. között tervezünk a Nyelvtudományi Társasággal együtt egy *magyar-román kerekasztal konferenciát*, melyen minden kötöttség nélkül beszélgetnénk szakmánk olyan kérdéseiről, melyek a románokra és magyarokra egyaránt vonatkoznak. A szervezés már megindult, de még az anyagi alapok megteremtését nem sikerült megnyugtatóan tisztázni. Remélem azonban, hogy itt is megtaláljuk a megoldást.

Az itteni felsorolásból kedves tagtársaink és vendégeink azt gondolhatják, hogy a Néprajzi Társaság milyen jól el van látva anyagiakkal. Ez koránt sincs így. Nyom bennünket a posta költség, hiszen csak egyetlen meghívó kiküldése 8—9000 forintba kerül, hát még a folytonosan emelkedő papír- és nyomdai árak, a szeminárium, konferencia szállás- és ellátási költségei. Nagy általánosságban csak annyit szeretnénk megjegyezni, hogy éves költségvetésünk 4—5-szörösével gazdálkodunk, amit különböző támogatási forrásokból kell előteremteni. Ennek részleteivel nem kívánom tagjainkat terhelni, annyit azonban általánosságban hadd állapítsak meg: nem könnyű. Mindez azonban mégsem lenne megoldható, ha Társaságunk tisztikara, főként a Titkársága nem végezne olyan odaadó munkát, amit csak a szakma szeretete magyaráz meg. Köszönet érte!

II.

A Társaság kitüntettjei

MORVAY PÉTER

MORVAY PÉTER neve összefonódott azzal az önkéntes néprajzi és nyelvjárási gyűjtőmozgalommal, aminek 1989. októberében ünnepeltük 50. évfordulóját. Közvetlenül pedig az 1950-es évektől egészen nyugdíjba vonulásáig szervezte, irányította, segítette az önkéntes gyűjtőket. Tudományos munkára vonatkozó terveinek túlnyomó részét féltetéve végezte áldozatos működését, s hogy milyen sokat jelentett közvetlen emberi szervezőmunkája, azt megmutatták a Néprajzi Társaság jubileumi ülésén elhangzott vallomások, melyekben a néprajzi gyűjtők mondták el, mit jelentett számukra a mozgalomba való bekapcsolódás.

MORVAY PÉTER kényszerű nyugdíjba vonulása óta is vezeti az Önkéntes Gyűjtő Szakosztályt, s szervezi kétévenként az országos találkozókat. Nevét a néprajztudományban nem csak saját pennájával írt tudományos művek jelzik, tevékenysége elsősorban azoknak az önkéntes gyűjtőknek a munkáiban teljesedik ki, akik a szakma legjobbjai közé emelkedve, immár tájegyőségük vagy szakterületük legeredményesebb művelői közé tartoznak, s akiket szinte kivétel nélkül MORVAY PÉTER indított el, s irányított, vezetett az elért színvonalra.

SZARVAS ZSUZSA

SZARVAS ZSUZSA 1959-ben született, egyetemi tanulmányait néprajz—magyar szakon 1983-ban végezte az ELTE-n. Múzeumi gyakorlatot 1977 és 1986 között több szakaszban a

budapesti Néprajzi Múzeumban szerzett. 1987-től az MTA Néprajzi Kutató Csoport munkatársa. Fő kutatásterülete az életmódváltozás a paraszti háztartások eszközkészletének tükrében. Terepmunkáinak eredményét a *Tárgyak és életmód* címmel 1988-ban megjelent könyvében összegezte, amely elnyerte az MTA *Ifjúsági Díját*. Másik kutatási területe a hazai zsidóság helye és szerepe a falusi közösségekben. A számítógépes adatfeldolgozást ezen a témán alakítja ki. A témában többször meghívták terepmunkára Finnországba.

KOTICS JÓZSEF

KOTICS JÓZSEF 1960. március 8-án született Bonyhádon. Egyetemi tanulmányait a Kossuth Lajos Tudományegyetem történelem—néprajz szakán 1984-ben végezte el, ez évtől a Néprajzi Tanszéken dolgozik mint tanársegéd. 1988-ban doktorált néprajzból. Előadásokat tart, szemináriumokat vezet, szervezi a terepgyakorlatokat, tanulmányi kirándulásokat. Tudományos érdeklődése a folklór és az etnográfia felé egyaránt irányul. A *Kalendáris szokások a Medvesalján* és a *Népi méhészkedés* című könyvét nagy elismeréssel fogadták. Több tanulmánya és recenziója jelent meg.

CSERI MIKLÓS

CSERI MIKLÓS 1957. március 21-én született Miskolcon. 1982-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetem történelem—néprajz szakán szerzett diplomát. Egyetemi tanulmányai alatt bekapcsolódott a tudományos diákköri munkába. 1981-ben országos nivódíjban részesült. 1982-től a miskolci Herman Ottó Múzeum muzeológusa. Létrehozta a népi építészeti archívumot. Több résztanulmány után kismonográfiát írt a dél-gömöri települések építészetről, lakáskultúrájáról és településéről. Gömör mellett a néprajzilag alig ismert abaúji Cserehát néprajzát kutatja. 1987. augusztus 1-től a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum muzeológusa. Feladata az Észak-Magyarország és Északkelet-Magyarország tájegységek felelős muzeológusi teendőinek ellátása. Könyve: *Népi építészet és lakáskultúra a Szuha-völgyben* (1987).

BARABÁS JENŐ

BARABÁS JENŐ idén töltötte be 70. születésnapját, ez alkalomból a Néprajzi Társaság plenáris ülésen köszöntötte. Kutatási területe az anyagi kultúra számos területe, különösen a népi építkezés, a kartográfiai módszer. 1952-től nyugdíjba menetelig az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszékének oktatója, később vezetője, aki etnográfus-nemzedékek sorát indította útra. Nevéhez fűződik a *Magyar Néprajzi Atlasz* elindítása, később ennek munkatársa, majd szerkesztője. Az atlasz kötetei napjainkban jelennek meg (I—III. 1987, IV—VI. 1989).

PÉNTEK JÁNOS.

PÉNTEK JÁNOS nyelvész és etnográfus. Tanulmányait a kolozsvári tudományegyetemen végezte. A kolozsvári egyetemen tanított, általános nyelvészetet és etnológiát adott elő. Főbb munkái: *Ezerjófű. Etnobotanikai útmutató* (SZABÓ T. ATTILÁVAL, 1976), *A kalotaszegi népi himnusz és szókincse* (1979), *Az alakor Erdélyben* (1981).

MOLNÁR ISTVÁN

MOLNÁR ISTVÁN 1910. december 17-én született az Udvarhely megyei Bodos községben. Középfokú végzettséget a székelykeresztúri Unitárius Főgimnáziumban szerzett, majd Kolozsváron folytatta tanulmányait. Az Unitárius Teológián tanult, majd a tudományegyetemen földrajzot, történelmet és néprajzot hallgatott. Utána székelykeresztúri iskolákban tanított. 1955 és 1977 között a város általa megalapított múzeumának igazgatója volt. A gyűjtögetés, a vadászat, a földművelés, az állattartás, a különféle mesterségek, a népi gyógyászat, a népművészet és a népszokások témaköreiben végzett kutatásai és művei maradandó értékei a magyar néprajztudománynak. Kutató, oktató—nevelő és népművelő tevékenységével egész életében az erdélyi és egyben az egyetemes magyar kultúra ügyét szolgálta és szolgálja ma is.

III.

Szllágyi Miklós: Főtitkári jelentés

Tisztelt Közgyűlés!

A Magyar Néprajzi Társaság 102. közgyűlésére alapításunk 100. évfordulója alkalmából rendezett emlékülés, egyszersmind a 101. közgyűlés után alig több mint fél évvel kerül sor. Amikor tehát tisztem szerint jelentést teszek a közgyűlésnek, nem — mint szokásos — egy teljes esztendő, csupán a legutóbbi jelentéstétel óta eltelt időszak eseményeiről és eredményeiről fogok beszámolni.

A múlt évi jelentésemben már szóltam arról, hogy az 1989-ben életbe léptetett egyesületi törvény értelmében megszűnt Társaságunk — ahogy minden más tudományos társaság — közvetlen akadémiai felügyelete. A cégbírósági bejegyzés óta az ügyészség látja el a felügyeletet. Ez a változás — megnyugvással jelenthetem — ezideig vajmi kevéssé befolyásolta szokásos működésünket. Nemcsak abban az értelemben nem éreztük hatását, hogy a jogi értelmű felügyelet — ahogy az természetes is — távlatokban sem jelenti a ügymenetbe való beavatkozást. Abban az értelemben sem érzékelhettünk döntő változást, hogy a Magyar Tudományos Akadémia illetékesei továbbra is biztosították a korábbi évekéhez hasonló színvonalú működési feltételeinket.

A következő esztendők zavartalan társasági életének reményét arra alapozhatjuk, hogy a Magyar Néprajzi Társaság és a Magyar Tudományos Akadémia együttműködésének konkrét tartalmát szerződéses megállapodás fogja majd szabályozni. E megállapodás tervezetét, melybe belefoglaltuk mindazokat a támogatási formákat, melyeket eddig az Akadémia részéről élveztünk, már elkészítettük, s eljuttattuk a Magyar Tudományos Akadémia illetékeseihez. Ígéretet kaptunk arra, hogy az ebben foglaltak alapját fogják jelenteni a közeljövőben megkötendő szerződésnek, a Társaság jövője tehát biztosítottnak látszik — már amennyire a magyar társadalom, s benne az Akadémia jelenlegi változásai közepette belátható a jövő.

Azt mindenesetre örömmel jelenthetem, hogy az 1990. évi költségvetésünk korántsem ad okot aggodalomra. Az egymilliót meghaladó költségvetésünk legjelentősebb tétele az Akadémiától megkapott támogatás, mely több mint 400 ezer forint. A Művelődési Minisztérium is 200 ezer forinttal támogat bennünket, mely összeget a nyár folyamán Szombathelyen megrendezendő, a határokon túli magyar néprajzi kutatók és gyűjtők továbbképzését szolgáló *II. Néprajzi Szeminárium* céljára kaptuk. Jelentős tétele költségvetésünknek a centenáriumi ünnepekre különböző szervektől, intézményektől támogatásként kapott összegek maradványa, mely elegendőnek látszik arra, hogy a tudományos ülésszak teljes anyagát — amint erre az Elnökség ígéretet is tett — megjelentessük.

Szervezeti életünk rendszeresnek, bár a felolvasó ülések tekintetében a korábbi évekéhez képest kevéssé élénknek minősíthető. Összesen négy választmányi ülést tartottunk (1989. december 13-án, 1990. március 7-én, május 2-án és a jelen közgyűlést közvetlenül megelőzően, tehát május 30-án), melyeknek napirendjén aktuális ügyek, tagfelvételek s kiemelten az idén esedékes nagyobb rendezvények (pl. a békéscsabai nemzetiségkutató konferencia, a szombathelyi néprajzi szeminárium) előkészületei szerepeltek. A május 2-i választmányi ülés körütekintően foglalkozott az Ethnographia 1991-től hivatalba lépő szerkesztőbizottságának megválasztásával, s a most kiosztásra kerülő érme, díjak, oklevelek odaitelésére vonatkozó javaslatokkal.

A társasági, illetve szakosztályi felolvasó ülések közül megemlíthetem az 1990. március 27-ét, mely BARABÁS JENŐ tagtársunkat köszöntötte 70. születésnapján, valamint az Anyagi Kultúra Szakosztály három alkalommal megrendezett felolvasó üléseit. Ezen kívül az Ethnológia Szakosztály tarott még (más egyesületekkel közös) felolvasó ülést két alkalommal, az Ön-

kéntes Gyűjtő Szakosztály egy alkalommal, a Nemzetiségi Szakosztály pedig egy alkalommal szervezeti célú összejövetelt rendezett.

A centenáriumi előkészületek jegyében — amint arról a múlt évi jelentésben szóltam — örvendetesen megelégnünk Társaságunk kiadó tevékenysége. Sajnos azonban — s ezt is említettem — rajtunk kívül álló okok miatt határidőre nem valósult meg minden kiadványtervünk. Egyes kiadványok munkálatai azóta befejezettek vagy a befejezés közelébe jutottak, de akadnak nehezkesebben magvalósuló, véglegesen persze el nem ejtett terveink is.

Az Akadémia Kiadó a múlt év végére megjelentette az Ethnographia utolsó 20 évfolyamának BALÁZS GÉZA szerkesztette mutatóját. Némi utómunkálatok vannak hátra ahhoz, hogy a regionális néprajzi kutatás és muzeológia történetéről szóló tanulmánygyűjteményt — mely SELMECZI KOVÁCS ATTILA szerkesztői munkáját és egy-egy megyében dolgozó tagtársaink úgyszeretétét dicséri — mindannyian kézbe vehessük.

A kutatástörténeti érdekű tanulmányok — összesen 7 munka — utószóval kiegészített reprint-kiadása, melyet HÁLA JÓZSEF szerkeszt, a kedvező feltételeket kínáló nyomda viszálylérése miatt sajnálatosan elakadt. Hogy a befektetett munka és pénz ne menjen veszendőbe, az egyes füzetek megjelentetésére a nagyobb költséget részben átvállaló partnereket keresünk; a Néprajzi Múzeum s az MTA Néprajzi Kutató Csoportja már ígéretet is tett, hogy egy-egy füzetet megjelentet.

Az Ethnographiának a 100 éves Társaságot köszöntő 1989. évi 100. évfolyamáról — a múlt évi jelentésben foglaltakhoz hasonlóan — azt jelenthetem, hogy a nyomdai munkálatok folyamatban vannak. Társaságunk egyetlen szakközlönyéről szólva arról is említést kell tennem, hogy az utolsó megjelent szám ugyan az 1988/3—4., de az 1990. évi kötet első két száma is túl van már az első korrektúrán, s ennek az évfolyamnak a teljes anyagával az Akadémiai Kiadó, illetve nyomda foglalkozik. Az elkövetkező esztendőkből azonban, jóllehet a Választmány által megválasztott új szerkesztő, LUKÁCS LÁSZLÓ energikusan végzi az előkészítést, eléggé bizonytalan, hogy az eddig szokásos módon, tehát az Akadémiai Kiadónál jelenhet meg folyóiratunk. Az esetleges változások, melyeknek következményeként az 1991-ben újjáalakuló, a Választmány által már megválasztott szerkesztőbizottságnak talán a kiadással járó megnövekedett feladatokat is vállalnia kell, természetesen nemcsak a mi folyóiratunkat, hanem minden más tudományos társaság folyóiratát is érinteni fogják. A kiadás konkrét módzatai tehát a folyamatban lévő több oldalú egyeztetések eredményeként, s jórészt akaratunktól, szándékunktól független döntések folyamányaként fognak kialakulni.

Társaságunk másik periodikájának, a Néprajzi Híreknek a szerkesztését HÁLA JÓZSEF tagtársunk vette át BALÁZS GÉZÁVAL és SZULOVSKY JÁNOSSEL közösen. Mivel az éves bibliográfia kiadását a Néprajzi Múzeum vállalta, az eddigi teljes terjedelmet közhasznú információk fogják a jövőben kitölteni.

Kiadványainkról szólna kell még ismételten említenem, hogy szeretnénk közzé tenni a centenárium alkalmából rendezett tudományos ülészek közérdeklődésre számot tartó előadásait és hozzászólásait, a kötet szerkesztését BALÁZS GÉZA szervezőtitkár végzi.

Társaságunk taglétszáma a centenáriumi ünnepségek idején 1102 fő volt, jelenleg — némi emelkedésről adhatok számot — 1141 a taglétszám. Ebből belföldi rendes tag 1001 fő, tiszteleti tag 21 fő, összesen belföldi tag 1022 fő. Külföldi rendes tag 53, tiszteleti tag 46, levelező tag 20, összesen 119 fő. Az utolsó jelentéstétel óta elhunyt tagtársaink: KOVÁCS ÁGNES tiszteleti tag, VEIKKO ANTILLA külföldi tiszteleti tag, HAGYMÁSI SÁNDOR, *Sebestyén Gyula-emlékermes* önkéntes gyűjtő, valamint RONGA ISTVÁN és TARNAY MARGIT.

A tagdíjfizetési morál kielégítő: ez évben eddig 26 350 Ft folyt be tagdíjakból. Említést érdemel, hogy igen sokan túlfizetéssel is támogatják Társaságunkat.

Az ügyvitel némi zökkenővel, lényegében azonban nagyobb problémák nélkül, rendben folyt. Annak ellenére sem voltak elháríthatatlan gondjaink, hogy KARA TIBORNÉ, aki hosszú

éveken át odaadással és nagy hozzáértéssel végezte az adminisztratív teendőket, nyugdíjba vonult, s munkakörét BUDAI ERIKA vette át. Szerencsénkre KARA TIBORNÉ azt követően is átsegítette a Társaságot az adminisztratív nehézségeken, miután a decemberi választmányi ülésen — miniszteri kiténtetést is átnyújtva — elbúcsúztattuk. Ezúton is megköszönjük onzetlen ügyszeretétét.

Tisztelt Közgyűlés! Kérem, hogy beszámolómat, mely — a kialakult szokásoknak megfelelően a sokszínű szervezeti életnek csak főbb eredményeiről adhatott számot —, fogadja el!

Budapest, 1990. május 30-án

SZILÁGYI MIKLÓS s. k.
főtitkár

IV.

Pénztárosi jelentés

a Magyar Néprajzi Társaság 102. közgyűlésének az 1989. évről, illetve tájékoztató adatok az 1990. évről

Bevételek 1989-ben	ezer forintban
A centenárium bevételei:	1.237 eFt
A békési szeminárium támogatása:	135 eFt
MTA-támogatás:	520 eFt
Tagdíj és kiadványeladás bevételei:	77 eFt
Pénzmaradványból származó bevétel:	265 eFt
	<hr/>
	2.234 eFt
Kiadások 1989-ben	ezer forintban
A centenárium kiadásai:	1.237 eFt
A békési szeminárium kiadásai:	135 eFt
A Társaság folyamatos működési kiadásai:	485 eFt
1989. évi kiadások összesen:	1.857 eFt
1990. évre áthozott pénzmaradvány:	377 eFt
	<hr/>
	2.234 eFt

Az 1989. év pénzügyileg is legjelentősebb rendezvénye a Társaság centenáriumának megünneplése volt. A centenáriumi rendezvényt több intézmény és a Társaság tagjai anyagi lag is támogatták. (Soros Alapítvány 120 eFt, MTA 50 eFt, Pénzügyminisztérium 200 eFt. Művelődési Minisztérium 65 eFt, Magyarok Világszövetsége 30 eFt, megyei múzeumi és egyéb szervek 180 eFt, KODÁLY ZOLTÁNNÉ 30 eFt, BALASSA IVÁN 15 eFt, továbbá a résztvevők költségtérítése 254 eFt.)

A centenáriumi költségvetésből 3 kiadvány jelent meg: *A Magyar Néprajzi Társaság száz éves története* — a KLTE támogatásával —, *Néprajzi Hírek* centenáriumi száma — a TOT támogatásával —, *Határainkon túli néprajzi kutatások* — a TIT és a Heves megyei Múzeumok Igazgatósága támogatásával. A kiadványok költsége 293 eFt volt.

A centenárium évében rendeztük meg első alkalommal Békés városban a néprajzi szemináriumot, melyen 23, határon túli önkéntes gyűjtő vett részt. Ezt a rendezvényünket házigazdaként a Békés megyei TIT szervezet vállalta. Támogatást nyújtottak még: Soros—Bethlen Alapítvány 50 eFt, Magyarországi Kutató Intézet 25 eFt, Országos Közművelődési Központ 30 eFt, Hazafias Népfront 30 eFt.

Az 1990-es évről tájékoztatásul:

A Magyar Tudományos Akadémia az 1990. évre 417,3 eFt támogatást biztosított.

A közgyűlés időpontjáig beérkezett tagdíjak összege: 26.350 eFt. A Művelődési Minisztérium a *II. Néprajzi Szeminárium* megrendezéséhez támogatásként 200 eFt-ot utalt át a Társaságnak.

Budapest, 1990. május 30-án

FÜZES ENDRE s. k.
pénztáros

V.

A Számvizsgáló Bizottság jelentése a Magyar Néprajzi Társaság 102. közgyűlésének

Alulírottak mint a Magyar Néprajzi Társaság 101. közgyűlése által kiküldött számvizsgálók és ellenőr jelentjük, hogy a Magyar Néprajzi Társaság számviteli nyilvántartását a mai napon megvizsgáltuk, és miután azt rendben találtuk, javasoljuk, hogy a pénztárosnak lelkiismeretes munkájáért szavazzon köszönetet a közgyűlés és a szokásos fenntartással adja meg a felmentvényt.

Budapest, 1990. május 30-án

BELLON TIBOR s. k.
számvizsgáló

GYÖRGYI ERZSÉBET s. k.
számvizsgáló

BODÓ SÁNDOR s. k.
ellenőr

Orbán Balázs
(Székelység, 1990. 1. sz.)

TÁRSASÁGOK, EGYESÜLETEK, SZERVEZETEK

A Magyar Múzeumok Szövetsége

A magyar múzeumigazgatók 1990. májusában megtartott közgyűlésén Pécsen 52 magyar múzeum megalakította a Magyar Múzeumok Szövetségét. A megalakulást több mint fél éves tervezés, szervező munka előzte meg. Az alakuló ülésen, titkos szavazással megválasztották az elnökséget és a felügyelő bizottságot. Elnök SZABADFALVI JÓZSEF, a két alelnök FÜZES ENDRE és TROGMAYER OTTÓ, főtitkár PRAZNOVSZKY MIHÁLY, a felügyelő bizottság elnöke UJVÁRI JENŐ lett.

A Magyar Múzeumok Szövetségét az intézményeink sorsa iránti aggodás hozta létre. Évek óta fejtünk felett lebeg a magyar múzeumok szervezetének további átszervezése, elsősorban decentralizálása. Ezt államigazgatási, főként pénzügyi átszervezések szorgalmazták és szorgalmazzák ma is. A magyar múzeumok központi, tehát minisztériumi irányítása és támogatása évek óta csökkent. 1990 elején még a magyar szakszervezetek is legfeljebb darvadoztak, s nagy előkészületek után sem alakult meg a magyar muzeológusok egyesülete sem. 1990 tavaszán a Művelődési Minisztérium Múzeumi Osztálya arra készült, hogy utoljára hívja össze az igazgatók éves értekezletét. Ez év tavaszán tehát úgy tűnt, hogy a magyar múzeumügy a teljes dezorganizáltság állapotába jutott. Ez volt a helyzetet a szövetség megalakításakor.

A szövetség célját az alapszabályzat így határozta meg: „A Magyar Múzeumok Szövetsége a magyar múzeumok társadalmi önirányítási és szakmai érdekképviseleti szervezete.” Tervezte az elvi és gyakorlati kérdésekben történő állásfoglalásra való jogosultságot, a kölcsönös szakmai segítségnyújtást, a múzeumi munka színvonalának és rangjának emelését stb. stb.

A magyar múzeumok munkásainak java mély aggodással szemlélte az intézményeink körül kialakult bizonytalanságot, sorsunk útalanságát. Cselekedetével az önkormányzás utolsó eszközehez nyúlt. Egyben majdmindnyájan egyetértettünk: a magyar múzeumok decentralizálását semmiféle szakmai ok nem indokolja. A magyar vidék leginkább egy-kétszemélyes múzeumi nem tudnának megállni önállóan a lábukon, illetőleg a kisvárosok és gyakran falvak vezetői nem tudnák szakszerűen kézben tartani intézményeiket. Ezt eddig is bizonyították. E sorok írója számos „helyi” fenntartású falumúzeumot, tájmúzeumot ismer, sorsa egyiknek sincsen megnyugtatóan sínen.

A Magyar Múzeumok Szövetsége elsőrendű feladatának tartja a magyar múzeumok szakmai egységének, pontosabban együvértartozásának megőrzését, a magyar műtárgyállomány viszonylagos együttes irányítását. Fontosnak tartja az éves rendszeres összejöveteleket a muzeológusok, restaurátorok, közművelők és igazgatók részére. Elengedhetetlen feladat a magyar múzeumok kategorizálásának revíziója és az intézmények kataszterének összeállítása. Hitünk szerint csak azok az intézmények múzeumok, ahol a nemzet műtárgyállományának jeles együttese található, s ahol ennek kezeléséhez elegendő szakember (muzeológus, restaurátor, gyűjteménykezelő stb.) áll rendelkezésre. Külön kell választani a kiállítóhelyeket és helytörténeti gyűjteményeket, illetőleg az egyes múzeumok filiáléitól vonassék meg az önálló múzeumi működési engedély. Ez esetben már nem 700—800 között lesz a magyar múzeumok száma, hanem — a realitást tükrözően — alig fogja meghaladni a százat. A minisztérium háttérintézménye, a Központi Múzeumi Igazgatóság a múzeumok számának növelése terén példátlan károkat okozott a magyar múzeumügynek!

1990. szeptemberében példátlan lehetőség nyílt a szövetség előtt. Az ágazati szakszervezet országos vezetősége felajánlotta az érdekképviselet országos együttes ellátását. Egy-

szerűen megfogalmazva: a szakszervezet látná el az egyéni és a szociális érdekképviselést, s a szövetség láthatná el egyetemlegesen a szakmai érdekképviselést. Ez beláthatatlan távlatokat nyithatna meg a szövetség előtt és szinte felmérhetetlen feladatokat is.

Meg kell még említeni azt is, hogy az eltelt szűk félév alatt — jó magyar szokásnak megfelelően — kitermelődött a szövetség ellentáborra is. Elsősorban azzal vádolták az egyesületet, hogy nem demokratikusan szerveződött, s hogy a múzeumigazgatók saját stallumuk megőrzésére kezdeményezték. Ez idő alatt más névvel újraszerveződött a korábban megfeneklett muzeológusok egyesülete is. Ott vagyunk tehát kicsiny szakmánkkal, mint hazánk a mohácsi csata előtt, több táborban gyülekezünk.

SZABADFALVI JÓZSEF

A Honismereti Szövetségről

A magyarországi honismereti mozgalom gyökerei igen mélyek. Tulajdonképpen a XVII. század végén, méginkább a XVIII. század folyamán bontakozott ki a haza, régiesebb nevén a hon — otthon szavunk második tagja érzékelteti a szó érzelmi tartalmát is — megismerése iránti igény. Az először jobbra idegen, főként latin és német nyelven megjelenő (pl. BÉL MÁTYÁS), de a kibontakozó felvilágosodással, majd a reformkorban nemcsak témájukat, de nyelvüket tekintve is magyarrá váló művek egész sora jelzi, hogy a nemzet magáratálalása és a társadalmi—gazdasági változások megalapozása a legjobb elmék szerint is elsősorban a haza földjének, népének, múltjának és gazdaságának *megismerésével* kezdődik. FÉNYES ELEK, PESTY FRIGYES művei, a Tudományos Gyűjtemény országleírásai, majd ORBÁN BALÁZS és mások egy-egy országrészre, tájra irányított figyelme mind-mind ezt a célt szolgálták.

Az I. világháborút követő nemzeti megrázkódtatás nyomán, az ország szétszabdalása miatt darabokra hullott magyarság az elvesztett államiság helyett az ismét megtalált népiségben kereste megmaradásának lehetőségeit, s arra is ráébredt, hogy a trianoni tragédiát részben éppen önismeretünk hiánya idézte elő. Szlovenszkóban a *Sarló* mozgalom, Erdélyben GUSTI professzor falukutató iskolája köré csoportosulva, idehaza, a maradék-Magyarországon pedig a népi írók sorskérdéseket felfedező könyvei jelentették azokat a tevékenységeket, amelyek a nemzet önismeretének elmélyülését szolgálták, s amelyeket honismereti mozgalmunk ma is elődeinek vall.

A II. világháborút követő rövid, reményteljes időszak után színrelépő diktatúra gyanakvással szemlélt minden olyan tevékenységet, ami a nemzet életképességét, összetartozó erejét, azonosságtudatát erősítette, hiszen ez nehezítette bomlasztó munkájukat. Ezért verték szét a különböző közösségeket, tiltották be az autonóm szervezeteket. Ilyen körülmények között a honismereti tevékenység is klűrült, feltételei beszűkültek. Mégsem vesztett teljesen el. Elsősorban a Néprajzi Múzeumban szervezett önkéntes gyűjtők mozgalma tömörítette a szülőföldjükért, szűkebb hazájukért tenni akarókat, akiknek a hatalmi berendezkedés miatt csupán az a lehetőségük maradt, hogy lakóhelyük, vagy szülőhelyük múltjával, népének kultúrájával, hagyományával foglalkozzanak. Ez ugyan rendkívül fontos tudománysegítő munka volt, de bizonyos mértékben pótcselekvést jelentett. Mivel a napi feladatok elvégzését egy szűk csoport kisajátította magának, a múlt felé fordultak. Nemcsak a néprajz iránt érdeklődők, de később a helytörténettel, intézménytörténettel, műemlékekkel, természetvédelemmel foglalkozók is. Belőlük állt össze az 1960-as évek során az a *szervezett honismereti mozgalom*, amely ezután hosszú ideig a Hazafias Népfront keretel között talált magának működési lehetőséget, de úgy is fogal-

mazhatunk, hogy a pártállam itt jelölte ki számára a helyet. Ez a helyzet kétségtelenül bizonyos elismertséget, legalizálást, szűkös anyagi feltételek megítélését is jelentette, de ugyanakkor a HNF ellenőrzést, felügyeletet is gyakorolt, s ügyelt arra, hogy a mozgalom ne vigye „túlzásba” a nemzeti tudat és a hazafiság erősítését. Mindazonáltal elmondhatjuk, hogy ha hazánkban az internacionallizmust prédikáló, de birodalmi érdekeket szolgáló, a nemzeti identitás fel-lazítására törekvő kommunista időszak végére nem vészett ki társalmunkból teljesen a nemzeti érzés, sőt a szabadság eljövételével még fel is értékelődhetek a nemzeti vonások, abban jelentős szerepe volt a honismereti mozgalomnak, elsősorban pedig a benne tevékenykedő lokálpatriótáknak, pedagógusoknak, lelkeseknek, közgyűjteményi dolgozóknak stb.

Napjainkban fokozatosan megszűnnek a nemzeti identitást szolgáló honismereti mozgalom tevékenységét beszűkítő, korlátozó, kordában tartó körülmények, s ha meg tudjuk akadályozni, hogy helyettük újakat emeljenek, akkor a honismereti mozgalom hamarosan teljes mértékben betöltheti a világban szétszóródott magyarság életében azt a szerepet, amit szervezői, lelkes életbentartói a nehéz időszakokban is fenntartani igyekeztek.

Annak érdekében, hogy élni tudjon lehetőségeivel és szolgálni tudja a nemzeti identitás-tudatában, összetartóerejében meggyöngült magyarság magáratalálását, a honismereti mozgalom legjobbjai 1990 tavaszán létrehozták a Honismereti Szövetséget, amely immár önálló jogi személyként összefogja, szervezi és támogatja a megyei, városi, falusi honismereti egyesületekbe, közösségekbe tömörülő tagjainak hagyományápoló, értékmentő, de a folyó társadalmi átalakulásban is részt vállalók munkáját. Ennek érdekében a Honismereti Szövetség kiadja az évente hat alkalommal megjelenő, s immár 19. évfolyamába lépő Honismeret című folyóiratot, anyagilag támogatja a szerte az országban szerveződő honismereti tábortokat, évente megrendezi a mozgalom legjobbjainak találkozóját, a továbbképzésül szolgáló Honismereti Akadémiát s lehetőségeihez mérten, pályázatok révén segít minden arra érdemes honismereti akciót határainkon belül és kívül.

A Honismereti Szövetség közgyűlése 1990. július 9-én Csillebércen, a Honismereti Akadémia keretében elfogadta alapszabályát és megválasztotta tisztségviselőit. Eszerint a szervezet a megyei honismereti egyesületek szövetsége, amelynek tagjai lehetnek továbbá a Magyarországon és a határokon kívül működő természetes és jogi személyek, társadalmi egyesületek. A szövetség részt vesz sorskérdéseink feltárásában, megismertetésében, a demokratikus közélet, az önkormányzati törekvések megvalósításában, hagyományaink ápolásában, értékeink őrzésében. Vállalja a nemzeti tudat, a kulturális, a természeti és a települési értékek őrzését és gazdagítását. A szövetség tevékenysége kiterjed az ifjúság körében végzett honismereti munka segítésére; a tanítók, tanárok, szakkörvezetők honismereti képzésének, továbbképzésének támogatására; történelmi személyiségek, események, évfordulók megünneplésére; emlékművek, emlékhelyek nyilvántartására, megőrzésére; honismereti pályázatok, akciók, táj- és országjáró mozgalmak, néptőiskolák, diákkörök, szakkollégiumok honismereti programjának segítésére; a honismereti képzés és továbbképzés, honismereti tanácskozások, akadémiák, táborok szervezésére; honismereti kiadványok, folyóiratok megjelentetésére; az anyanemzetek és a nemzetiségek közötti kapcsolattartás segítésére.

A Honismereti Szövetség elnöke KANYAR JÓZSEF, ügyvezető elnöke SZIKOSSY FERENC, titkára pedig BARTHA ÉVA. Alelnökök: BÁRSONY ISTVÁN, HALÁSZ PÉTER, JUHÁSZ ANTAL, KOVÁTS DÁNIEL, SZÉKELY ANDRÁS BERTALAN. A közgyűlés első alkalommal tiszteletbeli taggá választotta MORVAY PÉTERT és TÖLTÉSI IMRÉT.

A Honismereti Szövetség legfontosabb napi feladata a megyei és a fővárosi honismereti egyesületek megszerveződésének segítésé. A közeljövő feladata a XIX. Honismereti Akadémia megszervezése. Erre Békéscsabán kerül majd sor 1991. július első hetében, s fő témája az önkormányzati hagyományok feldolgozása lesz. A szövetség különösen fontosnak tartja, hogy Magyarország fennállásának közelgő 1100. évfordulóját a magyarság lélekben is felkészülve.

igaz múltjának, művelődési értékeinek jobb ismeretében, nemzeti azonosságtudatában, erkölcsében megerősödve ünnepelhesse szerte a világban.

HALÁSZ PÉTER

A Reguly Társaságról

1991. február 6-án megalakult a Reguly Társaság, amely a magyar nép és az uráli (finnugor és szamojéd) népek közti híd szerepét hivatott betölteni.

Az alapító közgyűlésen elfogadott alapszabály értelmében a társaság célja, hogy a névadó REGULY ANTAL emlékének ápolása mellett a magyar és az uráli népek közti kapcsolatokat ápolja, népszerűsítse, ismertté tegye ezen népek nyelvét, kultúráját, figyelemmel kísérje gazdasági, társadalmi és kulturális életüket, valamint támogassa kulturális és nyelvi céljaikat.

E célok érdekében a társaság sokrétű tevékenységet kíván végezni, így az uráli nyelvek megismerését szolgáló tanfolyamokat szervez; kiállításokat, felolvasó- és vitaüléseket rendez; kiadványokat jelentet meg és támogatja az uráli nyelveken írt művek megjelentetését, fordítását; anyagiilag és erkölcsileg támogatja az uráli népek szellemi és anyagi kultúrájának kutatását, erre pályázatokat ír ki; segíti a kutatók, művészek és diákok csereutazásait; valamint együttműködik a rokon népek hasonló célú egyesületeivel.

A közgyűlés a Reguly Társaság elnökévé CSÚCS SÁNDORT; a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete Uráli Osztályának vezetőjét; alelnökévé ILLÉS FERENCET, a TIT zirci, REGULY ANTALról elnevezett szervezetének ügyvezető elnökét; titkárává OSZKÓ BEATRIXET, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének munkatársát, egyetemi hallgatót választotta meg.

Első lépésként a társaság felvette a hivatalos kapcsolatot az Udmurt Kulturális Társasággal. Ez első rendezvényre 1991. március 21-én került sor, amelyen SCHMIDT ÉVA és LÁZÁR KATALIN számolt be az obi-ugoroknál januárban látott *medveünnep*ről, és bemutatták az erről készült videofelvételt is.

A társaság következő rendezvénye május 23-án GULYA JÁNOS előadása lesz *Miért nem szeretjük a finnugorokat?* címmel.

A társaság tagja lehet mindenki, aki egyetért célkitűzésével és elfogadja az alapszabályt. Bővebb tájékoztatást a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetében (1250 Budapest, Szentháromság u. 2.) vagy a 156—1244-es telefonszámon adnak az érdeklődőknek.

R. E.

KUTATÁSOK

A kárpátaljai magyarság néprajzáról

Kárpátalja az USZSZK legkisebb megyéje, ill. területe. Lakosságának száma 1 millió 210 ezer. Ezek közül a magukat magyar nemzetiségűnek vallók száma az 1989-es népszámlálás szerint 168 ezer. A magyarok az ungvári, a munkácsi, a beregszászi és a nagyszőlősi járásban egy többen élnek, Técsőn, Visken, Szlatinán a lakosság vegyes (ukránok, románok, oroszok élnek egymás mellett), a rahói járás falvaiban már mindössze néhány magyar család van.

Nyelvük, népköltészetük, néprajzuk tanulmányozásáról és az eredményekről több régi és új dolgozat tudósít (pl. USZKAY MIHÁLY: *Tiszaháti népélet Bereg megyében*. Magyar föld és népei eredeti képekben, V. füzet. Pest, 1846., NAGY JÁNOS: *Ugoicsai nyelvsajátságok*. Nyr. VIII., BALASSA IVÁN: *Magyar néprajzi kutatások határainkon túl. A határainkon kívüli magyar néprajzi kutatások*. Bp., 1984. 5—6., DANKÓ IMRE: *Magyar néprajzi kutatások Kárpát-Ukrajnában*. U.o., 10—24., LIZANEC P. M.: *Magyar néprajzi kutatások Kárpát-Ukrajnában. A határainkon kívüli magyar néprajzi kutatások*. II. Bp., 1989. 113—126., GROZDOVA, I. N.: *Etnycseszkaja szpecifika vengrov Zakarpatyja. Karpatszkij szbornyik* Moszkva, 1972. 95—107. sztr., GROZDOVA, I. N.: *Etnokulturális folyamatok napjainkban a kárpátaljai magyar lakosság körében*. Népi Kultúra — Népi Társadalom. V—VI. Bp., 1971. 457—466., Olena RUDVOVCSÁK: *A kárpátukrán néprajzkutatás története 1914-ig*. Debrecen, 1986. 98., MAGYARÓSI SÁNDOR: *Kárpátukrán néprajzi bibliográfia*. Debrecen, 1986. 86. stb.), behatóbb tanulmányozásuk azonban az Ungvári Állami Egyetem magyar tagozatának megalakulásával (1963) és működésével esik egybe. Az egyetemi tantervben szereplő diszciplínák (népköltészet, nyelvjárstan) gyűjtő és feldolgozó munkára ösztönözték a hallgatókat és a tanárokat egyaránt. Több szakdolgozat, cikk, egyetemi jegyzet és kandidátusi értekezés tárgya lett e vidék nyelvjárasi rendszere és népköltészete (*Három arany nyílvesző*. Mesegyűjtemény. Válogatta: PETRO LIZANEC, gyűjtötték: GORTVAY ERZSÉBET, KÓTYUK ISTVÁN, LIZANEC PETRO, PUNYKÓ MÁRIA, VASZÓCSIK VERA, ZÉKÁNY IMRE. Budapest—Uzshorod. Móra Könyvkiadó—Kárpáti Kiadó, 1973. 126 oldal, LIZANEC PETRO—VASZÓCSIK VERA: *A kárpátontúli magyar lakosság népballadái*. Segédkönyv. Uzshorod. 1974. 120 oldal).

Tekintettel arra, hogy néprajz szakos képzés az ungvári egyetemen nincs, Kárpátalja néprajzi tanulmányozása esetleges, egyelőre főleg a nyelvjárasi szövegtelvételek tartalmazzak adatokat, amelyek a Szovjet Hungarológiai Központ hangszalagtárában találhatóak. A tanszék munkatársaival 1989 nyarán részt vehettek a békési néprajzi tábor munkájában, megismerkedhettek a Magyarországgal szomszédos országokban folyó magyar néprajzi munkálatokkal és UJVÁRY ZOLTÁNTÓL, a debreceni egyetem Néprajzi Tanszékének vezetőjétől több kérdőívet is kaptak a körültekintő, alaposabb anyaggyűjtéshez. Ezek a kérdőívek azért is fontosak, mert általuk a magyar nyelvterület különböző részéről azonos szempontok szerint gyűjtött, egymással összehasonlítható anyag kerül felszínre. E kérdőívek segítségével Kárpátalja több településén végeztünk anyaggyűjtést az alábbi témakörökben: a népi táplálkozás szokásai Csapon, Sislócon, Szürtében, Nagyráton (Ungvári járás), Nagypaládon, Feketeadóban (Szőlősi járás), a mezőgazdasági szokások és hiedelmek Zápshonyban (Beregszászi járás) stb.

Természetesen az elmúlt években más témakörökben is folyt gyűjtőmunka, így: névnapki köszöntők és szokások, népi gyermekjátékok és mondókák, a szöveg- fonás szakszókincse, népi gyógyászat, ünnepi és kalendáris szokások stb.

Az etnográfusok számára is hasznosak lehetnek azok a nyelvjárasi vonatkozású szakdol-

gozatok és diplomamunkák, amelyek Kárpátalja egyes településeinek szókincstani vizsgálatával foglalkoznak, például a házépítés szakszókincse, a juhások szakszókincse, népi himzés-minták megnevezései stb. Az alábbi lista képet ad az eddig végzett gyűjtőmunkáról:

1. Lakodalom és a vele kapcsolatos cselekvések és szokások a nagyszőlősi járási Nevetlenben,
2. Nagydobrony ünnepi népszokásai,
3. Lakodalom és a vele kapcsolatos cselekvések és szokások az ungvári járási Sislócon,
4. Lakodalom és a vele kapcsolatos szokások a munkácsi járási Dercenben,
5. Népszokások az ungvári járási Szürte nyelvjárásában,
6. Lakodalmi szokások a beregszászi járási Bányában,
7. Lakodalmi szokások költészete az ungvári járási Nagyráton,
8. A szöveg- és himzés szakszavai az ungvári járási Nagydobronyban,
9. Lakodalmi és udvarlási szokások tegnap és ma a beregszászi járási Papiban,
10. Lakodalmi szokások a beregszászi járási Dédában,
11. A színnevekkel kapcsolatos közmondások és szólások a huszti járási Visk nyelvjárásában,
12. A népi gyógyászzal kapcsolatos megnevezések és eljárások az ungvári járási Csap és Salamonban,
13. Lakodalmi szokások az ungvári járási Kisdobronyban,
14. A munkácsi járási Szernye és Izsnyéte balladakincse,
15. Az ungvári járási Nagydobrony népdalkincse,
16. Frazeologizmusok Técső magyar nyelvjárásában,
17. Gyógynövények és gyógymódok a nagyszőlősi járási Nagypaládon,
18. Kalendáris szokások az ungvári járási Ráton,
19. Gyógynövények és népi gyógymódok a nagyszőlősi járási Nevetlenben,
20. A munkával kapcsolatos szokások az ungvári járási Nagydobronyban,
21. A születéssel kapcsolatos szokások a nagyszőlősi járási Nagypaládon,
22. Ünnepi népszokások az ungvári járási Szürtén,
23. Téli népszokások az ungvári járási Sislócon,
24. A népi építéssel kapcsolatos hagyományai a nagyszőlősi járásban,
25. Időjárással kapcsolatos frazeológiai egységek és hiedelmek az ungvári járási Eszenyben,
26. Munkával kapcsolatos frazeológiai egységek és hiedelmek a munkácsi járási Dercenben,
27. A szöveg- és fonással kapcsolatos szakszavak a beregszászi járási Bány községben,
28. Lakodalmi szokások a beregszászi járási Papiban,
29. Táplálkozási szokások az ungvári járási Nagydobronyban,
30. A népi építészet sajátosságai az ungvári járási Salamonban,
31. Táplálkozási szokások és hagyományok a munkácsi járási Dercenben,
32. Kalendáris szokások a nagyszőlősi járási Feketepatakon,
33. A gyermekneveléssel kapcsolatos hiedelmek, babonák a huszti járási Viskben,
34. A születéssel és keresztteléssel kapcsolatos szokások és hiedelmek dialektológiai leírása az ungvári járási Szürtén,
35. Az időjárással kapcsolatos frazeológiai egységek Nagyszőlőson,
36. Kis- és Nagydobrony mondakincse,
37. A népi táplálkozás a múltban és napjainkban a munkácsi járási Szernyén,
38. Gyógynövények és népi gyógymódok a beregszászi járási Beregen,
39. Az emberi élet fordulóival kapcsolatos szokások a munkácsi járási Izsnyétén,
40. Egy mese-mondó mesekincsének felgyűjtése a munkácsi járási Dercenben,
41. A népi gyógyászzal kapcsolatos megnevezések és eljárások az ungvári járás magyar nyelvjárásaiban (Salamon, Csap, Ásvány),
42. Népszokások a beregszászi járási Nagybegányban és Dédában,
43. Táplálkozási szokások a beregszászi járási Nagyberég községben,
44. Népi gyermekjátékok a beregszászi járási Orosziban és Csetfalván,
45. A szöveg- és fonás szakszókincse a beregszászi járási Beregen,
46. A népi gyógyászzal a beregszászi járási Halábor, Vári és Borzsava nyelvjárásban stb.

A Szovjet Hungarológiai Központ megnyitásával egyidőben jelentős impulzust kaptak a néprajzi kutatások. Összeállítottunk egy speciális kérdőívet a kárpátaljai települések kutatásához. Tervezzük szülőföldünk sokoldalú feltérképezését. Az említett kérdőív 12 fejezetből áll, melyek több alpontot foglalnak magukba. A néprajzi anyagot a 4. fejezet kérdései tartalmazzák. A tervek szerint az anyagot ennek alapján gyűjtjük és dolgozzuk fel:

1. Település (utcás, tanyavilág nélkül, halmaztelepülés stb.);
2. Építkezés (módosabb és szerényebb kivitelű házak, a házak külső képe: tornácos, egyes vagy ikeroszlopos ház, vályogház stb., belső beosztás: tisztaszoba, a konyha, a kamra stb. berendezése, az udvar beosztá-

sa); 3. *Társadalom* (nagycsaládok, zsellérek, hadak, gazdák); 4. *Gazdálkodás* (uradalmi állattartás, paraszti szőlő-, gyümölcs-, kertkultúra, ló- és birkatartás); 5. *Viselet* (hétköznapi, évszakonkénti, ünnepi, menyasszonyi, vőlegényi, keresztelő kelengye stb.); 6. *Szokások* (az emberi élet fordulataival kapcsolatosak: keresztelő, lakodalom, temetés, munkával, ünnepekkel kapcsolatos és kalendáris szokások: Luca, névnapok köszöntői, disznótör, kenyérsütés, táplálkozási szokások részletes leírása stb., felekezeti eltérések); 7. *Hitvilág* (lélek, boszorkányhit, babonák, hiedelmek stb.); 8. *Szövegfólklor* (népdal, ballada, meseanyag, monda, gyermekmondókák, gyermekjátékok, találós kérdések, kiszámolók, közmondások stb.); 9. *A népi társadalom nevezetes alakjai* (pl. a népi orvoslás képviselői, mesemondók, nótás emberek, hímező- és szövőasszonyok).

Ezen kívül az Ungvári Állami Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke 1991-től kezdve kéthetes gyakorlatokat tervez a diákokkal, amelyek során néprajzi adatokat is fogunk gyűjteni azoknak a kérdőíveknek az alapján, amelyeket a magyarországi néprajzos kollégáktól kaptunk.

Eléggé terjedelmes néprajzi anyagot tartalmaz LIZANEC PÉTER háromkötetes nyelvátlasza (LIZANEC, P. N.: *Atlasz vengerszkih lekszicseszkih zaimsztovejnyij i ih szootvetsztvij v ukrainszkih govorah Zakarpatszkoj oblasztyi USZSZR*. t. I—III. Budapest—Uzshorod, 1970—1976), amely több reálra rajzos illusztrációját is közli (239): 1. *A ház, a különböző gazdasági épületek (helyiségek) és részeik*; 2. *A szoba berendezése és díszítése, bútorok és más tárgyak*; 3. *Világítás, fűtés, tűz*; 4. *Öltözködés és kelmék*; 5. *Díszítések az anyagon, a ruhán, az emberen*; 6. *A lábbeli, részei, a bőr megmunkálása*; 7. *Edények*; 8. *Élelmiszerek, ételek, ételkészítés*; 9. *Sütés, sütemények, cukrászkészítmények*; 10. *Különléle italok és készítésük* stb.

Az Akadémiai Kiadónál előreláthatólag 1991-ben megjelenik LIZANEC PETRO *A kárpátjai magyar nyelvjárások atlasza* című munkájának I. kötete, s ebben is több néprajzi vonatkozású anyag lesz.

Megjegyezzük, hogy egyelőre gondot jelent számunkra az összegyűjtött anyag publikálása, reméljük azonban, hogy a jövőben szorosabb munkakapcsolatok alakulnak ki a magyarországi néprajzkutatókkal, s közös erőfeszítéssel értékes anyagot tehetünk majd közkinccsé.

LIZANEC PÉTER

Agyagpipák nyomában

A körmendi Rába Helytörténeti Múzeum látogatói gyakran megállnak az egyik üvegezett tárló előtt, hosszasan szemlélve a „körmendi pipagyár” termékeit. Vajon hol, mikor, kik számára készítették ezeket a darabokat?

Az amerikai eredetű dohány és vele együtt a dohányzás egyik formája, a pipázás — a búrót, szivar, tubák — mellett a XVI—XVII. században terjedt el az európai kontinensen. A dohánytermesztés hazai meghonosítását követően a XVIII. század elejétől számíthatjuk hazánkban a pipázás tömeges elterjedését, amelynek fénykora a XIX. századra tehető. Később a szivar, majd az I. világháború lövészárkaiban „feltalált” cigaretta divathulláma szorította háttérbe. E korban kisebb számban készültek ugyan ón-, tajték-, porcelánpipák is, de a legjobban kelandő portéka az olcsó, néhány krajcáros agyagpipa volt. A XIX. század eleji tömegtermelés mértékéről HÓRVÁTH MIHÁLY 1840-ben megjelent könyvében így ír: „Említendő itt a pipagyárak is, melyek közül a selmeci e korban emelt kítőnő jóságú műveket szolgáltatott; a debreceni mintegy 140 mester évenként 11 millió darabot készít.” Magyarországot eddigi ismer-

Napóleont ábrázoló pipa a XIX. század elejéről
(Fotó: DALLOS LÁSZLÓ)

teink szerint töbnyire e két központ látta el termékeivel. A pipákat fazekasok készítették, később megjelentek a céhen kívüli specialisták is.

A kutatók ezideig nem vették kellőképpen számba a dunántúli mezővárosok pipakészítő műhelyeit. Az erre vonatkozó írásos források feldolgozása még nem történt meg, tárgyi emlékekkel pedig ma már csak régészeti feltárások szolgálhatnak.

Lévéltári kutatások, valamint múzeumi tárgyvizsgálat alapján tudjuk, hogy Bonyhádon, Vasváron, Körmenten, Szombathelyen, Sárváron, Kapuváron zsidó közösségek kezében összpontosult a XIX. század első felében a termelés és feltehetően a késztermékekkel való kereskede-

lem is. Adataink vannak arról, hogy Körmenten 1828-ban három „pipacsináló” működött. Pintér Moyzer 1 legénnyel folyamatosan, Szicsek János csak télen, legény nélkül, Svarcz János töbnyire legényt tartva dolgozott. Jelenlétük azonban a korábbi években nem mutatható ki, az 1817. évi céhes összeírás e mesterséget nem említi. Utoljára Lebovits Jakab személyében találkozunk képviselőjünkkel, aki az *Uti levelek és Vándor Könyvek láttatározási jegyzőkönyve* szerint körmendi születésű volt és 1851. április 28-án utazást tett Sopronba. Későbbi források, így a Soproni Kereskedelmi és Iparkamara 1876. évi statisztikai jelentése szerint a Dunántúlon ismeretlen már a pipakészítő, ezért joggal feltételezhetjük e korra kihaltnak ezt a viszonylag rövid életű kézműves mesterséget.

A körmendi múzeumba a leltárkönyvek tanúsága szerint az 1960-as évek közepétől kerültek be agyagpipák, iskolai tanulók „adományá”-ként. A legszebb darab Napóleont ábrázolja. A leletek 1980 őszén szaporodtak meg igazán, amikor a belvárosban több helyen csatornázási munkálatok folytak. A mintegy másfél méter mély árkokból „termelődtek ki” edénytöredékekkel, egyéb háztartási hulladékkal együtt a helyi műhely, a „pipagyár” meglétére utaló töredékek, félkésztermékek. Ezek közül egy feltétlenül említésre érdemes. A feketére égetett pipatöredéken a készítés évszáma (1825), valamint olajjaggal övezett férfifejek és a pipatest oldalán CÖRMEND bepecsételés láthatók.

1984-ben meglepetésünkre a városközponttól távol eső területen, a Rákóczi u. 55. sz. ház udvarán (ugyancsak csatornázási munkálatok során) bukkantak elő nagyobb mennyiségben pipatöredékek. HULLMAN SÁNDORNak köszönhetően ezek is a múzeumba kerültek. Magyarázatot követelt e távoli lelőhely. Tudomásunk szerint ez a terület még 1857-ben is lakatlan volt. Mégis itt lehetett az egykori pipakészítők műhelye?

A felvetődött kérdésre tudományos módszerrel kívántuk a választ megadni. Egy 200x100 cm-es szelvényben feltárást folytattunk a munkások által megjelölt területen. Első próbálkozásunkat siker koronázta. A mai járószint alatt két rétegben 90—110, valamint 120—140 cm mélyen rábukkantunk a pipákkal telli törmelékekre. Itt is, mint a belvárosban edénytöredékek, tetőcserép-darabok, fémhulladék, csonttöredék együttesen került elő feketére égetett, illetve terrakotta, máz alá készített pipatöredékekkel együtt. Megállapítottuk, hogy nem kifejezetten háztartási hulladékgödörrel állunk szemben, hanem elplanírozott, két ütemben történt feltöltéssel. Míg a belvárosban az egykori város árkanak betemetése magyarázatot adott a töltésre, addig itt egyelőre nem találjuk ennek okát. A régészeti módszerrel történő feltárás során a sze-

rencse is mellénk szegődött. 140 cm mélyen, a feltöltési réteg legalján egy 1801-ben vert, jócskán megkopott háromkrajcáros találtunk. Így nyilvánvalóvá vált, hogy leleteink semmiképpen sem kerülhettek földbe a fenti idő előtt. Az a valószínű — amit egyébként történeti adataink is megerősítenek — hogy a XIX. század első harmadában történhetett a feltöltés. Ha ez igaz, akkor feltárásunk a néprajz-tudomány számára válik jelentőssé, hiszen az előkerült edénytöredékek alapján a mezővárosi tárgykultúra számos darabja értelmezhetővé válik.

Meglepetést is tartogatott számunkra ez a kutatómunka. Az előkerült csonttöredékek alaposabb vizsgálata azt mutatta, hogy ezek nem étkezési hulladékok, hanem a pipakészítés alkalmi szerszámai. A kézbe való töredékeket előzőleg megmunkálták, némelyiket megcsiszolták, más darabok (főleg a szárnyascsontok) koptatottak, munkeszköz jellegűek.

A közel 200 db pipatöredék jórészt díszítetlen, a mivesebb munkák a termelésnek talán egytizedét alkothatták. A figurális darabok között romantikus, a historizmusra jellemző alkotásokat találunk. A díszítés stílusa egyértelműen nyugat-európai, az öntőminták bizonyára nem helyben készültek. Erre utalnak a pipatesten lévő bepecsételések is. Egy kivételével (SCHWARTZ IN KÖRMEND) nem sikerült az itt élt mesterek kezemunkáját beazonosítani. A pipatest oldalán látható mesterjegyek változatosak. A leggyakrabban JOSEPH BARTSZ, ANTON BARTSZ, BODNÁR SCHEMNITZ, HÖNIC SCHEMNITZ védjegyű pipákat találunk. A szárkorongba nyomott ZU — IN THERESIENFELD megjelölés is gyakori. Előfordul emellett a KAZÁN, PODRECS, HEILDING márkanév, sőt címeres bepecsételések is. A „körmendi pipagyár” néhány műhely volt csupán, amelyek feltehetően a múlt század első felében működtek. Ha nem is milliószám, de tízezrével ontották termékeiket, hogy részben a Dunántúlon, de még inkább a tőlünk nyugatra eső területeken értékesítsék azokat.

NAGY ZOLTÁN

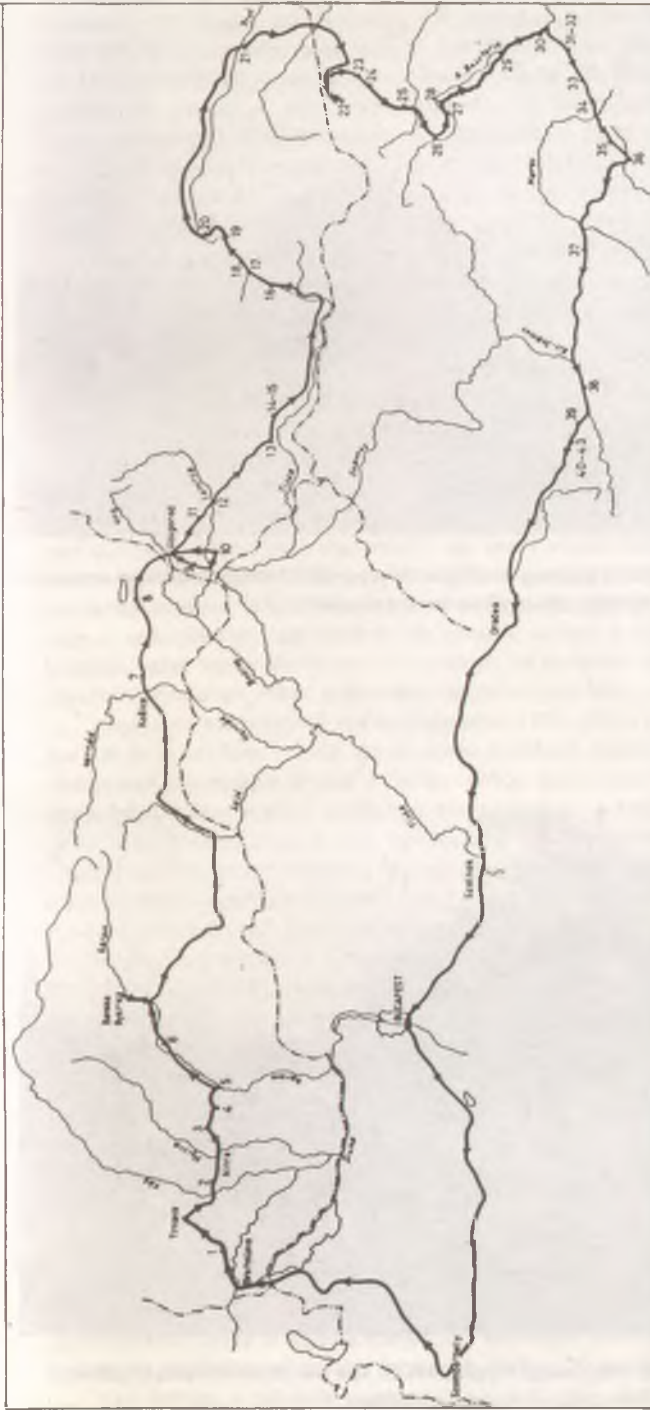

— Schwartz mester által készített pipa
(Fotó: DALLOS LÁSZLÓ)

A temetőkertek növényzetéről

(Etnobotanikai kitekintés)

„A magyar temetőben nemcsak a sírjelek vizsgálata nélkülözhetetlen, hanem a sírok külső és belső formája, a sírhantok és a rajtuk ültetett virágok is.” — írja BALASSA IVÁN *A magyar falvak temetői* (Bp., 1989) című könyvében. A virágok, a növényzet vizsgálata volt a célja 1990 nyarán annak a tiznapos terepútnak, amelyet a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola Növénytani Tanszéke szervezett a határokon túli magyar lakta területek északi és keleti peremvidékére. A kutatóút gyűjtőpontjai a következők voltak: 1. Magyarbél, 2. Pata, 3. Gimes, 4. Malonya, 5. Garamszentbenedek, 6. Geletnek, 7. Košicke Olšany, 8. Velké Zalužice, 9. Rozovka, 10. Kisdobrony, 11. Rákos, 12. Munkács, 13. Felsőveresmart, 14. Huszt, 15. Huszt

A nővénygyűjtő út útvonala és gyűjtőpontjai

A gimesi temető részlete, az előtérben gazdag természetes vegetációval, a háttérben malonyai tujákkal és más tűlevelű és lombos fajokkal

Leszúrt ág, megfogant élő fejfa és megfaragott fejfa, kő és vas síremlékek társaságában a gyerővásárhelyi cigánytemetőben

Nárciszmező, 16. Tiszaborkút, 17. Körösmező, 18. Tatár-hágó, 19. Deljatin, 20. Dobrotiv, 21. Csernovic, 22. Putna, 23. Sucevița, 24. Csomornya, 25. Páska-hágó, 26. Cîmpulung Moldove-nesc, 27. Aranyos-Beszterce völgye, 28. Dorna Arini, 29. Farçaș, 30. Neagra, 31. Kisbékás, 32. Nagycohárd, 33. Lóhavas, 34. Gyergyóalfalu, 35. Bucsán, 36. Parajd, 37. Faragó, 38. Kolozsvár, 39. Kiskapus, 40. Gyerővásárhely, 41. Gyerővásárhely Vértölgy, 42. Gyerővásárhely Cigánytemető, 43. Gyerővásárhely Görögk. temető (lásd a mellékelt térképvázatot).

Az út során arra kerestünk választ, hogy az Északi- és Keleti-Kárpátok mentén élő népcsoportok hagyományos falusi közösségei hogyan viszonyulnak a környezetükhöz, különös tekintettel a környezetépítési és kulturális ökológiai szempontokra. A munka lényegében annak a kutatásnak a folytatása, amely még az 1970-es években Erdélyben, a kolozsvári agrár-egyetem Növénytani, illetőleg a tudományegyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékén kezdődött. Az ember- és növényvilág kapcsolatát kutató vizsgálódás eredménye lett az *Ezerjófű* című kötet, valamint a Kalotaszeg környékének etnobotanikai áttekintését adó monográfia (SZABÓ ATTILA—PÉNTEK JÁNOS: *Ezerjófű. Etnobotanikai útmutató*. Bukarest, 1976; PÉNTEK JÁNOS—SZABÓ ATTILA: *Ember és növényvilág. Kalotaszeg növényzete és népi növényismerete*. Bukarest, 1985). E munka folytatását kezdte el a szombathelyi munkacsoport.

Első elképzelésünk szerint a kistelepülések teljes növényi környezetét szerettük volna megismerni, azonban idejében beláttuk, hogy ez túl időigényes feladat. Felvetődött a kérdés, vajon milyen területen lehetne leginkább érzékelni, leghatékonyabban vizsgálni egy falu lakóinak a növényekhez való viszonyát? Így esett választásunk a temetőkertekre, amelyek nemcsak emberek emlékét őrzik, de az egykori természetes vegetáció elemeit is, így esetenként természetvédelmi területnek is tekinthetők. A temetőket nem úgy használják, mint a kertet, vagy a szántóföldet, ugyanakkor ide kiviszik azokat a növényeket, amelyeket a legszebbnek tartanak saját környezetükben. A kutatóút célja tehát végül a temetőkertek spontán és természetett flórájának minél alaposabb megismerése lett.

Alapos és körültekintő felkészülés után 1990. július 16-án indultunk Szombathelyről és július 26-án érkeztünk vissza. Az út során általában igyekeztünk egyenletes (50 vagy 100 km) mintavételi távolságot tartani. A határponthoz legközelebb eső falu temetőkertjében a csoport tagjai hozzáálltak egyéni feladataik elvégzéséhez: a fizikai-földrajzi (talajtani stb.) és topográfiai viszonyok rögzítése, egy növényfaj (*Trifolium repens*) génökológiai felmérése (POZSIK LAJOS); a sírhantokon kialakult lágyszárú természetett flóra és növénytársulások, valamint a természetközeli vegetáció (SZABÓ T. ATTILA); a temetőkertek fás növényzete (TAKÁCS BÉLA); a ruderalis növényzet, szegélytársulások (BALOGH LAJOS); géntartalékok begyűjtése kiválasztott növénycsoportokban: Asteraceae — fészkesek (NÉMETH LÁSZLÓ), Fabaceae — hüvelyesek (FEHÉR MÁRTA), Poaceae — pázsitfűvek (REMETÉNÉ SKRIBANEK ANNA); a síremlékek szimbólumrendszere, sírfeliratok (SZABÓ T. ANNA).

Fontosnak tartottuk, hogy a mintaterületnek tekintett temetőkertekből a jellegzetes növényeket begyűjtsük, illetve néhány kiválasztott növénynemzetség (pl. *Dactylis*, *Lupinus*, *Calendula*) fajai esetében rendszeresen magpróbát vegyünk. Az út során így kb. 300 lapnyi herbáriumi anyagot, több mint 400 magmintát, valamint 120 (vegetatív szaporításra alkalmas) élő növényt gyűjtöttünk. A jellegzetes fajokat, növénytársulásokat, sírokat fényképeken, vázlatokon örökítettük meg. Az anyag feldolgozása folyamatban van, de néhány előzetes következtetés már megfogalmazható.

Nyugat- és Kelet-Szlovákia temetőkertjeiben egyaránt jellemző a természetett és a spontán növényi fajgazdagság. A kertek többnyire gondozottak, rendezettek. A fás növények közül gyakoriak a ciprusfélék (*Biota orientalis*, *Thuja occidentalis*), de megjelennek a gyümölcsfák is. A környezet hatása a legszembetűnőbb Malonyán volt, ahol a temetőbe választott fajajok látáshoz az Ambrózy-arborétum legszebb fái közül kerültek ki.

Kárpátalján a temetők szerényebbek, sok idős akácfával. Akadt azonban kivétel is: Kis-

dobronyban a természetett virágos növények szemet gyönyöködtető fajgazdagságából különösen a kardvirágok színpompája emelkedett ki.

A bukovinai temetőkben mind a sírokon, mind a virágok színében a kék volt az uralkodó. A spotán flóra legszebb virágos fajait is itt gyűjtötték be a temetőkbe a legnagyobb faj- és egyedszámban, így ezek a temetők amolyan domesztikációs központoknak is felfoghatók. A vad fajok hosszú sorát — még a zsurlókat is — használják a sírhantok díszítésére, így a vad fajok kultúrformává alakulásának a folyamata érhető itt tetten. Gazdag és változatos a temető fás növényzete (nyír, fűzek, fenyők, juharok, nyárok, bengefajok). A gyümölcsfák közül a szilva, alma, cseresznye és körte gyakori. Külön említést érdemel a felsőveresmarti ruszin-magyar temető, amely akár gyümölcsöskertnek is beillik, tulajdonképpen egy szilvaskert ez cseresznye- és diófákkal.

Észak-Moldovában változott a kép: ismét elsősorban kultúrnövények, dísznövények borítják a sírokat. A temetőkereteket rendszeresen kaszálják, a környezet ápoltt és gondozott. Új színfoltként jelennek itt meg a természetett és vad mák (Papaver) fajok vörös és fehér, egyszerű és teltvirágú változatai.

A Gyergyói-medence temetőire ez még hangsúlyozottan érvényes: a temetőket pipacsvirágzaskor jóformán uralják a piros és fehér virágok. Egyes sírokon kizárólag pipacsok adják a piros színt, sokféle változatban.

Az erdélyi Mezőség egyetlen megvizsgált temetőkertjében (Faragó) gyakorlatilag csak a beszterceli szilva (*Prunus domestica* f. *hungarica*) fordul elő, a természetett flóra is viszonylag szegényes. Annál gazdagabb viszont a természetes flóra, egyes részei viszont valódi természetvédelmi területként is felfoghatók: hatékonyan őrzik a jellegzetes mezőségi vegetációt.

A gyerővásárhelyi cigánytemetőben még az élő fának fejként való ültetése is megfigyelhető volt.

A vizsgálatok végeredményben igazolták azt a feltevésünket, hogy a temetőkeretek alkalmasak a falusi közösségek növényi környezetéhez való viszonyának megítélésére. Összefüggés mutatkozott a temetői növényzet állapota, fajgazdagsága és a tájkép általános állapota között is. Több esetben a temetőkert hasonlóan, vagy éppenséggel jobban őrzi az adott területre jellemző védendő növényzetet, mint egy természetvédelmi terület, egy hivatalos rezerváció.

A BERZSENYI DÁNIEL TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLA
NÖVÉNYTANI TANSZÉKÉNEK
MUNKACSOPORTJA

KÜLFÖLDI TANULMÁNYUTAK, EXPEDÍCIÓK

Tanulmányúton a Welsh Folk Museumban, St. Fagans-ban

1990. június 25. és július 2. között FÜZES ENDRE főigazgatóval Walesben jártam tanulmányúton. A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum és a St. Fagans-i Welsh Folk Museum között az elmúlt időszakban igen eredményesnek és hasznosnak mondható szakmai és tudományos cserekapcsolat jött létre. E cserekapcsolat teremtett lehetőséget arra, hogy alaposabban megismerkedhessek a walesi társintézmény munkájával, kiállításával és szakembereivel.

1946. márciusában Plymouth grófja (Earl of Plymouth) a Cardiffban székelő walesi Nemzeti Múzeumnak ajándékozta Erzsébet-korabeli kastélyát, s a kastélyt övező 18 acre (1 acre = 0,7 kat. h.) területű díszparkját abból a célból, hogy ott néprajzi múzeumot nyissanak. Az eltelő időszakban Nagy-Britannia, s talán a kontinens egyik legdinamikusabban fejlődő néprajzi múzeumkomplexuma alakult ki St. Fagans-ban. Kiterjedése már eléri a 100 acre (kb. 70 kat. h.) területet, s az adományozott történeti egységet, a kastélyt és parkját lényegében meghagyva, hagyományos (vitrines és installációs) kiállítási helyiségeknek otthont adó modern központi épületet emeltek, míg az időközben folyamatosan vásárolt területeken a skandináv példákat szem előtt tartó szabadtéri múzeumot hozták létre.

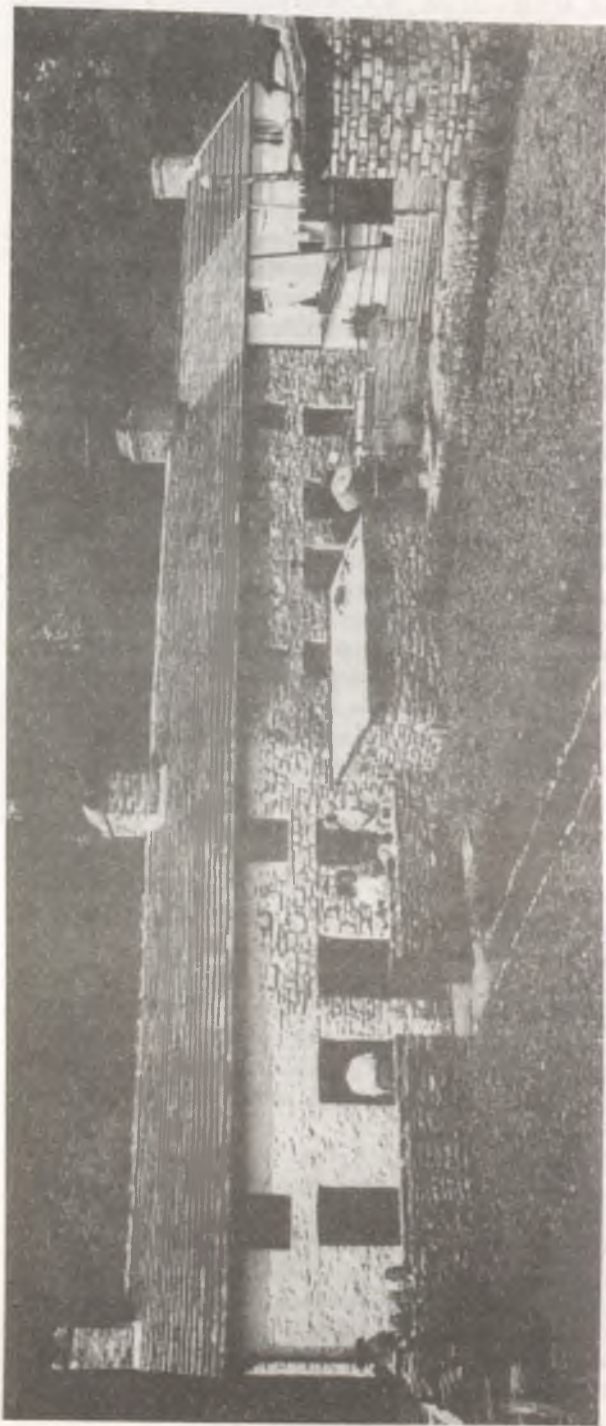
A Welsh Folk Museum létrehozásának deklarált célja, hogy gyűjtőhelye, kiállítóhelye és tudományos feldolgozó központja legyen a Nagy-Britanniában évszázadok óta kisebbségben élő walesi etnikum hagyományos kultúrájának. Feladatának tekinti a walesi népelet teljes egészének kutatását, feldolgozását, megőrzését és bemutatását. Időben a kelta őshagyományoktól napjainkig, tematikában az agrár- és kézműpartörténettől, a népviseleten, népzene, folklóron át, az építészeti tradíciókkal bezáróan. Ez a komplexitásra törekvés végig nyomon követhető az egymásra épülő kiállítások tudományos koncepciójában, felépítésében, de még az egyes kiállítási egységek kialakításában is.

A Welsh Folk Museum kiállításai lényegében három nagy tematikai egységre tagolhatók.

1. A St. Fagans-i kastély

Az 1580-ban épült, majd a XVII–XVIII. század folyamán többször átépített Erzsébet-korabeli stílusjegyeket hordozó kastélyban főúri enteriőr-kiállítások láthatók. Eredendően egy 1820 körüli tipikus walesi „főúr” élet- és lakáskörülményeit szándékoztak bemutatni — garantáltan eredeti, s igen nagy szakmai hozzáértéssel kiválogatott berendezési tárgyakkal —, de egyes helyiségek „Regency”-stílusú berendezésével már jelezték az életmód, illetve az enteriőrök váltzását és az átmenetet szinte napjainkig. A főúri kastély és berendezése nem zavarja a néprajzi múzeumi koncepciót, mert úgy értelmezik, hogy a walesi nép fogalmába beletartozik — teljesen természetes módon — az arisztokrácia is, tehát a „folk-museumban” ott a helye az e réteg életmódját reprezentáló kastélynak is.

A közel tíz kat. holdas kert lenyűgöző kialakításával — szintén a komplexitás igényével — egyszerre több célt is elérhettek. Egyrészt hiteles környezetül szolgál a kastélyban bemutatott arisztokrata életmódhoz, másrészt a francia, angol és itáliai kerttipusok kialakításával egyfajta „kertkiállítás” is megvalósítható, de be tudják mutatni a főúri kertkultúra alakulását is. Nem elhanyagolható szempont, hogy különleges fafajták és növényfajták telepítésével, illetve megőrzésével e kertek bizonyos mértékig arborétumként, növényrezervátumként is működnek. A kastélypark rózsakertjével, halászatával, csónakázási lehetőségeivel, kényelmes padjaival, ligeteivel, sétaúttjaival, az üde pázsittal Cardiff és St. Fagans lakossága, illetve a látogatók számára a legkulturáltabb szabadidőparkként is szolgál.

A Rhyd-y-car-i munkáskolóniáról áttelepített 6 lakásos sorház, amely 6 időperiódusban (1805, 1855, 1895, 1925, 1955, 1985) mutatja be az ott élők építészeteinek, lakáskultúrájának és életmódjának változásait

2. Az ún. kiállítási galériák, csarnokok

Négy különálló kiállítási helyiséget, galériát különíthetünk el: anyagi kultúra galéria, viselet galéria, mezőgazdasági galéria és a mezőgazdasági járművek galériája. Ezekben a galériákban a hagyományos néprajzi múzeumi kiállítások szellemében láthatunk sok kis tematikus egységbe csoportosított kiállításokat. Számomra szimpatikus volt az a kiállítási koncepció, hogy az adott etnikum életének nem egy adott időszakát akarták bemutatni a népelet szinte minden területéről összehordott tárgyakkal, hanem egy-egy tematikus egységen (pl. fonás és eszközei, szoknyák stb.) vagy tárgycsoporton (pl. zeneszerszámok, fafaragások) belül a történetiség elvének messzemenő figyelembevételével kísérheti nyomon a látogató a változást. Az életmód változását ezekben a kiállításokban a tárgyak változásán, alakulásán keresztül tanulmányozhatjuk.

A magasszintű technikai adottságokat tükröző installációk, kiállításrendezési megoldások mellett számomra irigylésre méltó volt az az „ikonográfiai” adatgazdagság és lehetőség, amit láthattam St. Fagans-ban. Az eltérő történelmi fejlődés, a magasabb szintű írásbeliség, illetve ezek fennmaradása következtében szinte minden tematikai egységnél a bőség zavarával küszködve tudták a tárgyak életének hátterét megrajzolni korabeli ábrázolásokkal, képekkel, festményekkel, levéltári dokumentumokkal, kiváló fotókkal stb.

3. A szabadtéri gyűjtemény

A múzeum területileg nagyobb része skandináv példákön felépített szabadtéri múzeumként üzemel, amely a walesi hagyományos építészet és lakáskultúra mind teljesebb bemutatására törekszik a XIV–XV. századtól napjainkig tartó időszakot átfogva.

A szabadtéri gyűjteményben hat farmépület-együttes (két további most épül) mellett templom, iskola, vámház, vízialom, tímárműhely, kovács-, fazekas-, kádár-, pék- és gyapjúszövő műhely, almaborkészítő pince, lószerszámkészítő műhely, halászház, közösségi csűr és egyéb épületek teszik teljessé a walesi hagyományos építészetet bemutató kiállítást. Lényegében az európai „skanzenológia” jól bevált módszereit követve választják ki az épületeket, és a legnagyobb hitelesség elvét követve dokumentálják, bontják le és telepítik át a felépítendő objektumokat. Az enteriőrök is hasonló tudományos alapossággal készülnek, lehetőleg az építés korának megfelelő berendezéseket láthatunk az egyes épületekben, még akkor is, ha az épület magas kora és az eredeti tárgyak hiánya miatt ez a berendezés csak jelzésértékű. St. Fagans-ban is törekednek az áttelepített épületek „előbbé” tételére, az enteriőrökben „életszerű” szituációk láthatók, a műhelyek folyamatosan működnek hagyományos módon és eszközökkel, folklór és hagyományörző együttesek próbálják felidézni és megismertetni a látogatókkal a már-már eltűnőben lévő walesi szokásokat. A gazdasági épületekben állatokat tartanak, a kerteket, parcellákat megművelik, a növényi és állati termékeket feldolgozzák és értékesítik. E rövid áttekintésből is kitűnik, hogy a Welsh Folk Museum szabadtéri gyűjteménye sok szempontból hasonló kutatási és kiállítási elvek szerint működik, mint pl. a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum. A tudományos és közművelődési koncepció megvalósítása terén viszont lehetőségünk nyílt több olyan megoldás, elképzelés megvalósítása figyelemmel kísérésére (pl. munkáskolóniák életének bemutatása, napjaink építészetének és életmódjának a bemutatása a szabadtéri múzeumokban, autentikus bemutatók, hagyományörző szokásrendezvények a szabadtéri múzeumban, menedzselési kérdések, szponzortémák kidolgozása, a szabadtéri múzeum és a külső támogatók kérdései stb.), amelyeket itthon, a hazai szabadtéri múzeumokban is eredménnyel hasznosíthatnánk.

Az egyhetes kinntartózkodás ideje alatt lehetőségünk volt más múzeumok és kiállítások megtekintésére is. Meglátogattuk a Big Pit Mining Museum-ot (Bányászati Múzeum), a cardiffi National Museum of Wales-t, egy gyapjúfeldolgozó uzemet, amely múzeumként funkcionál, és több kisebb helyi gyűjteményt. Cardiff, Swansea, Cardigan, Camarthen városok kiemelkedő építészeti emlékeit is lehetőségünk volt szakszerű idegenvezetéssel megismerni. Az egyhetes

walesi tanulmányutat rendkívül hasznosnak, érdekesnek értékeltük, s csak remélni lehet, hogy a két intézmény között kialakult cserekapcsolat keretén belül mind több kollégánk ismerkedhet meg ezzel a rendkívül barátságos néppel, illetve az igen jó eredményeket felmutató néprajzi múzeummal.

CSERI MIKLÓS

A fiatal Orbán Balázs
(Székelység, 1931. 1. sz.)

TUDOMÁNYOS RENDEZVÉNYEK, KONFERENCIÁK

Nemzetközi Néptánc Szimpózium Budapesten

1990. augusztus 13—20.

1990. nyarán az MTA Zenetudományi Intézete adott otthont az ICTM Ethnocoreológiai Munkacsoportja 16. szimpóziумának, amelyen 60 tánckutató vett részt.

A szimpóziум magyarországi megrendezésével először nyílt alkalom arra, hogy keletről és nyugatról ilyen nagy számú néptánckutató találkozhasson. A magyar rendezők ugyanis lehetőséget kaptak arra, hogy olyan kelet- és dél-kelet-európai kutatókat is meghívjanak, akik nem tagjai a Nemzetközi Népzenei Tanácsnak, mint pl. az albán RAMAZAN BOGDANI, a török ACHMET ÇAKIR, az örmény EMMA PETROSJAN, ZSENJA HACSATRJAN, az orosz MARIJA ZSORNIC-KAJA, a szlovák STANISLAV DUŽEK. (A lengyel, a bolgár és a jugoszláv táncfolkloristák már korábban is részt vettek az ICTM munkájában.) Hosszú ideje először kerülhetett sor román táncfolklorista, CONSTANTIN COSTEA magyarországi látogatására.

A két fő téma — az eszközös táncok és a néptáncok átadása-átvétele — számos olyan elemzési szempontot hozott felszínre, amelyek remélhetőleg nagymértékben hozzájárulnak majd e kérdések nemzetközi méretű összevetéséhez és tisztásához. Pillanatnyilag eredményként könyvelhetjük el azt is, hogy az etnológiai alapokra, s a kulturális antropológia elveire építkező nyugati kutatás és a más gyökerekből táplálkozó európai táncfolklorisztika eredményei közvetlenül szembesülhettek egymással a kutatók személyes találkozása révén.

A szimpóziум egyik legérdekesebb szakmai eseménye a néptáncok strukturális elemzéséről szóló kerekasztal-vita volt. Az „asztal körül” a téma nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő szakemberei ültek: ADRIENNE KAEPLER, ANCA GIURCHESCU, PESOVÁR ERNŐ, LISBET TORP és JAN-PETTER BLOM. A vita WILLIAM C. REYNOLDS elnökletével folyt. A különféle elemzési iskolák és módszerek ismertetéséből, valamint a hozzászólásokból leszürethető tanulság szerint minden tánc kultúrára egyaránt érvényes, univerzális formai elemzési módszer kidolgozása lehetetlennek tűnik. Az egymástól lényegesen eltérő tánc kultúrák olyan különböző formai jegyeket hordoznak, amelyek csak önmagukból kiindulva alakíthatók a tartalmi sajátosságoknak is megfelelő érvényes rendszerré. A tartalom, a jelentés feltárása felé haladva fő célunk inkább egymás elemzési szempontjainak és módszereinek megismerése és lehetőség szerinti kölcsönös átvétele lehet.

Kihasználva az alkalom nyújtotta lehetőséget, a vendégeket megismertettük a magyar néptánc-kutató iskola létrejöttének alapjával és továbbfejlődésének forrásával, nemzeti néptáncgyűjteményünkkel is. A gyűjtemény méreteit és jelentőségét értékelve a jelenlévő elméleti szakemberek véleménye szerint fontos volna, hogy a magyar néptánc-kutatás eredményei még szélesebb körben, világnyelvekre lefordítva legyenek hozzáférhetőek valamennyi érdeklődő számára. Az itt felhalmozott tudás így válhatna a magyar művelődéstörténet és táncművészet gazdagításán túl a nemzetközi néptánc-kutatás közkincsévé. (Elébe megy ennek a kívánságnak az az idegennyelvű kötet, amely MARTIN GYÖRGY válogatott munkáiként a Soros Alapítvány támogatásával készül.)

A szimpóziumon elhangzott előadások gyűjteménye a *Studia Musicologica* című folyóirat különszámaként jelenik majd meg az MTA támogatásával.

FELFÖLDI LÁSZLÓ
FÜGEDI JÁNOS
PÁLFY GYULA

Tudományos tanácskozás Tokajban

1990. szeptember 21—22.

Azzal, hogy 1985-ben új otthonában megnyílt a Tokaji Múzeum, nemcsak reprezentatív környezetbe költözhetett a közgyűjtemény, s megnyílhatott új állandó kiállítása („Ezen Hegyaljának Tokaj az czimere”), hanem ehhez az alkalomhoz kapcsolták a megyei irányító szervek, mindenekelőtt a múzeumok megyei igazgatósága az intézmény személyi fejlesztését is. Ez Tokaj esetében azt is jelentette, hogy az 1962-ben helytörténeti közgyűjteményként elfogadott intézménynek önálló igazgatója, szakmuzeológusa is lehetett. Ezzel a Tokaji Múzeum felzárkózott a sárospataki Rákóczi Vármúzeum, a mezőkövesdi Matyómúzeum, a szerencsi Zempléni Múzeum, no és a miskolci Herman Ottó Múzeum mögé.

Ezzel a lépéssel, bár kétségtelenül szerény műhellyel, de gyarapodott a vidéki muzeológia. Ez a megjegyzés, talán nem hangzik túlzottan nagyképűnek akkor, amikor az 1990-es őszi tudományos tanácskozást méltatjuk. Ilyen típusú rendezvényre először 1985-ben került sor, akkor a gondolatot a Herman Ottó Múzeum támogatta, illetve pontosabban teljes erővel ügyelte. Majd a „Tokaj és Hegyalja” témakörre szűkítve az elképzelést, 2 év múlva, 1987-ben, s azóta minden évben megrendeztük a régió kutatását célzó tudományos konferenciákat. Tokaj és Mád mellett Erdőbénye, Olaszliszka és Vámosújfalú szerepeltek a kutatók repertoárján. Ilyenkor, s most is a Tokaji Múzeum mellett a megyei igazgatóság (Herman Ottó Múzeum), továbbá a Bessenyei György Tanárképző Főiskola (Nyíregyháza), a Kazinczy Ferenc Társaság (Sátoraljaújhely), s talán az elsők között illenék említeni a várost, Tokajt, fogott össze a cél elérése érdekében. Csak ezzel az összefogással valósulhatott meg eredeti elképzelésünk is, hogy az e tanácskozásokon elhangzott előadásokat füzeteként közreadjuk. Túl az *Árucseré és migráció* c. köteten (Miskolc, 1986. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XVIII.), amely a térség szakmai tevékenységét reprezentálja, minden eddigi tanácskozás anyagát megjelentettük, s végül is kialakítottunk egy, a céljainknak jól megfelelő kis füzet-sorozatot, a *Tokaj és Hegyalját*.

1990. szeptemberében változatlan céllal rendeztük meg a tanácskozást, ezúttal 3 színnyelven, éspedig Tokajban, Olaszliszván és Vámosújfaluban. Az eddig eltelt 4 esztendőben nem szabtuk tematikai határokat ezeknek a konferenciáknak. Kizárólag arra ügyeltünk, hogy az előadott témák a földrajz, a történelem, a néprajz stb. valamely szelete révén kapcsolatban legyen e jeles bortermeleő tájjal, Hegyaljával. Ezt minden esetben sikerült is megtartaniuk az előadóinknak. Közben azonban már mutatkozott egy túlburjánzásra utaló jelzés is. Érthetően nem tiltakozhattunk (különösen nem utólag) e tágítási törekvésekkel szemben. Majd 1991-ben szabunk kereteket, fogalmaztuk meg, s így is tettünk, amikor konferenciánk témájául csak egyetlen települést, Bodrogkeresztúrt jelöltük ki. Visszatérve az 1990-es konferenciára, összesen 27 előadó, illetve 28 téma szereplésével kellett számolnunk. Mint mindig, most is a 3 nagyobb tudományszak témái szerepeltek e találkozóson. Mindenekelőtt a földrajz szakemberei tartották fontosnak, hogy kutatási területük anyagával szerepeljenek. BOROS LÁSZLÓ *Tokaj népeségföldrajza*, DOBÁNY ZOLTÁN *A Taktaköz szerepe Tokaj gazdasági életében*, FRISNYÁK SÁNDOR *Olaszliszka helye és szerepe a hegyaljai mezővárosi agglomerációban*, SÜLI-ZAKAR ISTVÁN *Olaszliszka társadalomföldrajzi szerepe* címmel tartott előadást. Népes gárda képviselte a helytörténetírást is. TAKÁCS PÉTER *Az 1641-es hegyaljai szőlőrendtartás*, továbbá *Olaszliszka és Vámosújfalú népe az úrbérrendezés idején*, NÉMETH GÁBOR *A szokásjog Tokaj Hegyalján a XVI—XVIII. században*, BENCSIK JÁNOS *A kismemesség Tokajban a XVIII. században*, UDVARI ISTVÁN *Sáros megye és Tokaj-Hegyalja kapcsolata a XVIII. században*, SZÁLIPSZKI PÉTER *Közigaz*

gatás Tokaj-Hegyalján az 1870-es években, KOVÁTS DÉNESNÉ Kurrenssek és dobolási könyvek a Hegyalján, különös tekintettel Tokajra, MAKOLDI SÁNDORNÉ A tokaji Székely-család, RÉMIÁS TIBOR Erdőbenye XVIII. századi gazdasága és társadalomszerkezete az összeírások tükrében, SISKÁ JÓZSEF Az olaszliszkai protestáns közösség a XVIII—XIX. században, SÁNDOR ENDRE Adalékok a vámosújfalui reformátusság történetéhez, CSŐRI ISTVÁN A megyaszóiak társadalma a XIX. század elején, HÖRCSIK RICHÁRD pedig A sárospataki kollégium gazdálkodása címen számtoltak be legújabb kutatási eredményeikről.

Néhány néprajzi téma is szerepelt a tudományos tanácskozáson. SZABADFALVI JÓZSEF A hegyaljai kádármesterségről, BŐDI ERZSÉBET Vámosújfalu népi táplálkozásáról, CSŐSZ-SZABÓ ISTVÁN Egy vámosújfalui parasztcsaládról beszélt. Természetesen voltak más témakörből is előadók e találkózón is, így MEZŐ ANDRÁS (Hegyaljai jobbágynevek a XVI. században), CSIGE KATALIN (Nyelvjárási és művelődéstörténeti megfigyelések a régi tokaji hivatalos nyelvben), DANKÓ IMRE (Tardy Lajos tokaji kutatásai, Az olaszliszkai műemléki híd), KONKOLYNÉ GYÜRŐ ÉVA (Tájhasznosítás és népességeltartó képesség Tokaj-Hegyalján a XIX. században), JÁNOSI ISTVÁN (Latin epigrammák a tokaji borról), FEHÉR JÓZSEF (A bodrogolvaszi kincselet története) és HÖGYE ISTVÁN (Tompá Mihály egyik regéjének valóságalapja) vállaltak előadásokat.

Egy megjegyzésben már utaltunk arra, hogy sajnos a tervezet egy kisebb százalékából nem lehetett előadás, hiszen a jelentkezőket többször akadályozták a szokott események abban, hogy szerepelhessenek a tokaj-hegyaljai tudományos tanácskozáson. Nagyon bízunk azonban abban, hogy szorító gazdasági helyzetünk ellenére is megjelenhetik az V. kötetünk is a tanácskozás anyagával.

BENCSIK JÁNOS

A Veszprémi Akadémiai Bizottság Néprajzi Munkabizottságának ülése

Győr, 1990. november 15.

1990. november 15-én a győri Xantus János Múzeum volt házigazdája a VEAB Néprajzi Munkabizottsága ülésének.

Az előző ülésen leköszönt elnök, SELMECZI KOVÁCS ATTILA összegezte és értékelte az elmúlt négy év munkáját. A ma mintegy 70 főt számláló Néprajzi Munkabizottság, annak ellenére, hogy a VEAB-tól a négy év során mindössze 10.000 Ft anyagi támogatást kapott, az egyik legjobban működő munkabizottság volt. Szervezte, koordinálta a Dunántúl északi felén folyó tájkatásokat (Káli-medence, Somlóvidék, Zala és Vas megyei, valamint a történeti Komárom megye területén folyó kutatások), ezek eredményeiről a *Dunántúli Néprajzi Napok*, valamint konferenciák alkalmával rendszeresen beszámolt. Több publikáció is megjelent e regionális kutatásokról.

A VEAB által szervezett *Dunántúli Néprajzi Napok*on ma már rendszeresen részt vesznek a határainkon túlról érkező néprajzosok, önkéntes gyűjtők is. A szombathelyi és nagykanizsai tanácskozáshoz kapcsolódva módunk nyílt egy-egy tanulmányi kirándulás keretében Burgenlandba és Alsólendva környékére is ellátogatni.

A Néprajzi Munkabizottság más intézményekkel közös rendezvények, kiállítások előkészítéséből, szervezéséből is kivette a részét. Ilyen volt az *Ethnographia Pannonica*nak az árucserre néprajzával foglalkozó VIII. ülése Székesfehérváron, amelyhez kiállítás is kapcsolódott, a

Bátly-émlékülés ugyancsak Székesfehérváron, és a SEBESTYÉN GYULA születésének 125. évfordulójára rendezett emlékülés Köveskálon. A Néprijzi Munkabizottság igyekezett összehangolni munkáját a VEAB más szakbizottságainak, elsősorban a Kézművesipartörténeti és a Magyarágkutató Munkabizottságnak a tevékenységével. Az elmúlt évben a Néprijzi Munkabizottság munkája mintha kissé megtorpant, visszaesett volna, elmaradt pl. a tervezett Somló-kutatás is. Mindez azzal magyarázható, hogy tagtársaink a kedvezőbbé vált körülmények hatására energiájuk nagy részét a határaikon túl élő magyarág kutatásának, kapcsolatok kiépítésének szentelték.

A VEAB szeptemberi tisztújítása alkalmával LACKOVITS EMŐKE lett bizottságunk elnöke, titkárai pedig KÖVECSSES VARGA ETELKA és SZACSVAY ÉVA. LACKOVITS EMŐKE ismertette és vitára bocsátotta a vezetőség által javasolt, több évre szóló kutatási programot. Eszerint két nagy téma köré csoportosulnának a kutatások, melyeket a kutatók változatos előképzett-ségének, érdeklődésének megfelelően sokoldalú megközelítéssel lehetne feldolgozni. Egyik fő témakör az emberi élet fordulói lennének, a születés—keresztelő, párválasztás—lakodalom, halál—temetés fő problémakör köré csoportosítva, míg a másik fő kutatási téma a munkaeszközök és azok néprijzi feldolgozása lenne. LACKOVITS EMŐKE hangsúlyozta a Pécsi Akadémiai Bizottság Néprijzi Szakbizottságával, valamint a rokon tudományok képviselőivel (régészekkel, levéltárosokkal, történészekkel) való együttműködés szükségességét, ami kutatásainkat térben és időben is kiszélesíthetné. Javasolta továbbá, hogy a Néprijzi Munkabizottság ezentúl évente két alkalommal tartson összejövetelt. A tavaszi kétnapos összejövetelek alkalmával egy-egy múzeum gyűjteményeit, a helyi kutatásokat, problémákat, valamint a környék néprijzi láttnivalóit ismerhetnének meg behatóbban, míg az őszi találkozó előadói konferencia lenne. Tavaszi szakmai tanácskozásunk színhelye 1991-ben Csorna lesz.

Délután a program a Xantus János Múzeum kajárpéci komplex kutatásainak ismertetésével folytatódott. FIEGLER ANDRÁS régész és PERGER GYULA néprijzkutató vetítéssel kísért előadásban számoltak be több éve folyó kutatómunkájuk eredményeiről. Számunkra a legnagyobb élvezetet azoknak a XVIII—XIX. századi temetőben régészeti módszerekkel feltárt néprijzi tárgyakkal a kézbevétele jelentette, amelyek ékesen bizonyították a néprijzos és régész szakemberek együttműködésének szükségességét és eredményességét.

H. CSUKÁS GYÖRGYI

Tanácskozás a városi néprijzról

1990. nov. 19-én a Budapesti Történeti Múzeum (BTM) konferenciát rendezett „a legtagabb értelemben vett városi néprijz”-ról. Ez a meghívóban szereplő megfogalmazás azt kívánta jelezni, hogy a szervezők várják mindazokat a szakembereket, akik tudományáguk, illetve korábbi munkásságuk alapján e témakörrel kapcsolatban számításba jöhetnek.

VOIGT VILMOS tanszékvezető (ELTE) először a kutatáshoz szükséges pénzügyi támogatás előteremtéséről beszélt. Úgy vélekedett, hogy az egyre nehezedő gazdasági körülmények között az idegenforgalmi hivatalokkal kellene tárgyalni egy „budapesti néprijzi túra” megszervezéséről és ehhez kapcsolódóan talán anyagi segítséget nyújtanának egy, a főváros néprijzával foglalkozó klállítás létrehozásához és egy szórólap megjelentetéséhez. Továbbá azon véleményének adott hangot, hogy Budapest esetében nem egyszerűen városi, hanem speciálisan nagyvárosi néprijzról van (lehet) szó. Ha külföldi párhuzamok után kutatunk, akkor elsősorban Bérlin jöhet számításba.

TÓTH IMRE muzeológus (BTM) a kisipari munkafolyamatok filmezését sürgette.

SZIKOSSY FERENC főigazgató (Legújabbkori Történeti Múzeum) kifejtette, hogy az 1945 előtti burzsoázia életmódjának tárgyi emlékei sajnálatosan hiányoznak a közgyűjteményekből. E tárgyak komplex gyűjtésére ma már nincs remény, viszont megvalósíthatók és szükségesek is lennének az erre a társadalmi rétegre vonatkozó családtörténeti kutatások. Végül megemlítette, hogy a lakosság életmódjának muzeológiai dokumentálásával a XX. század első harmadában működött Társadalmi Múzeum már megpróbálkozott. Ilyen irányú tevékenységük megismerése hasznos lehet a mai kutatás számára.

KŐSZEGI FRIGYES főigazgató-helyettes (BTM) egyrészt az angolszász „cultural anthropology” terminushoz hasonlóan a „városi néprajz” komplexitását hangsúlyozta, másrészt a budapesti néprajzi anyagok katalógusszerű publikálását javasolta.

BOGYIRKA EMIL igazgató (Pesterzsébeti Múzeum) felajánlotta anyagi segítségét egy soroksári néprajzi gyűjtéshez, sőt kész egy idevágó tanulmány megjelentetésére is. Múzeumában szívesen látna egy néprajzi anyagot bemutató kiállítást.

DÖMÖTÖR ÁKOS igazgató (Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény) a XIII. kerület lakosságának jellegzetes rétegeiről, a munkavégzéshez kapcsolódó migrációról, valamint a ma is gyűjthető mondásokról elbeszélésekről beszélt.

SZUHAY PÉTER muzeológus (Néprajzi Múzeum) szerint nem „városi néprajz”-ot, hanem komplex társadalomtörténeti módszert kell kidolgozni. Vitatta az előzetesen eljuttatott vitaanyag azon megállapítását, hogy az életmód intézményes részei a városi néprajz feladatkörén kívül esnek.

KÖRMÖCZI KATALIN muzeológus (Nemzeti Múzeum) szintén úgy vélekedett, hogy a társadalom átfogó vizsgálatát nem vállalhatja el egyetlen tudományág sem, mert annak nem tud eleget tenni.

GÁL ÉVA muzeológus (BTM) történeti szempontból kritizálta az előbb már említett vitaanyagot, a kutatási témák közül hiányolta a kultúrát és a vallást, a társadalom felosztásából pedig a kézművest, a kereskedőt, a kispolgárt.

HAVASSY PÉTER (BTM) mint Budapest helytörténeti szakfelügyelője arra figyelmeztetett, hogy a tárgyak gyűjtése mellett a színhagyományok, a szóbeli adatok rögzítésére is törekedni kell, s ezt a munkát a helyi gyűjteményekkel nem rendelkező kerületekben kellene elkezdni.

NAGY DEZSŐ muzeológus, saját tapasztalatai alapján, néhány konkrét példát említett a városi néprajz köréből.

A vitát e sorok írója vezette és zárszavában ismételt hangsúlyozta, hogy ez a megbeszélés próbálkozás és kísérlet kívánt lenni a téma iránti érdeklődés felmérésére, javaslatok, ötletek gyűjtésére és a muzeológiai tennivalók megfogalmazására.

LÉTAY MIKLÓS

Néprajzi konferencia Sepsiszentgyörgyön

A Kriza János Néprajzi Társaság, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum, a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum és a VEAB Magyarországkutató Munkabizottsága 1990. december 8. án és 9-én *Vallásosság az egyén és a falusi közösségek mindennapjaiban és ünnepein* címmel okumenikus vallási néprajzi konferenciát rendezett a sepsiszentgyörgyi múzeumban. A rendezvény megszervezéséhez a Háromszék megyei Művelődési Felügyelőség, valamint a helyi református és katolikus egyházközösségek is hozzájárultak.

Régi álom vált valóra e találkozóval, ahol hivatásos és amatőr néprajzosok jöttek össze Csehszlovákiából, Ausztriából és Magyarországról. Sajnos ezúttal a vajdasági magyarság képviselői nem jelenhettek meg.

A meghívott vendégek (mintegy ötvenen) programja már december 7-én délután elkezdődött a múzeum főépületében a *Román népi ikonok* című kiállítás megnyitásával. Ugyanitt volt megtekinthető az *Istenes életre készítő alkotások (Képek a dunántúli vallásos népeletről)* című kiállítás a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum szakrális gyűjteményéből.

December 8-án KÓNYA ÁDÁM, a Székely Nemzeti Múzeum igazgatója mondott megnyitó beszédet, majd a megyei Művelődési Központ főtanácsosa üdvözölte a megjelenteket. Az ülészakon P. DACZÓ ÁRPÁD LUKÁCS ferences áldozópap, önkéntes néprajzi kutató, valamint GRÁFIK IMRE, a Vas Megyei Múzeumi Igazgatóság igazgatója elnökölt. 8-án és 9-én a következő előadások hangzottak el: *Az egyház szerepe a népi értékrend kialakításában* (NAGY OLGA), *Népünk hitvilága* (P. DACZÓ ÁRPÁD LUKÁCS), *Vallási ábrázolások, vallásos feliratok a magyar paraszti kultúrában* (LACKOVITS EMŐKE), *Képek a „szent” sarokban* (K. CSILLÉRY KLÁRA), *Szagrális néprajzi tárgyak restaurálási problémái* (KONCZ PÁL), *Népi vallásos élet Előpatakon a II. világháború előtt* (MOLDOVAN NICOLAE), *Vallásos szokások a burgenlandi és a székelyföldi r. k. magyarságnál* (SALAT IMRE), *Vallási kölcsönhatások a szórványmagyarság körében* (VETÉSI LÁSZLÓ), *Templombajárás és vallási élet* (PETÁNOVICS KATALIN), *Az éneklés és az énekeskönyv szerepe a református vallásosságban* (SZACSVAY ÉVA), *Imák, imaalkalmak a családban és hatásuk a vallásos életre* (MADAR ILONA), *A búcsújárás szerepe a vallásosság ápolásában* (BARNA GÁBOR), *Csiksomlyó helye a magyarok búcsújárásában* (TÁNCZOS VILMOS), *A gyermekek vallásos nevelése a családban és a falusi közösségekben* (GAZDA KLÁRA), *A látomások szerepe a közösségek vallási életében* (POZSONY FERENC), *Kántorkodás a moldvai magyarság körében* (SERES ANDRÁS), *A néprajzos képzés problémái Erdélyben* (KATONA ÁDÁM).

Az ülészak programjában vallásos, illetve kulturális rendezvények is szerepeltek. A román ortodox katedrálisban IOAN CUCU parokiális lelkes a bizánci ikonográfiát ismertette. P. DACZÓ ÁRPÁD LUKÁCS szeplőtelen fogantatás napi ünnepi szentmisét celebrált. CSIHÁ KÁLMÁN, az Erdélyi Református Egyházkerület püspökének jelenlétében egy új református templom alapkövetételére került sor, végül pedig a sepsiszentgyörgyi református Vártemplomban a helyi zeneiskola tanárai által adott ünnepi hangverseny zárta a nagyon változatos rendezvényt.

A gazdag programmal megszervezett konferencia és a kedves vendégfogadás a főszervezők (GAZDA KLÁRA és LACKOVITS EMŐKE) szaktudását és szorgalmát dicséri, amelyhez hozzájárult a város lakosainak vendégszeretete is.

DÁNIEL ERZSÉBET
BALÁZS LAJOS

Néprajz és számítógép

1991. február 7-én *Néprajz és számítógép* címmel konferenciát rendeztek a Néprajzi Múzeumban. A rendezvény célja az volt, hogy a szakembereket megismertesse azokkal a gyakorlatban is használt számítástechnikai eszközökkel és alkalmazásokkal, amelyeket a néprajz és más történeti kutatási ágak képviselői felhasználhatnak a munkájukhoz. A konferencia mintegy 160 résztvevője egy nagyméretű bemutatón vehetett részt. Délelőtt a következő előadások hangzottak el. KIRÁLY FERENC *Néprajzi Tárgyarchívum (eredmények és célok)*, BENDA GYULA *Inventáriumkutatás és számítógép*, PRÓSZÉKY GÁBOR *A magyar nyelvű, tájnyelvi szövegek és a szinonimák problematikája társadalomtudományi adatbázisok építésekor*, MARGOT SCHIND-

LER A *Museum für Österreichische Volkskunde* tárgyainak gépi nyilvántartása.

KIRÁLY FERENC előadásában beszámolt a Néprajzi Múzeum számítógépes tárgynyilvántartásának munkálatairól. A *Néprajzi Tárgyarchívumnak* (továbbiakban NT) nevezett rendszer távlati célja, hogy olyan közhasznú információs rendszerként működjön, amely a magyar népi kultúra múzeumi tárgyakban, tudományos dokumentációkban, publikációkban megtestesülő ismeretegyüttesét átfogja. Információt szolgáltat a mindennapi muzeológiai munkához és a tudományos kutatáshoz egyaránt. Az NT tudásbázisa segítséget nyújtana az összefoglaló munkák megírásához, a kutatási irányok kijelöléséhez. Az elkövetkező 2—3 évben szeretnének felépíteni egy — a múzeum munkáját racionalizáló — információs rendszert. Az NT 1950-től 1968-ig beleltározott 51540 darab tárgyat — a meglévő dokumentáció alapján — huszonnégy szempont szerint ír le. A számítógépes tárgyleírás adatai a következők: leltári szám, megnevezés, népi név, darabszám, anyag és technika, méret, a használat ideje, helye, a készítés helye, a gyűjtés helye, a készítés ideje, a használat ideje, állapot, a megszerzés ideje, a megszerzés módja, az eladó vagy ajándékozó neve és címe, a gyűjtő neve, a leltározó neve, a gyűjtemény neve, a használat adatai, irodalmi adatok, adattári adatok, a leíró neve, fotó megléte. A leírókarton 2. pontját (tárgyleírás) később kezdik feldolgozni.

MOLNÁR MÁRIA és GYÖRGYI ERZSÉBET hozzászólásában a muzeológus és néprajzkutató szemszögéből nézve ismertette a rendszert. Referandumukból kiviláglott, hogy még nagyon sok erőfeszítésre, az adatok további ellenőrzésére, kiegészítésére lesz szükség a problémamentes használat megteremtéséig. BENDA GYULA történész a Néprajzi Múzeum inventáriumkutatási programjának eddigi tapasztalatai és a nemzetközi eredmények alapján elemezte a számítógép szerepét a hagyatéki leltárok vizsgálata során. PRÓSZÉKY GÁBOR matematikus és nyelvész előadásában arról beszélt, hogyan tudjuk maradéktalanul megőrizni a magyar történeti és tájnyelvi adatok nyelvi sajátosságait a számítógépes adatbázisaink felépítése közben. MARGOT SCHINDLER (Bécs. *Museum für Österreichische Volkskunde*) a múzeumi számítógéphasználat ausztriai gyakorlatáról számolt be.

A délutáni programot bemutatók alkották, amelyek sorából ki kell emelni RÁDULY EMIL (Szabadtéri Néprajzi Múzeum) TEXTAR alkalmazását precizitása és néprajzi vonatkozása miatt. A Szabadtéri Néprajzi Múzeum teljes gyűjteményi nyilvántartását és feltárását (műtárgyak, különböző audiovizuális gyűjtemények, fotótárak, adattárak, dokumentáció-gyűjtemények, szakkönyvtár) számítógépek segítségével végzik. A számítógépes adatkezelési rendszer kialakításánál azt a célt tűzik ki, hogy a múzeum sajátosságaihoz teljes mértékben alkalmazkodva, a leltári nyilvántartási feladatokon túlmenően olyan adatbázist alakítsanak ki, amely a múzeumi tevékenységnek minden területét átfogja: a leltározatlan tételek egyedi vagy csoportos nyilvántartásától kezdve a restaurálás—konzerválás dokumentálása, a raktározás, a kiállítás-tervezés és a kiállítási tárgynyilvántartás feladatköréig, illetve a múzeum teljes anyagára épülő népi építészeti archívum kiépítéséig.

A délutáni bemutatón három képfeldolgozó rendszer szerepelt (Nemzeti Múzeum — VT-Soft, Tudorg, SZKI Pixel). Ezek az alkalmazások, amelyek a közeli jövőben általánossá válhatnak, új lehetőségeket teremtenek a képi anyaggal dolgozó kutatók számára. FARKAS MÁRTA (MTA Zenetudományi Intézet) magyar—angol ikonográfiai adatbázisa 5000 kép elemzését végezte el. Rendszere egyelőre csak a képek kulcsszavakkal történő leírását tartalmazza, de hiányoznak maguk a fotók. Értékes eszköz lehet a néprajz számára az MTA Régészeti Intézetnek geográfia adatkezelő rendszere. Bemutatójuk bebizonyította, hogy a számítógép megkönnyítheti a különféle jelenségek térbeli ábrázolását és elemzését.

A rendezvényen bemutatót és előadást tartottak az *Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program* képviselői is. Ez a program a bemutatón szereplő számos számítógépes alkalmazás felépüléséhez járult hozzá. Az általuk üzemeltetett számítógépes hálózaton keresztül megoldható a hazai és külföldi intézmények információcseréje.

A konferencián végül is nagyon kevés szó esett a számítógép és a néprajz lehetséges kapcsolatairól. A résztvevők a mindennapi munkát megkönnyítő számítástechnikai eszközökkel és kész alkalmazásokkal ismerkedhettek meg.

KIRÁLY FERENC

Farsangi népszokások

A Kriza János Néprajzi Társaság vándorgyűlése Szovátán (1991. február 23—24.)

A Kriza János Néprajzi Társaság (KJNT) 1991. február 23—24-én tartotta idei első vándorgyűlést Szovátán, *Farsangi népszokások* címmel. Erdély és Magyarország különböző magyar, román és szász néprajzi tájegységeinek témába vágó szokásairól hangzottak el előadások a következő sorrendben: 1. UJVÁRY ZOLTÁN: *A farsang* (felolvasta: KOTICS JÓZSEF), 2. KILIÁN ISTVÁN: *A XVIII. századi kézdivásárhelyi farsangi bohózatok*, 3. HANNI MARKEL: *Tézisek az erdélyi szászok farsangi hagyományairól*, 4. ION ȘEULEANU: *A népi kalendárium farsangi aspektusai*, 5. BARABÁS LÁSZLÓ: *Farsangi lakodalmas játékok Maroszáron*, 6. BALÁZS LAJOS: *Farsang-jellegű alakoskodások a csíkszentdomokosi lakodalomban*, 7. WAKABAYAH KAZUHIRO: *Japáni farsangi szokások*, 8. LACKOVITS EMŐKE: *Asszonyfarsang a Balatonfelvidéken* (felolvasta: KAKAS ZOLTÁN), 9. POZSONY FERENC: *Zártkörű asszonymulatságok*, 10. SZABÓ JUDIT: *A körtefái (Maros megye) farsangi szokások*, 11. BAGOSI JÓZSEF: *Berettyó-melléki farsangi szokások*, 12. ASZTALOS ENIKŐ: *Székelykallósi farsangi szokások*, 13. KOTICS JÓZSEF: *A medvesalji farsangi temetés*, 14. ANDRÁS IGNÁC: *A kászoni bikautés*, 15. KARDALUS JÁNOS: *Időszerű társadalmi—politikai jelenségek tükröződése a farsangi szokásokban*, 16. ZAKARIÁS ERZSÉBET: *Erdővidéki farsangi szokások, kecskével*, 17. CSERGŐ BÁLINT: *Küküllőkeményfalvi farsangi szokások*.

Az ülés a KJNT tavalyi gyűjtőpályázatának eredményhirdetésével zárult. A pályázatra 17 szerző 34 dolgozata érkezett be, amelyek elbírálásánál kettős szempont érvényesült: az anyaggazdagság és a feldolgozás korszerűsége (módszer, a téma kulturális kontextusba ágyazása). A fentiek alapján a következő szakavatott és önkéntes kutatókat—gyűjtőket díjazták. Néprajzi témakör: BALÁZS LAJOS, BÍRÓ GÁBOR, MAJOR MIKLÓS és NAGY ÖDÖN. Nyelvtan, névtan témakör: CSERGŐ BÁLINT, MAGYARI ETELKA, TÖRÖK ALBERT. Dicséretben részesültek: CSERGŐ BÁLINT és TANKÓ GYULA. Forrásértékű dolgozatokat küldtek: ASZTALOS ENIKŐ, FEIERNÉ FEKETE ILONA, GYÖNGYÖSSY ÉNÉK BOKOR EMMA, KARDALUS JÁNOS, KOMÁROMI TÜNDE, KUN KRIZA ILONA, MAKAI ROZÁLIA, TÖRÖK ALBERT, WASS GYÖRGY, és RÁCZ JÁNOS.

A vándorgyűlést POZSONY FERENC, ZAKARIÁS ERZSÉBET és BARABÁS LÁSZLÓ vezették.

A rendezvény keretében még az alábbi eseményekre került sor. Bemutatták a társaság 2000 x 800 mm méretű zászlóját, melynek fehér anyagán a *Kriza János Néprajzi Társaság* fekete hímezésű felirat olvasható, alatta pedig a társaság rozetta-szimbóluma látható. A zászlót ZAKARIÁS ERZSÉBET, a társaság titkára hímezte.

TÓFALVI ZOLTÁN megnyitotta BÁLINT ZSIGMOND *Farsangi játékok* című fotókiállítását és BANDI DEZSŐ szőnyegkiállítását. A társaság tagjai a gyűlés másnapján megnézték a református kibédiék farsangi felvonulását, ahol RÁDULY JÁNOS, a jeles mese- és népballada-kutató volt a házigazda.

BALÁZS LAJOS

OKTATÁS

A népművészet oktatása az Iparművészeti Főiskolán

JANKÓ JÁNOS a *Millenniumi Faluról* szóló ismertetésében azt írta, hogy „házánkban a néprajz szülei az iparművészet és háziipar voltak ...” Már ez a megjegyzés is utal arra, hogy kezdetben szoros kapcsolat volt a néprajz — különösen a népművészet — és az iparművészet között. Bár ez a viszony az évtizedek során sok változáson ment keresztül, érdemes végigkövetni a néprajz, a népművészet oktatását az Iparművészeti Főiskola, illetve jogelődje, az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola 110 éves fennállása során.

A századvég mozgalmas világában megnőtt az érdeklődés a művészet addig nem vagy kevésbé ismert területei iránt. A gyári termékek mind szélesebb körben való elterjedése ellenében a korábbi szellemiséget Idéző háziipar, kézművesség és a paraszti kézimunka felé fordult a figyelem. Az Angliából származó preraffaelita mozgalom szellemétől áthatva megfogalmazódott a művészi ipar igénye, majd alkotók egész nemzedéke munkálkodott a magyar iparművészet megteremtésén.

A korszak törekvései között fő szerepet játszott az ezredéves fennállását ünneplő ország identitásának keresése, sajátosságainak felfedezése, a *nemzeti stíl* jellegzetességeinek megfogalmazása. A történelmi hagyományon kívül az érdeklődés középpontjába került a paraszti kultúra világa, főleg a díszített tárgyak, az ünnepi szokások reprezentatív formái.

Az 1880-ban alapított Magyar Királyi Iparművészeti Iskola első évtizedeiben a népművészet — különösen a díszítőművészet — központi szerepet kapott. Ekkor láttak napvilágot HUSZKA JÓZSEF magyar díszítményeket bemutató albumai, amelyek az egész iparművészeti oktatást mintegy fél évszázadra meghatározták. (Maga HUSZKA is tanított rövid ideig az iskolában „ősmagyar ornamentiká”-t.) HUSZKA felfogását követte a jelentős tanáregyéniség, GRÓH ISTVÁN (1896-tól 1926-ig tanár, 1917-től 1926-ig igazgató), aki „magyaros díszítőformák”-at javasolt a tanítványok „első szellemi táplálék”-ának. GRÓH kezdetben az erdélyi varrottások mintakincsére támaszkodott, majd vizsgálat alá vette a felvidéki népi építészetet, különösen a vakolatdíszes házak ornamentikáját. Számos albumban jelentette meg gyűjtéseit, amelyekben nemcsak eredeti anyagot közölt, hanem saját és tanítványainak tervezéseit is. Munkájának célját így határozta meg: „Nem az etnográfia, a tárgyi néprajz anyagának gyarapítása indított arra, hogy a kötet anyagát összegyűjtsem, sem a divatos mustrák szaporítása, hanem olyan cél, amelyet a különben tiszteletre méltó etnográfiai tudománynál még nagyobbban látok, a *mi* díszítőművészetünk létrejöttének előmozdítása...”

GRÓH 1904-től kezdődően több száz fényképfelvételt készített Erdély területén, amelyekből könyveiben MALONYAY is szép számmal közzé tett. A könyvsorozat anyagának összegyűjtésében az iskola több tanára és hallgatója is részt vett. Az út során gyűjtött tárgyi anyag egy része az Iparművészeti Iskola tulajdonába került. A főleg himzésekből, szöttesek-ből, bokályokból és kályhacsempékből álló anyag oktatási célokat szolgált, évtizedeken át másolták a növendékek az üvegszekrényekben elhelyezett tárgyakat. (Az 1954-es, Kinizsi utcából való elköltözéskor a gyűjtemény elenyészett. BODOR FERENC könyvtáros ázott elő néhány darabot, amelyeket 1982-ben *Malonyay-hagyaték* címmel mutattak be a Gödöllői Galériában.)

A korszak meghatározó személyisége, KÖRÖSFŐI KRIESCH ALADÁR a preraffaelita elvek legteljesebb megvalósítója hazánkban. Az általa létrehozott gödöllői művésztelepen a *Gesamtkunstwerk* szellemében az iparművészet egyenrangú szerepet játszott a képzőművészettel. A tolsztojánus, szocialisztikus elvek szerint működő szövóműhelyben

a művészek együtt dolgoztak a helyi lakosokkal.

KÖRÖSFŐIT 1907-ben kinevezték az Iparművészeti Iskola díszítőfestészet tanáranak, egyúttal a gödöllői szövőműhelyt Szőnyeg Tanszékként az iskolához csatolták és állami támogatást biztosítottak számára. A század első évtizedeiben megfordult ott jóformán mindenki, aki textillel foglalkozott és magával vitte Gödöllő szellemiségét, a népművészet iránti vonzódását.

A Tanácsköztársaság alatt KÖRÖSFŐIT megfosztották a szövőműhely vezetésétől, 1920-ban bekövetkezett halálával lezárult a Gödöllői Művésztelep jelentős korszaka. Az Iparművészeti Iskolához tartozó tanműhelyt testvére, NAGY SÁNDORNÉ KRIESCH LAURA vezette tovább. Az 1927-ig működő szövőiskola nem tudott az újabb idők kihívásainak megfelelni, tevékenysége jelentéktelenné vált.

Az iskola munkájában fontos helyet foglaltak el az építészeti tervező feladatok. Elsősorban a belsőépítészeti és díszítő munkák kaptak központi szerepet. A népművészeti motívumok felhasználása e területen is az oktatás lényeges részét alkotta. 1907-től 1946-ig tanított az iskolában a LECHNER ÖDÖN utáni fiatal építészmenedék tagja, GYÖRGYI DÉNES, aki a népművészet felhasználásában nemcsak a díszítőmotívumok átvételére szorítkozott, hanem egész tervezőtevékenységében érvényesíteni akarta a népi építészet hatását. 1918-ban eszmetársát és barátját, KÓS KÁROLYT is felkérték az oktatásban való közreműködésre, azonban a háborús események miatt állását nem tudta elfoglalni, Erdélyben maradt. A hasonló szellemben dolgozó THOROCZKAI WIGAND EDE 1919-ben kapott tanári megbízást. Munkásságának központjában az erdélyi népi építészet állt, a székely házat a magyar építészet őstípusának tartotta. Ennek alapján alakította ki sajátos formanyelvét. Építészeti tervezést tanított, valamint *Magyar otthon és családi házak* címmel hirdetett mesterképző kurzust. 1934-ben ANTAL DEZSŐ vette át a népművészetről és a magyar otthonról tartott előadásokat.

Kezdetől fogva jelentős tevékenységet folytatott az Iparművészeti Iskola Rézmetsző és Fametsző, majd Grafikai Szakosztálya. Természetesen itt sem maradt figyelmen kívül a népi díszítmények tanulmányozása és felhasználása. Az iskola népi és úri hímezésekből, valamint tervezésekből összeállított *Mintalapok* című időszakos kiadványt jelentetett meg, majd 1914 és 1919 között *Díszítő Művészet* címmel saját lapot adott ki. A *Művészi Ipar* és az ezt felváltó *Magyar Iparművészet* is gyakran közölte a tanárok és a növendékek népművészeti ihletű terveit.

Az 1930-as évek kezdetére a népies irányzatok elerőtlenedtek, a népi díszítőművészet ápolása a nőipariskolákba vonult vissza, ahol szinte kizárólag a népi hímezés táji formáival foglalkoztak. Mintegy a korszak summájaként jelent meg CZAKÓ ELEMÉR és GYÖRGYI KÁLMÁN gyűjteménye, *A magyaros ízlés*, amely szemelvényeket mutatott be a háziipar, a népművészet és az iparművészet termékeiből. CZAKÓ — aki az 1910-es években az iskola igazgatója volt — az eredeti népművészeti anyagot együtt közölte a növendékek alkotásaival. Felfogása szerint a „magyaros ízlés palotája” több szintből épül fel: „alul a földszinten van a népművészet s organikusán van felépítményként rászervezve az első traktuson a háziipar, a másodikon az iparművészet, még talán legfelül volna hely a képzőművészet számára is...”

A díszítőművészeti felfogás egyre inkább zsákutcába jutott, az iskolában ekkor már a népies motívumok másolgatása helyett a *Bauhaus* és más korszerűbb irányzatok hódítottak. A népművészet fokozatosan teljesen háttérbe szorult. GYÖRFFY ISTVÁN, a néprajztudomány meghatározó személyisége a HUSZKÁT követő GRÓH ISTVÁN és CZAKÓ ELEMÉR népművészeti felfogását a szakma oldaláról bírálta. Az iskola népművészettől való elfordulásáról így írt: „Gróh távoztával azután az Iparművészeti Főiskola elvileg is elszakadt a népművészettől. Növendékei azóta nem látogatják a Néprajzi Múzeumot. A népművészetnek szaktanára sincs a Főiskolán. Meg is látszik a magyaros iparművészetben, melyeknek termékei nem egyebek, mint egyéni művészkedések, némi népies sallanggal...”

A második világháború előestéjén, 1944-ben került az igazgatói székbe FÁY ALADÁR.

Programjaként értékelhetjük *A magyarság díszítő ösztöne* című könyvét, amelyben a népművészet felhasználásának új módszerét igyekezett felvázolni. A síkdíszítményekből kiinduló ornamentális megközelítés helyett — BARTÓK és KODÁLY nyomán — a népi díszítőművészetben rejlő lényegi összefüggéseket, törvényszerűségeket kereste, s ezzel akarta megalapozni a „népművészetben is hasznosítható magyar díszítőművészeti alaktan”-t. FÁY módszerének csak megfogalmazásáig jutott, a háború megakadályozta a folytatást.

1945 után DOMANOVSKY GYÖRGY muzeológus néprajzos kapcsolódott az oktatásba. *Népművészet és A magyar nép művészete* címmel hirdetett órákat, amelyek a hallgatók szabadon választhattak. A nagy tudású szakember elsősorban történeti stúdiumként tanította a népművészetet, főleg az elméleti kérdésekre helyeződött a hangsúly. Megnyílt viszont a lehetőség a múzeumi anyag tanulmányozására.

Időközben az Iparművészeti Iskolát főiskolává nyilvánították és nagy részét átköltöztették a Zugligeti útra. A Klnizsi utcában, az Iparművészeti Múzeum épületében csak a textil- és kerámiaműhelyek maradtak. A kézműves szakmai munkában valamennyire fennmaradt a népművészet hatása, jelenléte.

Az 1956-os évben egy kari értekezleten napirendre került a népművészet és az iparművészet viszonyának tisztázása. DOMANOVSKY tevékenységét megbírálták, mert munkáját elhanyagolta. Határozatot hoztak, amely szerint a népművészetre szükség van a főiskolán, de a továbbiakban nem tartják szükségesnek erre a célra státus fenntartását, csak meghívott előadóval kívánják megoldani a tárgy oktatását.

A határozat után az Iparművészeti Főiskolán csak a szaktörténet keretében folyt népművészetoktatás. A textilszakon BAKAY ERZSÉBET tanítványai BORBÉLY JOLÁNT hallgathatták, FLÓRIÁN MÁRIA a ruhásoknak tartott kurzust a népviseletekről, a kerámikusoknak, valamint az ötvösöknek KRESZ MÁRIA adott elő népművészetrel fűszerezett szaktörténetet. A muzeológus előadók révén a népművészeti témával foglalkozó hallgatók bejuthattak a Néprajzi Múzeum gyűjteményeibe, bár a két intézmény közötti kapcsolat egyáltalán nem mondható szorosnak, együttműködésről pedig végképp nem lehetett beszélni.

Az 1970-es években a több területen jelentkező népművészet iránti érdeklődés az iparművészetben is megfigyelhető volt. Fiatal alkotók a népi formavilágot alapul véve igyekeztek korszerű funkcióra és mai környezetbe illő tárgyakat tervezni. Néhányan jelentős eredményeket értek el, kerámiában PROBSTNER JÁNOST, KARDOS MÁRIÁT és KUN ÉVÁT, szövésben LANDGRÁF KATALINT és SZITTNER ANDREÁT lehetne kiemelni. A főiskolai oktatást a folklórhullám nem nagyon érintette, bár BODOR FERENC könyvtáros propagandával, kirándulások és alkotótáborok szervezésével mindent elkövetett, hogy a népművészet szele eljusson a főiskolára.

Az 1986-ban hosszú szünet után felélesztett tanárképzés keretében nyílt újra lehetőség a népművészet tananyaggá tételére. Nyolc félévből álló tantárgycsoportként, antropológiai, művelődéseméleti keretbe ágyazva folyik az oktatás. A kulturális antropológiát követi az etnológiai jellegű *Életformák, kultúrák* című tárgy. A magyar művelődés- és eszmetörténet tanulmányozása után a magyar népi kultúra következik. A népművészet formáin belül fontos helyet kapnak a folklorizmus és a tömegkultúra jelenségei. Az előadásokat, a könyvtári, múzeumi kutatómunkát csoportos és egyéni néprajzi gyűjtések egészítik ki. Az egész folyamatot két féléves *Kézműves gyakorlat* zárja, amelynek során a hallgatók a népi kézművesség azon módszereivel foglalkoznak, amelyek a vizuális kultúra oktatásában is alkalmazhatók.

Jelenleg a fenti tantárgycsoport oktatásában az alábbi tanárok vesznek részt: BORSÁNYI LÁSZLÓ antropológus, TATAI ERZSÉBET művészettörténész, TARJÁN GÁBOR néprajzkutató, KARDOS MÁRIA kerámikus és VIDÁK ISTVÁN kézműves.

A főiskolán az oktatás liberallizálásával megjelenő szabadon választható kurzusokon is lehetőség nyílik a néprajzi ismeretek átadására. A néhány napos Intenzív elméleti vagy gyakor-

lati foglalkozások keretében egy-egy szűkebb témakör, aktuális probléma feldolgozására kerül sor.

TARJÁN GÁBOR

Posztgraduális szociálintropológiai program az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tárgyi Néprajzi Tanszékén

1991. február 4-én megkezdődött a posztgraduális szociálintropológiai képzés az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszékén, az MTA—Soros Alapítvány anyagi támogatásával. Programját a tanszék oktatói és az MTA Néprajzi Kutató Csoport kutatói közösen dolgozták ki, az oktatók is zömmel ebből a két intézményből kerülnek ki. A képzésben részesülők, mind a hatan, az elmúlt néhány évben végzett néprajzkutatók.

A program életre hívását az a néprajztudományunkban már régóta tudatosult helyzet indokolja, hogy a magyar társadalomnéprajzi kutatások mind művelők számát, mind a vizsgálatok lehetséges szintjeinek kidolgozását és egymásra épülését tekintve elmaradnak a néprajz egyéb, a tudományok közötti munkamegosztásban amúgy is markánsabban kirajzolódó ágai mögött, sőt a társadalmi kontextus nem kielégítő ismerete a kulturális jelenségek más szempontból történő értelmezési lehetőségeit is csökkenti. Bár az egyetemi oktatásban önálló kollégiumok keretében eddig is lehetett szociálintropológiai és a magyar falusi társadalomra vonatkozó alapismereteket szerezni, az ilyen stúdiumok aránya a néprajzi képzés egészéhez viszonyítva csekély volt, és az arányok megváltoztatása aligha volna megoldható más oktatási célok sérelme nélkül.

Nemcsak arányokról van azonban szó. A szociálintropológiai látásmód, a társadalmi és kulturális jelenségeknek egy adott társadalmi csoport szemszögéből és egymásra hatásukban történő tanulmányozása az angol és az amerikai tudományos hagyományban gyökerezik, és eltér az erőteljesebben történeti és esztétikai érdeklődésű európai etnográfiától és folklorisztikától, amelynek a magyar néprajztudomány is része. A kutatások eltérő iránya és jellege más adatgyűjtési és feldolgozási technikákat igényel. Ez az eltérő szemlélet és még inkább a vele párosuló gyakorlati tudás csak keveseknek van igazán a birtokában Magyarországon, s ezen az adottságon csak évek múltán változtat az egyetemi alapképzést nyújtó, szélesebb ívű és viszonylag nagy hallgatói létszámú kulturális antropológia szak megindítása az ELTE-n 1990 őszén.

Ezek a megfontolások vezették a program tervezőit és szervezőit arra az elhatározásra, hogy már végzett néprajzkutatók, esetleg szociológusok, történészek szűk köre, nem több, mint hat fő számára, akik láthatólag a tudományos pályát választották, posztgraduális szociálintropológiai képzési programot alakítsanak ki, amelynek keretében mód nyílik egyes, kifejezetten a komplex társadalmak körében sikeresen alkalmazható szociálintropológiai kutatási technikák, módszerek elsajátítására, az ilyen kutatásokban felmerült új vizsgálódási irányok bemutatására, végül a kutatások távlatait meghatározó szociálintropológiai kutatásemélet és -etika végiggondolására.

A program felépítése tárgyak szerint a következő:

Első szemeszter.

- Az interperszonális kapcsolatok szociálintropológiai elemzése.
- Közösségtanulmányok.
- Történeti források társadalomnéprajzi hasznosítása.

Második szemeszter.

- A társadalomstatistikai elemzés lehetőségei.
- Döntéshozatal a falusi gazdaságban és társadalomban.
- A társadalomszerveződés szimbolikus mechanizmusai.

Harmadik szemeszter.

- Az antropológiai terepmunka episztemológiája.
- A szociálanropológiai társadalomkép alakulása.
- Általános módszertani szeminárium.

Negyedik szemeszter.

- A társadalomnéprajzi kutatás etikája és eredményeinek alkalmazása.
- A legfrissebb társadalomnéprajzi irodalom.
- Disszertáció-szeminárium a megírás fázisában.

Az egész képzés erőteljesen épít az előadók és a programban résztvevők együttműködésére, közös szellemi erőfeszítésére, amelynek színterei nem csupán a szemináriumokként feltüntetett alkalmak. A képzés személyre szabott és bontott: minden résztvevő az őt elsődlegesen foglalkoztató témakörökben mélyedhet el, és mindenki vel személy szerint foglalkozik az oktatók valamelyike tutorális rendszerben. Az összhangot formális vizsgák nem zavarják, hiszen a cél a fiatal kutatók szemléletének gazdagítása, technikai—módszertani fegyvertárának növelése, bár sikernek kétségkívül az lenne tekinthető, ha a tanultak disszertációkat eredményező kutatásokban igazolódának.

SÁRKÁNY MIHÁLY
a program vezetője

Orbán Balázs, a keleti utazó
(ORBÁN BALÁZS: Székelyföld képekben. Bukarest, 1971)

KIÁLLÍTÁSOK

Pannónia aranya

Kiállítás az esztergomi Magyar Vízügyi Múzeumban

Pannónia aranya (Az aranymosás története a Kárpát-medencében) címmel 1990. június 1-én új kiállítást nyitottak meg az esztergomi Magyar Vízügyi Múzeumban. FEJÉR LÁSZLÓ múzeumigazgató köszöntő szavai után ARATÓ GÉZA országgyűlési képviselő nyitotta meg a kiállítást. Beszédében áttekintette az aranymosás történetét és levonta a kiállítás egyik fontos tanulságát: „Tanulhatunk a letűnt évtizedek, évszázadok nemzedékeitől, hogy mi módon lehet a természet adottságait, ajándékait elfogadni és használni és nem pedig kihasználni, hogyan lehet a sárból aranyat nyerni anélkül, hogy éktelenkedő, soha be nem gyógyuló sebeket ejtenénk környezetünkben.”

A múzeum három termében és egyik folyosóján megrendezett, a Magyar Nemzeti Bank, a Magyar Hitel Bank Rt., a Budapest Bank Rt. és az ÁFOR által támogatott kiállítást SZEDER BALÁZS, a Magyar Vízügyi Múzeum munkatársa rendezte és ő volt a szerzője a szép kivitelű és tartalmas, angol és német nyelvű összefoglalóval is ellátott kiállításvezetőnek is.

Az első teremben egy nagy háttérkép előtt bábuk segítségével az aranymosás egy-egy munkamozzanatát mutatták be. Itt kapott helyet Mária Terézia 1776-ban kiadott, az aranymosást szabályozó ún. „nagy pátenslevelé”-nek másolata, a Magyar Nemzeti Banknak a mai aranymosást szabályozó utasítása és egy, a magyarországi aranytartalmú folyókat bemutató térkép is. A második teremben az aranymosó eszközök sokaságát láthattuk, a dunai aranyászok munkamozzanatait bemutató régi és újabb fotókkal együtt. Üveg vitrinekben aranyos fővenyt, aranyásványokat, olvasztott sáraranyat és mosott aranyból készült ékszereket is kiállítottak. A fényképek között helyet kapott TIMAFFY LÁSZLÓnak, „a szigetközi aranyászok krónikása”-nak portréja is. Amíg a második teremben a hagyományos eszközöket és technikákat mutatták be, addig a harmadik teremben az aranymosás gépesítésének (Magyarországon a XIX. század végén induló, de csak az első világháború után eredményeket hozó) történetét szemléltették egy mosógéppel és több külföldi és magyarországi fotóval. E teremben mutattak be néhány drával aranyászeszközt is.

A folyosón is eszközök, fotók, valamint a témáról szóló magyar és idegen nyelvű könyvek kaptak helyet és a bejáratnál elhelyezett televízió aranymosást bemutató video-felvételeket is megnézhettek a vendégek.

A rendezvény aktív közreműködője volt N. LÁSZLÓ ENDRE, aki nemcsak a kiállítás megrendezésében vett részt, hanem értően, élményszerűen kalauzolta is a megnyitón megjelent mintegy hatvan érdeklődőt. A komáromi születésű N. LÁSZLÓ ENDRE 1948-ban Szapon tanulta meg az aranymosást BERECKI VINCÉTTől („mester”-ének képe szintén szerepel a kiállításban) és azóta nemcsak aktív aranyász, hanem az aranymosás történetének és néprajzának egyik legavatottabb szakértője is. Csehszlovákiában magyar-szlovák szakos tanárként sem hagyott fel az aranymosással, valamint a történeti és néprajzi adatok gyűjtésével. 1988-ban települt át Magyarországra és attól az évtől kezdve a barcsi Dráva Múzeum munkatársa. Az elmúlt évtizedben kb. 200 aranymosásról szóló cikke jelent meg, kiadott két könyvet (*Aranymosás a Kárpát-medencében*. Bp., 1988; *A Duna aranya. Aranymosás a Csallóközben*. Bratislava, 1988), egy könyve (*A Dráva aranya*) megjelenés előtt áll és szakértője volt két filmnek (*Csallóközi aranymosó*. Magyar Televízió — Szlovák Televízió, 1981; *Dunai aranymosás*. MAFILM.

1982) is. Az elmúlt négy évtized alatt több száz tárgyat gyűjtött össze (a kiállításon szereplő mintegy 100 tárgy nagy része is a saját tulajdona, néhány a Néprajzi Múzeum, a Xantus János Múzeum és a Magyar Vízügyi Múzeum tulajdonát képezi) és tetemes mennyiségű fotó, rajz, kézirat és nyomtatott irodalom is a birtokában van. Amióta Magyarországon él, gyűjteménye gyarapításán és ismeretei közzétételén kívül azon fáradozik, hogy egy aranyász-múzeumot hozzon létre. Az egyedülálló kollekcióval rendelkező, lelkes és fáradhatatlan gyűjtő megérdemelné, hogy támogatást kapjon terve megvalósításához!

HÁLA JÓZSEF

„Terülj, terülj, asztalkám...”

Kiállítás Szegeden (1990. X. 11.—XI. 11.) és Csongrádon (1990. X. 31.—1991. IV. 15.)

A paraszti étkezés tárgyi világát bemutató kiállítás anyagát Csongrád megye múzeumainak néprajzi gyűjteményeiből válogattuk.

A megye több településén jelentős fazekasipar volt, elég Hódmezővásárhelyre és Szentestire utalnunk. A cserépedények gazdag formai változatainak bemutatására külön törekedtünk. Az ételkészítés eszközei közül lábasok, fazekak, kuglóf- és pecsenyesütők, tálak, tésztaszűrők kaptak helyet, a tárolás és fogyasztás tárgyaiból szilvéket, köcsögöket, bödönöket, kancsókat, korsókat, kulacsokat, butellákat, tányérokat, bögréket válogattunk. A gyermekek számára készített apró edénykéek a házimunkába való belenevelődést segítették.

A vízeskantákat és a vászonkorsókat a szabadkéményes konyhához kapcsolódó, pitarbelli *korsóállón*, más néven *vízpadon* helyeztük el.

A finoman kidolgozott, szegedi gyűjtésű mézeskalács-formák közül a lányoknak és a fiúknak szánt ajándékokat (pólyásbaba és szív több méretben és formában, illetve kard, pisztoly, csizma) külön rendeztük el.

A festett bútorú szobasarak a századfordulón katolikus családban terített karácsonyi asztalt idézi. Az ilyenkor fogyasztott ételeknek, diónak, almának, *bagolytűdön*ek, kalácsnak, fokhagymának és méznek szimbolikus jelentése és mágikus ereje volt.

A karácsonyi asztal elmaradhatatlan „tartozéka” az alá készített szakajtó, amelybe szalmát, szénát és gabonamagvakat szórtak. Általános hiedelem szerint az ünnep éjjelén a *Kisjézus* pihen meg rajta, így a bele tett tárgyaknak, *szakajtókendő*nek, *fejző*nek és a *karácsonyi morzsának* varázserőt tulajdonítottak.

Az ünnepi készülődés, a disznóölés, húsfeldolgozás és süteménykészítés egy asztallal és egy öreg kanapéval meghatározott egységben kapott teret.

A kamrarészlet és a kenyérsütésre berendezett szabadkéményes konyha, a tejfeldolgozás edényeivel és eszközeivel önálló paraszti gazdálkodási alapozott háztartást jelez.

A földön zsákra faedényekkel terített, a kecskelábú asztal mellé invitálás a szabadtéri étkezéshez, főként szőlőbéli munkákhoz, aratáshoz és csépléshez kötődött.

A tejfeldolgozás eszközei közül a *köpülő*nek fa és cserép, a *szeperátornak* üveg és fa változatát állítottuk ki. A díszes, vésett vajformák a polgári ízlést kiszolgáló paraszti háziiparra utalnak.

At 1920—1930-as években a szabadkémény *lepallatolása* után sok helyen kialakult a *tiszta konyha*. Az enteriört a vendégvárasra terített asztal és a díszes stélázi jelzi sok apró, korhű tárgygal.

LOHN JÓZSEF fényképész gazdag gyűjteményéből témánkhoz kapcsolódóakat is lehetett válogatni. A vásárhelyi fotós jó érzékkel örököltette meg a mindennapi élet eseményeit, így például a paprikahasítást, káposztaszavanyítást, a fűvesasszonyt és a dinnyevő gyereket.

BÁRKÁNYI ILDIKÓ és SZÜCS JUDIT
rendezőik

Máramaros népei és kincsei

(Mezőgazdaság Máramarosszigeten — Románia)

A Máramarosszigeti Néprajzi Múzeum és a Magyar Mezőgazdasági Múzeum közösen rendezte meg *Máramaros népei és kincsei* című kiállítását a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban.

MIHAIL DĂNCUȘ, a Máramarosszigeti Néprajzi Múzeum igazgatója vállalkozott arra, hogy múzeumának gazdag és színes anyagából mutasson be egy válogatást Magyarországon, elsősorban a hagyományos mezőgazdaság témaköréből. A múzeumot MIHAIL DĂNCUȘ 1974 óta vezeti, akkor kezdte el a ma Románián kívül is igen híres és elismert szabadtéri néprajzi múzeum építését is. A városban a skanzenen kívül látogatható még állandó néprajzi, történeti, régészeti, természettudományi és képzőművészeti kiállítás is.

1989. decemberéig a máramarosszigeti múzeum felügyeletileg, anyagilag és szakmailag a megyei (a nagybányai) múzeumhoz tartozott. A decemberi változások után az intézmény önállóvá vált, közvetlenül Bukaresthez tartozik, megszűntek azok a kötöttségek, központi, minden lépést szabályozó rendeletek, amelyek hosszú évekig visszavetették a múzeumok fejlődését.

Máramarossziget egykor gazdag és virágzó kulturális, kereskedelmi központ volt. Román, zsidó, rutén, német és magyar lakossága évszázadokon keresztül egymás mellett élve őrizte hagyományos tárgyi és szellemi kultúráját. A táj és a város gazdasági—kulturális életének egyensúlyát, egységét közösen alakították és tartották fenn, minden népcsoportnak megvolt a maga szerepe ebben az egységben. A város jelentős fakereskedői, fafeldolgozói központ volt, hatalmas sóraktárai révén a sószállítás és elosztás központi helyeként szerepelt az idők folyamán. Jól szervezett hivatalai, pénzügyi intézetei mellett az alap- és középfokú iskolái, tanító-, pap- és bábaképzője, jótékonyági és segélyegyletei, dalárdái, hetilapjai és egyesületei a szellemi-kulturális élet pezsdítői voltak.

Az első világháború után, de főképp a megyeszékhelynek Nagybányára való áthelyezését követően Máramarossziget a perifériára szorult, elvesztette korábbi központi szerepét. A magyar, német és rutén értelmiség elvándorlásával, a zsidó lakosság deportálásával megbomlott a város gazdasági—kulturális életének egyensúlya. Ez a folyamat az évtizedek elteltével visszafordíthatatlanná vált, a Ceaușescu-diktatúra alatt pedig igen erősen eltorzult.

1989. decembere után hittük és reméltük (hinnünk és remélnünk kell), hogy a feszültségek, a problémák fel- illetve megoldódnak. E remények és egy kibontakozó, erősödő barátság jegyében született a kiállítás, és nyílt meg 1990. december 17-én.

A kiállítás több mint 300 tárgyából — mezőgazdasági eszközökből, textilekből, viseletekből, kerámiákból, az agrárritusokban is használt maszkokból, fotográfiákból — áll. Elsősorban a román népcsoport néprajzi világát reprezentálja a bemutatott anyag, de a rutén és a magyar népcsoportot is képviselte egy-egy textília, rutén és magyar női viselet, ékszerek és egyéb kisebb használati eszközök. Nagyon hiányoztak a kiállításból a német és a zsidó kultúrát képviselő

selő, arra emlékező, emlékeztető tárgyak. MIHAIL DĂNCUȘ is utalt erre a hiányosságra, és emlékeztetett arra, hogy az elmúlt évek nem kedveztek bizonyos témakörök, jelenségek, változások vizsgálatának. Sajnos a kisebbségek kultúrájának tárgyilagos, tudományos igényű történeti—néprajzi kutatása is ebbe a csoportba tartozott. Legálisan nem kutathatták, nem publikálhatták a vallási néprajz körébe sorolható anyagokat sem. Éppen ezért különösen értékes volt MIHAIL DĂNCUȘnak a máramarosszigeti görögkatolikus románság vallásos életét bemutató fotósorozata, amelyet először a Mezőgazdasági Múzeumban mutattak be.

Nem lenne teljes a kép, ha nem hívnánk fel a figyelmet arra, hogy a máramarosszigeti skanzenben, amely folyamatosan épül és gyarapodik, már áll egy magyar, rutén, német porta és egy zsidó szatócsbolt is. Előkészületben vannak, és csak az építésre várnak a máramarosi népek életét bemutató — hangsúlyt fektetve a különböző nemzetiségekre — további létesítmények, templomok, temetők, haranglábak, kapuk, kutak, gazdasági épületek stb.

DEÁKY ZITA

Gömöri vert csipke

A rozsnólyi Bányászati Múzeum kiállítása a putnoki Gömöri Múzeumban

A csipkék a textilfajták egyik sajátos csoportját képezik. Többféle technikával készülhetnek, megkülönböztetünk *reccs*csipkét, *varrott*, *tűzött*, *fonott*, *horgolt*, *kötött* és *vert csipkét*. Ami közös bennük, hogy a végtermék minden esetben egy szépen mintázott, áttört, hálószerű szövetek.

A csipkeverés szinte egész Európában ismert folyamat. Kellékei: a keményre tömött textilhenger, az ezt tartó állvány és legalább 20—30 db orsó, amelyekre az előre kiválasztott fonalat tekerik. Szükség van még egy darab papírra, amelyen előre megrajzolják az elkészítendő mintát, valamint sok-sok gombostűre, amikkel a mintához rögzítik a finom csipkeszéléket. A vert csipke (kiöplő csipke) a történeti Magyarország területén is ismert textilfajta, de készítése nem minden vidékre jellemző. Csipkeveréssel leginkább a bányavárosok német asszonyai és lányai foglalkoztak, általuk vált ismertté a későbbiek folyamán a magyar és szlovák lakosság körében is. A vert csipkék nagyobb része felföldi vándorárusok révén jutott el a magyar falvakba, innen a levéltári adatokból is ismert *tót csipke* elnevezés.

A régi gömöri csipkék egyenes vagy fogazott szélűek. A színeket nagyon visszafogottan alkalmazták, a csipkék nagy része tiszta fehér volt. Néhány esetben a fehér virágot zöld, kék vagy piros keretbe helyezték. A motívumok a növényvilágból eredeztethetők, szegfűket, rózsákat, kelyhes virágokat, bimbókat, leveleket ábrázolnak. A régi gömöri csipke szalagmintás. A minta kitöltötte az egész felületet, vagy a közbeeső részeket háló egészítette ki. A legkorábbi gömöri vert csipkék 1780-ból valók és a Sajó-völgy északi részéről származnak. A XVIII. századi gömöri csipkeverés hagyományaihoz szervesen kapcsolódnak a XIX. század közepe táján feltűnő főkötő-csipkék. A XX. század első felében a gömöri csipkeverő asszonyok csak főkötőket készítettek. Ezek a viselet szerves részét képezték. Színük attól függött, hogy milyen alkalomra készültek, emellett persze az életkorra is utaltak. Így pl. az idősek fekete-fehér, a fiatalok piros-fehér színűt viseltek. A menyasszonyok piros-fehér főkötőjét zöld csipkeszalag díszítette, az özvegyasszonyokéban pedig minden esetben megtalálható a fekete szín. A főkötőkészítés legtovább Gócs (Gočovo), Oláhpatak (Vlachovo) és Sajóréde (Rejdová) községekben maradt fenn. A gömöri csipkeverés ma is ismert, a régi hagyományokhoz kötődnek a fiatalok, akik a hagyományos vert csipkék mellett újszerű csipke-ékszereket is

készítenek.

A putnokli Gömöri Múzeum időszakos kiállítása hétfő kivételével naponta 8-tól 16 óráig, szombaton és vasárnap 10-től 14 óráig tekinthető meg.

BODNÁR MÓNICA

Orbán Balázs, amikor a Székelyföldet járta
(ORBÁN BALÁZS: Székelyföld képekben. Bukarest, 1971)

TÉKA

Az „Encyclopaedia Hungarica” ismertetése, különös tekintettel a néprajzi vonatkozásokra

Az *Encyclopaedia Hungarica* olyan összefoglaló mű, amely lexikális részletességgel és tárgyilagos hűséggel ad tájékoztatást a magyarság múltjáról és jelenéről, különös tekintettel a magyarságnak a világban elfoglalt kulturális, tudományos és művészeti helyzetére. Politikamentes tudományos jellegű munka, abban idegen érdekek nem érvényesülnek, kizárólag az egyetemes magyarság érdekeit szolgálja. Képet ad Magyarországról, az elszakított területekről, a magyar hagyományokról, a kimagasló magyar emlékekről — otthon és világszerte. Bemutatja a magyarság történelmi nagyságait és azokat, akik képességeikkel az emberiség fejlődéséhez járultak hozzá. Tiszteleg azok előtt, akik életmunkájukkal a magyarság érdekeit szolgálták vagy szolgálják, akár magyarok, akár nem. Ismerteti a szörványmagyarság életét, a lassan kallódásra kerülő adatok halmazát, az emigrációs magyar élet múltját és jelenét.

Az *Encyclopaedia Hungarica* 4 kötetben, gazdag képanyaggal jelenik meg, hozzávetőlegesen 24 ezer címszó terjedelemben. Nem pótol szaklexikont, de bő utalást ad bármely magyar vonatkozású téma részletesebb megismeréséhez. Sok összefoglaló táblázattal, térképpel és színes műmelléklettel egészül ki.

A kötetekben a néprajz témakörei — hagyományörző jellegűknél fogva — kiemeltebben kerülnek ismertetésre. Az előirányzott 24 ezer címszó 240 témakör között oszlik meg, így azok átlag 1,0%-al szerepelnek. Ezzel szemben a néprajz témaköreinek címszó-mennyisége 843 (1991.01.01), ami az átlag 3,5-szeresét jelenti. Ez az aránylag bő anyag az alábbi témakörökre oszlik: állattenyésztés, díszítőművészet, gazdálkodás, legendák, magyar mitológia, mesterségek, mondák, népi építészet, népköltészet, népművészet, népszokások, néptánc, népviselet, népzene, nyelvjárások.

A tágabb értelemben vett néprajz keretein belül mutatjuk be a magyar népcsoportokat és a Kárpát-medence nemzetiségeit is. A népcsoportok eredeténél a legújabb kutatások eredményeit vesszük figyelembe, a nemzetiségek kultúrájával azonban már nem foglalkozunk. Általában a néprajz tekintetében is a Kárpátok által behatárolt terület szerepel munkánkban, kivétel a Moldvában és más, a Kárpát-medencén kívül eső, öshonosnak tekinthető magyarság témája. Ismertetésünk célja a néprajz fogalomrendszerének teljessége, de a témakörökön belül a teljességre már nem törekedhetünk. Erre lehetőségünk sem lenne, de encyclopaediánknak ez nem is feladata. Kizárólag olyan témákkal foglalkozunk, amiknek a magyarsághoz valamilyen formában kapcsolatuk van. Sok esetben csak a kimagasló jelentőségű témák ismertetését adjuk. A témakörök gazdái, szerkesztői és az egyes cikkek felkért írói témakörük elismert szakértői. A cikkek terjedelme mondanivalójuk és fontosságuk szerint van megállapítva. Inkább rövidebb, de átfogó ismereteket nyújtó cikkeket adunk, amikben szükség szerint utalás van a téma részletesebb megismerésére. A cikkek végén — kivétel nélkül minden esetben — föl van tüntetve a cikkíró, vagy a forrásmunka megjelölése. A 4. kötetben levő forrásmunkák sorszáma 566 (1991.01.01). Forrásmunkáink között természetesen szerepel az Akadémia Kiadó ötkötetes *Magyar Néprajzi Lexikona* is.

Illusztráció tekintetében a néprajz témakörei még nagyobb teret kapnak, mint a szócikkek. Jelenleg 125 nyomdakész illusztrációja van ennek a témacsoportnak, ami az összes illusztráció 10,0%-át teszi ki. Ezek legnagyobb részét művészi és műszaki rajzok, kismértékben fényképek és minden esetben fekete-fehér kivitelűek.

A szerkesztőbizottság központja Calgary-ban (Kanada) van. A szerkesztési munka 1981-ben kezdődött meg és jelenleg a kézirat összeállításánál tart. Tíz év alatt a világ különböző részeiről a munkába bekapcsolódott szerkesztők, cikkírók, rajz- és grafikusművészek, lektorok létszáma megközelíti a 400-at, közöttük az utóbbi időben többen Magyarországról kapcsolódtak be. A négy kötetben sok olyan cikk van elhelyezve, amik ezideig magyar lexikonokban még nem szerepeltek. A szerkesztési munka a legkorszerűbb computer-eljárással készül, a kéziratot a nyomda számára laser-printer készíti el. A szerkesztés nyelve magyar, az első kiadás is magyar nyelvű lesz. Ezt követi majd egy angol nyelvű díszkiadás, aminek kötetei elhelyezésre kerülnek majd a világ legfontosabb könyvtáraiban.

Az *Encyclopaedia Hungarica* nyomdai előállítására, a kötetek kiadására és terjesztésére Calgary-ban 1984-ben alapítvány létesült. Kanada kormánya a lexikon-alapítványt *Hungarian Ethnic Lexicon Foundation* néven bejegyezte, alapszabályait jóváhagyta, nyereségmentes vállalkozásnak minősítette, tevékenységét folyamatosan ellenőrzi és anyagilag támogatja. 1990-ben előrendelés—ajándékozási kampányt hirdettünk meg, aminek során nyugaton élő magyarok több sorozat encyclopaediát ajándékoztak hazai és erdélyi kollégiumoknak, könyvtáraknak. A kötetek megjelenését az emigrációs magyar sajtóban és néhány magyarországi újságban időben be fogjuk jelenteni.

BAGOSSY LÁSZLÓ
az EH főszerkesztője

Népi építészet a Kárpát-medence északkeleti térségében

Népi építészet a Kárpát-medence északkeleti térségében (Miskolc—Szentendre, 1989) címmel, CSERI MIKLÓS, BALASSA M. IVÁN és VIGA GYULA szerkesztésében, BALASSA IVÁN előszavával és FÜZES ENDRE zárszavával megjelent a Miskolcon 1989. május 15—16-án rendezett konferencia anyaga.

A kötet 22 tanulmányt tartalmaz 361 oldalon, többet, mint a Miskolcon elhangzott előadások száma, mert nyilván a bejelentett, de távolmaradt résztvevők előadásszövegét is csatolták. A kötet így igen változatos anyagot tartalmaz a címben jelzett területről, bizonyítva az előadások sokszínűségét, szempontjalk gazdagságát. A szerzők az érintett három országból (Szovjetunió, Csehszlovákia, Magyarország) jöttek össze, a negyedik illetékes sajnos nem képviseltette magát.

Négy kutató, ALOJZ HABOVŠTIK, FODOR ISTVÁN, WOLF MÁRIA és BALASSA M. IVÁN régészeti anyag alapján tárgyalta a terület építészetének alakulását. Utóbbi szerző komplex vizsgálatot is végzett történeti és néprajzi anyag bevonásával. BARABÁS JENŐ az építkezés történeti rétegeit, DÁM LÁSZLÓ a körzet régióit kereste. A regionális kölcsönhatások és az etnikus kapcsolatok szerepét elemezte GUNDA BÉLA és PÁLL ISTVÁN. Kárpátalja magyar és ukrán építkezési sajátosságait mutatta be MIROSLAV SOPOLIGA, IVAN VASZILJEVICS DRAGUN és PÁLL ISTVÁN UDVARI ISTVÁNNal közösen írt cikkében, HODINKA ANTAL visszamaradt jegyzetei alapján. JÁN BOTÍK a szepességi német lakóházakkal foglalkozott. SOŇA KOVAČEVIČOVA a falusi és városi építkezés kapcsolatát, CSERI MIKLÓS pedig a kisnemesi építéset sajátosságait vizsgálta. Több tanulmány az építkezés egyes részkerészt tárgyalta. Így alaprajzi kérdésekkel foglalkozott KECSKÉS PÉTER és VÁCLÁV FROLEC, ez utóbbi nagyobb körzetben. A többszintesség kérdését érintette HOFFMANN TAMÁS. A gazdasági épületek közül PALÁDI-KO-

VÁCS ATTILA az állattartással kapcsolatos, SELMECZI KOVÁCS ATTILA pedig a szalaszgabona és takarmány tárolásául szolgáló objektumokkal, BAKÓ FERENC a pincék problémáival foglalkozott. PETERCSÁK TIVADAR az erdőmunkások építményeit mutatta be, SABJÁN TIBOR pedig a tüzelőberendezések terminológiái tanulságait boncolta.

B. J.

Megjelent a Jugoszláv Néprajzi Atlasz első füzet

Az 1958-ban kezdeményezett *Etnološki Atlas Jugoslavija*, amelynek öt próbalapját BRANIMIR BRATANIĆ már közel 30 éve közzétette, most új szakaszba lépett. Feltehetően 1990-ben (nincs rajta dátum) megjelent a mű első füzetét hét térképpel és ezek kommentárszövegével, szerbhorvát és német nyelven. Készült a zágrábi egyetem néprajzi tanszéke keretében működő Néprajzi Kartográfiai Központ munkájaként, VITOMIR BELAJ szerkesztésében. A térképek a *Magyar Néprajzi Atlasz*-szal megegyezően 1:2 mill. léptékben, ugyanolyan koordináta rendszerű alaptérképpel készültek, tehát jól csatlakoztathatók. A jugoszláv atlasz is elvben nyelvterületekben gondolkodott, az alaptérképen helyet biztosítottak a szlovákiai, ausztriai, magyarországi, romániai, olaszországi délszláv településeknek is, de gyakorlatilag számottevőbb anyagot csak a 8.321 sz. térkép közölt Burgenland és a Nyugat-Dunántúl horvát falvaiból.

Az atlasz tervezett rendszerét az egyes lapok számozása sejteti. Pl. 1.141 *Gazdálkodás, Földművelés, Boronaformák*. Konkrétan ezt az utolsó témát dolgozták fel. További témák: 1.142 *A boronák nevei*. Négy térkép a méhészet körére terjed ki: 1.511 *Az erdei méhek befogása odvas fából*, 1.512 *Erdei rajok befogása*, 1.513 *Mézőgyűjtés erdei méhektől*, 1.514 *Méznyerés barlangból, sziklából és földből*. Végül az évi ciklus szokásanyagból: 8.321 *Kultikus szokások*. A következő füzet tervezett témái a tűzgyűjtés, méhkasformák, szokások a születés kapcsán, valamint a növényekkel és fákkal kapcsolatos hiedelmek lesznek.

BARABÁS JENŐ

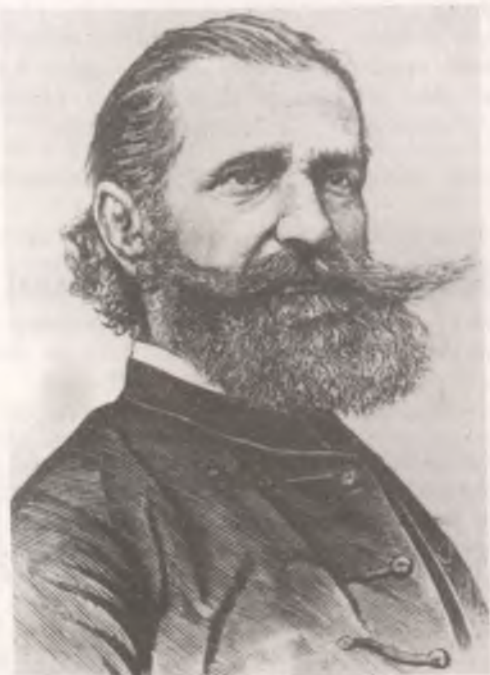
Gárdos Miklós: Magyar királyné a tiranai trónon

(Akadémiai Kiadó, 1990)

Semmi kétség: Albánia divatba jött minálunk. Az utóbbi hónapokban a sajtó rendre közöl valamit Albániáról, a tévé sztárriporterei rendszeresen odautaznak, hogy riportokat közölhessenek arról, mennyire elmaradott Európa legelmaradottabb országa stb. Már az utazási irodák is felfedezték a „szkipetárok földjé”-t, igaz, áraikat nem a helyi, hanem a mediterrán árszínhez szabták. Még útikönyv is jelent meg Albániáról. Kár, hogy a díjnyertes kötet nívóját a kritikán aluli fordítás jócskán lerontotta, arra azonban megfelelt, hogy a másik kiadó elálljon a magyar szerző nem kevésbé színvonalas munkájának publikálástól, mondván: kicsi ez a honi piac két albán útikönyvhöz (ami nyilván igaz is). Készülőben van az új albán—magyar szótár, bár megjelenését a pénzihiány egyelőre gátolja. Az Akadémiai Kiadónak mégsem lehet szemrehányást tenni: GÁRDOS MIKLÓS könyve remélhetőleg nagyobb bevétellel kecsegtet...

A recenzens siet leszögezni: örül a címben szereplő kötetnek. A magyar olvasóközönség az utóbbi negyven esztendőben jószerevével meg volt fosztva annak a lehetőségétől, hogy a kelet-európai népek történetével ismerkedjék. Még a gimnáziumi tankönyvek is meglehetősen mostohán bántak ezzel a régióval. Ezért csak üdvözölni lehet minden olyan próbálkozást, amely a nagyközönség történelmi horizontjait igyekszik szélesíteni. GÁRDOS MIKLÓS könyve nyilvánvalóan a tudományos ismeretterjesztés szándékával íródott (erről árulkodik egyebek mellett a kötet külső megjelenése is). Talán felesleges ugyanakkor emlékeztetni arra, milyen nagy felelősséget ró ez a műfaj a mindenkori szerzőre. Hiszen az olvasó nagy valószínűséggel tőle hall először egy sor történelmi személyről vagy eseményről, tisztázatlan problémáról. GÁRDOS kitűnő külpolitikai újságíró, de nem történész. Talán megtehetette volna, hogy lektoráltatja könyvét az albán történelemben járatosabb valakivel. Esetleg elhagyhatta volna a tiranai esküvő előzményeként feltálat zanzásított Albánia-történetet, azonban a recenzens nem tartja sportszerűnek a kötet gyengéinek fölemlégetését, mert azért mégiscsak jó, ha Albániáról olvashatnak az emberek...

SZULÓVSZKY JÁNOS

Orbán Balázs

(ORTUTAY GYULA: Írók, népek, századok. Bp., 1960)

ÉVFORDULÓK, MEGEMLEKEZÉSEK, KÖSZÖNTÉSEK

Benkő József emlékezete

„Emlékezést, emlékezést neki! mert e hazában olyan sok jeles sírján ingatja vándor fuvalom a feledésnek tüskebokrait...” Hány és hány magyar tudósról szóló megemlékezés elé kerülhetnének ezen sorok, szemrehányásképpen az utókor számára. Most éppen BENKŐ JÓZSEF születésének 250. évfordulója alkalmából idézhetjük.

A székelyföldi Erdővidék kicsiny falujában született BENKŐ JÓZSEF méltán szolgált rá már életében a polihistor jelzőre, hisz a botanikától a nyelvészetig, vallástantól a történelmen át a természettudományok különböző szakáig több tudományágban otthonosan mozgott, gondolkodott, írt. Művei a mai — és elsősorban az Erdéllyel foglalkozó — néprajzkutatóknak is nélkülözhetetlen forrásai.

BENKŐ JÓZSEF 1740. december 20-án született Bardócon a nemes ÁRKOSI BENKŐ család egyik gyermekeként. A közeli Nagybacon falusi iskolájából indult, hogy aztán Udvarhelyen keresztül Nagyenyed legyen a végcélja, ahol 1766-ban református papként végzett. A következő évben hazaköltözött Középpajtára, hogy elgyengült édesapját felváltsa a munkában és ő álljon a református lelkészi hivatal élére. Az első három év szorgos munkával telt. 1770-ben látott napvilágot a *Filius Posthumus*, vagyis az Erdővidéki Református Egyház ismertetése a reformációtól 1771-ig, amely munkáját az egyházkor papságának ajándékozta.

1773-ban a bécsi udvar pályázatot hirdetett olyan állás betöltésére, amely a nép által gyűjtött és ismert gyógynövények osztályzását, majd gyógyításban való szerepét okította volna Brassó és Szeben városában. BENKŐ joggal pályázott az állás betöltésére, hisz ekkor már teljesen befejezett állapotban volt *Flora Transsilvanica* című, egész Erdély növényeit leíró és azokat LINNÉ rendszerében tárgyaló 50 íves műve. Az állást nem kapta meg, ugyanis végül a kolozsvári egyetemen indult ilyen irányú oktatás, s megfelelő képzettség híján ő ott nem taníthatott. A kudarc azonban nem keserítette el.

1777-ben nyomtatásban is megjelent talán legnagyobb alkotása, az egyszerűség kedvéért csak *Transsilvania Generalis*-nak nevezett kétkötetes művének első része, a második rész rá egy évre látott napvilágot. A két kötet több, mint ezer oldal, s megjelenése óta az Erdéllyel foglalkozó kutatások nélkülözhetetlen forrásává vált.

Az első kötet Erdély elnevezéséről, földrajzi elhelyezkedéséről szól, bemutatja ásványait, állat- és növényvilágát, majd Erdély történetét, benne a fejedelmek tetteit és életét írta le. A második könyv Erdély törvényeit, egyházi igazgatását, vallásainak és szokásainak leírását tartalmazza, s megemlékezik benne a híres erdélyi nyomdákrol, és tudóskrol is. Így írt munkája előszavában: „Négy év óta — ugymond — a hazai dolgok ismeretének vágyától ösztönözve, Erdély több helyeiről sok írást, ritka emlékeket és leveleket gyűjtöttem össze, és saját kezemmel négyszáz ívnél többet leírtam ...”

Benkő József

E műve megjelenésekor már kész volt a folytatás három kötetben, amelynek címe az előző általános résszel szemben *Specialis Transsilvania* lett volna. A három kötet tartalma: *Magyarok földje, Székelyek földje, Szászok földje*. Benne a székely és szász székek, magyar városok történetét, népeinek jellegzetességeit mutatta volna be. A kéziratot nyomtatás végett elküldte Bécsbe, sőt el is kezdődtek a munkálatok, ám azok félbeszakadtak, a kézirat eltűnt, s így a mű nyomtatásban sohasem jelent meg. Néhány példánya kézzel írt másolatban maradt fenn. A székelyekről szóló részt végül SZABÓ ANDRÁS fordította magyarra, és ez az *Erdélyi Ritkaságok* című sorozatban jelent meg Kolozsvárott 1944-ben.

1781-ben jelent meg *Milkovia* című egyháztörténeti írása, amelyben a milkoviai püspökség történetét mutatta be. Szintén abban az évben jelent meg *Téli Bokréta* című, tulajdonképpen halotti beszéde, amelyről az akkori *Magyar Hírmű* így írt: „Nagy-Szebenben Téli Bokréta név alatt egy Botanica Prédikatzlió nyomtatattott ki, melyet Benkő József uram mondott volt el halotti beszéd helyett. Ebben és az arra utaló jegyzésekben, a tudós író sok új magyar szavakkal élt, melyek a székelyeknél mind szokásban vannak.”

Átdolgozta LOSONTZI ISTVÁN *Hármas Kis Tükör* című művét, s elindította az *Erdélyi História Szekrényt*. Kéziratban maradt az *Erdélyi három nemzetek politikai egysége, s mind a háromnak pecsége és cimerei* című munkája, valamint *Az erdélyi oláh nemzet képe* című tanulmánya.

Közben ismét kísérletet tett a *Flora Transsilvanica* kinyomtatására, sikertelenül. Azóta e művét is elveszítettnek kell tekintenünk. Egyik példánya talán a nagyenyedi kollégium könyvtárában égett el 1849-ben — BENKŐ élete végén ezen intézménynek ajándékozta írásait —, a másiknak pedig Göttingában veszett nyoma. Az *Erdély nagyfejedelemség eddig nagyobbára ismeretlen csoda barlangjainak képe* című műve itthon szintén nem talált kiadóra, s végül Hollandiában jelent meg. A hollandiai Harlemi Tudós Társaság e munka elismeréseként tagjává választotta az itthon nélkülözött tudós férfit.

1787-ben katedrát kapott Székelyudvarhelyen, de csak két évig állta tanártársai féltékenykedését, s akkor otthagynán a várost, hazatért Középjárára, majd Köpecen paposkodott.

Felsorolni is nehéz azon műveit, amelyeken az elkövetkező években dolgozott. Megírta *Bod Péter Athenására való pótlások* című munkáját, amely a nagy előd irodalomtörténeti művének kiegészítése. Írt a székelyek nemességéről, kéziratban maradt egy írása a *Székely lakodalom vagy a mennyegzői szokásokról, asztalaikról...* címmel. Ezeken kívül sok történeti és botanikai munkán is dolgozott.

Élete alkonyán megfosztották papi rangjától, nyugdíját elvették, s e nagyszerű tudósnak, akit egy megértőbb kor talán vállára emelt volna, gyógyfűvek árusításából kellett tengetnie életét 1814-ig, amikor is 74 éves korában elhunyt.

Fél évszázaddal később ORBÁN BALÁZS kereste fel a középjárai temetőt, s BENKŐ JÓZSEF és gyermekei sírjáról így írt: „E síremlékek egyszersmind mintaképei az Erdővidéken divatozó fejfáknak, melyek törökös ízlés után faragvák, s a fametszésnek ritka példányait mutatják. Miként a törököknél, úgy itt is megvan az a szokás, hogy a férfi-sírfákat kalap, süveg tetőzi, míg a nőkéét czifra arabeskek és növény-diszlet ékíti.” Végezetül álljon itt e megemlékezés befejezéseképpen BENKŐ életrajzírójának, MIKÓ IMRE grófnak gondolata: „Kimondom azon nézetemet, hogy szerintem a tudományos erdélyi történeti kutatónyomozás megalapítója Benkő József... Őrizze porait a föld, mely bölcsője fáját nevelte.”

Emlékezés Kriza Jánosra, halálának 115. évfordulóján

Nagyajta, 1990. június 17.

Az ünnepség meghívójának címlapja

Nagyszabású ünnepi rendezvényre került sor Nagyajtán, KRIZA JÁNOS szülőfalujában 1990. június 17-én, az ünnepelt halálának 115. évfordulója alkalmából.

Az ünnepség azzal kezdődött, hogy székely ruhába öltözött gyermekek és felnőttek lovas bandériummal és fúvós zenével fogadták a falu határában KOVÁCS LAJOS unitárius püspököt, KRIZA JÁNOS leszármazottját és családját, valamint a vele érkezett egyházi személyiségeket. A kedves vendégeket GÁLL JENŐ helyi unitárius esperes köszöntötte, majd elvezette őket KRIZA JÁNOS szülőházába, ahol jelenleg az unitárius parókia működik. Ott a vendégeket az egyházközség gondnoka fogadta.

Az ünnepség fénypontja az unitárius templomban tartott istentisztelet volt. KOVÁCS LAJOS a KRIZA családról és KRIZA JÁNOS életéről beszélt, majd a püspöki szolgálat után GÁLL JENŐ esperes szólt az ünnepeltről. Ezt követően FARAGÓ JÓZSEF folklorista tartott előadást a nagy elődről, utána TOMAS GHEORGHE középajtai ortodox pap méltatta KRIZA JÁNOS emberi nagyságát és kiemelte szel-

lemi örökségének egyetemességét. Ezután GÁLL JENŐ beszámolt a *Kriza János Emlékbizottság* megalakulásáról, amelyet az előző napon azzal a céllal hoztak létre, hogy tagjai megszervezzék az 1991-ben, KRIZA JÁNOS születésének 180. évfordulója alkalmából megrendezésre kerülő ünnepséget (szoboravatás, emlékszoba berendezése stb.). Az emlékbizottság elnökévé BARABÁS MIHÁLY nagyajtai iskolaigazgatót, alelnökévé GÁLL JENŐ esperest, tiszteletbeli elnökévé pedig KOVÁCS LAJOS püspököt választották meg. Az emlékbizottság tagja lett a KRIZA család Magyarországról érkezett képviselője, KRIZA DÁNIEL is. Az ünnepség keretében kiállításon mutatták be KRIZA JÁNOS életét és munkásságát és a zsúfolásig megtelt művelődési otthonban (amely az általános iskolával együtt ettől a naptól kezdve KRIZA JÁNOS nevét viseli) nagyajtai, középajtai, vargyasi és ürmösi gyerekek idézték fel a *Vadrózsák* szellemét. Tréfas dalokat, táncszókat, kiolvasókat stb. adtak elő, valamint népi játékokat és táncokat mutattak be.

A késő estébe nyúló rendezvény (amelyen kb. kétezeren vettek részt Nagyajtáról és a kör-

nyékbeli településekről, valamint néhány távoli városból és faluból is) valóságos népünne pélyvel zárult.

MÁRKOS ERVIN

Emlékezés Orbán Balázsra

Gondolatok Orbán Balászról

Részletek egy előadásból

(Elhangzott 1990. december 19-én, a Széchenyi Casino Hagyományörző és Művelődési Társas Kör rendezvényén.)

ORBÁN BALÁZS, mint tudjuk, élete egy részét Keleten töltötte. Pontosan akkor járt Keleten, amikor eljött az a pillanat, amiért akkoriban minden emberi szív dobogott, 1848, amely nemcsak Magyarországon, hanem Erdélyben is létrehozta a magyar történelem legnagyobb változását. Azt, hogy ennek az országnak a lakói jobbágytelküknek szabad gazdái lettek. Létrehozott olyasvalamit, amiről most is csak álmodozunk, egy korszerű, polgári Magyarországot

ORBÁN BALÁZS örökösödési ügyekben volt Konstantinápolyban, sikertelenül. Az ORBÁN család később is hosszú és szívós munkával próbálta ezt az örökséget megszerezni magának. ORBÁN OTTÓ még 1910 körül is hadakozott FORESTI KNECHTEL EUGÉNIA konstantinápolyi örökségéért, minden eredmény nélkül.

ORBÁN BALÁZS konstantinápolyi magyarokból szervezett egy csapatot és elindult vele a magyar határ felé. Mire a határra ért, megtörtént a világsi fegyverletétel, ezért emigrálnia kellett, olyan helyzetbe került, amiből nem volt könnyű és nem volt természetes az út hazafelé. Tudjuk jól, hogy az emigránsok rettenetes helyzetnek vannak kitéve. A legkitünőbb és legtisztább emigráns is. Annak tudniillik, hogy szünet nélkül választania kell. Választania kell, hogy „főfoglalkozású” emigráns lesz-e, vagy pedig megpróbál beilleszkedni a befogadó közegbe. A XIX. században gyakoriak voltak a „főfoglalkozású” emigránsok. A hazájuktól távol élőknek valamilyen szerepet kell találniuk, most is ezzel küzd az emigráció. Most szerte a világban igazán véget ért a „főfoglalkozású” emigránsok korszaka. Az, ami a magyar emigrációt szinte napjainkig élte 1956 óta, hogy ők az igazi, virtuális Magyarország —, ez véget ért. Most már van vállalható Magyarország. Ezért az emigrációnak el kell döntenie, hogy hazatér-e, vagy sem, hogy beépül-e újra ennek az országnak az életébe. Nagyon sok ember erre már nem lesz képes az életkora miatt, vagy amiatt, hogy túlzottan mély gyökereket eresztett a befogadó közegben. De ezekre az emigránsokra is számítunk, azért, mert ők rendelkeznek egy olyan tudománnyal, amelyre országunknak hallatlanul nagy szüksége van. Nem is a pénzükre számítunk (bár az sem árt, ha van pénze egy emigránsnak), hanem a tapasztalataikra. Mert tapasztalatuk van egy működő piaccgazdaságról, tapasztalatuk, olyan, amilyen nekünk nincs itthon.

Egy kicsit hasonló helyzetben voltak azok az emigránsok, akik az 1860-as években tértek haza. Visszajöttek egy olyan birodalomba, amelyben egy sajátos abszolutista berendezkedést valósítottak meg. A hazatérők hozták magukkal a polgári gondolatot, az emberi szabadságjogok iránti elkötelezettséget, valami olyat, ami az akkori Habsburg Birodalomban egyáltalán nem volt tipikus.

ORBÁN BALÁZS is nyitott szemmel járt a világban, Keleten és Nyugaton egyaránt, mert ez a világ, e világnak minden megnyilvánulása hallatlanul érdekelte. Úgy látszik, hogy ez egy erdélyi vonás, hogy valaki ne csak egy „tisztesseges” szakmával rendelkezék (hacsak nem tekintjük azt, hogy ORBÁN BALÁZS szívességéből óriási buzgalommal javította mindenkinek az óráját, ha nem számítjuk az órásmesterséget, akkor azt is mondhatjuk, hogy nem is volt neki foglalkozása), hanem érdeklődik mindenféle. Ahogy sok erdélyi tudós egyszerre legalább három feladatnak próbált megfelelni, mert amellett, hogy a maga szakterületén (legyen az bármilyen, akár műszaki szakterület) érvényesülnie kellett, amellett megvolt a maga népművelő szerepe is. Rendkívül sok erdélyi történész azért nem futotta be azt a szakmai karriert, amire képes lett volna, mert energiáinak óriási részét feláldozta a közösség oltárán. Ez nagyon fontos szerepvállalása volt az erdélyi magyar értelmiségnek és az mind a mai napig.

Milyen jól volt, hogy ezt a fiatalembert, ORBÁN BALÁZST annyira minden érdekelte! Egy dolog nem tanult meg soha, a természettudományt. Ezért hogyha *A Székelyföld leírásában* utána akarunk nézni annak, hogy miből áll egy hegy, többnyire azt olvashatjuk, hogy trachytból. Szerelmes volt a trachytba és akárcsak én, vagy akárcsak (gondolom) a maguk többsége, nem tudta megkülönböztetni a trachytot a nem-trachyttól. De igenis tudta azt, hogy ő egy egyszerűes „team”, akinek kötelessége, hogy hírt adjon egy világról. Egy olyan világról, amelyet egy Isten háta mögötti, szegény és „mucsai” világnak gondolt a nagyvilág. És az 1860-as években ez a derék „csontbáró” elkezdte a legrágább közlekedési eszközön (mert a csizmáját folyton talpaltatnia kellett), a tulajdon két lábán végigjárni a maga birodalmát. Ismerkedett a „szerelletes” szülőfölddel, amelytől olyan hosszú ideig, éppen a legfogékonyabb években távol volt.

Birtoka nem volt. Az a néhány száz hold, ami volt, az is jobbára ott van abban a hat vas-tag kötetben. Mert annak a kiadására ment el.

A hátára csatolta óriási fényképezőgépet és elindult a hegyek közé, az akkori úttalan utakon. És vándorolt a vadregényes hegyek között, mégha azok nem trachytból voltak is.

Ez a felfelvező út először alighanem a tájnak szólt, mint az embereknek. De egy jellegzetes, nagyon helyhez kötött társadalomban lehetetlen elkerülni az emberi kapcsolatokat. És ez a nyitott szemű fiatalember, amikor elkezdte a vándorlást, nagyon hamar találkozik azokkal, akik ezt a tájat benépesítik. Nagyon hamar meg kell róluk állapítania, hogy a székelyeket valahogy tényleg igen rossz helyre dobta az Úristen, egy káprázatosan szép, de hallatlanul szegény területre. A becsületes szegénységgel találkozott, és ami ezzel együtt jár, hogy a jég hátán is meg tudnak valahogy élni ezek az emberek. Rengeteg köztük az „ezeremester”, mert rengeteg mindent praktikusán meg kellett oldani. A hegyek között elszigetelten élő ember ténylegesen „ezeremester”, mert mindent el tud készíteni a helyszínen található anyagokból. Emlékszem, magam is mennyire csodálgattam, hogy fából milyen csodálatos zárszerkezeteket tudtak csinálni, nemcsak udvarhelyszéki székelyek, hanem Topánfalva környéki románok is.

Olyan vidékre került ORBÁN BALÁZS, ahol otthon érezhette magát, aminek jelmondata lehet, amit JÓKAI mondott annak idején, hogy „Magyarnak az a szó, hogy idegen, idegen.” Egyszer csak elkezdte érdekelni őt a táj és a trachyt mellett az ember. Ebből az következett, hogy ez a természetbúvár és fényképész kirándulás hirtelen kezdett nagyon gyakorlatias képet ölteni. Településről-településre járt végig egy-egy vidéket, és mivel volt pénze hozzá, elkezdte ezeket az élményeit kiadni. Azonban hiányzott egy elem, egy dimenzió, amiért úgy érezte, hogy fogyatékos lesz ez a vállalkozás. Hiányzott a történelem, ami a mű mélységét adta volna meg. E felismerés hatására ORBÁN BALÁZS munkálkodásának egy új korszaka kezdődött, egy poihisztor korszak, vagyis megpróbált minden elérhetőt összeszedni ezeknek a településeknek, ezeknek az embereknek a múltjára, a sorsára vonatkozóan. ORBÁN BALÁZS nem lett soha történész, de bebizonyította, hogy milyen kincseshánya Erdély történelme, és hogy ez a nagyon zavaros, ez a sok tragédiával teljes történelem mennyi emléket őrzött meg. Kiderült,

hogy ez a Székelyföld az Isten háta mögött, ez igenis Európa, nem is akármilyen Európa. Kiderült, hogy a legjobb értelemben vett polgári tulajdonságok jelen vannak, és hogy ezek az emberek nemcsak arra képesek, hogy a jég hátán is megéljenek, hanem arra is, hogy korszerűen gondolkozzanak, hogy áldozzanak olyan dolgokra, amelyekre a polgári erénnyel nem rendelkező társadalmak általában nagyon kevés figyelmet szoktak fordítani, az iskolákra. A Székelyföld nemcsak a legkülönbözőbb vallások templomaival van tele, hanem a különböző egyházaknak nagyon sok kitűnő iskolája is volt.

Ténylegesen kinyílt tehát a szülőföld világa ORBÁN BALÁZS előtt, és elkezdtek a könyvek sorjázni tolla, meg az ügyes és kevésbé ügyes fametszők szerszámai alól. Mert ezek a könyvek nemcsak írásban, hanem képben is meg akarták jeleníteni a Székelyföldet. Az „írásban és képben” a kor varázsszava volt. Ez volt az a korszak, amelyik létrehozta a nagyszerű képes folyóiratokat, amelyik megváltoztatta a múlt század közepe táján az embereknek a világról alkotott felfogását. Az emberek akkor kezdtek megtanulni képről olvasni, a képet mint dokumentumot tekinteni. Nagyon sajnálatos, hogy ORBÁN BALÁZS lenézte a fényképet, pedig mennyi áldozatot hozott érte. Hatalmas gépet cipelni a hátán, hogy aztán felérve a hegytetőre ingerülten konstatálja, hogy éppen leszállt a köd, vagy pedig ott ülni másfél napon keresztül, hogy hátha egyszer csak mégis meglesznek a kedvező megvilágítási pillanatok. Művét nem ezekkel a fényképekkel illusztrálta, mert nem volt elégedett velük, hanem odaadta ezeket a csodálatos képeket a fametszőknek. Szerette volna ezeket egy kicsit benépesíteni, úgy hogy a fotókra tussal odarajzolta, hogy itt egy tutaj legyen, ott álljon egy ember meg egy kicsi asszony. A fametszők többnyire ügyetlenül, bár javuló tendenciát mutatva, megcsinálták ezeket a metszeteket a könyvhöz. ORBÁN BALÁZS nagyon bölcsen tette, hogy képes kiadványt csinálni! Az ott élők számára öröm volt magukra ismerni, a távollévők részéről pedig izgalmas volt látni, hogy milyen körülmények között, milyen tájon élnek ezek az emberek.

ORBÁN BALÁZS vándorlásai során nagyon sok barátra tett szert az értelmiség, a papok, a tanárok köréből és sok barátra a legegyszerűbb emberek köréből is. Ha nagyon erőltették, nem egyszer még azt is megcsinálta, hogy lefényképezte őket és ezekért a képekért alighanem pénzt is szedett. Nagyon jól tette, mert ez a pénz is ott van *A Székelyföld leírásának* hat kötetében.

Ahogy az ember halad előre a hat kötet olvasásában, észreveszi, hogy a leírások egyre részletesebbek, egyre szabatosabbak. Az elején nagyon sok még benne a szólamszerűség, a mélyen átértzett fellengzősség. Később egyre inkább megjelennek azok a dolgok, amelyekre munka közben jött rá. Fellismerte a társadalom összefüggéseit, a társadalom és a történelem kapcsolatát. A legrészletesebb kötet kétszer olyan vastag, mint bármelyik másik. Az utolsó, a Barcaság-kötet (amelyik voltaképpen nem is Székelyföld) a legvastagabb, és a legszegényebb az első kötet, az anyaszék, Udvarhelyszék leírása. Tehát munka közben sokat változik a képzet. Egyre több a könyvben a néprajzi leírás, és a népelet megjelenítése egyszersmind a kor szociográfiája is. Volt fogékonysága felismerni a népelet összefüggéseit, a társadalmi élet fontosságát, az abban meghúzódó erővonalat és azt, hogy ha valaki székely, az büszkeséggel kell hogy eltöltse, de ez nem zárja ki azt, hogy a másik ember is ember. Nincs benne az az elfogultság (esetenként elvakultság), ami a XX. századot jellemzi ebben a térségben.

A Székelyföld leírása hat kötetében tehát látszik a fejlődés, és ez az örök optimista ember elkezdte a következő kiadás számára előkészíteni a könyvet. A maga példányaiba minden két nyomtatott oldal közé bekötetett egy-egy üres lapot és erre kézzel írta rá a kiegészítéseket a következő kiadás számára. Ezekből két kötet a Széchenyi Könyvtárban található, három pedig ORBÁN RÉKA unokahúgomnál, akit nagyon irigylek, mert van neki két dedikált KOS-SUTH-képe is, az egyiket ORBÁN BALÁZSNak dedikálta KOSSUTH LAJOS, a másikat pedig ORBÁN KÁROLYNÉ ZEYK SAROLTÁnak. A Barcaság-kötethez a kiegészítés nem készült el. A bővített változat megjelentetésére soha nem talált kiadót, ő pedig nem vállalkozhatott erre, mert

elfogyott a pénze, és történt még valami, ami nagyon igénybe vette az idejét: az 1870-es években „fejést ugrott” a politikába.

Egy jelentős könyvet írt még, a *Torda város és környékét*. Nagyon szép ez a könyv, mert megvan benne ifjúkori írásainak hamvassága, a szeretet a szülőföld iránt és megvan már benne az érett gondolkodás is. Megvan benne a találó társadalomrajz, a 48-as elkötelezettség, annak a vidéknek a mesteri leírása, a sok-sok emberi portré, a rég elporladt emberek megjelölése.

Haláláig már nem írt semmi jelentőset, kivéve néhány parlamenti beszédet. A régi parlamenti jegyzőkönyvek őrzik ORBÁN BALÁZS rendkívül tüzes és sokszor politikai előítéletektől sem mentes beszédeit, felszólalásait. A derék, öreg ORBÁN BALÁZS a racionálisan beszélő képviselők közé tartozott. KOSSUTHtól örökölt ő valamit, aki a XIX. század legnagyobb szónoka volt, a leghatásosabb szónok, aki szünet nélkül tudott a pátosz elemeivel játszani, de beszédeinek mindig volt racionális magva. Beszédeiben ott volt mindig a rációra, az észre való hivatkozás, és ez ennek a másik romantikusnak, ORBÁN BALÁZSNak a beszédeiben is ott volt. Hatni akart, de tudta jól, hogy nem szabad csak az érzelmekre hatni.

ORBÁN BALÁZS volt az egyik legkitűnőbb magyar szépíró. Romantikus ember volt, aki tudta, hogy mennyi az a hatáselem, amit a tényekhez hozzá kell rakni. Hagyta, hogy a tények beszéljenek, de a könyveiben ott vannak azok a hatáselemek, amiktől *A Székelyföld leírása* és a *Torda város és környéke* több mint száz év után is eleven maradt. Ha valamiben igazán nagy volt ORBÁN BALÁZS, az a szociográfia, az tudniillik, hogy a népet, falvakat, társadalmi csoportokat és szokásokat rendkívül plasztikusan tudott megjeleníteni. Lehet, hogy nem értett a trachytokhoz, lehet hogy nem volt tökéletes irodalmi ítélete (egy polihisztornak mindig vannak sebezhető pontjai), de olyan műveket kellett létrehoznia, amilyeneket ma csoportok írának meg.

KATONA TAMÁS

1890-ben hunyt el —, de mikor született Orbán Balázs?

1990-ben az erdélyi és magyarországi lapokban méltó módon emlékeztek meg ORBÁN BALÁZS halálának 100. évfordulójáról. Mivel nemcsak a régi, hanem a legújabb publikációkban is kétféle évszám szerepel a „legnagyobb székely” születési éveként, talán nem érdektelen feltenni a kérdést: valójában mikor született ORBÁN BALÁZS?

A *Magyar Néprajzi Lexikon* (IV. 1981. 97.) szerint ORBÁN BALÁZS 1829-ben született, de 1830 olvasható pl. a *Pallas Nagy Lexikonában* (XIII. 1897. 463.), a *Révai Nagy Lexikonában* (XIV. 1916. 768.), az *Új Magyar Lexikonban* (5. 1961. 285.) és a *Magyar Életrajzi Lexikon* második kiadásában (II. 1982. 319.). SZINNYEI JÓZSEF is az 1830-as évszámot közölte *Magyar írók élete és munkái* (IX. 1903. 1318.) című művében. VICZIÁN JÁNOS szerkesztő szíves szóbeli közléséből tudom, hogy GULYÁS PÁL kéziratban lévő és kiadás előtt álló életrajz-gyűjteményében is 1830 szerepel, ugyanúgy, mint az Országos Széchényi Könyvtár katalóguscéduláin. A genealógiai művekben 1829-et (PÁLMAJ JÓZSEF: *Udvarhely vármegye nemes családjai*. Székelyudvarhely, 1900. 170.), sőt (valószínűleg a nyomda ördöge „jóvoltából”) 1839-et (NAGY IVÁN: *Magyarország családai*. Bp., VII. 1860. 234.) jelölik meg ORBÁN BALÁZS születési évszámaként. A halála után megjelent nekrológokban sem vágnak egybe az adatok, mert amíg pl. az *Akadémiai Értesítőben* (1891. 9. füz. 548.) az 1829-es évszám olvasható, addig a *Vasárnapi Újságban* (1890. 17. sz. 265.) 1830.

A fentiekben néhány példával illusztrált ellentmondásra az 1920-as évek közepén BÁNYAI JÁNOS (1886—1971), a jeles erdélyi geológus is felfigyelt. A Magyar Állami Földtani Intézet

Tudománytörténeti Gyűjteményében őrzött önéletrajzi jegyzeteiben erről a következőket olvashatjuk: „Lengyelfalván, Orbán Balázs születési helyén kutatva kíváncsiságból a plébánostól az anyakönyvet kértem elé, hogy egyes adatokat kijegyezsek belőle. Meglepődve láttam, hogy nem 1830-ban született, mint azt általában tudták, mert még a Pallas Nagy Lexiconban is így volt, hanem egy évvel korábban.” Felismerését hamarosan közölte a kolozsvári *Pásztortűz* című lapban (1925. 13. sz. 297.) és felhívta a figyelmet a közelgő születési centenáriumra.

BÁNYAI JÁNOSnak ezen kívül is nagy szerepe volt a centenáriumi ünnepek megszervezésében. Pl. a székelykeresztúri *Kaszinó* az ő kezdeményezésére és tevékeny közreműködésével 1929-ben kiadta a *Ki volt Orbán Balázs?* c. 64 oldalas könyvecskét, „... amelyhez egyes szakemberek adtak a szakjuk szempontjából kiemelt értékeket az általános életrajzon kívül. Útmutató jött mindezekhez mellékelten az ünnepek technikai megrendezéséhez, s alkalmi költemények is jelentek meg benne. Az egyes helységek vezetői, a tanuló ifjúság kapva-kaptak a füzeteken s országsszerte megrendezték az 1929. év folyamán az ünnepeket...” — írta BÁNYAI JÁNOS említett önéletrajzi jegyzeteiben.

BÁNYAI JÁNOS haláláig ápolta a példaképnek tekintett ORBÁN BALÁZS emlékét. 1931-ben megindította és az 1944-ben megjelent utolsó számig szerkesztette „a Székelyföldet és népét ismertető folyóirat”-ot, a *Székelységet*. Az első szám *Beköszöntőjében* az Orbán Balázs-ol munka folytatását jelölte meg célként és a folyóirat első cikke a saját, ORBÁN BALÁZSRól szóló írása volt.

A *Székelységben* 1940-ben (3—5., 6—8. sz.) megemlékeztek ORBÁN BALÁZS halálának 50. évfordulójáról is. Az egyik cikkben (*Orbán Balázs születési éve?* 1940. 3—5. sz. 19—20.) LÉVAI LAJOS közzé tette a születési anyakönyv adatait, amelyeket már egy korábbi munkájában (*Poloniája—Lengyelfalva monográfiája*, Odorheiu, 1935) is közölte. „Eszerint 1829. febr. 3-án született (Balázs napján) s 9-én keresztelte meg Székely András plébános. Az ujszülött neve: Illustrissimus Blasius, Baro, Orbán Joannes, Paulus. — Szülei (parentes): Illustrissimus D. Baro Joannes Orbán et Illustr. D. Eugenia Knecht, vero nomine Foresti. — Keresztzüllők: Illustrissimus Dominus Comes Joannes Haller et Magnifica D. Anna Ugron. — Helyettesíti (substitutus patrinus): Mag. D. Bölcskövi, capitanus.”

LÉVAI LAJOS szerint az anyakönyvi bejegyzések ellenére azért terjedhetett el a köztudatban az 1830-as évszám, mert maga ORBÁN BALÁZS is ezt tartotta születési évének! E feltevését a következőkkel bizonyította. A székelyudvarhelyi r. katolikus főgimnáziumban 1844-ben, a tanév végén kiállított „osztályozó anyakönyv”-ben (amelybe régi szokás szerint bemonadás alapján kerültek az adatok) 14 évesként szerepel. Az *Utazás Keleten* című művében (III. 1861. 24.) az 1848. május 28-i élményeit leírva 18 évesnek mondja magát: „El fogsz bámulni — hogy az én koromban (mert mint tudhatod, alig virult élttem felett 18 tavasz) s ily bájos helyeken, minőknek Jaffa kertjeit leírák, s oly tulvilágian szép nők közelében, a minőknek festém Jaffa hölgyeit, ennyire szomorú s világgűllölő eszmék hogyan születhetnek agyamban?!” — írta barátjának, DÓZSA DÁNIELnek. LÉVAI LAJOS feltételezi azt is, hogy a *Magyar Lexikon*-ba (XIII. 1883. 140.) és SZINNYEI JÓZSEF fent idézett művébe ORBÁN BALÁZS közlése folytán került az 1830-as adat.

A *Ki volt Orbán Balázs?* című kiadvány és LÉVAI LAJOS említett írásainak megjelenése után az Erdélyben és Magyarországon ORBÁN BALÁZSRól megjelent cikkek és könyvek többségében az 1829-es születési évszám olvasható és születésének 150. évfordulója alkalmából helyesen 1979-ben közölték a lapok az emlékező—méltató cikkeket, pl. BEKE GYÖRGYét (*Honismeret*, 3. sz. 36—37.), KÓSA LÁSZLÓét (*Élet és Tudomány*, 4. sz. 120—121.) és PACZOLAY GYULÁét (*Magyar Nemzet*, 28. sz. 4.). PACZOLAY GYULA egyébként a helyes születési évszám közlése után zárójelben megjegyezte: „A lexikonok adata sajnos téves.”

Az ORBÁN BALÁZS által is vélt és (feltehetően) terjesztett valótlan születési évszám csak nehezen törölhető ki az irodalomból. Ezt bizonyítja, hogy 1990-ben is kétféle évszámmal je-

Részlet a lengyelfalvi születési anyakönyvből (LÉVAI L. 1940. 19.)

lentek meg a róla szóló publikációk. Amíg pl. A *Hét* című bukaresti hetilapban, IMREH ISTVÁN cikkében (1990. 15. sz. 3.) és az új kolozsvári hetilap, a *Helikon* 1990. évi 16. számának címlapján megjelent BAÁSZ IMRE-grafikán is az 1829-es születési évszám olvasható, addig a BALÁZS ÁDÁM által összeállított kötetben (*Sztambulltól Szejkéig*. Debrecen, 1990. 255.) 1830 szerepel. BALÁZS ÁDÁM ORBÁN BALÁZS ismeretlen leveleit közlő összeállításának bevezetőjében is 1830-at tartja a helyes születési évszámnak, mert ezt írja: „1990-ben emlékezünk meg Orbán Balázs születésének 160. [...] évfordulójáról.” (*Új Erdélyi Múzeum*, 1990. 1—2. füz. 191.). Ószintén szólva nem csodálkozom, hogy BALÁZS ÁDÁMOT (aki tiszteletre méltó munkával évek óta fáradozik ORBÁN BALÁZS nehezen hozzáférhető műveinek és leveleinek kiadásán) is megzavarta a forrásokban olvasható kétféle évszám, hiszen még az az ORBÁN BALÁZS emlékének szentelt könyv is hibásan jelent meg, amelynek egyik főmunkatársa BANYAI JÁNOS (!) volt. A könyvben ugyanis az 1830-as és az 1829-es születési évszám egyaránt szerepel (*Szekelyföld írásban és képbén*. Szerk.: DÁVID JÓZSEF. Bp., 1941. I. és 231).

Az elmúlt két évtizedben sokat törlesztettek a kutatók és a kiadók az ORBÁN BALÁZS: szal szemben fennálló adósságból. Az életét bemutató és munkásságát méltató cikkeken és tanulmányokon kívül SÜTŐ ANDRÁS előszavával és ERDÉLYI LAJOS bevezető tanulmányával megjelent az eredeti szekelyföldi fényképeit bemutató kiadvány (*Szekelyföld képekben*. Bukarest, 1971). Két hasonló kiadásban (Firenze—München, 1981. Bp., 1982) napvilágot látott fő műve, A *Szekelyföld leírása* (Pest—Bp., 1868—1873. I.—VI.). Az előbbihez ILLYÉS ELEMÉR, az utóbbihoz CSATÁRI DÁNIEL írt kísérő tanulmányt és a külföldön megjelentetett változatot ORBÁN BALÁZS kiadatlan kézírásos jegyzeteivel egészítették ki. Nagy művéből A *Szekelyföld* címmel kiadtak egy válogatást (Bp., 1982. Szerk.: KATONA TAMÁS, sajtó alá rendezte: PÉTERFY LÁSZLÓ, az utószót írta: KÓSA LÁSZLÓ) és kézbe vehetjük a *Torda város és környékének* (Bp., 1889) hasonló (Bp., 1984. A kísérő tanulmányt írta: CSATÁRI DÁNIEL) és új (Bp., 1986. I—II. Szerk.: KATONA TAMÁS, az utószót írta: LÁSZLÓFFY ALADÁR) kiadását is. DÁVID

ANTAL megírta életregényét (*A tanú*. Bp., 1981), de teljes részletességű biográfiája még nem született meg. Ezzel még tartozunk ORBÁN BALÁZSNak és — önmagunknak! A leendő (vagy már dolgozó?) szerző figyelmét szeretném a fenti adatokra felhívni és jó lenne, ha ezeket figyelembe vennék a készülő, illetve tervezett lexikonok szerkesztői is.

HÁLA JÓZSEF

„A Székelyföld leírása” újrakiadásának viszontagságai

A *Néprajzi Hírek* szerkesztősége fölkerít, hogy írjam le milyen erőfeszítéseket tett a Magyar Néprajzi Társaság ORBÁN BALÁZS nevezetes hatkötetes munkája, *A Székelyföld leírása* újrakiadásának ügyében. Előre kell bocsátanom, hogy — bár részese voltam ezeknek az erőfeszítéseknek — semmilyen írásbeli dokumentum nem maradt a kezemben. A történet hézagosságának elsősorban ez az oka. Csak az áll ebben a kis cikkben, amire biztosan emlékszem. Lehetek olyan vonatkozásai is, amelyek nem jutottak tudomásomra. Túlzás volna az esetnek nagy jelentőséget tulajdonítani, a korra azonban mindenképpen jellemző volt, és a mű, amely nemcsak tudományos, hanem jelképi értékű is, valamelyest kiemeli a hasonló ügyek közül.

A legfontosabb előzmény az volt, hogy ORBÁN viszonylag kis példányszámban jelentethette meg művét, mert a kiadást meglehetősen érdektelenség kísérte. Ő azonban tovább gyűjtötte az anyagot, és egy majdani újrakiadás reményében egy példányt — mint ismeretes — lapenként tiszta oldalakkal váltogatva bekötetett. Ezekre jegyezte a pótlásokat. Halála után azonnal, majd a két világháború közötti Erdélyben, végül a második világháború alatt fölmerült az újrakiadás, de a gondolat — anyagiak híján — a nyomdáig sosem jutott el. Közben a hatkötet ára egyre magasabbra emelkedett, az 1970-es évek elejének antikváriumi aukcióin — ha egyáltalán fölbukkant — *A Székelyföld leírásáért* igen magas összegeket fizettek. Ekkor történt, ha jól emlékszem, 1972-ben, hogy ERDEY-GRÚZ TIBOR, a Magyar Tudományos Akadémia akkori elnöke, nem tudom milyen pénzalapból, 300 vagy 400 ezer forintot különített el a mű kiadására. A kiadó a Magyar Néprajzi Társaság és az Akadémiai Kiadó lett volna. Fogalmam sincs milyen személyes vagy másfajta indítéka lehetett a Magyar Tudományos Akadémia elnökének, esetleg ki vette rá erre az ötletre. (A pénz akkoriban igen komoly összegnek számított s alighanem fedezte volna a kiadást.) Biztosan merem állítani, hogy nem ORTUTAY GYULA volt a kezdeményező, mert sosem sajátjaként beszélt az ügyről, és némi meglepődést is elárult ORTUTAY azonban támogatta, és különösen sürgette a Társaság főtitkára. FÖLDES LÁSZLÓ FÖLDESTől származhatott a reprint-változat ötlete. Több ilyen javaslata közül az *Ethnographia* ritka korai évfolyamainak megjelentetése megvalósult mint a hazai reprintkiadások előfutára.

ORTUTAY hivatalosan megkereste BERNÁT GYÖRGYöt, az Akadémiai Kiadó igazgatóját a kiadás dolgában. BERNÁT — ezt a leghatározottabban állítom — vállalta, hogy kiadja ORBÁN művét, de csak azzal a feltétellel, ha a Társaság a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságától írásbeli engedélyt mutat föl. Mivel az MSZMP KB illetékesei valamiféle „lektori jelentés”-t kértek a műről, megbízást kaptam ORTUTAY GYULától ennek elkészítésére. Miért pont az én személyemre esett a választás? A második világháború után én írtam az első tudományos értekezést ORBÁNról, ami a *Valóság* 1968/10. számában látott napvilágot. Feladatomban volt, hogy a kiadás fontosságát megindokoljam és felhívjam a figyelmet, nem sérti-e a munka a románok érzékenységét. Egyik sem volt nehéz, mert a kiadás értéke számomra is vitathatatlan volt és nem hittem a korra oly jellemző „politikai tapintat”-ban. Csak az igazságot kellett írnom: ORBÁN tárgyilagosan mutatta be az erdélyi polgárháborús eseményeket, nem hallgatva el a magyarok túlkapásait sem. Ugyanakkor a legnagyobb tisztelettel írta le a magyarokkal végyesen lakó románok szokásait, folklóráját.

Az MSZMP KB részéről ROTTLER FERENC munkatárs foglalkozott az ügyel, őt kellett három ízben is megkeresnem a Duna-parti „fehér ház”-ban. Barátságosan beszélgetett velem, és fölvetette, hogy hagyjuk ki, reprint esetén „takarjuk le” az inkrimináltnak minősülő részeket. Én következetesen képviseltem a csonkítás nélküli kiadást. Más alkalommal ROTTLER azt vetette föl, hogy az „oláh” szót kellene „román”-ra cserélni. Ezt is elleneztem, mert anakronisztikusnak tartottam és szövegsértésnek, különben maga ORBÁN BALÁZS megindokolta használatát. Nem tudom, mit értek írásbeli és szóbeli érveim. Netán előre eldöntötték, hogy úgysem járulnak hozzá a kiadáshoz, csak halogatták a dolgot. ROTTLER sosem mondott nemet, de BERNÁT GYÖRGY és ORTUTAY egyaránt jól tudták, akár mások, akik a kommunista pártközpont irányítói stílusát és eljárását ismerték, hogy írásbeli engedélyre éppúgy nem lehet számítani, mint írásba foglalt elutasításra. Utolsó alkalommal azt mondta ROTTLER, hogy várjunk még egy kicsit, mert három (!) hét múlva román delegációt várnak, s a kiadás engedélyezése zavarná tárgyalási esélyeinket (mármint a magyar félét). Én ellenkeztem, mondván, honnan tudnának erről a románok, és egy gyors kiadás is sokszorosát venné igénybe a három hétnek. ROTTLER azonban barátságosan kitessekelt az ajtón.

Beláttam, hogy a játék komolytalan, mert a Társaság képviselőjében — erősen szólva — hülyének néznek. Így számoltam be ORTUTAYnak, aki háborgásomat azzal csitította, hogy egyszer majd úgy is megjelenik ORBÁN BALÁZS műve. Nem tudom, hitt-e benne vagy sem, de azt mindnyájan tudjuk, hogy bő évtized múlva valóban kézbe vehettük *A Székelyföld leírásának* reprintjét.

KÓSA LÁSZLÓ

Orbán Balázs
(DÁVID ANTAL: A tanú. Bp., 1981)

Csiszár Árpádra emlékezve

A mai hírközlés, nyomdai viszonyok ismeretében talán senki sem botránkozik meg azon, hogy folyóiratunk csak most int búcsút az 1989. február 20-án, 77 éves korában Vásárosnaményben elhunyt CSISZÁR ÁRPÁD után.

CSISZÁR ÁRPÁD a szabolcs-szatmári, s tegyük hozzá, hogy a beregi múzumszervezők népes családjába tartozott. A Nyírbátorban múzeumot szervező SZALONTAI BARNABÁS, a Vaján múzeumot létrehozott MOLNÁR MÁTYÁS, a Mátészalkán múzeumot „fejlesztett” FARKAS JÓZSEF alkotta sorba tartozott. Az utolsó névnel, FARKAS JÓZSEF-nél azért használtuk az idézőjelbe tett „fejlesztett” kifejezést, mert a virágzó, a fejlődés el sem képzelte szintjére jutott Szatmári Múzeumot nem FARKAS JÓZSEF alapította, szervezte, hanem a gazdátlaná vált, elkallódásra ítélt gyűjteményt szívós munkával, céltudatos tevékenységgel — széleskörű, sokoldalú közéleti szerepléssel is — nemcsak átvette fennállása egy bizonytalan pillanatában, hanem felemelte, tényleges, funkcionáló intézménnyé formálta, tekintélyt szerzett neki és „mellesleg” hol tervszerű, hol esetleges, de mindenkor rendkívül eredményes gyűjtő- és muzeológiai tevékenységgel, valamint a tudományos tevékenység minden kritériumának megfelelő feldolgozó munkával, szakmai berkekben is ismertté, elismertté fejlesztette — ahogyan CSISZÁR ÁRPÁD is a vásárosnaményi múzeumot.

A gyászjelentésben az áll és a közvélemény egy részében is az él, hogy CSISZÁR ÁRPÁD a „Beregi Múzeum ny. alapító igazgatója” volt. CSISZÁR ÁRPÁD élete és munkássága, nem különben a rá való emlékezés sem szükségeli ezt a nem helytálló véleményt! Márcsak azért sem, mert ezzel a véleménnyel elhomályosítjuk egy másik érdemes beregi tudós patrióta különben is méltatlanul megkopott emlékét, a BABUS JOLÁNÉ-t. Aztán az sem lehet számunkra közömbös, mint ahogy CSISZÁR ÁRPÁD számára sem volt az, ahogy éppen ő maga írta nagy elismeréssel BABUS JOLÁN-ról, hogy a Beregi Múzeum kezdetével, indulásával kapcsolatban az a legméltóbb; ha a reá való kegyeletes emlékezéssel a vásárosnaményi múzeumi munka elindítójának, BABUS JOLÁN-nak a szavait idézzük: „1954. szeptember 4-én Joó Károly igazgató javaslatára jött létre a vásárosnaményi Állami Általános Gimnáziumban egy néprajzi szakkör e sorok írójának (ti. Babus Jolánnak) tanári vezetése alatt.” Ebből a BABUS JOLÁN által vezetett gimnáziumi néprajzi szakkörből nőtt ki előbb egy bizonytalan jogállású iskolamúzeum, majd pedig a Beregi Múzeum.

A szakkör nagy lelkesedéssel gyűjtőmunkába fogott, oly eredményesen, hogy 1957-ben nagy sikerű kiállításon mutatta be addigi eredményeit. A kiállítást azal a bevallott céllal is rendezték, hogy felhívják az illetékesek figyelmét a nagyszerű gyűjteményre és azokra a nem éppen megfelelő és semmiféleképpen sem megnyugtató körülményekre, amelyek között a gyűjteménynek élnie, sőt továbbfejlődnie kellett volna. A kiállítás azt bizonyította, hogy a gyűjteményt fel kell venni a közgyűjtemények sorába, megfelelő elhelyezésről kell gondoskodni és személyi vonatkozásban is

Csizsár Árpád

biztosítani kell a gyűjtemény szakszerű kezelését, illetve további fejlesztését, egy beregi tájmúzeum létrehozását. A kiállítás végül is nem érte el kitűzött céljait, sőt a sorsa rosszabbra fordult. Nemcsak az a minimális támogatás csökkent, amit a járási tanácstól korábban kapott, hanem a gimnáziumnak égetően szüksége lett az iskolamúzeum által elfoglalt, különben egyáltalán nem nagy területű helyiségekre. Az sem volt jó hatással a gyűjteményre, hogy BABUS JOLÁN 1958-ban a gimnáziumból a Járási Könyvtárba került. Innen vívta elkeseredett harcát a múzeumért, igen kevés eredménnyel. BABUS végül is belefáradva a kilátástalan szélmalomharcba, nem tudván nézni a gyűjtemény lassú szétzilálódását, 1961-ben elköltözött Vásárosnaményból, odahagyva a nagyszerű múzeumkezdeményezést, és a szekszárdi múzeum néprajzos muzeológusa lett.

Mindezt azért mondtuk el ilyen hosszadalmasan, hogy mindennél jobban kivilágozzuk, hogy mit tett, milyen nagy munkát végzett CSISZÁR ÁRPÁD, miután 1963-ban átvette a közben reménytelen helyzetbe került „múzeum” irányítását. Minden méltatója, a Keletmagyarország névtelen nekrológiójától (*Csiszár Árpád emlékére*. Keletmagyarország XLVI. 1989. 45. sz. febr. 22. 5.) kezdve KOREK JÓZSEF-ig, akinek meglehangú nekrológja csak most látott napvilágot (*Búcsú Csiszár Árpádtól (1912–1989)*. A nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve XXVII—XXIX. 1984—1986. Nyíregyháza, 1990. 7—10.) egyértelműen a múzeumszervező, múzeumfejlesztő és gyűjtő CSISZÁR ÁRPÁD-ot állítja eléink.

Mi sem tehetünk mást, sok-sok más mellett a néprajzos muzeológust, a nagyszerű gyűjtőt, a kiváló múzeumszervezőt, fejlesztőt tiszteljük benne, s mint ilyennek intünk most búcsút a Magyar Néprajzi Társaság, a néprajzos társadalom, a néprajzi muzeológusok népes tábora és a néprajzi muzeológia nevében. Úgy véljük, hogy munkássága eredményeit mi sem tudnánk jobban összefoglalni, mint a *Keletmagyarország* említett rövid nekrológja. Mi mást mondhatnánk el CSISZÁR ÁRPÁDRól, minthogy fájó szívvel, nehéz érzésekkel tudomásul vesszük, hogy „Életem 77. évében rövid betegség után elhunyt Csiszár Árpád református lelkész, a Beregi Múzeum nyugalmazott vezetője. 1963 óta állt a Szabolcs-Szatmár megyei Múzeumok Igazgatósága alkalmazásában, s ez idő alatt a felszámolásra ítélt iskolai gyűjteményt több tízezer daraból álló múzeummá fejlesztette. Ő alapozta meg a múzeum ország-, sőt világszerte ismert szakgyűjteményeit, a textil-, a vasöntvény- és iskolatörténeti gyűjteményt. Kütön is szívügyének tartotta a múzeumi anyag népszerűsítését, s a kiállításokat az iskolai oktatás és a nép művelődésének szolgálatába állította... Vásárosnamény díszpolgára volt.”

CSISZÁR ÁRPÁDnak arra is volt gondja, hogy munkájának méltó folytatója legyen. Tudatos nevelői tevékenységgel leányát, Saroltát (FELHŐSNÉ CSISZÁR SAROLTA) korán bevonta segítőtársai közé. Széleskörű néprajzi-helytörténeti képzésben részesítette, mindenképpen előkészítette a Beregi Múzeum igazgatására, szakszerű munkája biztosítására. Így is, ilyen vonatkozásban is biztosította múzeumfejlesztő munkája folytatása mellett saját, méltán kiérdemelt emlékezetét is.

DANKÓ IMRE

Vincze Lajos

(Erdőgyarak, 1920. január 26.—Toledo, 1990. május 21.)

GELLÉRT SÁNDOR, a magyar szavak és gondolatok kristályait örök értékűvé csiszoló egyik portája gyakran említ ismert és ismeretlen személyeket, közéleti férfiakat, költőket, parasztokat

Halló itt rádió... című versében (a *Halálratáncoltatott lányok* című kötetének egyik verse) KODÁLYt, RÉVÉSZ IMRE tiszántúli püspököt, SZABÓ DEZSŐt, VERES PÉTERt, KARÁCSONY SÁNDORT, SINKA ISTVÁNT és GULYÁS PÁLt emlegeti. De szól egy citeraverőről is, aki az említetekkel együtt a „mikolai” rádió műsorában szerepel. Idézem a vers két sorát:

*Nem pomerán vasing, bihari sügyelő,
Kismarjáról Vincze, a citeraverő.*

Ki ez a citeraverő? Ohio állam (USA) egyetemén Bowling Greenben a néprajz professzora volt. Tudományos pályáját a kolozsvári egyetemen kezdte s ott hűséges, széles látókörű munkatársamként dolgozott. Egy hivatalosan elküldött, de a katonai hatóságot félretájékoztató levéllel sikerült őt 1944 őszén a bakaruhától megszabadítanom. Akkor már alakulatával a nyugati határszélen állomásozott. A német és az orosz csapatok gyűrűjén átvergődve 1945 tavaszán visszatért Kolozsvárra, de sejtve-látva az ottani nehéz viszonyokat, vállán bihari szőrtarisznyával, szerezéssel, benne ARANY JÁNOS verseivel, nekivágott Olaszországnak. Az Alpeken gyalog átvergődve eljutott Bolognába, ahonnan VÁRADY IMRE professzor támogatásával tovább ment Rómába. Az örök városban RAFAELLO CORSO professzor és mások támogatták. De az akkori itáliai viszonyok miatt nem sikerült megfelelő álláshoz jutnia, s a Nemzetközi Vöröskereszt révén áthajózott az Újvilágba. Előbb Buenos Airesben telepedett le, ahol az argentin hírugynökségeknél, a rádiónál dolgozott s a spanyol eredetű lakosság körében népköltészet gyűjtést végzett. 1964-ben az Egyesült Államokba vándorolt tovább, s Kentucky államban a Morehead-i egyetemen spanyol, francia és olasz nyelvet oktatott, majd az említett Bowling Green-i egyetemen néprajzot és szociológiát. 1990. május 21-én országúti baleset következtében Toledo város egyik kórházában (St. Vincent Medical Center) meghalt.

Az egyetem szociológiai intézetének vezetője, MEREDITH PUCH mondta róla, hogy az intézetben európai gentlemannek tartották s európai tradicionális iskolázottsága hiányozni fog az egyetemnek.

VINCZE LAJOS Erdőgyarakon született, majd Sitéren és Kismarján töltötte fiatal éveit. Hiába járta évtizedeken át az Újvilág tájait, megmaradt biharinak. Állandóan a magyar népi műveltséget figyelte, kutatta, elsősorban szűkebb szülőföldjét, Bihart. Kitűnően ismerte a magyar népzénet. Az argentin rádióban és annak folyóiratában hosszabban ismertette KODÁLY Háyri Jánosát. Amint lehetővé vált számára Magyarországon és Romániában a néprajzi kutatás, az Egyesült Államok Nemzeti Akadémiájának és egyetemének támogatásával az erdélyi és hazai Biharban a társadalmi szervezetet, a pásztoréletet, a kétnyelvűséget tanulmányozta. Első tanulmányát a kolozsvári *Hitel*-ben 1939-ben publikálta a bihari Sitér énekkultúrájáról. Részt vett a kolozsvári egyetemi fiatalok falukutató táborában Bálványosvár-alján. Ennek eredménye az ottani asszonyok kenderfeldolgozó munkájáról írt kis monográfia, amely magyarul (Népr. Ért. 1943; Erd. Népr. Tan. 5. 1945) és olaszul (Rivista di Etnografia, 1948) is megjelent. Tanulmányai láttak napvilágot a román és a magyar pásztorszervezetről, a bihari rokonsági terminusokról, a pásztorok gazdasági funkciójáról és munkaszokásairól. Íme ezek közül néhány: *Peasant Herding Associations in Hungary and Romania* (R. BERLEANT-SCHILLER and E. SHANKLIN eds. *Keeping of Animals...* Totowa, 1983), *Hungarian Peasant Obscenity: Sociolinguistic Implications* (Ethnology, 1985), *Peasant Animal Husbandry: A Dialectic Model of Techno-Environmental Integration in Agro-Pastoral Societies* (Ethnology, 1980), *Kinship Terms and Address in a Hungarian Speaking Peasant Community in Rumania* (Ethnology, 1978), *Rank and Prestige among Herdsmen of the Hungarian Central Plain* (Ethnologia Europaea, 1971), *Organization of Work in Herding Teams of the Great Hungarian Plain* (Ethnology, 1974). Úgy gondolom, hogy úttörő az a tanulmánya, amely *Theoretic Trends in the Argentine Folklore* címen a *Műveltség és Hagyomány* 1971. évi kötetében került a folkloristák elé. Az utóbbi időben két tanulmánya jelent meg Magyarországon: *Continuity and Change of Kinship and Address Terms in a Hungarian Peasant Village*. (Acta Ethnographica, 1986—1988), *Women, Sex and Herd in Peasant Pastoralism. Ide-*

en, *Objekte und Lebensformen. Gedenkschrift für Zsigmond Bátky*. Székesfehérvár, 1989).

VINCZE LAJOS vallotta, hogy a nemzeti tudományok eredményeinek is be kell kerülnie a nemzetközi tudományos élet vérkeringésébe. Se szeri, se száma azoknak a népszerűsítő cikkeinek, amelyek a népballadáról, a cigányzenéről, a magyar népzenei stílusokról, BARTÓK BÉLÁRÓL, népszokásainkról jelentek meg a külföldi magyarság folyóirataiban (*Magyar Világ, Dél-amerikai Magyarság* stb.). Népszerűsítő cikkei is bővelkednek eredeti gondolatokban. Számtalan előadást tartott a vezető amerikai néprajzi társaságokban.

Hihetetlenül széles körű volt a nyelvismerete. Anyanyelveként beszélte a spanyolt, portugált, olaszt, román, franciát, angolt. Magyar nyelvi kurzusokat tartott Morehead egyetemén. Néhány címet sorolhatok csak fel egyetemi előadásaiból: *Kulturális antropológia, A szociológia alapelvei, Parasztársadalom, Kultúra és környezet, Ethnológiai elméletek, Kulturális variációk* stb. Előadásaiba mindig beleötvözte a magyar eredményeket.

Tudásánál csak szerénysége volt nagyobb. Nem azok közé az amerikai magyarok közé tartozott, akit Magyarországon ünnepeltek vagy ünnepeztette volna magát. A Magyar Néprajzi Társaság sem figyelt fel működésére. A magyar néprajz történetéről kiadott monográfia meg sem említi a nevét. De ívnyi terjedelműek azok az amerikai megemlékezések, amelyek közvetlenül halála után megjelentek s eddig eljutottak hozzám.

Bihari citeráját az Újvilágban naponta megszólaltatta, amelyet hallgatói, barátai Bowling Green egyetemén „Vincze hegedűje”-nek (Vincze's violin) neveztek el. Húrjait a kegyetlen halál végleg elszakította. Amikor legutóbb Magyarországon járt, megkérdeztem tőle, hogy mit visz magával Ohioba. Mosolyogva kinyitotta a táskáját s egy köteg libatollra mutatott. Citerájához kellett verőnek!

GUNDA BÉLA

Orbán Balázs mint országgyűlési képviselő
(ORBÁN BALÁZS: Székelyföld képekben. Bukarest, 1971)

A Gyöngyösbokréta múltja és jövője

Az első világháború során Európa országai meglehetősen elszegényedtek. A lassan meginduló idegenforgalom hozott váratlan hasznot, viszont vonzó látványosságokat keresett.

Az olaszok és spanyolok gyakorlottak voltak népművészetük tetszetős felmutatásában. Magyarország a millenniumi emlékévkben, 1896-ban már tapasztalhatta népművészete bemutatásának sikerét: 63 megye egy-egy tájháza épült fel a Városligetben skanzenszerűen, és ezek lakói népviseletükkel, szokásaik, táncaik, dalaik előadásával remekeltek.

Az 1920-as években a harmadára csökkent Magyarország falvai ösztönösen kezdtek rendezni folklórbemutatókat. Legelőbb a dunántúliak. 1922-ben Ócsényben volt népviseleti és szokásbemutató, 1925-ben Sopronban felvonult Ágfalva, Balf, Csorna, Kapuvár és Szany népi csoportja. Kaposvárott pedig a „somogyországiak” talákoztak, Koppányszántó „csók pohár” lakodalmas játékát filmre is fölvtették. 1929—1930-ban Kaposvárott már kiállítást is rendeztek, ahol megjelent Csököly, Törökkoppány és Szenna népi csoportja is. 1928-ban Gödöllőn tartottak népviseleti bemutatót Boldog, Cinkota, Csömör, Gödöllő, Kerepes, Szada, Tura és Zsámbok részvételével. Mezőkövesd és Nagykálló már az 1896. évi vilákiállítás évében feltűnt, 1922-től pedig ismét szerepeltek. 1930-ban Balassagyarmaton, majd Mezőkövesden mintegy háromszáz szereplővel népviseleti „kosztüm-verseny”-t rendezett az idegenforgalmi szervezet, ahol a néprajz tudósai bíraltak és díjaztak. Ez azonban nem vált be! Ugyanis a vesztes asszonyok sírva mentek haza, azzal a lehangoló érzéssel, hogy az ő népviseletük immár nem jó, azt le, sőt (!) el lehet vetni... Erdélyben Csiksomlyón DOMOKOS PÁL PÉTER kántortanító, tanár rendezte a legnagyobb szabású folklórbemutatót, az „Ezer székely leány napjá”-t, amikor mintegy háromszázan táncoltak egyszerre népviseletben, sajátos székely népdalokra.

Falusi tanítók, lelkészek, a paraszti sorból kinőtt vezetők szervezték a népművészeti csoportokat. Lényeges volt, hogy mindegyik a saját viseletét, szokásait, dalait, táncait hozta el. Ez lett jellezője a bokrétásoknak is. A táji csoportok országos megszervezése időszerűvé vált.

PAULINI BÉLA gépészmérnöki tanulmányait végezte a műegyetemen, közben művészileg rajzolt és humorosan írt, gyakran ült író—szerkesztők társaságában a Rákóczi úti Balaton Kávéházban. GARAY JÁNOS *Obsitos*ából színpadra írta Hány János kalandos történetét, megtoldva két kalanddal. KODÁLY ZOLTÁN megzenésítette és 1926-ban bemutatta az Operaház. Két évvel később a csákvári paraszt-színjátszók is megtanulták, és BOZORY ENDRE érettségizett ifjú vezetésével, édesapja vendéglőjében előadták. A népdalokat egy-két hegedűs kísérte. Meghívták erre Csákvár szülöttjét, PAULINI BÉLÁT is, aki elvitte a megnyitóra MÁRKUS LÁSZLÓT, az Operaház főrendezőjét és HEVESI SÁNDORT, a Nemzeti Színház rendezőjét, aki így nyilatkozott: „A legjobb és legérdekesebb, amit valaha parasztoktól láttam!”

PAULINI tetszetős nevet adott szülőfaluja műkedvelő együttesének. A Magyar Foldmíves Játékszín 1928. december 13—14—15-én Budapesten szerepelt a Nemzeti Kamara Színházban (a mai Paulai utcában), 18—19—20-án a Magyar Színházban (a mai Hevesi téren), majd néhány Pest környéki városban és faluban. Jelen voltunk a csákváriak budapesti bemutatóján, és tanúi lehettünk a vitáknak. Ugyanis a néprajztudomány akkori jelesei, élükön GYÖRFFY ISTVÁNNAL, azt javasolták PAULININEK, hogy ne a saját színművét tanítsa be a falusiaknak, hanem a népet eredeti dalaival, játékaival, táncaival szerepeltesse.

PAULINI ötvenéves volt, de vállalkozó kedve töretlen. A Néprajzi Múzeumban megkapta azoknak a falvaknak a jegyzékét, amelyekben megvolt még a népviselet, a tánchagyomány és

a népszokás még virágzott, vagy feléleszthetőnek látszott. PAULINI 1931. június—júliusában, alig két hónap alatt ezeket fölkereste, nyolc párból álló csoportokat válogatott össze, alkalmas vezetőkkel tárgyalt és megbeszélte, hogy mit próbáljanak, kb. 10 perces terjedelemben. A színpad pontos méretét is megadta, hogy a szereplők megszokják a színtér terjedelmét. A népviseleteket szakértőkkel ellenőriztette, tanácsukra sokan felfrissítették ünneplőjüket, pótolhatták az elveszett díszeket. A falvakból felhozott dallamok ellenőrzését később e sorok írója bízta PAULINI BÉLA.

11—12 falu bokrétájából állította össze az egy estét betöltő, kb. 120 perces műsort, a három részt, közben két szünettel. Kitűnő színpadi érzékkel kötötte össze a népviseletek, népszokások, a lassú és friss táncok változatos csokrát. Az egyszerű, szinte naiv háttereket PAULINI BÉLA és PEKÁRY ISTVÁN tervezte: parasztszoba-belső, falusi utca, Tisza-parti táj stb. A bemutatót az 1931. évi augusztus 20-i nemzeti ünnepre tervezte, és hosszas találgatások után adta meg a nevét: *Gyöngyösbokréta*, amely kitűnően fordítható idegen nyelvekre: *Perlenstrauss*, *Mazzo di perle*, *Boquet de perle*... A költségeket az idegenforgalmi hivatal vállalta. Az előadás időpontja augusztus 19-e és 20-a lett.

Reggel érkeztek a csoportok, a pályaudvarról autóbusz vitte őket a szállásukra, ez a közeli iskolában és a kivándorlók szálláshelyén volt. A színpadon falvanként próbáltak délelőtt—délután, ahol 20—24 tagú cigányzenekar vette át az otthoni próbákon csak dalolt, vagy néhány hangszerrel játszott dallamokat. A váratlan erővel, telt harmóniákkal és a népzenei „dűvözéssel” alátámasztott „lassúcsárdás”, majd a kemény „mars” vagy „esztamos” friss tánczene valósággal „feldobta” a hangulatot, a legvirtuózabb figurákra lelkesítette a táncospárokat és szólótáncosokat.

A bokrétás táncok igazában a színpadon, a nagyszerű zenekari játékra bontakoztak ki teljességgel, pillantanyi rögtönzésekkel, „No, most megmutatom, hogy igazában mit tud a magyar táncos!” Előfordult, hogy valamit ismételtek, és mi a nézőtérén meglepetéssel észleltük, hogy pontosan ugyanúgy sohasem táncolták a legvirtuózabb lépéseket. A változatteremtés nagyon jellemző a magyar néptáncokra.

Egyébként PAULINI nem engedte az ismétlést. Tomboló tapsviharra sem jött vissza a csoport, hanem jött a másik. Ilyenképpen nem nyúlt hosszúra a műsor, nem fáradt el a közönség, és mindegyik bokréta úgy érezhette, hogy nem volt jobb nálánál, csupa „első”-k mentek haza a találkozóról, nagy boldogan!

Budapesten az első Gyöngyösbokrétában, 1931. augusztus 19—20-án képviselve volt az ország mindhárom zenei tájegysége: a Dunántúl, a Felvidék és a Nagyalföld. Legtöbben voltak a Dunántúlról: Kapuvár, Szany, Ócsény, Sellye, Püspökbogád, Koppányszántó, a többi tájegységet Galgahévíz, Boldog, Mezőkövesd, Nagyálló, Cigánd, Kunszentmiklós stb. képviselte. A következő években már kétszer-háromszor annyi bokrétás falu lépett föl a *Gyöngyösbokrétá*-ban. 1938-ban, az eucharisztikus kongresszusi világtalálkozón már közel száz bokrétás falu adott műsort két héten át, zsúfolt nézőtér előtt az ország legnagyobb színházában, a Városi (ma Erkel) Színházban. PAULINI érdekes mondása volt, hogy nyolc párral, 16 táncossal a legnagyobb színpadokat is megtölti.

Visszapillantva a bokrétásság kezdetére, jelentős szerepe volt akkor az idegenforgalom növelésében, az 1930-as évek végére pedig a három „b”, a magyar bor, búza és a bokréta hozta a legtöbb valutát az országnak.

1938—1941-ben a bécsi döntéssel visszatért Magyarországhoz a Felvidék, Erdély és a Délvidék egy-egy része. A bokrétás falvak száma növekedett, Komáromszentpéter, Nagyhind, Bart, Kéménd, Dercen, Kraszna, Inaktelke, Körösfő, Nádasdaróc, Kalotaszentkirály, Szék, Csík-szenttamás, Csíkmenaság, Lövete, Gyimesfelsőlok is besorolt a bokrétások közé, majd a Délvidékről Bácskertes, Doroszló, Gombos, Józseffalva. Érdekes, hogy a bácskai falvak az 1940-es évektől mind a mai napig megtartották a bokrétás nevet és gyöngyösbokrétás találkozót

rendeztek Jugoszláviában akkor is, amikor Magyarországon ez a név nem szerepelhetett.

1931-től 1943-ig virult a *Gyöngyösbokréta* Budapesten. 1937-ben jelent meg a *Gyöngyösbokréta Album* négy nyelven, BARTÓK, KODÁLY, LAJTHA, ÁDÁM, BÁRDOS, KERÉNYI, VERESS népdalfeldolgozásaival. Ez már a bokrétás mozgalom teljes elismerését jelentette.

1944-ben, az ország német megszállása után PAULINI többé nem rendezett *Gyöngyösbokrétát*, visszavonult Tata mellé, Baj községbe, a szőlőben álló kis házába. December 24-én az orosz hadsereg bekerítette Budapestet, és Baj község területe heteken át hadszínterré vált, többször cserélt gazdát. PAULINI és felesége 1945. január 1-én búcsúlevelet írt és öngyilkosok lettek. Hamvuk ma is ott pihennek egy diófa tövében, szinte jeltelenül.

1945 után a bokrétásság üldözöttté vált, irredenta, sovinizta, nacionalista mozgalomnak bélyegezték, vezetőit elüldözték falujukból. Ezután népi együttesek születtek, amelyek műsorra vették más népek, tájak táncait, dalait is, jelmezekként cserélve a népviseleteket, egész estéket betöltő műsorokra törekedtek. Példaképük az *Állami Népi Együttes* és a szomszéd népek együttese voltak. Hosszú évtizedek múltával lehetett csak kimondani, hogy a *Gyöngyösbokréta* nélkül aligha lett volna népi együttes, viharos táncmozgalom, táncház, színpadi néptánc-koreográfia, hiszen a bokrétások mentették át a hagyományokat, népviseletet, dalokat, szokásokat, táncokat a mának.

A volt bokrétásokat újabban „hagyományörző népi együttes”-eknek nevezzük, némelyek már a bokrétás szót is viselik.

1990. nyár elején fölvetettük a gondolatot, hogy a *Gyöngyösbokrétát* fölújítva tegyük ismét az augusztus 20-i nemzeti ünnep ékességévé, az idegenforgalom vonzó látványosságává. Mintegy száz falu bokrétás hagyományairól lévén följegyzésünk, közel a felének levelet küldtünk, hogy volna-e kedve bokrétázni, megvan-e a hagyományos népviselete? Jönne-e bokrétázni a régi, bevált módon, tehát a falu eredeti népviseletében, hagyományosan a saját táncival, dalaival, szokással, rigmusokkal, mintegy 10 perces műsorról, nyolc táncospárral, férfi verbunkossal, női karikázóval, vagy éppen gyermekcsoporttal, játékokkal? Közöltük, hogy Soroségelyt kérünk, amelynek elnyerése esetén biztosítjuk a szokásos költségeket, utazást, szállást, étkezést, napidíjat és zsebpénzt. Ez utóbbi kettő PAULINI kedves ötlete volt, hogy a szegényebb parasztfiúnak ne legyen munkadíj-kiesése, de legyen egy kis zsebpénze, hiszen akkortájt sokan jöttek bokrétázni olyanok is, akik még sosem látták Budapestet, érzézik hát jól magukat, mintegy vendégként, az ország fővárosának vendégeként!

Meglepően gyorsan és sokfelől jöttek a válaszok! Táviratilag válaszolt (!) például Karád község Somogyból, hogy augusztus 20-án délelőttre van már ugyan egy fellépésük, de utána jönnek bokrétázni szívesen (PAJOR JÁNOS közlése). Boldog község aratóünnep-leírással válaszolt, LUKÁCS DEZSŐNÉnek volt bokrétás összeállítása, melyhez saját fúvószenekarukat is elhoznák. Mezőkövesd válasza: köszönik a megtisztelő meghívást, de ez idő alatt Olaszországban szerepelnek, a Garda-tónál és a tengerparton, egy olasz idegenforgalmi iroda forgalmazza őket egy hónapon át (KRUSZÉLYI KÁROLY közlése). Buják község figyelemre méltóan írta: „Színpadképes műsorról jelenleg nem tudunk menni, a nórádi bokréták történetét írom, a bemutatóra kérek meghívást, megnézném!” (PATKÓS ISTVÁN tanácselnök közlése). Buzsák. „Somogyország” színpompás faluja olaszországi együttest fogad és ugyanakkor van a falu búcsúja (KNÉZICH ISTVÁN volt népi együttes vezető közlése). Kapuváron német ének- és zenekart fogadnak, és külföldi szereplésre készülnek, új vezetőjük SIMON ANDRÁS. Tápé — Szeged társvárosa — lakodalmassal, a *kendővivőkkel* szerepelne, a gyermekek pedig a *pünkösdőltővel* (LELE JÓZSEF néprajzkutató közlése, szülei híres bokrétázók voltak). Szany ma is a *tustoló* férfitáncos fejézi be bokrétás műsorát, ők hagyományörzők és mindenkor készek a fellépésre (TÖREKI IMRE közlése). Tura bokrétás műsora feledésbe merült, nincs új vezető (KOVÁCS LÁSZLÓNÉ közlése). Hortobágy a hídi vásár és a debreceni virágkarnevál után vállalná a szereplést. „Örülünk, hogy emlékeznek még ránk!” (BÉRES ANDRÁS közlése). Nagykállótól meg-

kérdeztük, hogy a régi *kállai kettőst* tudják-e még, ugyanis évek óta az Állami Népi Együttes *kállai kettősét* táncolják, az pedig RÁBAL MIKLÓS koreográfiája, lényegesen eltér az eredeti *táncra kérős* változattól. Választ nem kaptunk. Szentistván nagyszerű gyermekjátékokkal jelezte: *Antal, bantal* kiszámoló; *Itt ül egy kis kosárban/Királynének leánya; Fel, fel vitézek a padkára./A szent kemence oltalmára; ptyókázás; csülkőzés; kocázás; üszökverés...* Megvan a felnőtt csoport is a fonóval (HÉRING SÁNDORNÉ közlése). És így tovább! Jóval többen jelentkeztek, mint amennyi belefért volna a tervezett egy esti műsorba.

A Gyöngyösbokréta fölüjlesztésének terve eljutott a parlamentbe is. DARVAS IVÁN képviselő elsőként írta: „Ha valamikor, úgy most csakugyan itt az ideje, hogy a Gyöngyösbokréta föltámadjon halottaiból!” DORNBACH ALAJOS képviselő viszont úgy tájékoztatott SOROS GYÖRGY úr alapítványa felől, hogy a „már előre lekötött programok az anyagi fedezetet szinte maradéktalanul kimerítették.” A fölüjlesztést tehát 1991-re kell halasztani, és a közeli években megvalósításra kerülő bécs—budapesti világkiállításra is gondolva, az összes bokrétás falvakat mozgósítva, minden eddiginél teljesebb Gyöngyösbokrétát kell felragyogtatni.

VOLLY ISTVÁN

Kecskemét és Székelyudvarhely testvérmúzeumi kapcsolatai

A kecskeméti Katona József Múzeum 1990. tavaszán vette fel a kapcsolatot a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeummal. Az év során munkatársaink többször is jártak Udvarhelyen, ahol megismerkedtek az ottani kollégákkal, a múzeum gyűjteményeivel és kiállításával. Segítségükkel részt vehettünk a csíksomlyói pünkösdi búcsún s több székely faluba is ellátogattunk.

A Haáz Rezső Múzeum és Kulturális Egyesület október 14. és 19. között rendezte meg a *XIII. Múzeumi Hetet*. Ennek keretében október 19-e a kecskeméti testvérmúzeum napja volt. Három munkatársunk előadása hangzott el ezen az estén, közel száz fős hallgatóság előtt. BÁRTH JÁNOS egy székely faluközösség, Felsőrákos öngazgatási rendjéről beszélt. Bemutatta azokat a szervezeti formákat, amelyek között a székely faluközösség kialakította az állattartás, a határhasználat rendjét, beosztotta a közmunkákat stb. SZTRINKÓ ISTVÁN egy, a székelységhez többé-kevésbé hasonló autonómiával rendelkező magyarországi néprajzi csoportról, a kiskunokról szólt. A rövid történeti visszatekintés után elsősorban a kiskunsági népi kultúra meghatározó jegeit, jellemző vonásait ismertette. SZÉKELYNÉ KŐRÖSI ILONA KLEBELSBERG KUNO kultúrpolitikai koncepciójáról tartott előadást, amely újabb hozzájárulást jelentett KLEBELSBERG rehabilitációjához, munkásságának újjáértékeléséhez.

A *Múzeumi Hét* egy másik nagyobb egységet a *Magyar Falu—Magyar Ház* című előadásorozat jelentette. Ezen PÁLÓCZI HORVÁTH ANDRÁS a szentkirályi középkori településeken végzett ásatásokról, SABJÁN TIBOR a népi cserépkályhákról, CSOMA ZSIGMOND a székelykeresztúri szőlőhegy társadalmáról, FARKAS IRÉN a hargitai falurombolásokról, DEÁKY ZITA pedig A *bába szerepe Városfalva székely faluközösségében* címmel tartott előadást. Rendkívül érdekes, elgondolkodtató, sok ponton vitára készítő volt BAKAY KORNÉL diavetítéssel kísért ismertetése a magyar *Szent Koronáról*.

A *Múzeumi Hét* rendezvényei között szerepelt továbbá a Haáz Rezső Múzeum Tomcsa Sándor Emlékszobájának megnyitása, BENEDEK ÉVA restaurátor *A könyvrestaurálás műhelytitkaiból* című tárlatának bemutatása, valamint HAÁZ REZSŐ síremlékének megkoszorúzása és a Kulturális Egyesület évi közgyűlése.

A kecskeméti múzeum szereplését az udvarhelyiek decemberben viszonzták. A megyei múzeumi szervezet két évente megismétlődő előadói konferenciáján — *Múzeumi kutatások*

Bács-Kiskun megyében — a székelyudvarhelyi múzeum két munkatársa tartott felolvasást ZEP CZANER JENŐ történész, igazgató VARGYASI DÁNIEL GÁBOR, Udvarhely vármegye első főispánjának emlékiratát ismertette, HERMANN GUSZTÁV pedig egy tipikus XVIII. századi erdélyi életutát, LENGYELFALVI ORBÁN ELEK pályáját mutatta be.

Kapcsolataink további bővülését jelenti a Kecskeméti Képtárban 1991. március 17-én nyíló, az udvarhelyi múzeum anyagából rendezendő székely népművészeti kiállítás. Pünkösdre pedig Udvarhelyen a kalocsai népművészetet mutatjuk be.

SZTRINKÓ ISTVÁN

Moldvai vendégek Magyarországon

1990. december 14-én az ELTE néprajzi tanszékeinek hagyományos karácsonyi ünnepségét messziről jött látogatók tették emlékezetessé. A tízfőnyi, fiatalokból és idősebbekből álló csoport a romániai Bacau (Bákó) megyéből, Luizi-Calugăra-ból érkezett. Nem valamiféle hagyományörző csoport volt ez, egyszerűen olyan emberek, akik szívesen vállalták, hogy tudásukat „Magyarföldön” is bemutadják. Meghívójuk és vendéglátójuk a budapesti *Tatros* együttes volt, amely a Marczibányi téri Művelődési Központ *Guzsalyas* klubját működteti immár harmadik esztendeje, és céljuk a moldvai magyarok hagyományos kultúrájának közvetítése, ápolása.

A karácsonyi ünnepségen meglepetéssel szolgáltak a vendégek: a jelenlevőknek hagyományos újesztendel *urálással* kedveskedtek. Kéthetes magyarországi tartózkodásuk során ezt a szokást a Magyar Televízió is megörökítette, két változatban, dokumentatív szándékkal. Az *Urálás* címet viselő film rendezője CS. FARKAS MIHÁLY.

Akárcsak 1990. decemberében, a *Budapesti Tavaszi Fesztivál* alkalmából is csángó csoportot látott vendégül a *Tatros* együttes és SÁRA FERENC koreográfus—néptáncos.

Vállalkozásuk az előzőnél nagyobb szabású volt: 35 fő érkezett meg 1991. március 16-án Debrecenbe, Klézséről, Külső-Rekecsinből és Somoskáról, valamennyien jó táncosok, jó énekesek, fiatalok és idősebbek egyaránt. A társaságban ezúttal muzsikások is akadtak: a hagyományosabb furulyán, és az újabb keletű tangóharmonikán és dobon játszó férfiak Debrecenben színpadi műsor és hagyományos bál keretében adták elő falujuk dalait és táncait.

Debrecen után a következő állomás Budapest volt, ahol a Marczibányi téri Művelődési Központ *Moldvai napjának* díszvendégei voltak a messziről jött csángók. A március 20-i programot délután 14 órakor kiállítás nyitotta meg, amelyen CSOMA GERGELY és MICHNA SÁNDOR Moldvában készült fotóival és a pusztinai születésű SZŐCS ANNA szötteseivel ismerkedhettek meg a látogatók. A délután folyamán több, Moldvában készült film vetítésére is sor került. Az esti program a vendégek viharos sikerű műsorával kezdődött, ezután hajnalig állt a bál.

Az MTA Zenetudományi Intézete, élve a nagyszerű lehetőséggel, egy-egy napot szentelt annak, hogy a három falu tánc-, hangszeres zene és dalanyagából mind többet rögzítsen archívuma számára.

A három farsztó budapesti nap után Mosonmagyaróvárott és Sopronban a debrecenihez hasonló programot láthattak-hallhattak az érdeklődők.

Március 25-én éjjel indult hazafelé a busz Budapestről a kedves vendégekkel.

SÁNDOR ILDIKÓ

Köszönetnyilvánítás és néhány szó magamról

Mélyen tisztelt Elnök Úr! A Magyar Néprajzi Társaság Választmányai! Kedves Barátaim!

Igen megtisztelő pillanat számomra, hogy jelen lehetek az Önök körében és átvehetem a nekem odaítélt diplomát, amely a Magyar Néprajzi Társaság tiszteleti tagjai közé emelt. Ez a kitüntetés minősítése annak a tevékenységnek, amelyet a magyar néprajztudomány terén eddig végeztem.

Hosszú életpálya áll mögöttem, amelynek útja még a külső szemlélő számára is elég görgyösnek, kanyargósnak tűnhetik. E pályának részletes megrajzolásával azonban nincs szándékom önöket fárasztani, csupán egy-két indítékot, mozzanatot említenék meg, amely pálya képem kialakulására döntő hatással volt és a néprajz iránti érdeklődésemet kiváltotta.

A népi életforma vizsgálatára figyelmemet még debreceni éveim alatt kedves tanárom, CSÜRY BÁLINT irányította. Ő a népnyelvi bűvárlatra felkészülő tanítványainak az egyetemi előadásaiiba foglalt elméleti és a szemináriumok keretében végzett gyakorlati — a gyűjtés módszerére, a fonetikus lejegyzésre vonatkozó — felkészítésén kívül útravalóul arra hívta fel a figyelmét, hogy megfigyeléseik a választott nyelvészeti témán kívül általában a népi életforma minden megnyilatkozására terjedjen ki, hiszen a nyelv és a mögötte rejlő tárgyi világ szoros összefüggésben van egymással, az egyiket a másiktól elválasztva vizsgálni nem lehet. A nyelvjárási vizsgálódás felől közeledtem tehát a népi életforma egyik-másik jelenségének megismerése és bemutatása felé. Főleg a kismesterségek pontos nyelvészeti leírása volt a céltom, de nem hagyhattam figyelmen kívül a szavak mögött lévő tárgyi világot, tehát a néprajzi hátteret sem.

Ezzel a célkitűzéssel kezdtem el a kalotaszegi Magyarvalkó népi életformájának tanulmányozását a nyelvjáráskutató szempontjából. Az volt a törekvésem, hogy ennek az elég zárt fekvésű falunak tárgyi és szellemi élete minél változatosabb megnyilvánulásai területéről a nyelvjárásra és a népi életformára jellemző nyelvjárási és néprajzi anyagot gyűjtsek össze.

Elmélyült és rendszeresebbé vált néprajzi érdeklődésem, amikor a kolozsvári magyar egyetemen GUNDA BÉLA távozásával és ajánlatára a néprajzi tanszékre kerültem és KÓS KÁROLY-lal együtt néprajzi előadásokat tartottam. Majd pedig a Román Akadémia Népművészeti Intézete Kolozsvári Kutatócsoportja keretében (FARAGÓ JÓZSEF, KÓS KÁROLY, SZENTIMREI JUDIT és VÁMSZER GÉZA társaságában) végzett gyűjtőmunka során egy kutatási terület, a népviselet témakörében — úgyszólván — szakosítottam magam, és a kalotaszegi, a torockói, a kászoni székely, a szilágysági, a Kis-Küküllő vidéki és a moldvai csángó népviselet vizsgálatával foglalkoztam és az említett magyar néprajzi vidékekről szóló népművészeti monográfiák népviseleti fejezeteit írtam meg. Ezekben arra törekedtem, hogy úgy mutassam be e vidékek népi öltözetét, hogy a leírásaimból kiegészüljön az a kép, amelyet az erdélyi és a Kárpátokon túli magyar népviseletekről eddig alkothattunk, rámutassak e vidékek népviseletében az utolsó száz évben beállott változásokra, valamint azokra a kapcsolatokra, hatásokra, amelyek a szomszédos vidékek magyar és más nemzetiségű (román és szász) lakosságának népi öltözeteiben megállapíthatók.

Ilyen vonatkozásban távolabbi célom lenne, hogy összefoglaljam e kutatásaim eredményeit és egy romániai magyar népviseletekről szóló monográfiában bemutassam e népviseletekre jellemző vonásokat, egyezéseket és eltéréseket, megtoldva e munkát egy népviseleti szakszójegyzékkel is.

A recens anyagra épülő kutatásaimat igyekeztem azonban arra a területre is kiterjeszteni, amely akkor tártul fel előttem, amikor SZABÓ T. ATTILA az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tá*

munkálataiba bevont (1972). Ezzel lehetőségem nyílt az eddig nyomtatásban megjelent négy kötet, valamint a még gépiratban levő gazdag viselettörténeti adalékokat tartalmazó szótörténeti anyaggal megismerkednem.

A magyar szótörténeti kutatás e kimagasló és világviszonylatban is az elsők között álló mű megeremítője, SZABÓ T. ATTILA már az anyaggyűjtés során tudatosan alkalmazta azt az elvet, hogy a szóval együtt a vele jelölt tárgyfogalomra is fény derüljön, vagyis hogy „a nyelvet úgyszólván életes közelségben, mindennapos kavargásában, lendületes mozgásában, változásában mutassa be... Éppen ezért — írja a szótár *Tájékoztató* jében — nem egyoldalúan csak nyelvtudományi célkitűzéssel készült ez a Tár: a nyelvtudomány érdeklődési körén túl... történeti anyagot szándékozik nyújtani, szállítani minden olyan tudomány számára, amely a történetiség igényével vizsgálja az érdeklődési körébe került kérdéseket. Különösen figyelemre méltó nyelvi és szokásismereti anyagot tartalmaz a Tár a történettudomány, valamint a történeti néprajz művelői számára.”

Ezt az útmutatást szem előtt tartva szemelgettem ki a Tár eddig rendelkezésemre álló anyagából azokat a címszókat és adalékokat, amelyek alapján nemcsak egy, a hajdani viselettel kapcsolatos fogalom köre, nyelvi vonatkozásai vizsgálhatók meg, hanem a letűnt századok öltözködése, a vele kapcsolatos szokások, rendelkezések, az egyes ruhadarabok viseletének nemzedékek és nemek, társadalmi rétegek szerinti megoszlása, a bel- és külföldi gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok, divatirányzatok is feltárhatók. A *Szótörténeti Tár* nélkülözhetetlen kézikönyv a viselet eredetének, jellege vizsgálatának szempontjából is, mert ennek ismeretében lehet összehasonlító nyelvi és tárgyi viselettörténeti vizsgálódásokat végezni és a mai nyelvi és tárgyi formákra következtetni. A szótörténeti adalékok segítenek hozzá, hogy megismerjük és megmagyarázzuk az öltözködés terén a nevekben és dolgokban érvényesülő kölcsönhatásokat és elvégezhesük a letűnt vagy még használatos öltözködésdarabok, a még élő népviseletek történeti szemléletű vizsgálatát. Így sikerült fényt derítenem a rendelkezésemre álló Beszterce vidéki szász levéltári adalékok bevonásával a magyar *felsőruha/kabát* és a szász *Fälschi* viszonyára és a szász forrásközlésben megjelentetett ábrázolás alapján a magyar *felsőruha/kabát* jellegére, a magyar—szász—román öltözetben egyaránt előforduló *dolmány* kapcsolatára, valamint a magyar és a szász *mentére*, amely a magyar és a szász lakosság ruhatárának három évszázadon át igen kedvelt ruhadarabja volt.

Eme, a viseletre vonatkozó törekvéseimet, kutatásaimat a jövőben is folytatni szeretném, ha a Jóisten egészségben megtart és körülményeim megengedik. Erre nemcsak a hajlandóság a szakmaszeretet készíttet, hanem az a megtisztelő értékelés is kötelez, amelyben a Magyar Néprajzi Társaság részesített azzal, hogy tiszteleti tagjai sorába fogadott és tisztelő oklevelével kitüntetett. Hálásan köszönöm munkásságom ilyen szintű értékelését és elismerését. Az Elnök Úrnak és a Tisztelt Választmány minden egyes tagjának jó egészséget, munkaerőt és továbbbl gyümölcsöző munkálkodást kívánok!

NAGY JENŐ

*

Megjegyzés: NAGY JENŐ 1987-ben lett Társaságunk tiszteleti tagja, de az oklevelet csak az 1990. október 17-én megtartott választmányi ülésen adhatta át számára BALASSA IVÁN elnök. NAGY JENŐ a fenti szavakkal köszönte meg az elismerést. A szerk.

Néprajzi kiállítások 1990-ben. Balatoni Múzeum (Keszthely): *Élet a székely házban* (a székelykeresztúri múzeum vendégkiállítása), Bocskai Emlékiállítás (Nagykerek): *Életmód-történet*, Bocskai István Múzeum (Hajdúszoboszló): *Hajdúszoboszlói temető kultúra*, Bihari Múzeum (Berettyóújfalu): *Orbán Balázs emlékiállítás*, A Nagyunság népművészete (a karcagi Györffy István Nagykun Múzeum vendégkiállítása), Budapesti Történeti Múzeum: *A drótos, az olajkár és a többiek...*, Csornai Múzeum (Csorna): *A csornai vásárok és mesterségek, A városi és a népi kultúra évszázadai a Rábaközben*, Déri Múzeum (Debrecen): *A Sانسzi-tartomány népművészete és kézművessége* (más intézmények közreműködésével), Délibábok hazája I. Hortobágy-ábrázolások 1846—1920, Viseleti hímezések Déri György gyűjteményéből, Román üvegikonok a XVIII—XIX. századból (a nagyváradai Körösvidéki Múzeum vendégkiállítása), Gárdonyi Géza Színház (Eger): *A dunai svábok — Német települések Délkelet Európában* (a Stuttgarti Intézet vendégkiállítása), Gömöri Múzeum (Putnok): *A keleméri mohosok történelme és szájhagyománya képekben*, Gyermekszervezet Történeti Múzeum (Zánka): *A magyar játékhagyományok* (a kecskeméti Szórakaténusz Játékmúzeum vendégkiállítása), Györffy István Nagykun Múzeum (Karcag): *Kendertermesztés és feldolgozás*, Herman Ottó Múzeum (Miskolc): *A miskolci céhek dokumentumai és tárgyi emlékei a XVIII—XIX. századból*, a Herman Ottó Múzeum Kiállítóhelye (Miskolc): *Kerámiák a Herman Ottó Múzeum gyűjteményéből*, Intercisa Múzeum (Dunaújváros): *Fejér megyei hímezések*, Irodalmi Emlékmúzeum (Badacsony): *Egy XVIII. század első feléből való présház felszerelési tárgyai*, *A gazdálkodás színterei*, a Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Kiállítása (Pécs): *Hazafias szimbólumok a népi díszítőművészetben*, *A mezőtúri fazekasok munkái*, Jász Múzeum (Jászberény): *Népi méhészkedés a Jászságban*, Kanizsai Dorottya Múzeum (Mohács): *A magyarországi horvátok, szerbek és szlovének népviselete és népművészete*, *Néhai Horváth János fazekas feketekerámiáinak gyűjteményes kiállítása*, Karacs Ferenc Múzeum (Püspökladány): *Szomszédunk a Hortobágy*, Kiss

Pál Múzeum (Tiszafüred): *Nemezsátrak, nemezszyonyegek*, Klapka György Múzeum (Komárom): *Komárom megye magyar néprajza*, Koszta József Múzeum (Szentés): *A szentesi népélet*, *A mezővárostól a vásárvárosokig*, Laczkó Dezső Múzeum (Veszprém): *„Isten áldja a tisztas ipart” — Iparosélet Veszprémben a két világháború között*, Magyar Mezőgazdasági Múzeum (Budapest): *Máramaros népei és kincsei — Mezőgazdaság Máramarosszigeten, Románia* (a máramarosszigeti néprajzi múzeum vendégkiállítása), Magyar Nemzeti Múzeum (Budapest): *Népviselet a grafikában*, a Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma (Sárospatak): *Népi lakáskultúra a Hegyközben*, Magyar Vízügyi Múzeum (Esztergom): *Pannónia aranya — A magyarországi aranyosás története*, Nemes Endre Múzeum és Martyn Ferenc Gyűjtemény (Pécs): *A Duna menti svábok — Német települések Délkelet Európában* (a Stuttgarti Intézet vendégkiállítása), Minorita Rendház (Eger): *A palóc népművészet* (a Dobó István Vármúzeum kiállítása), Munkácsi Mihály Múzeum (Békéscsaba): *Üveg- és tükörképek a Kárpát-medence népeinél*, Művésztelepi Galéria (Szentendre): *Szerbia — Az ország és népe*, Nagyközségi Művelődési Ház (Jászkisér): *Csete Balázs kalotaszegi rajzai*, Néprajzi Múzeum (Budapest): *Magyarország címere a néphagyományban*, *A vidék polgárosodása*, *„Ízlések és poénonok” — Új szerzemények a jelenkori tárgykultúrából*, *Válogatás a magyar népi fazekasság díszítő hagyományából*, *Európai népi ékszerek a XVIII—XIX. században*, *A parasztház „öltözet” — Hímzés-technikák a Kárpát-medencéből*, *A dunai svábok — Német települések Délkelet-Európában* (a Stuttgarti Intézet vendégkiállítása), *A szanok (busmanok) sziklaművészete* (vendégkiállítás a Dél-Afrikai Köztársaságból), *Ég és Föld között — Sámánok, sámánfelszerelések Szibéria kis népeinek körében* (az Északi Népek Helytörténeti és Néprajzi Múzeumának vendégkiállítása), *Dunai halászat egykor és ma Magyarországon*, Országos Műemléki Felügyelőség (Budapest): *Háromszéki műemléki felmérések* (a sepsiszentgyörgyi Keöpeczi Sebestyén József Műemlékvédő Társaság anyagából), *Palóc Magángyűjtemény* (Mátra-

füred): *A palócok története*, Savaria Múzeum (Szombathely): *Órvidéki népszokások*, Sóstói Múzeumfalu (Nyíregyháza—Sóstófürdő): *A leltűnt világ* (néprajzi fotókiállítás), Szatócsbolt, kocsmá — *A két világháború közötti időből származó berendezési és felszerelési tárgyak, árucikkek*, *Mánámarosi emberek és tájak* (Pop Juliu román fotóművész kiállítása), Szerb Ortodox Egyházművészeti és Tudományos Gyűjtemény (Szentendre): *A magyarországi szerbek bevándorlásának 300. évfordulója*, Szóraténusz Játékmúzeum (Kecskemét): *Az ördög bibliája*, a Szovjet Kultúra és Tudomány Háza (Budapest): *Orosz népi játékok*, Tari László Múzeum (Csongrád): *Hódmezővásárhely népi kerámiaja*, *Terülj, terülj asztalkám*, Templom (Hévízgyörk): *Kárpátaljai templomok* (az aszódi Petőfi Múzeum kiállítása), Tessedik Sámuel Múzeum (Szarvas): *Beregi hímzések*, Thorma János Múzeum (Kiskunhalas): *Válogatás a múzeum kerámiagyűjteményéből*, Tornyai János Múzeum (Hódmezővásárhely): *Néprajzi kiállítás*, Tölgyfa Galéria (Budapest): *Haláljelek*, a Tragor Ignác Múzeum Görög-templom Kiállítóterme (Vác): *Viselethímzések Déri György gyűjteményéből* (a debreceni Déri Múzeum anyagából), Türr István Múzeum (Baja): *A Duna menti svábok — Német települések Délkelet-Európában* (a Stuttgarter Intézet vendégkiállítása), Xantus János Múzeum (Győr): *Adventtől Vízkeresztig*, Városi Művelődési és Sportközpont (Mezőkövesd): *A magyar tájak hímzései*, Viski Károly Múzeum (Kalocsa): *Keceli üzenet — Travnik Mariska fényképei 1914—1919* (fotókiállítás), Wosinsky Mór Múzeum (Szekszárd): *A XIII. Országos Szőttespályázat anyagából*.

MAGYAR NÉPRAJZI KIÁLLÍTÁSOK KÜLFÖLDÖN 1990-BEN. *Déri Múzeum (Debrecen)*: *Dédanyáink világa (Sumen, Bulgária)*, *Dobó István Vármúzeum (Eger)*: *Magyar népviseletek és hímzések (Duisburg, NSZK)*; *Janus Pannonius Múzeum (Pécs)*: *A gyimesi csángók népművészetéből (Leksand, Svédország)*, *Kanizsai Dorothea Múzeum (Mohács)*: *A magyarországi horvátok kincses-tára (Zágráb, Jugoszlávia)*, *Laczkó Dezső Múzeum (Veszprém)*: *Istenes életre készítő alkotások — Képek a dunán-*

túli vallásos népeletből (Sepsiszentgyörgy, Románia), *Magyar Intézet (Szófia) és a Magyar Naiv Művészek Muzeuma (Kecskemét)*: *Kiállítás a Magyar Naiv Művészek Múzeumának gyűjteményéből (Szófia, Bulgária)*, *Néprajzi Múzeum (Budapest)*: *A magyarországi dunai halászat régen és ma (Balje-Niedersachsen, NSZK)*, *Magyarország címere a népművészetben (Bécs, Ausztria)*.

Szakosztályi ülések 1990-ben. Társaságunk szakosztályai 1990-ben a következő üléseket szervezték és azokon az alábbi előadások hangzottak el. Anyagi Kultúra Szakosztály: *Történeti és újkori adatok a keleti eredetű fűrtős szövéshez — A magyar guba* (Gáborján Alice, január 30.). *A régi sárközi lakáskultúra utóélete* (Györgyi Erzsébet, április 25.). *Válogatás a magyar népi fazekasság díszítő hagyományaiából* (István Erzsébet, május 16.). *Céhes tákácsok Magyarországon* (Domonkos Ottó, május 23.). Nemzetiségi Szakosztály: *Az önálló nemzetiségi néprajzi társaság megalakulásának kérdése* (május 24.). *A magyarországi bolgárok etnikai azonosságának néhány kérdése* (Doncsev Toso, október 24.). Önkéntes Gyűjtő Szakosztály (a Honismereti Bizottság Anyanyelvi és Néprajzi Albizottságával, május 2.): *Az 1989. évi gyűjtőpályázat néhány tanulsága* (Mohay Tamás). *Jogszokások a hagyományos gazdálkodásban a Csongrád megyei Apátfalván* (Szigeti György). *A hagyományos paraszti gazdálkodás a Fejér megyei Csór községben* (Kisari Sándorné). *A szalkszentmártoni parasztember lova* (Matics Pál). Etnológiai Szakosztály: *8. Indián Nap — Természet és kultúra* (a TIT Kossuth Klub Tanácsával, április 27.). *A baskir névadás szerepe a betegségek megelőzésében és az egészség biztosításában* (a Magyar Orvostörténeti Társaság Népi Orvoslási Szakosztályával, Torma József, május 17.).

NÉPRAJZI TÁBOR SZOBON. Mandli Gyula, a szobi Nagyközségi Könyvtár igazgatója 1990. nyarán néprajzi tábort szervezett a szobi Szabadidőközpontban, megteremtve ezzel a Börzsöny és az Ipoly-mente néprajza iránt érdeklődő, illetve a vidék néprajzi vizsgálatával foglalkozó szakemberek kutatási lehetőségeit. Az

egyhetes terepmunkában szentendrei, váci, szolnoki és budapesti néprajzkutatók vettek részt, s emellett, hogy saját témakörökben adatgyűjtést folytattak, munkájuk eredményeként számos viseletdarab, teherhordó- és munkaeszköz került a váci Tragor Ignác Múzeum gyűjteményébe. A gyűjtést (felvéve a kapcsolatot az Ipoly jobb partján dolgozó, Liszka József által vezetett munkacsoporttal) 1991-ben folytatni kívánják és tervezik egy történeti—néprajzi tanulmánykötet kiadását is.

„Néprajz mindenkinek” — ismeretterjesztő sorozat a pozsonyi rádióban. A pozsonyi rádió magyar adásában 1990-ben ismeretterjesztő sorozat indult „Néprajz mindenkinek” címmel. A Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság kezdeményezésére megindult rádióműsor előadásai vasárnaponként 16 órától hallhatók és azokat a Hét című hetilap is rendszeresen közli. 1990-ben a következő előadások hangzottak el: *Az állatok őszi takarmányozása az erdőn; Luca, a baromfiak védelmezője; Régi karácsonyok (Fehérváry Magda); Eretnek gondolatok a népi kultúráról, A folklór és származékai, A kakasütés szokása az érsekújvári csizmadiák körében, A karácsony a népeletben és az egyházi évben (Liszka József), Őszi pásztorünnepek és népi állatgyógyászat, Szentcsalád-járás (Szanyi Mária).*

CIGÁNY NÉPZENE — HANGLEMEZEKEN. A tízéve alakult, autentikus cigány népzenei játszó Kalyi Jag (Fekete Tűz) együttes 1990-ben két nagylemezt adott ki. A Lungoj o drom angla mande (Hosszú az út előttem) címmel megjelent lemezt a Népszabadságban (1990. febr. 12. 9. old.) Choli Daróczi József méltatta, a Karingszo me phirav (Amerre én járok) című hangplemez megjelenése kapcsán a Mai Nap (1990. nov. 29. 15. old.) közölte Ménes Attilának az együttes vezetőjével, Varga Gusztávval készített interjút. A cigány népzene szólal meg (részben feldolgozások formájában, részben az eredetihez ragaszkodó előadásmódban) a Vízöntő együttes legújabb (ötödik), 1991-ben megjelent nagylemezén is. E lemezről a Magyar Nemzetben (1991. ápr. 3. 11. old.) Bankó András közölt kritikát.

Bevándorlók múzeuma New Yorkban. Az Egyesült Államok „legamerikaibb” múzeuma nyílt meg 1990-ben New Yorkban: a hajdani Bevándorlási Állomás. A Szabadság-szobor közelében, az Ellis-szigeten lévő, 1882-ben nyílt, majd az 1920-as években bolsevikok és anarchisták őrzésére szolgáló és 1954-ben bezárt épületben az egykori bevándorlók (köztük Magyarországról érkezettek) tárgyi emlékeit, fényképeit mutatják be és a rájuk vonatkozó írásos dokumentumokból is többet a nyilvánosság elé tárnak. A múzeumról Tegyi Enikő a Magyar Nemzetben (1991. jan. 5. 11. old.) közölt ismertetést.

ÚJ NÉPRAJZKUTATÓ A RÁBAKÖZI MÚZEUMBAN. A kapuvári Rábaközi Múzeum új néprajzos segédmuzeológusa 1990. szeptember 1-jétől: Bognár Ákos.

Barabás Jenő az ELTE címzetes egyetemi tanára. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektora Barabás Jenő nyugalmazott egyetemi docensnek, a történelem(néprajz)tudomány doktorának 1990. szeptember 1-jei hatállyal címzetes egyetemi tanári címet adományozott.

A SZERBEK MAGYARORSZÁGON. Ezzel a címmel rendezett konferenciát 1990. október 17—18-án az MTA Közép-Európai Kulturális Egyesülete, a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány és a szegedi Móra Ferenc Múzeum. A rendezvényen történeti, egyháztörténeti és néprajzi (népköltészet, népzene, néptánc) előadások hangzottak el.

Miskolc társadalma a feudalizmus korában. Miskolc feudalizmus kori társadalmáról rendeztek tudományos tanácskozást Mályiban 1990. november 15—16-án történészek, régészek, muzeológusok, levéltárosok, szociológusok és néprajzkutatók részvételével. A tanácskozás része volt egy rendezvénysorozatnak, amely az öt kötetre tervezett miskolci város-történeti monográfia előkészítését, megalkotását célozza.

EMLÉKEZÉS BÉKEFI ANTALRA. A Vas Megyei Pedagógiai Intézet 1990. november 24-én Szombathelyen rendezte meg a „A magyar népdal ünnepé”-t Békefi Antal kiváló népzene-kutató és pedagógus emlékére. A rendezvé-nyen előadások hangzottak el a magyar néz-zenekutatásról és pedagógiai módszertani kér-désekről, valamint népdal-bemutató szerepelt a programban és megkoszorúzták Békefi Antal sírját is.

Új igazgató a Bács-Kiskun megyei múzeumi szervezet élén. Bárth Jánost, a kalocsai Viski Károly Múzeum igazgatóját 1990. decembe-rében a kecskeméti Katona József Múzeum és egyben a Bács-Kiskun Megyei Múzeumi Igazgatóság igazgatójává nevezték ki.

MAGYAR ÍRÓK ÉLETE ÉS MUNKÁI. Szinnyei Jó-zsef több mint 20.000 szerzöt és írásaikat be-mutató Magyar írók élete és munkái című, 24 kötetes monumentális művének folytatásával a Magyar Tudomány Akadémia akkori főtítká-*ra, Heinrich Gusztáv 1915-ben Gulyás Pált biz-ta meg. A Magyar írók élete és munkái máso-dik sorozatának munkálatai 1915 és 1963 kö-zött folytak és 1938-tól 1944-ig 6 kötet jelent meg. 1981-ben Viczián János jelezte, hogy a Gulyás-féle cédulák végveszélyben vannak. Ez volt az előzménye annak, hogy a „Kulturális és történelmi emlékeink feltárása, nyilvántartása és kiadása” című kutatási program támogatá-sával megkezdődhetett az a munka, amelynek eredményeként 1990. decemberében az MTA Irodalomtudományi Intézete, az MTA Könyvára és a Petöfi Irodalmi Múzeum kiadásában meg-jelent „a Gulyás” VII. (Ebeczky Béla — Ézsöl Mihály) kötete. Ezzel egyidőben kiadták a soro-zat I. kötetének reprint változatát is. Úgy terve-zik, hogy 1991-től évente 2—3 (összesen mint-egy 25) kötetet adnak ki. A VII. kötet a sajtó alá rendező Viczián János odaadó munkáját és szak tudását dicséri.*

Megalakult a Magyarországi Dél-Afrika Egyesület. Az ELTE Földrajzi Tanszékének Lóczy-termében az ideiglenes vezetőség megválasztásával 1990. december 13-án megalakult a Magyarországi Dél-Afrika Egye-

sület. Az alapítók szándéka szerint az egye-sület Afrika déli felének gazdasági, kulturális és társadalmi kérdéseivel kíván foglalkozni és keresni fogja a kapcsolatteremtés gyü-mölcsöző módjait. Kölcsönös tanulmányutak, ösztöndíjak és a szakemberek cseréje szere-pel a programban. Az egyesület elnöke Bier-naczyk Szilárd, társelnöke Balázs Judit, főtít-kára Bur Gábor lett.

SZÁMÍTÓGÉPES BIBLIOGRÁFIAI ADATBÁZI-SOK. 1990. december 17-én a Néprajzi Múze-umban Cserbák András könyvtárvezető tájékoz-tatta az érdeklődőket a folyamatban lévő bibli-ográfiai munkálatokról (retrospektív néprajzi bibliográfia 1922—1944, kurrens évi néprajzi bibliográfia, kézművesipartörténeti bibliográ-fia, folyóiratfeldolgozás, könyvfeldolgozás, deskriptor szótár), amelyek a múzeum könyv-tárában számítógép segítségével folynak. Cserbák András ígérte, hogy munkájukról fo-lyóiratunkban is beszámol.

Változások a Kutató Csoportban. Az MTA Néprajzi Kutató Csoportjában 1991. január 1-től két új osztály kezdte meg működését. A Szövegfolklor Osztály vezetésével Kríza Ildi-kót, a Néphit és Népszokás Osztály irányítá-sával pedig Pócs Évát bízták meg.

HORVÁTH GYULA KINEVEZÉSE. A Néprajzi Mú-zeum Gyűjteményi Főosztályának vezetője 1991. január 1-től: Horváth Gyula.

Szabadfalvi József nyugalomba vonult. Sza-badfalvi József, a miskolci Herman Ottó Mú-zeum és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Mú-zeumi Igazgatóság igazgatója 1991. január 1-én nyugalomba vonult. A múzeum vezetésé-vel Veres Lászlót bízták meg.

MŰTÁRGYVÉDELMI ÉS INFORMÁCIÓS KÖZ-PONT. A volt Központi Múzeumi Igazgatóság Dokumentációs és Tájékoztató Osztálya, vala-mint a Restaurátor Osztály 1991. január 1-től Magyar Nemzeti Múzeum Műtárgyvédelmi és Információs Központ néven működik tovább. Postacím: 1450 Budapest 91. Pf. 124. Tel.: 113—7220.

Erdélyi Zsuzsanna kitüntetése és köszöntése. A Magyar Köztársaság elnöke Erdélyi Zsuzsanna néprajzkutatónak, az MTA Néprajzi Kutató Csoportja nyugalmazott tudományos munkatársának a magyar népköltészet archaikus műfajainak kutatásában elért kimagasló eredményei, valamint eddigi életműve elismeréseként a Magyar Köztársaság Babérkoszorúval Ékesített Zászlórendje kitüntetést adományozta. A kitüntetést Göncz Árpád 1991. január 18-án a Parlament Nándorfehérvári-termében nyújtotta át. Társaságunk 1991. március 20-án plenáris ülés keretében köszöntötte Erdélyi Zsuzsannát hetvenedik születésnapja alkalmából. Balassa Iván elnök köszöntő szavai után Bartha Elek *Hétköznapi kereszténység*, Nagy Ilona *Mítosz a Parasztbibliában* és Olsvai Imre *Két nagyheti népének* címmel tartott előadást, majd Lovász Irén nagybőjti és karácsonyi énekeket énekelt, Kóka Rozália pedig egy székely mondát és egy ráolvasást mondott el Erdélyi Zsuzsanna gyűjtéseiből. A Kriza János Néprajzi Társaság és valamennyi erdélyi magyar néprajzkutató nevében Tánccso Vilmos köszöntötte az ünnepeltet.

PROTESTÁLÓ PINGÁLÓK. *Tűzpiros pipacsok, kék búzavirágok továbbéléséért tüntettek* 1991. január 23-án Kalocsán. Azért, hogy a környékre oly jellemző népi motívumok ne tűnjenek el a fehér porcelántányérokra, -csészékre, vázákra. A helyi Folklor Kft. mintegy harminc pingálóasszonya vonult az igazgató, Finta Tibor lakásához. [...] Vezetőiktől az elmaradt decemberi fizetést és folyamatos foglalkoztatást kértek. Az igazgató a nyilvánosság előtt pénzt ígért és állandó megrendelőket. A demonstrálók meglegedtek ennyivel, bár a jövőjükért aggódók megjegyezték: szóvirágot nem lehet porcelánra pingálni. (Mai Nap, 1991. jan. 24. 24. old.)

Vákár Tibor kiállítása Székelyudvarhelyen. A székelyudvarhelyi múzeumban 1991. január 27-én nyílt meg Vákár Tibor budapesti építésmérnök Székelyföldről készített grafikáinak és (az 1940-es években készült) fényképeinek kiállítása. A néprajzi szempontból is

értékes anyagot a tervek szerint márciustól Székelykeresztúron, Sepsiszentgyörgyön és Kézdivásárhelyen is bemutatják.

GUNDA BÉLA SZÉKFOGLALÓ ELŐADÁSA. Az 1990-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választott Gunda Béla 1991. január 28-án az MTA Felolvasó-termében Hagyomány és európaiság címmel tartotta meg székfoglaló előadását. Az előadás után Németh G. Béla, az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának elnöke méltatta Gunda Béla munkásságát és átadta számára az akadémia oklevelét.

Cigány nyelvek szótára. A Kossuth Könyvkiadó 1991. januárjában jelentette meg a *Cigány—magyar, magyar—cigány szótárt*, Rosztás-Farkas György és Karsai György művét. A szerzők közel két évtizedes munkával alkották meg a mintegy 3000 szót tartalmazó szótárt, amely a legelterjedtebb lovári cigány nyelvjárás mellett felöleli más nyelvjárások szavait is, számba veszi a feltárt szókészletet és az újabb fogalmak cigány nyelvű megfelelőit is megadja.

BARTÓK BÉLA A ROMÁN AKADÉMIA TAGJA. Bartók Béla a román akadémia tagja lett. Nagy tudományos értékű erdélyi gyűjtéseiért, a nevű román folkloristákkal való együttműködéséért és a román—magyar kulturális kapcsolatok építésében szerzett elévülhetetlen érdemeiért a testület „halhatatlan” tagjai sorába választotta a világhírű magyar zeneszerzőt és tudóst.

Balladák filmje II. Gulyás Gyula és Gulyás János 1983 és 1989 között kameráikkal, Kallós Zoltán kalauzolásával beutazták Erdélyt és a felvett anyagból állították össze az 1989-ben bemutatott *Balladák filmje* című alkotásukat. Az 1991. év elején a mozikba került a film második része is, amelyben a Gulyás testvérek újabb értékes felvételeket tárnak a nézők elé Erdély népi kultúrájáról.

MAGYAR NEVE. A néprajzkutatók számára is fontos, hiánypótló könyv jelent meg 1990-ben Magyar neve címmel. A könyv az első világhá-

ború után a szomszédos országokhoz került területek magyar helységneveit közli. A kiadvány tartalma: rövid történeti bevezető, az érintett területek térképvázlatai, a Trianon után bekövetkezett fontosabb közigazgatási változások, ábécésorrendben a települések mai (hivatalos) nevei és magyar megfelelőik, kiejtési tájékoztató, névmutató.

Faragó József előadásai az ELTE-n. Az 1990/1991-es tanév második félévében, az ELTE Folklore Tanszéke meghívására *A romániai magyar népköltészet* címmel előadásokat és szemináriumokat tart Faragó József, a jeles romániai magyar folklorista.

ANDRÁSFALVY BERTALAN BÉCSI ELŐADÁSA. A népi kultúra jövőbeli társadalmi szerepéről tartott előadást Bécsben 1991. február 19-én Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter. A bécsi magyar nagykövetség épületében megtartott rendezvényen megjelent az osztrák kulturális élet számos vezető személyisége, köztük Erhard Busek tudomány- és kultúrügy miniszter.

Benda Kálmán előadása Rómában a csángó-magyarokról. Benda Kálmán történész, akadémikus 1991. februárjában előadást tartott a római Magyar Akadémián a csángó-magyarokról, bemutatva róluk szóló könyvét. A mű (*Moldvai csángó-magyar okmánytár 1467—1706. I—II. Bp., 1989*) nagy érdeklődést keltett mind a Kelet-Európával foglalkozó olasz történészek, mind a Vatikánhoz tartozó Gregoriánus hittudományi egyetem kutatói körében. Az előadáshoz Francesco Gulda és Rita Tolomeo, a római tudományegyetem tanáral szoltak hozzá.

TANÁCSKOZÁS A MOLDVAI MAGYAROKRÓL. A Magyar Néprajzi Társaság és a Lakatos Demeter Egyesület tanácskozást tartott 1991. március 2-án Budapesten, a Ráday Gyűjtemény dísztermében a moldvai magyarságról. Az összejövetelen köszöntötték a kilencvenéves Domokos Pál Pétert, történeti, régészeti, nyelvészeti és néprajzi előadások hangzottak el, majd külföldi tudományágak képviselői számoltak be

a csángó-magyarok körében végzett munkájukról. A programban fénykép- és szőnyegkiállítás is szerepelt. A tanácskozásról folyóiratunk következő számában részletes tudósítást közlünk.

Erdély Barátainak Köre. Kulturális egyesület alakult 1991. március 9-én Szolnokon Erdély Barátainak Köre néven. A szervezet az Erdélyben élő magyarok történetének, kultúrájának megismerését, gazdag néphagyományainak ápolását tűzte ki céljául. Tervezik népművészeti csoportok és kulturális küldöttségek cseréjét és turistacsoportok szervezését is.

A FOLK TRIÓ PÁRIZSBAN. Nyilvános felvételt készített 1991. március 13-án a francia rádió a budapesti Folk Trió tagjaival. Maczkó Mária énekes, valamint Birinyi József és Kovács László hangszeres zenészek a reneszánsz korának magyar zenedarabjai mellett dunántúli, alföldi, felvidéki, erdélyi és csángó népdalokat is előadtak.

Széchenyi-díjas néprajzkutatók. Kiemelkedő esemény színhelye volt március 15-én a parlament felújított kupolaterme. Göncz Árpád köztársasági elnök, Antall József miniszterelnök és Szabad György, az Országgyűlés elnöke jelenlétében nyújtotta át az 1991. évi Kosuth- és Széchenyi-díjakat. Ebben az évben 29-en vehették át a Magyar Köztársaság legmagasabb elismeréseként számon tartott kitüntetésekét. Domokos Pál Péter, Vargyas Lajos és „a régészet néprajzkutatója”, László Gyula Széchenyi-díjat kapott.

A TÁJAK-KOROK MÚZEUMOK EGYESÜLET KIÜNTETÉSE. A Magyar Köztársaság kormánya 1991. március 15. alkalmából Ifjúsági Díjat adományozott (többek között) a Tájak-Korok Múzeumok Egyesületnek.

Pais Dezső-díjat kapott Ördög Ferenc. A Pais Dezső-díj Idei jutalmazottja Ördög Ferenc, az ELTE címzetes docense, akadémiai levelező tag, a nagykanizsai Batthyány Gimnázium tanára. A Magyar Tudományos Akadémia és Zala Megye Önkormányzata által alapított díjat

(díszplakettet) s a vele járó pénzjutalmat 1991. március 22-én adta át Pálfi Dénes, a megyegyűlés elnöke. Ördög Ferenc a helységnev- és a néveredet-kutatásban végzett kiemelkedő munkásságáért részesült a díjban.

Csillagrend Novák Ferencnek. Novák Ferencnek, a Honvéd Együttes művészeti vezetőjének, a Néptánc Szövetség elnökének a magyar táncművészet érdekében kifejtett kimagaslóan eredményes munkássága elismeréseként — 60. születésnapja alkalmából — a Magyar Köztársaság Aranykoszorús Csillagrendjét adományozta a köztársaság elnöke. A kitüntetést 1991. március 27-én a Honvédelmi Minisztériumban — a köztársasági elnök nevében — Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter adta át.

Szép magyar könyv, 1990. 1991. márciusában osztották ki a Szép magyar könyv verseny 1990. évi díjait. 57 könyvkiadó 227 műve közül 27 kiadvány kapott díjat és további 49 részesült elismerő oklevélben. A társadalomtudományi könyvek kategóriájában többek között díjazták Hoppál Mihály, Jankovics Marcell, Nagy András és Szemadám György *Jelképtár* (Helikon Kiadó) című művét is.

INTÉZET LETT A KUTATÓ CSOPORT. A Magyar Tudományos Akadémia elnöke és főttkára a 2/1991. JA. É. 3./ számú utasításában rendelkezett egyes akadémiai kutatóintézmények nevének megváltoztatásáról, amelynek értelmében az MTA elnökének 2/1967. MTA JA. K. 2./ számú utasításával létesített Néprajzi Kutató Csoport elnevezése 1991. április 1-jei hatállyal az MTA Néprajzi Kutató Intézete elnevezésre változik.

„Székely napok” Kőszegen. Kőszeg város képviselő-testülete és a Jurisics Gimnázium szervezésében „Székely napok”-at rendeztek 1991. áprilisában a Jurisics-várban. A rendezvényen a Székelyföldről és Kolozsvárról érkezett néprajzkutatók tartottak előadásokat, és erdélyi néptáncosok is bemutakoztak.

FORRÁSTÓL A TORKOLATIG — FILM A TISZÁRÓL ÉS VIDÉKÉRŐL. Forrástól a torkolatig címmel filmet forgatott a Magyar Televízió stábjája a Tiszáról és vidékéről. A 12 részes, egyenként 45 perces film vágása, zenei anyaga készen van, s Bellon Tibor, a forgatás néprajzi szakértője összeállította a film kísérőszövegét is. A sorozat bemutatja a folyót, valamint a Tisza mentén élő emberek mindennapjait és népi hagyományait (nádvágás, kaskötés, ártéri állattartás, halászat, gyümölcsstermesztés, méhészkedés stb.). A filmsorozatot előreláthatólag az 1991. év utolsó negyedében kezdi vetíteni a Magyar Televízió.

Paraszti önéletrajzíró pályázat. Paraszti önéletrajzíró pályázatot hirdet a Lakitelki-alapítvány. Pályázhat — határainkon innen és túl élő — minden 60 éven felüli parasztpolgár. Az elbíráláskor előnyben részesítik azokat, akik saját élettörténetük leírásán túl tágabb társadalmi környezetük (falujuk, városuk) bemutatására is vállalkoznak. A pályázó önéletrajzok terjedelmének alsó határa 20 gépelt vagy 40 kézírással oldal. Az első díj 40 ezer Ft, a második 20 ezer Ft, a harmadik pedig 10 ezer Ft. Beküldési határidő 1991. augusztus 20.; az eredményt október 23-án hirdetik ki. A pályaművet a következő címre kérik beküldeni (s ezen a címen részletes felvilágosítást is adnak): Budapest 1399. Pf. 701—380. Érdeklődni az alábbi budapesti telefonon is lehet: 131—9951.

NÉPRAJZI VIDEO-FELVÉTELEK KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYÉBEN. Az esztergomi Ballassa Bálint Múzeum a Művelődési és Köznevelési Minisztérium támogatásával videofelvévőt és -lejátszót vásárolt. E lehetőséggel élve tervezik, hogy megörökítik a megyében (elsősorban a volt dorogi járás területén) élő népszokásokat (Tisovszky Zsuzsa) és felvételeket készítenek a hagyományos gazdálkodásról és mesterségekről (Kövecses-Varga Etelka) is. A munkát 1991-ben kezdik el.

Néprajzi Közlések. A Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság *Néprajzi Közlések* címen kívánja megjelentetni a terjedelmesebb tanul-

mányokat, kisebb közleményeket és igényes recenziókat egyaránt tartalmazó évkönyvét. A jövőben remélhetőleg rendszeresen megjelenő évkönyvet magyar nyelven, szlovák és német nyelvű összefoglalókkal adják ki. A kéziratok leadási határideje: minden évben február 28-a.

NÉPRAJZI SZEMINÁRIUM III. Társaságunk Békés és Szombathely után 1991. július 1. és 8. között Sárospatakon rendezi meg a szomszédos országok magyar néprajzkutatói részére szervezett III. Néprajzi Szemináriumát. A rendezvény témái: 1. Népművészet, 2. A hagyományos életmód változása és annak hatása a népi társadalom alakulására. A programban előadá

sok, szemináriumi foglalkozások és kirándulások (Bodrogköz, Zemplén, Tokaj) szerepelnek.

A Cseh és Szlovák Köztársaságban, valamint Romániában tevékenykedő néprajzkutatók címjegyzéke. Felhívjuk mindazon tagtársaink szíves figyelmét, akik a Cseh és Szlovák Köztársaságban, illetve Romániában munkálkodó néprajzkutatókkal szeretnének kapcsolatot teremteni, hogy a Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság 99 tagjának címe a Hírharang (a CsMNT tájékoztatója) 1990/2—3. számában (30—33. old.), a Kriza János Néprajzi Társaság 133 tagjának címe pedig a társaság Értesítőjének 1991/1. számában (9—12. old.) található meg.

Orbán Balázs portréja

(Készítette: MIKLÓSI DÉNES székelyudvarhelyi grafikusművész)

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

The history of the United States is a story of growth and change. It begins with the first settlers who came to the shores of North America in search of a better life. Over the years, the country has expanded its territory and its influence, becoming a world power. The American Revolution marked a turning point in the nation's history, as the colonies declared their independence from Great Britain. The Civil War was another major event, as the nation fought to preserve its unity and to end slavery. The 20th century has seen the United States rise to become a superpower, with its economy and military strength unmatched. Today, the United States continues to shape the world, facing new challenges and opportunities.

CHAPTER I: THE EARLY YEARS

The early years of the United States were a time of exploration and discovery. The first European settlers came to the Americas in the late 15th century, seeking new lands and trade routes. The Spanish, French, and English all established colonies in North America. The English colonies, in particular, grew in number and size. By the mid-18th century, the colonies had become a major power in their own right. The American Revolution was a result of the growing tensions between the colonies and Great Britain. The colonies declared their independence in 1776, and the United States was born. The new nation faced many challenges, including the need to establish a government and to defend its territory. The Civil War was a major event in the nation's history, as the Union fought to preserve its unity and to end slavery. The 20th century has seen the United States rise to become a superpower, with its economy and military strength unmatched. Today, the United States continues to shape the world, facing new challenges and opportunities.

The United States has a rich and diverse history. It is a land of opportunity and freedom, where people from all over the world have come to seek a better life. The American dream is a powerful force that has driven the nation's growth and success. The United States is a country of many faces, with a unique blend of cultures and traditions. It is a country that has shaped the world and that continues to shape the future.

A NÉPRAJZI BIBLIOGRÁFIÁRÓL

Az éves néprajzi bibliográfia 1988-tól a Néprajzi Múzeum önálló kiadványaként jelenik meg. Felhívjuk kollégáink figyelmét, hogy az 1990-ben megjelent, valamint az előző évi bibliográfiából esetleg kimaradt publikációk adatait **1991. július 31-ig** szíveskedjenek Cserbák András szerkesztő címére (Néprajzi Múzeum, 1055 Budapest, Kossuth L. tér 12.) megküldeni.

LEGYEN A MUNKATÁRSUNK!

Szeretnénk, ha a Néprajzi Hírekből Ön mindig friss információkhoz juthatna, s ne csak az elmúlt eseményekről, hanem a jövőbeni szakmai rendezvényekről is tudomása lenne. Ez nem csupán rajtunk — Önön is múlik. Ezért tisztelettel arra kérjük, segítse a kölcsönös tájékoztatást, és ha bármilyen néprajzi programról (honismereti tanácskozásról, gyűjtőtáborról, kiállításról, tudományos diákköri konferenciáról stb.) tudomása van, írja meg lapunknak! Természetesen az előrejelzések mellett továbbra is várjuk a különféle eseményekről szóló rövid híreket és a rövidebb-hosszabb beszámolókat is.

Címünk: 1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.

Fáradozását és segítségét a Néprajzi Hírek olvasói nevében előre is köszönik

a szerkesztők.

NÉPRAJZI HÍREK / ETHNOGRAPHISCHE NACHRICHTEN

Informationsheft der Ungarischen Ethnographischen Gesellschaft

Schriftleiter:
JÓZSEF HÁLA

Unter Mitwirkung von
GÉZA BALÁZS und JÁNOS SZULOVSKY
H—1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.
Ungarn

Die Zeitschrift informiert Sie über das Program
der Ungarischen Ethnographischen Gesellschaft,
die ethnographischen Forschungen,
Forscher und Ausstellungen,
volkskundliche Dokumentationen,
angewandte Volkskunde in Ungarn.